

ARENGUSTRATEEGIA

PÄRNUMAA 2035+

Tegevuskava 2019-2023(25)

1. jaanuar 2019

Sisukord

1.	Sissejuhatus	2
2.	Pärnumaa arengueeldused: olulisemad trendid Pärnumaa ja väliskeskkonna arengus	6
	Arengueelduste ja -vajaduste koondhinnangud	7
3.	Pärnumaa visioon ja arendustegevuse eesmärgid	9
	Pärnumaa visioon 2035+	9
	Arendustegevuse eesmärgid, täitmise tulemusnäitajad ja nende sihtväärtused	9
4.	Pärnumaa arendamise strateegilised alused	13
	Pärnumaa arengut kandvad väärtused	13
	Pärnumaa arengumudel	13
	Läbimurdesuunad visiooni Pärnumaa 2035+ saavutamiseks	14
5.	Pärnumaa strateegilised väljakutsed ja Pärnumaa kohalike omavalitsuste kavandatud prioriteetsed tegevused ajavahemikus 2019-2023(25)	21
6.	Kokkuvõte	24
7.	Strateegia elluviimise korraldus	29
8.	Arengustrateegia TEGEVUSKAVA 2019-2023(25)	31
	1. Teadmistepõhine majandus - tasuvad ja targad töökohad	31
	2. Turismi- ja puhkemajandus	36
	3. Inimvara ja kogukonna elukorraldus - sidus maakond	39
	4. Tehniline taristu ja ühistransport	52
9.	Lühendite ja terminite seletusi	62
10.	Kasutatud materjalid ja allikad	65
11.	Lisad	67
	Lisa 1. Arengustrateegia koostamise vahetähised	67
	Lisa 2. Arengustrateegia koostajad	69
	Lisa 3. Pärnumaa arengustsenaariumid	72
	Lisa 4. Pärnumaa arenguseire	84

1. Sissejuhatus

Pärnu maakonna arengustrateegia (edaspidi ka arengustrateegia või strateegia) „Pärnumaa 2035+“ on senisest strateegiast „Pärnumaa 2030+“ lähtuv, kõikide kohalike omavalitsuste, avaliku-, era- ja vabasektori koostööna koostatud uue tegevuskavaga strateegia. See vaatab ajahorisondi - aasta 2035 - taha ja markeerib maakonna soovitud tulevikku, näidates, millistele väljakutsetele tuleks maakonnas keskenduda.

Käesolev strateegia kavandati inimkesksena, eesmärgiga tuua kasu kõigile Pärnumaa elanikele. Pärnumaa ambitsioon on olla konkurentsivõimeline ja edukas maakond, mis tagaks kõigile pärnumaalastele kvaliteetse elu-, töö- ja puhkekeskkonna ning inimesed tunnetaksid aasta-aastalt elukvaliteedi pidevat paranemist. Et saavutada edu, tuleb lisaks kõrgete eesmärkide püstitamisele toetuda oma eripärale ja unikaalsusele.

Strateegia „Pärnumaa 2035+“ puhul kerkib kahtlemata küsimus riikliku ja regionaalse taseme vahekorras otsustus- ja vastutusprotsessides. Käesolev strateegia lähtub ühelt poolt riiklikest arengudokumentidest (vt kasutatud materjalid ja allikad) ja teisalt tähtsustab omavalitsuste arengukavasid, ühiseid kokkuleppeid ja regionaalset juhtimist. Samas on väga oluline, et arengustrateegia tugineks tugeval ja aktiivsel kodanikuühiskonnal, mis eeldab inimeste omaalgatuslikku koostööd oma huvide edendamisel ning kaasaraäkimist olulisemate probleemide arutamisel ja lahendamisel.

Strateegiat ei tohi võtta universaalse tõena, sest tulevikku ei saa saajaprotsendiliselt ette näha ega konstrueerida teaduslike teoreemide ja tõestuste abil, kuid saame tuua esile ideed, mis markeerivad maakonna soovitud arenguteed. See omakorda aga sõltub nii Pärnumaa sisestest kui välistest teguritest.

Käesoleva töö kontekstis on oluline mõista, kui kohanemisvõimeline ja uuendusmeelne on Pärnumaa sisemiselt, milline on maakonna potentsiaal pikaajalises perspektiivis ja võimekus olla Eesti arengus mõnes valdkonnas teerajajaks. Samas ei ole tulevikuvaates mõistlik keskenduda ainult Pärnumaal toimuvale, vaid peame arvestama nii arenguid riigis laiemalt kui ka meie naabruses, ennekõike Läänemere riikides ja Euroopa Liidus toimuvat.

Ühtlasi ei saa kõrvale jätta ka arenguid naabermaal Venemaal ning kiiresti arenevas Aasias, eelkõige Hiinas ja Indias. Seda enam, et Pärnumaa areng sõltub üsna oluliselt potentsiaalsete välispartnerite käekäigust. Olles sillaks Tallinna ja Riia vahel, on eriti oluline mõista Pärnumaa positsiooni Balti riikides, seda nii rahvastiku arengu, sotsiaal- ja majandusarengu kui keskkonnamuutuste seisukohalt. Euroopa potentsiaalses kasvupiirkonnas, Läänemere regioonis asuval Pärnumaal on kohustus pärnumaalaste tulevikulootustele ambitsioonikalt vastata, tagades samal ajal pikas perspektiivis maakonna arengu tasakaalustatuse ja jätkusuutlikkuse.

Kui üksikisiku või ettevõtte puhul on oluline teadmine, mis saab temast täna ja lähitulevikus ning kuidas kohaneda muutustega, siis Pärnumaa kui piirkonna puhul on oluline mõista, missuguseid arengueeldusi maakond siin tegutsejatele loob ning milliseid neist suudetakse eduks pöörata või milline on omakorda Pärnu linna kui maakonna olulisima arengumootori roll. Seepärast ei piisa pelgalt abstraktsest tulevikukavandamisest, vaid kaugemaid unistusi on vaja täita konkreetsete tegudega. Ja nagu iga strateegia, vajab seegi elluviimiseks nii eestvedajaid kui osapoolte vettpidavaid kokkuleppeid ja ühisinvesteeringuid, millesse on haaratud erinevad huvirühmad, kes on nõus võtma vastutust ja kohustusi tuleviku ees. Selleks

on strateegias välja toodud Pärnumaa suurprojektid ja olulisemad investeeringud, mille elluviimist peetakse nii kogu maakonna kui omavalitsuste arengus esmatähtsaks.

Strateegia „Pärnumaa 2035+“ uuendamine ei alanud tühjalt kohalt. Selle eelkäijateks on varasemad „Pärnumaa ettevõtluse arengustrateegia“, „Pärnumaa strateegia 2010“ ja strateegia „Pärnumaa 2030+“. Kuna maakond on täitnud strateegiate koostamisel Eestis juhtivat rolli nii teooria kui praktika kujundamisel, kasutatakse töös järjepidevust hoides varasemaid seisukohti ja materjale. Suureks abiks olid ühinenud omavalitsuste uued arengukavad ja maakonnaplaneeringud.

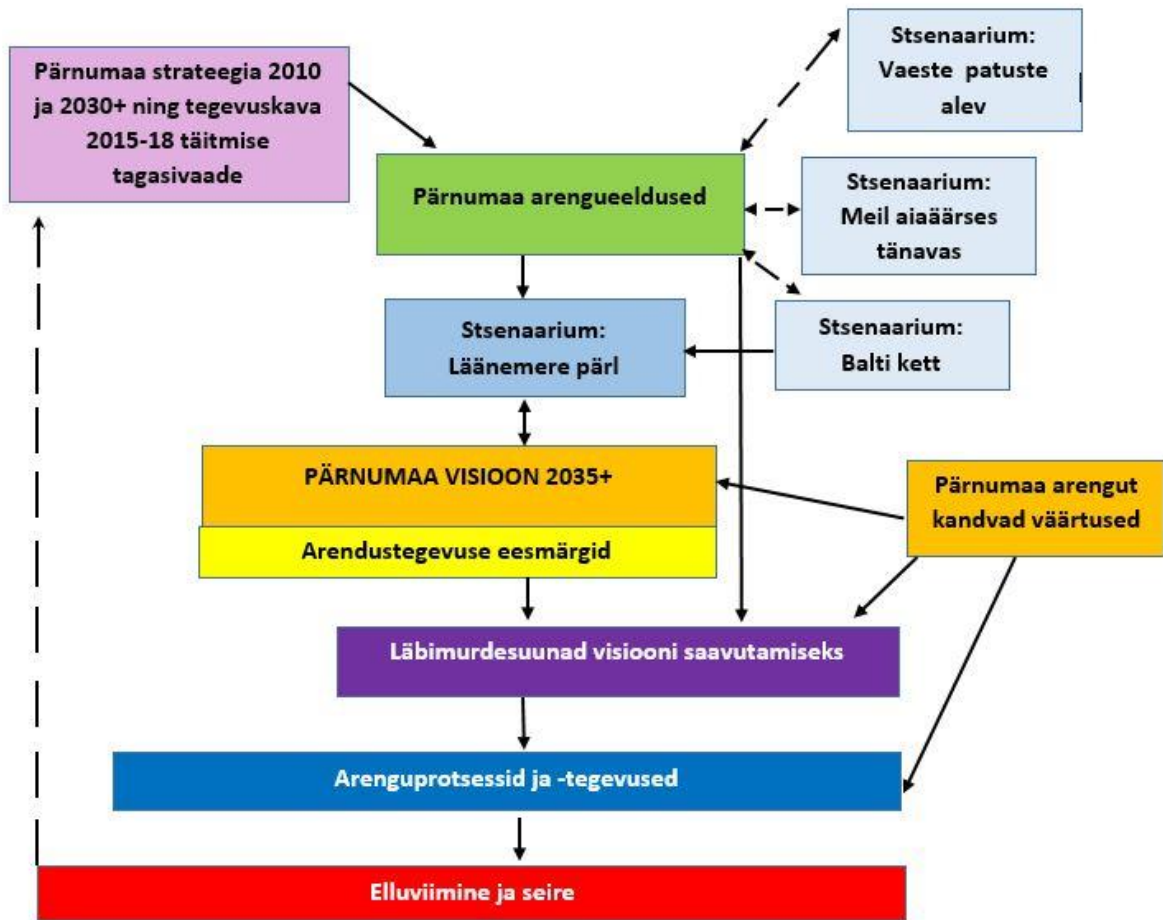
Strateegia uuendamisel on oluline koht seirel. Arengustrateegia „Pärnumaa 2030+“ esimene seire langes aastatele 2013-2014, kui Eesti oli välja tulnud 2008. aastal alanud ja 2010. aastani kestnud majanduskriisist ning saavutanud suhteliselt stabiilse majanduskasvu. Uus hinnang ja tagasisivaade „Pärnumaa 2030+“ eesmärkide suunas liikumisele ja lähiaastate tegevuskava 2015-2018 täitmisele koostati 2018. aasta suvel. See sai ka aluseks visiooni ja fookuse täpsustamisel nii lühemat (2019-2023/25) kui ka senisest pikemat ajahorisonti (2035+) silmas pidades.

Viimaste aastate seireülevaade (vt lisa 4) ja kogemused on näidanud, et maakonna konkurentsivõime ja kestliku sotsiaalmajandusliku arengu tagamiseks tuleb keskenduda tasuvate ja teadmistepõhiste töökohtade loomisele ning ettevõtete võimekuse kasvatamisele, mis tagaks tõusu globaalsetes väärtusahelates. Vaja on kriitilist massi atraktiivseid tööandjaid, ettevõtluse infrastruktuuri ja tugisüsteemide edasiarendamist ning nutikat spetsialiseerumist ettevõtete ning teadus- ja haridussektori koostoimes.

Teadmistepõhise majandusega on kahtlemata seotud kvaliteetse hariduse (sh nii kesk-, kutse-, kui ka kõrghariduse) võimaluste tagamine Pärnumaal. Ei piisa ainult kenast ja puhtast elukeskkonnast ega moodsast sotsiaalsest taristust, lisaks eelpool märgitud aspektidele on maailmakogemuse järgi tähtsad ka koha maine ja selge identiteet, rikkalik kultuurielu ja mitmekülgne sotsiaalne suhtluskeskkond, atraktiivsed elamispiinnad, turvalisus, kogukonna avatus ja koostöö ning personaalne lähenemine.

Tuleviku kavandamisel on käesolevas töös kasutatud klassikalist stsenaariumimeetodit. Pärnumaa tulevikustsenaariumid (vt lisa 3) on koostatud varasema protsessi käigus ja neid uuendati vaid põgusalt. Pärnumaa arenguseire ja arengueelduste analüüsi ning parimate stsenaariumite („Läänemere pärl“, „Balti kett“) valiku põhjal kohendati visiooni ja koostati uued mõõdikud. Edasi lepiti töö käigus kokku neli läbimurdesuunda visiooni saavutamiseks, ehk suunad, kuhu on strateegilises plaanis kõige otstarbekam panustada, et maakonna konkurentsivõime paraneks.

Läbimurdesuundade kaudu viiakse strateegiat ellu ja neil põhineb ka lähiaastate tegevuskava. Viimases kajastuvad tinglikult esmased ja olulisemad sammud kaugemate eesmärkide saavutamiseks. Lähiaastate tegevuskava on koostatud reeglina aastani 2023, ainult tehnilise taristu puhul pikendati ajahorisonti aastani 2025, mis on põhjendatav objektide suure ettevalmistus- ja investeeringumahuga. Arengustrateegia koostamise protsessi ülesehitust aitab selgitada joonis 1.

Joonis 1. Arengustrateegia Pärnumaa 2035+ ülesehitus

Arengustrateegia neli läbimurdesuunda on järgmised:

- ☐ teadmispõhine majandus – targad ja tasuvad töökohad,
- ☐ turismi- ja puhkemajandus,
- ☐ inimvara ja kogukonna elukorraldus – sidus maakond,
- ☐ tehniline taristu ja ühistransport.

Teadmispõhise majanduse läbimurdesuuna prioriteediks vaadeldaval perioodil on kestliku ja koostöövõimelise ettevõtluskeskkonna kujundamine, maakonna konkurentsivõime tõstmine ning majanduse edasist arengut pärssiva tööjõuprobleemi leevendamine. Märksõnadeks on regionaalset innovatsiooni toetava ettevõtluse arengukiirendi ellurakendamine, biomajanduse ja taastuvenergeetika kompetentsikeskuse loomine, noorte ettevõtlikkuse ja ettevõtlusteadlikkuse kasvatamine ning tööjõu ettevalmistamine maakonna ettevõtete vajadustega haakuva tehnilise ja infotehnoloogia alase hariduse parema kättesaadavuse kaudu.

Turismi- ja puhkemajanduse läbimurdesuuna fookuses on teenuste parem kättesaadavus, sihtturgude laiendamine, aastaringsete turismitoodete jätkuv arendamine, kohaliku toidu väärtustamine ja stabiilselt kõrge turismiteenuste kvaliteedi tagamine ning TÜ Pärnu kolledži rolli suurenemine turismivaldkonna kompetentsikeskusena.

Kolmanda läbimurdesuuna (inimvara ja kogukonna elukorraldus – sidus maakond) puhul on suurim tähtsus järgmistel märksõnadel: ohutu ja turvaline elukeskkond, aktiivne kodanikuühiskond, kolledži arenguhüpe, kvaliteetne kutse- ja gümnaasiumiharidus, korraldatud koolivõrk, tugevad omavalitsused, maakonna identiteedi hoidmine ja koostöö, Pärnu Haigla konkurentsivõime, mitmekülgne kultuurielu, maakonna kultuuripärand ja selle säilimine.

Neljanda läbimurdesuuna (tehniline taristu ja ühistransport) puhul on prioriteediks kaasaegsete transpordi- ja telekommunikatsiooniühenduste arendamine käsikäes looduskeskkonna hoidmisega. Olulisteks märksõnadeks on looduskeskkonna väärtustamine, Rail Baltic, Via Baltica, Pärnu lennujaam, valdkonna parimaid teenuseid pakkuv ühistransport, ühendused saartega, Pärnu uus sild ja moodne infoühiskond.

Pärnu maakonna arengustrateegia „Pärnumaa 2035+“ ja selle tegevuskava 2019-2023 (25) on koostatud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muudatustest lähtuvalt, mis näevad ette, et pärast haldusreformi ja maavalitsuste kaotamist on omavalitsusüksuste ülesanne ühiselt kavandada maakonna arengut ja suunata selle elluviimist. Arengustrateegia uuendamisel ja tegevuskava koostamisel järgiti Rahandusministeeriumi poolt koostatud maakondliku arengustrateegia koostamise juhendit ja soovitusi.

2. Pärnumaa arengueeldused: olulisemad trendid Pärnumaa ja väliskeskonna arengus

Pärnu maakond asub Eesti edelaosas, poolkaares ümber Liivi lahe kirdenurga, millesse sopistub madalaveeline Pärnu laht. Eesti Vabariigi maismaaterritooriumist (43 465,32 km²) hõlmab Pärnumaa 12,5%. Maakond on Eesti suurima pindalaga – 5418,73 km², millest saared ja laiud hõlmavad 23 km². Pärnumaal on 444 saart ja laidu (2222-st Eestis), millest asustatud on Kihnu (17,10 km²) ja Manija (2,07 km²). Maakonna rannajoone pikkuseks on 635 km, sellest 448 km mandriosas ning 187 km saarte ja laidude osas. Kohaliku omavalitsuse üksusi on maakonnas 7, sh 1 linn ja 6 valda. Neist 6 kuuluvad Pärnumaa Omavalitsuste Liitu, üksnes Kihnu vald ei ole alates 2014. aasta augustist maakondliku liidu liige.

Pärnumaa naabriteks on Lääne maakond, Rapla maakond, Järva maakond, Viljandi maakond, üle mere Saare maakond ja lõunas Läti Vabariik. Pärnust Tallinna on 129 ja Riiga 182 kilomeetrit. Pärnumaal on oluline logistiline koht Tallinn-Riia arengukoridoris ning regionaalne tähtsus Lõuna- ja Kesk-Eesti ühendamisel merega.

Analüüsides pilti maakonnasiseselt kohalike omavalitsuste kaupa, võib Pärnumaad oma sotsiaalmajandusliku arengu näitajate poolest pidada Eesti väikeseks mudeliks. Kui Pärnu lähiümbrust võib valglinnastumise tõttu pidada mõnede näitajate poolest Tallinna lähiümbruse vähendatud ja „lahjendatud“ koopiaks, siis probleemid maakonna äärepiirkondades (millest mõned on riigipiiriäärsed) on võimendunud teise äärmusse.

Pärnumaa elanike arv on paarikümne aasta jooksul (olles kahanemise pingereas positiivses mõttes teisel kohal peale Raplamaad) pidevalt vähenenud - hetketasemeni ligi 86 000 inimest. Peale haldusreformi elab Pärnu linna omavalitsuses ligikaudu 52 000 elanikku.

Pärnu keskuslinnas elab ligikaudu 40 000 elanikku. Keskuslinnaga vahetult piirnevate asulatega (Sindi linn, Paikuse alev, Audru, Sauga alevik, Eametsa, Papsaare, Reiu, Silla, Tammiste, Uulu, Valgeranna küla) moodustub üle 50 000 elanikuga Pärnu linnastu. Trend on, et valglinnastumise (mahult kolmas piirkond Eestis) tõttu Pärnu linna lähiümbruses elanike arv kasvab, mujal maakonnas aga väheneb.

Maakonna rändesaldo on käesoleval aastatuhandel olnud peaaegu kõigil aastatel negatiivne, v.a 2010. aastal (+10 inimest). Miinusmärki võimendas tugevalt majandussurutis: rändesaldo jõudis 2010. aastal tasemeni -807. Viimastel aastatel on näha positiivseid arenguid: kui 2017. aastal oli rändesaldo kokku veel -136, siis sealhulgas välisrände osas juba +212.

Pärnumaa elanike sissetulekud on peale majandussurutise lõppu viimase ligi kaheksa aasta jooksul sarnaselt kogu riigis toimuvaga kiiresti kasvanud, küündides maakondade lõikes lühiajalise statistika järgi 8. kohani Eestis (2018. aasta II kvartalis oli Pärnumaa brutokuupalk 1065 eurot). Sarnaselt ülejäänud 13 maakonnaga jääb see näitaja Eesti keskmisest (hetkel 1321 eurot) allapoole, kusjuures Eesti keskmise tõstab kõrgele Harjumaa näitaja – 1469 eurot.

Kuni majandussurutiseni selle kümnendi vahetusel oli registreeritud töötuse tase Pärnu maakonnas üks väiksemaid Eestis, mõnel hetkel isegi madalaim. Murettekitav on, et peale majandussurutise lõppu on see näitaja jäänud Eesti keskmisest kõrgemaks. Tööpuuduse kiiret kasvu viimase majanduskriisi ajal võimendasid Pärnumaal erasektori suurim osatähtsus Eestis ja nn vanade tööstusharude keskmisest suurem osakaal. Tippajal, 2010. aasta I kvartali lõpus, ulatus registreeritud töötute arv Pärnumaal üle 6500 inimese. Viimaste andmete alusel (2018. aasta septembri lõpus) oli see ligikaudu kolm korda väiksem – 2060 registreeritud töötut, mis moodustab 5,1% Pärnumaa tööealisest elanikkonnast (39 300 inimest vanuses 16 kuni pensioniiga). Eesti keskmine näitaja on praegu 4,6%.

Viimastel andmetel (2016. a) ulatus Pärnumaa regionaalne SKP üle 880 mln euro, SKP elaniku kohta on peale pikka mõõnaperioodi taas suurenenema hakanud, kuid mahajäämus Harju- ja Tartumaast pole vähenenud (näiteks 2004. aastani ületas Pärnumaa vastav näitaja Tartumaa oma, aga 2016. aastal moodustas sellest vaid 71%). Pärnumaal loodavast lisandväärtusest annab teenindussektor 57%, tööstussektor 36% ja primaarsektor 7%.

Pärnu maakonda külastab aastas hinnanguliselt ligikaudu miljon inimest, majutuskohdades on üle 8000 voodikoha. Suurem osa turiste teenindavast majandustegevusest paikneb Pärnu linnas (2017. a ööbis Pärnu linnas 88% maakonnas majutatutest). Pärnumaa on Tallinna (Harjumaa) järel Eesti turismi sihtkoht number kaks.

Kui varasemalt paistis Pärnumaa silma Eesti ühe suurema erasektoris töötavate inimeste osakaalu (ligi 78%) poolest, siis 2017. a andmetel oli maakond peaaegu samal tasemel Eesti keskmisega (24% avalikus sektoris vs 76% erasektoris). Endiselt on murettekitavalt madal kõrgharidusega inimeste osakaal tööjõust - 17,2% (Eesti keskmine 33,2%). Tagasihoidlik on ka elanike enesetäiendamise aktiivsus kõigis vanuserühmades.

Peamised transpordi- ja logistikakoridorid on maantee (Tallinnast läbi Balti riikide kulgev Via Baltica) ja kaubasadam. Raudtee- ja lennuühendus on endiselt marginaalse tähtsusega ning vastav tehniline taristu halvas seisukorras. Samas tuleb aktiivselt otsida võimalusi, et oluliselt paremini ära kasutada soodsat asukohta Tallinn - Riia arenguteljel.

Põhjalikuma ülevaate maakonna võimaluste kohta leiab lisast 4.

Arengueelduste ja -vajaduste koondhinnangud

Tabel 1. Pärnumaa tugevused

TUGEVAID KÜLJED	□ Asukoht Tallinn - Riia arenguteljel □ Mainekas kuurordi- ja puhkemajandus □ Kõiki haridustasemeid hõlmav tugev regioonikeskus Pärnu □ Puhas looduskeskond, loodusressursid ja unikaalsed loodusköoslused: rohevõrgustik, kaitsealad, meri, kala, mets, maapõuevarad (turvas, savi, dolomiit, kruus, liiv, mineraalvesi), saared □ Mitmekesine majandusstruktuur ning era- ja kodanikuühiskonna ettevõtlikkus ja algatusvõimelisus □ Elanikkonna sidusus, tugev kogukonnatunne ja pikaajalised koostöökogemused (külaliikumine, Leader-programm jt) □ Toimiv taristu □ Turvalisus □ Maakonna tunnus – põlismaakonna tugev identiteet
-----------------	---

Tabel 2. Pärnumaa nõrkused

NÕRGAD KÜLJED	□ Rahvastiku arvu vähenemine ja elanikkonna vananemine □ Avalike teenuste ebaühtlane kättesaadavus ja kvaliteet □ Madal asustustihedus, piirkondade eraldatus looduslike piiridega (sood, rabad, metsamassiivid, veealad) ja pikad vahemaad keskuste vahel □ Ruumiline tasakaalustamatus, maakonna äärealade arengutaseme mahajäämus, elanike ja teenuste koondumine Pärnu linnastusse □ Ebaühtlase majandusstruktuuri ja tulubaasiga kohaliku omavalitsuse üksused, probleemid omavalitsuste vahelises koostöös
---------------	--

	❑ Tagasihoidlik investeerimisvõime ja elanike madalad sissetulekud ❑ Eripära kadumine, vähene võime säilitada ajaloolist pärandit ❑ Vähene osalus rahvusvahelistes koostööprojektides ❑ Pärnu tähtsus riigi regionaalarengu mootorina on ebapiisav
--	--

Erinevate arutelude tulemina soovitakse arengut näha kõigis suundades. Rahvastikuarengus on suurim vahe praeguse olukorra ja soovitu vahel elanikkonna arvus – senine rahvaarvu vähenemine peab asenduma (peale rändesaldo muutumist positiivseks) esialgu vähemalt selle stabiliseerumisega.

Inimvara ja kodanikuühiskonna valdkonnas soovitakse (peale haldusreformi toimumist 2017. aastal ja riigireformi jätkumisel) avalike teenuste kättesaadavuse paranemist ja kvaliteedi tõusu ning üldist suhtumise muutust ühiskonnas. Siinkohal on tähtis roll kodanike aktiivsuse tõusul ühiskonna arengus kaasarääkimisel.

Majandusarengus tuleb võrdselt tõhus hüpe teha mitmekülgse teadmismahuka majanduse ning aastaringselt toimiva kuurordimajanduse väljaarendamisel. Taristu ja ühistranspordi valdkonnas on tõsiseimaks väljakutseks mitmeliigiliste ja kiirete rahvusvaheliste transpordiühenduste arendamine ning kaasaegse infoühiskonna arengut toetava kiire andmeside ja IKT-taristu väljaarendamine.

3. Pärnumaa visioon ja arendustegevuse eesmärgid

Pärnumaa visioon 2035+

Pärnumaa on Euroopa ühes dünaamilisemas piirkonnas – Läänemere ruumis - paiknev tuntud ja hinnatud regioon, mille edu põhineb haritud, ettevõtlikel, tervist ja elukvaliteeti väärtustavatel elanikel.

Pärnu maakond on kõrge elukvaliteediga parim paik eneseteostuseks - elamiseks, õppimiseks, töötamiseks, laste kasvatamiseks ja puhkamiseks.

Olulise tähtsusega on maakonna- ja regioonikeskus Pärnu – rahvusvaheliselt tuntud aastaringelt atraktiivne Eesti visiitkaart ja suvepealinn – omanäoline, miljööväärtuslik ja logistiliselt hästi kättesaadav ning sidus ülejäänud maakonna, Eesti ja Euroopaga.

Pärnumaa on tasakaalustatult arenev maakond, mis loob võimalused väarikaks euroopalikuks eluks maakonna igas paigas. Tasakaalus asustussüsteem koos Pärnu linnastu jätkusuutliku ruumimustriga (asustus ja töökohad, transpordikoridorid, rohevõrgustik, väärtuslikud maastikud, vaba aja veetmise paigad) kindlustab elanikele looduslähedase, lastesõbraliku ja kvaliteetse elukeskkonna, põhiteenuste ja ühistranspordi kättesaadavuse võimalikult kodu lähedal. Omanäolise Pärnumaa tugevuseks on inimsõbralik, hästi toimiv ja atraktiivne elukeskkond, mille keskmeks on hansalinn Pärnu. Olulisel kohal on maakondliku keskustevõrgu tugevdamine Pärnu linnastu kiire arengu tasakaalustamiseks. Tagatud on maa-asustuse ruumimustri säilimine. Pärnumaa kultuuripärand on hästi hoitud ja kättesaadav.

Pärnumaa on tugeva kodanikuühiskonnaga ja koostööle avatud maakond, mida iseloomustab vabaühenduste aktiivne tegevus ning elanike tugev kodukohaidentiteet. Koostöö tugineb informeeritusele, avalikule arutelule, teotahtele, sallivusele, vastastikusele austusele ja usaldusele. Tegus ja usalduslik koostöö avaliku, era- ja vabasektori vahel loob sünergiat, investeerimiskindlust ja avaralt mõtestatud tulevikuperspektiivi. Pärnumaa on rahvusvaheliselt tunnustatud ettevõtlikkuse ning sotsiaalse ettevõtluse ja sotsiaalse innovatsiooni eestvedaja Eestis.

Arendustegevuse eesmärgid, täitmise tulemusnäitajad ja nende sihtväärtused

Rahvastikuarengu eesmärgiks on maakonna elanike arvu stabiliseerumine, praegusest kõrgem sündivus ja positiivne rändesaldo.

Märkused: Võrdlusena – kursiivis ja sulgudes on märgitud nii arengustrateegia koostamise aegne seis kui ka hetkeseis viimaste kättesaadavate andmete alusel.

Eesmärki mõõtvad indikaatorid (edaspidi mõõdikud) ja soovitavad tulemusväärtused aastal 2035

- ❑ Rändesaldo – positiivne
(2009. a – negatiivne (-349), 2013. a – negatiivne (-573), 2017.a – negatiivne (-136))
- ❑ Meeste oodatav eluiga sünnimomendil ehk keskmine eluiga – 76 aastat
(2008/2009. a – 71 aastat, 2012/2013. a - 72 aastat, 2015/2016. a – 73 aastat)

- Naiste oodatav eluiga sünnimomendil ehk keskmine eluiga – 85 aastat
(2008/2009. a – 80 aastat, 2012/2013. a – 81 aastat, 2015/2016. a – 82 aastat)
- Meeste tervena elada jäänud aastad sünnimomendil – 58 aastat
(2009/2010. a – 56,79 aastat, 2015/2016. a – 53,48 aastat)
- Naiste tervena elada jäänud aastad sünnimomendil – 61 aastat
(2009/2010. a – 61,84 aastat, 2015/2016. a – 57,67 aastat)

Sotsiaal- ja inimarengu eesmärgiks on kvaliteetne haridus koos paindlike ja mitmekülgsede õpivõimalustega, mitmekülgne kultuurielu, elanike sotsiaalne turvalisus, tugev ja hoitud identiteet ning kultuuripärand, avaliku võimu demokraatlikkus ja tõhusus, kodanike ärksus ja noorte tegusus ning maakonna avatus ja atraktiivsus.

Pärnumaa on õppiv, loov, tervislik, sotsiaalselt uuenev ning üks Eesti turvalisemaid maakondi.

Möödikud ja soovitavad tulemusväärtused aastal 2035

- Üliõpilaste arv – vähemalt 1500
- Noorte õpetajate (alla 30 a.) osakaal haridusasutustes – vähemalt Eesti keskmisel tasemel
(Pärnumaal 2009.-2010. õa - 6,4%; 2013.-2014. õa – 4,8%; 2017.-2018. õa – 6,4%; Eesti keskmine 2009.-2010. õa - 12,0%; 2013.-2014. õa – 8,8%; 2017.-2018. õa – 9,2%)
- Muuseumide külastatavus – kasvanud
(2009. a - 65 tuh külastajat; 2013. a - 114 tuh külastajat, 2017.a – 114 tuh külastajat)
- Laulu- ja tantsupidudel osalevate Pärnumaa kollektiivide ja inimeste arv – kasvanud
(2009. a osales 159 kollektiivi 2595 inimesega; 2014. a 98 kollektiivi 2675 inimesega)
- Kihnu elanike kui kultuurikandjate arv – kasvanud
(2010. a – 484 alalist elanikku, 2014. a - 510 alalist elanikku; 2018. a – 685 elanikku)
- Teater Endla etenduste ja külastajate arv – kasvanud
(2009. a - 288 etendust 68 190 külastajaga, 2013. a – 323 etendust 77 895 külastajaga, 2017. a – 285 etendust 67 351 külastajaga (v.a Teatrikino, Jazzklubi, Teatrigalerii))
- Pärnu kontserdimaja sündmuste ja külastajate arv – kasvanud
(2009. a 166 sündmust 56 338 külastajaga, 2013. a 160 sündmust 59 701 külastajaga, 2017. a 187 sündmust 80 727 külastajaga)
- Registreeritud kuritegude arv – vähenenud
(2009. a - 2688 registreeritud kuritegu, 2013. a - 2079 registreeritud kuritegu, 2016. a – 1491 registreeritud kuritegu)
- Tulesurmade ja uppunute arv ning vigastatute arv – vähenenud (tasemeni <1)
(tulesurmad: 2010. a - 7 (vigastatud 7), 2016. a – 2 (vigastatud 4);
uppumised: 2012. a – 9, 2018. a – 11)
- Eluhoonete tulekahjude arv – vähenenud
(2014. a – 55, 2016. a – 50)

- Töötuse määr – <5%
(2010. a – 14,2%, 2013. a – 7,8%, 2017. a – 5,4%)
- Sissetulekute erinevused (aluseks füüsilise isiku tulumaksu laekumine KOV eelarvesse elaniku kohta) kohalike omavalitsusüksuste vahel – mitte enam kui 15%
(2010. a – 34%, 2013. a – 35%, 2017. a – 40%)
- Kodanikeühenduste arv – 1500
(2018. a – 1300 registreeritud kodanikeühendust (klassikalises tähenduses, st v.a korteri-, garaaži- ja maaparandusühistud)
- Vabatahtlike osakaal elanikest – 30% elanikest
(2013. a – 26% elanikest)
- Omavalitsuste poolt delegeeritud avalike teenuste arv kodanikuühendustele – vähemalt 2 delegeeritud teenust igas (praeguses) kohalikus omavalitsuses
(2018. a – 0)
- Kodanikuühenduste poolt loodud sotsiaalsed ettevõtted – vähemalt 15
(2018. a – 7 sotsiaalset ettevõtet)

Majandusarengu eesmärgiks on kõrget lisandväärtust loovad, ekspordipotentsiaali suurendavad ja elanike heaolu tagavad targad ja tasuvad töökohad.

Pärnumaa majandus on dünaamiline, mitmekülgne ja lähtub kohalikest arengueeldustest.

Mõõdikud ja soovitavad tulemusväärtused aastal 2035

- Pärnumaa regionaalne SKP arvestuses elaniku kohta – võrreldaval tasemel Tartumaa keskmisega
(2007. a – 86% Tartumaa tasemest ja 77% Eesti keskmisest, 2013. a – 75% Tartumaa tasemest ja 64% Eesti keskmisest, 2016. a – 71% Tartumaa ja 67% Eesti keskmisest)
- Kõrgharidusega inimeste osakaal tööjõust – vähemalt Eesti keskmisel tasemel
(2009. a – 15,7% Pärnumaal ja 25,7% Eestis; 2013. a – 16,7% Pärnumaal ja 30,2% Eestis; 2017. a – 17,7% Pärnumaal ja 33,2% Eestis)
- Keskmine palk – Eestis 3. kohal
(2010. a II kvartalis – 3. kohal, 2014. a III kvartalis – 4. kohal, 2018. a I kvartalis – 8. kohal)
- Majutatute ööbimiste arv aastas – 1,2 mln ööbimist aastas ametliku statistika järgi
(2009. a – 627 621 ööbimist, 2013. a – 730 707 ööbimist, 2017. a – 860 742 ööbimist)

Kaasaegne ja kvaliteetne tehniline taristu toetab maakonna kestlikku inim- ja majandusarengut ning keskkonna ökoloogilist puhtust.

Pärnumaa on kaasaegsete transpordi- ja telekommunikatsiooniühendustega loodust hoidev maakond, kus looduskeskkond on kõrgelt väärtustatud.

Mõõdikud ja soovitavad tulemusväärtused aastal 2035

- Nõuetele vastava joogiveega varustatud majapidamiste osakaal – 100%

- ❑ Puhastatud heitvete osakaal – 90% (sh reoveekogumisaladel 100%)
- ❑ Jäätmete taaskasutuse osakaal – 70%
- ❑ Korraldatud jäätmeveo süsteemi haaratud majapidamiste osakaal – 97%
- ❑ Tolmuvaba kattega teede osakaal maakonnas – 70%
(riigimaanteeede osas on vastav seis 64% 2013. a, 68% 2017. a)
- ❑ Kergliiklusteed Pärnu linnas ja lähiümbruses välja ehitatud – min 52 km
(2014. a – katkendlik võrk)
- ❑ Rahvusvaheliste regulaarlennuliinide sihtkohtade arv Pärnust – 3
(2014. a – 0, 2018. a – 0)
- ❑ Toimiv maakonda läbiv kiir- ja kohalik raudteeühendus – 1
- ❑ Toimiv Pärnu linna ja lähiümbruse ühtne ühistranspordisüsteem – 100%
(eeldusena on loodud maakonna ühistranspordikeskus 2014. a)
- ❑ Toimiv multifunktsionaalsete väikesadamate võrgustik maakonnas – 10 väikesadamat
(Virtsu, Varbla, Värati, Munalaiu, Manija, Kihnu (Suaru), Sigatsuaru, Pärnu, Võiste, Jaagupi
(2014. a – katkendlik)
- ❑ Pärnu reisisadamast rahvusvaheliste regulaarühenduste arv – 1
(2014. a – 0, 2018. a – 0)
- ❑ Pärnu kaubasadama veosekäive – 3 mln t

4. Pärnumaa arendamise strateegilised alused

Pärnumaa arengut kandvad väärtused

Pärnumaa on elav organism, mis kannab endas ligi 11 000 aasta vanust lugu. See on segu olnust, tänapäevast ja pürgimustest parema tuleviku poole. Pärnumaa kaunis ja mitmekesine loodus, rikkalik kultuurilugu, ajastu märgid ja sümbolid, kõik see kokku kujundab väärtuste süsteemi, mida kantakse põlvest põlve. Osa kokkusõlmist väärib kindlasti säilitamist, teised eeldavad muutmist ja mõned väärtused on alles kujunemisjärgus. Käesoleva strateegia edukaks elluviimiseks on oluline järgmiste väärtuste järgimine:

Avatus – mitmekesisuse tunnistamine ja austamine, tolerantsus, valmisolek omi ideid jagada ja neid ühiselt teoks teha, õppimisvõime ja toimetulek muutustega, rutiinist ja jäikadesse piiridesse klammerdumisest hoidumine, kiire ja kvaliteetne teenindus avalikus sektoris.

Hoolivus – hoolime teineteisest ja arendame usaldust ja vastutust, aktsepteerime erinevusi.

Järjekindlus – kindel tahe ellu viia püstitatud eesmärgid, valides selleks parimaid lahendusi ning pidades silmas soovi realistlikkust.

Kogukondlik eluviis – ühesugustele väärtustele tuginevast „meie-tundest“ lähtumine igapäevase elu korralduses ja valikutes.

Koostöö – usaldusel ja vastastikusel austusel baseeruvad kokkulepped, mille tulemuseks on lisandväärtuse loomine, piiriülestesse ettevõtmistesse panustamine ning koostöövõrgustikes tulemuslikult osalemine.

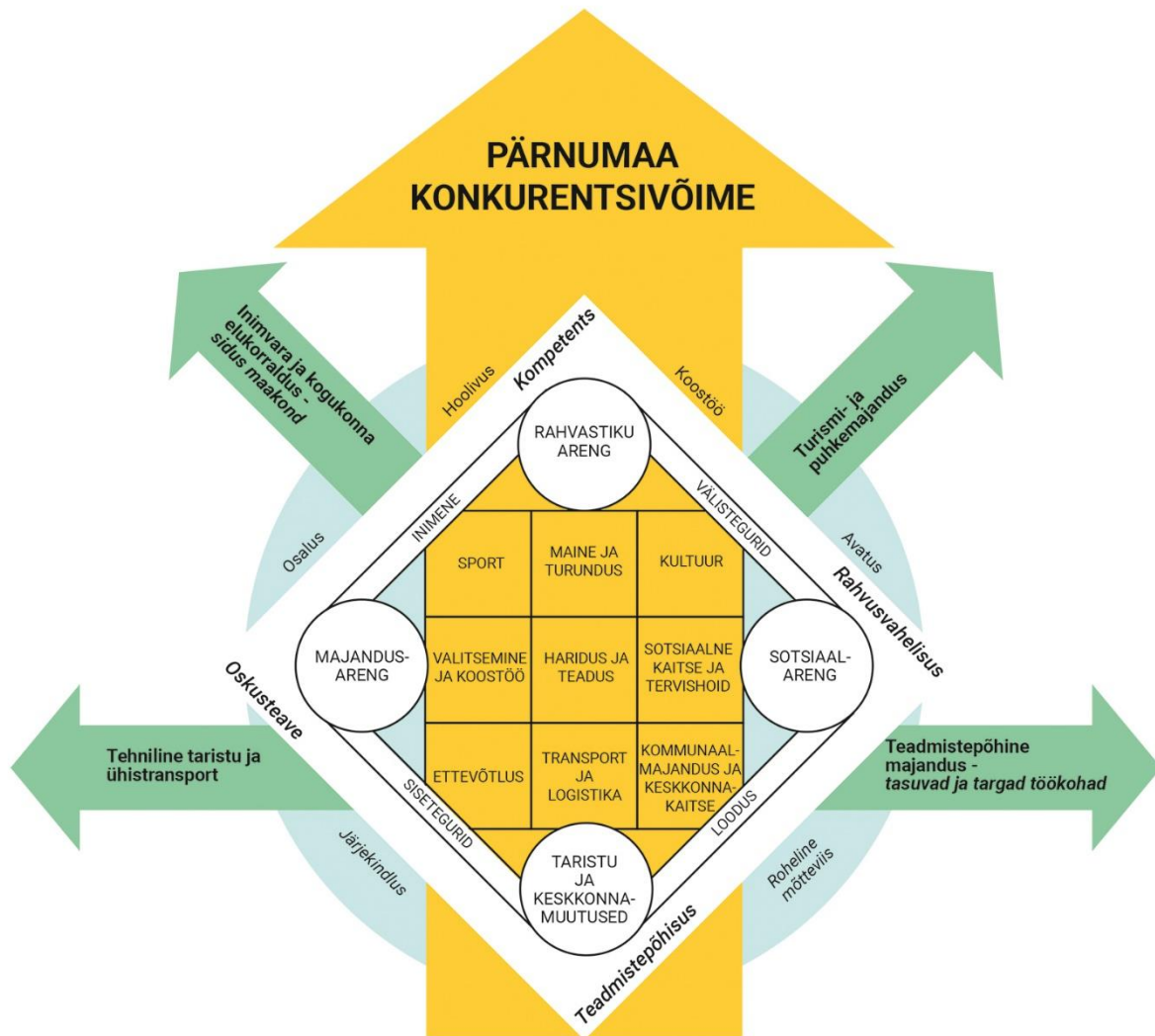
Osalus – vastutus ja nõudlikkus kogukonnas, teadlik ühistegevus oma elukeskkonna kujundamisel, toimetamine võrkstruktuurides ja aktiivne kaasarákimine oma elu kujundavate tegurite osas.

Roheline mõtteviis – keskkonnasäästlik ja loodusega tasakaalus toimimine, mis igal sammul arvestab tulevaste põlvedega.

Vabatahtlik tegevus – elulaad, mille kaudu on võimalik ennast teostada, omandada kogemusi ja panustada kodanikuna kogukonna hüvanguks.

Pärnumaa arengumudel

Pärnumaa arengu tuumaks on konkreetsed arendustegevused, programmid ja investeeringuprojektid üheksas põhivaldkonnas. Pärnumaa sise- ja välisteguritest tulenevate arengueelduste analüüs ning eesmärgipüstitus visiooni ja arengudimensioonide tasandil täpsustatud eesmärkide kujul annab strateegilise raamistiku valikute tegemiseks arenguprojektide prioritseerimisel.

Joonis 2. Pärnumaa arengumudel

Arengumodelis on välja toodud neli läbimurdesuunda, mille puhul rakendatakse kõige paremini kohalikke arengueeldusi ning vastatakse väliskeskkonnast tulenevatele väljakutsetele. Läbimurdesuundade kaudu toetatakse maakonna konkurentsivõimet. Igas läbimurdesuunas on esitatud visioon aastaks 2035 ja lähemad eesmärgid koos tegevussuundadega selle poole liikumiseks. Täpsemalt on lähiaastate eesmärgid, tegevussuunad ja tegevused koos teostamise aja ja elluviijatega toodud ära strateegia tegevuskavas 2019-2023(25) (vt peatükk 8). Selleks, et arendustegevus oleks jätkusuutlik, on samuti oluline kokku leppida baasväärtuste osas, millest kinni peetakse. Pärnumaa arengumudel on ühtlasi väljendatud ruumiliselt strateegiaplaanil (vt peatükk 6).

Läbimurdesuunad visiooni Pärnumaa 2035+ saavutamiseks

Pärnumaa edu sõltub keskendumisest maakonna eripärale ja unikaalsusele ning innovatsioonivalmidusest ja võimest kohaneda kiiresti uute majandus- ja sotsiaaloludega nii Eesti kui rahvusvahelisel tasandil. Tulenevalt visioonist, Pärnumaa ambitsioonidest ja

teemavaldkondade analüüsist, on maakonna arengus esile tõstetud järgnevalt käsitletud neli peamist strateegilist läbimurdesuunda.

1. Teadmistepõhine majandus — tasuvad ja targad töökohad

Visioon 2035

Pärnumaa teadmistepõhist ja mitmekesist majandust iseloomustab nutikas spetsialiseerumine teadus- ja haridussektori, ettevõtete ja avaliku sektori koostoimes. Maakonna jõukuse aluseks on loodusressursside kõrge väärimine, ettevõtlikud inimesed ja avatus uute ideede kasutamisele. Toimiv regionaalne innovatsioonisüsteem ergutab kõrgema lisandväärtusega majandustegevust ja töökohtade teket piirkondlikke konkurentsieeliseid omavate majandusvaldkondade teadmuspõhise eelisarendamise kaudu. Pidevalt uuenevaid ärimudeleid kombineeritakse oskuslikult maakonnaspetsiifiliste ressurssidega. Põllumajanduses ja tootmises rakendatakse kaasaegseid keskkonnasõbralikke tehnoloogiaid. Uute tehnoloogiate tõhus juurutamine tagab ressursimahukuse vähenemise, kapitali- ja teadmismahuka tootmise osakaalu kasvu ja ekspordimahtude suurenemise. Kaugtöö osatähtsus tööhõives ja asukohasõltumatu ettevõtluse osakaal maakonna majandusstruktuuris on oluliselt tõusnud.

Pärnumaal toimib ettevõtjate poolt hinnatud ettevõtluse tugi- ja nõustamissüsteem. Linna ja maapiirkondade ettevõtjad ja tugistruktuurid on seotud ühtsesse infovälja, toimub valdkondade ja põlvkondade ülene ettevõtlusalane mentorlus. Ettevõtlus on tunnustatud, uute ja ambitsioonikate tegijate järelkasvu oluliseks veduriks on ettevõtlusteadlikkuse ja noorte ettevõtlikkuse süsteemne arendamine alates lasteaiast. Maakonna ettevõtluskeskkonna vajadustele vastava tööjõu ettevalmistamine toimub koostöös kõrg- ja kutseharidusasutustega.

Piirkonna turundamine atraktiivse elu-, õppimis- ja ettevõtluskeskkonnana on maakonda toonud olulisi investeeringuid. Asukohasõltumatu ettevõtluse, sh IKT ja loomemajanduse, edukas arendamine ja süsteemne turundamine digitaalsete nomaadide seas on taganud Pärnumaa jõulise rahvusvahelistumise. Eesti ja rahvusvahelised teadlased on kaasatud regionaalsesse innovatsioonisüsteemi ning konkurentsieelist loovate uute tehnoloogiate väljatöötamisse.

Edukalt toimivad kompetentsikeskused, rahvusvahelised õppekavad ning teadus- ja arendustegevused on kujundanud Pärnumaale tunnustatud teadus- ja õppekeskuse maine. Idufirmade, investorite, ettevõtjate ning haridus- ja arendusorganisatsioonide koostöös tegutseb maakonna mitmekesist, kõrgtehnoloogilist ja teadmistepõhist majandust toetav ettevõtluse inkubaator ja arengukiirendi, kus nii ideerikkad noored kui elukestvad õppijad saavad praktikutest mentorite, kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide ning äriinglitest investorite käe all Pärnumaal ettevõtlusega tegelemiseks tuule tiibadesse.

Kiired ühendused Riia, Tallinna ja Helsingiga, suurlinnadest selgelt eristuv looduslähedane ja peresõbralik elu- ja toetav ettevõtluskeskkond, on suurendanud sisserännet maakonda ning toonud juurde teadus-, loome- ja disainivaldkonna tippusid, kelle toel on jõudsalt arenenud Pärnumaa innovatsiooni- ja teadmismahukas tootmis- ja teenindussektor. Pärnumaa on rahvusvaheliselt tunnustatud ettevõtlikkuse ning sotsiaalse ettevõtluse ja sotsiaalse innovatsiooni eestvedaja Eestis. Looduskeskkonna väärtustamise, meditsiini ja biotehnoloogia koostoime ning taastusravi- ja eakatele suunatud hõbemajandusteenuste kompleksse pakkumise tulemusena on Pärnumaast saanud ühtlasi ka kõrge ostujõuga vanema põlvkonna elistatud elupaik.

Tegevuskava eesmärgid ja tegevussuunad aastaks 2023:

1.1. Kestlik ja koostöövõimeline ettevõtluskeskkond

- ☐ *Ettevõtluskeskkonna arengut toetavate tugisüsteemide arendamine*
- ☐ *Ettevõtlusalase koostöövõrgustiku tugevdamine*
- ☐ *Maakonna võimaluste aktiivne turundus ja sihipärane mainekujundus*
- ☐ *Tööjõuprobleemide leevendamine*

1.2. Majanduse kõrge konkurentsivõime

- ☐ *Regionaalse innovatsioonisüsteemi rakendamine*
- ☐ *Inkubatsiooniteenuse edasiarendus*
- ☐ *Biomajanduse ja taastuvenergeetika kompetentsikeskuse rajamine*

1.3. Ettevõtlusteadlikkuse arendamine ja tööjõu ettevalmistamine

- ☐ *Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe toetamine*
- ☐ *Õpilaste ja tudengite karjääriplaneerimise sidumine maakonna ettevõtlus- ja töövõimalustega*
- ☐ *Kvalifitseeritud tööjõu vajaduspõhine ettevalmistamine*

2. Turismi- ja puhkemajandus

Visioon 2035

Pärnumaa on jätkusuutlik, külalislahke ja aastaringi kõitev turismisihtkoht, mis toimib Lääne-Eesti tõmbekeskusena. Seda toetavad head ühendused lähiriikide ja suuremate linnadega. Pärnumaad läbib rahvusvaheline raudteeühendus Rail Baltic ning siin on toimiv rahvusvaheline lennujaam. Puhkemajandusele seatud ühiskondlikud hügieeninõuded on tagatud, viidamajandus on korras ning ka väliskülaline leiab lihtsalt soovitud sihtkoha.

Pärnumaa turismiettevõtjad teevad tihedat koostööd ning kasutavad turismiteenuste ja -toodete disainimisel ja turundamisel üksteise abi. Toimib hea valdkonnaülene koostöö, selle tulemusena pakutakse ühiseid teenuseid, mis on lihtsalt kättesaadavad nii regiooni külastavatele turistidele kui ka Pärnumaa elanikele. Turismiteenuste ja -toodete pakkujad on kursis puhkemajandustrendidega ning rakendavad oma teenuste ja toodete pakkumisel kaasaegseid lahendusi. Pärnumaa turismi iseloomustab paindlikkus ja loovus ning teenuste kõrge kvaliteet.

Tähtsal kohal on kohalik toit ning kultuur. See on üheks põhjuseks, miks Pärnumaale tulla. Piirkonda iseloomustab läbimõeldud toidubränd, mis on laialt levinud ja tuntud. Kohalikud restoranid on oma kvaliteedilt maailmatasemel ning seda toetab rahvusvahelise Michelin'i täрни jõudmine Pärnusse.

Turismi- ja puhkemajanduse sektorit iseloomustab keskkonna- ja loodussäästlikkus ning puhtus. Puhkealad ja -metsad on ligipääsetavad ja toimiva taristuga. Pärnu jõgi on kasutusele võetud atraktiivse puhke- ja turismiobjektina. Piirkonda lisandub uusi hotelle ning tänu spaa- ja konverentsiturismi arengule on hooajalisus piirkonnas vähenenud. Olemas on hea ülevaade piirkonna külastajatest ning oleme avatud uutele turgudele.

Tartu Ülikooli Pärnu kolledži turismieriala lõpetavad tudengid soovivad piirkonda jääda, mistõttu suureneb kohalik turismikompetents. Kolledži turismieriala on Baltimaade kvaliteetseim ning hea koostöö ettevõtjatega soodustab teadmuse rakendamist. Igapäevaselt töötab turismivaldkonna kompetentsikeskus. Hotelliteenindajaid ja kokki ette valmistava Pärnumaa kutsehariduskeskuse roll on kasvanud ja õppekvaliteet väga hea.

Tegevuskava eesmärgid ja tegevussuunad aastaks 2023:

2.1. Aastaringsed turismitooted

- ☐ *Uute ja seniste atraksioonide, teemakeskuste ja turismiteenuste arendamine*
- ☐ *Rahvusparkide arendamine*
- ☐ *Maakonnasiseste sihtkohtade turundamine ja atraktiivsuse kasv*

2.2. Kohaliku toidu väärtustamine

- ☐ *Kohaliku toidu parem esiletoomine ja turustamine*

2.3. Stabiilselt kõrge turismiteenuste kvaliteet

- ☐ *Pärnu kolledži rolli suurenemine*

3. Inimvara ja kogukonna elukorraldus - sidus maakond

Visioon 2035

Pärnumaa elukeskkond on muutunud ahvatlevaks ja siin soovitakse elada, peredel on siin turvaline olla. Kõige optimistlikum stsenaarium „Läänemere Päril“ on realiseerunud. See on saanud teoks eelkõige oma kodukohta väärtustavate inimeste töökate käte ja erksa mõtte toel. Avaliku sektori jõupingutused mitmekülgse ja turvalise elukeskkonna kujundamisel on kandnud vilju. Erasektor on saanud julgust investeerida tarka tootmisse ja innovaatilistesse teenustesse. Kodanikuühiskond on aktiivne ja majanduslikult jätkusuutlik, sidustades avaliku sektori ja erasektori jõupingutused maakonna elukeskkonna kujundamisel ja ahvatlevaks muutmisel.

Maakonna kohalikke omavalitsusi koondav Pärnumaa Omavalitsuste Liit (POL) on kestlike kokkuleppimiste koht, kus valitseb partnerlus. POL on ühistegevuse koordineerija ja täitja nendes valdkondades, milles on pädevus ja mida ei ole delegeeritud. POL on maakonna identiteedi hoidja ja kandja. Pärnumaa Arenduskeskus (SAPA) on kujunenud tunnustatud kompetentsikeskuseks.

Pärnu on tunnustatud ülikoolilinn, mitu tuhat tudengit lisab tänavapilti nooruslikkust ja rahvusvahelisust ning elukestev õpe toetab ka eakaid ja ettevõtjaid. Siinsetes haridusasutustes pakutakse ümber- ja täiendõpet eelkõige tehnilistel erialadel. Kõigis haridusastmetes antav IT õpe ja tehnoloogiliste oskuste arendamine tagab tootmise ja teeninduse vajadustele vastava tööjõu ettevalmistamise. Kutsehariduse erialade lõpetajad on hinnatud spetsialistid kõrgete praktiliste oskustega. Igas põhikoolis antav haridus on ühtlaselt hea ja Eesti parimate hulgas. Gümnaasiumivõrk on jätkusuutlik nii Pärnu linnas kui kolmes tugitoimepiirkonna keskuses. Õppekavad on seotud huviharidusega, eriti loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia valdkonnas. Õpilastel on võimalused ja oskused tegutseda loovalt. Igal noorel on võimalus õppida tehnika, kaunite kunstide, spordi või mõnel muul teda paeluval erialal.

Noored on õnnelikud ja tunnevad ennast kogukonnas vajalikuna, olles varakult kaasatud neid puudutavate otsuste langetamisse. Noor pere on igas omavalitsuses oodatud.

Pärnumaa on sotsiaalselt hooliv ja inimene on siin kõige hinnalisem vara. Inimese vaimne tervis võimaldab toime tulla tänapäeva kiirete muutustega ja panustada kogukonna heaks. Erivajadustega inimeste hoolekande teenused võimaldavad neil saada tuge toimetulekuks, jõukohaseks tegevuseks ja võimetekohaseks tööks. Omasteholdajatele pakutakse võimalusi väljuda 24/7 režiimilt regulaarsete puhkeaegadega hooldusgraafikule. Pärnu Haigla on kestlik

ja tugev keskhaigla oma parima praktikabaasiga õdede õppeks. Perearsti teenused on igatüüpe kättesaadavad vaatamata inimese elukohale. Eakatele suunatud hõbemajanduse teenused on saanud tuule tiibadesse.

Pärnumaa kultuurielu on mitmekülgne ja baseerub tugevatele traditsioonidele ning pärimusele, harrastuskollektiivid annavad baasi professionaalse kultuuri tekkeks ja arenemiseks. Laulu- ja tantsupeo traditsioonid jätkuvad ja käivad ajaga kaasas. Pärnumaa inimene on teadlik kultuuritarbija ja see võimaldab maakonda tuua erinevatele sihtrühmadele huvipakkuvaid sündmusi. Uued kavad põimituna legendidega annavad indu senistele tegijatele ja tekitavad noore järelkasvu seas huvi. Kõrgkultuuri festivalide piletid ostetakse juba aasta aega ette. Maailma tippude töögraafikutes on lennud Pärnu leidnud kindla koha. Dokumentaalfilmide, sh loodus- ja antropoloogiafilmide koorekiht kinoekraanidel või väljendusrikkad etendused lavalaudadel on osaks meie elukeskkonna kujundamisel. 11 000 aastat ajalugu ja Eesti Vabariigi sünn on väärikalt ja loominguiliselt eksponeeritud. Pärnumaa kultuuriväärtused on korrastatud ja hoitud ning need loovad paremat ja atraktiivsemat elukeskkonda.

Siseturvalisus rajaneb partnerlusele riigistruktuuride, omavalitsuste ja vabatahtlike vahel. Hädaolukorras on valmisolek tagatud ja kodanikud on teadlikud kriisiolukorras käitumisest.

Tervislike eluviiside viljelemiseks ja liikumisharrastuseks on loodud mitmekülgsed võimalused. Inimesed on teadlikud tervislikest valikutest ja liikumise vajalikkusest ning kasutavad aktiivselt pakutavaid võimalusi. Noored eelistavad netisurfi asemel arendada koos sõpradega oma võimeid ja oskusi neile sobivatel spordialadel ja reaalajas ning virtuaalmaailma asemel pärismaailmas.

Tegevuskava eesmärgid ja tegevussuunad aastaks 2023:

3.1. Tugevad kohalikud omavalitsused

- Kohalike omavalitsuste ühistegevus

3.2. Paindlike ja mitmekülgsete õpivõimaluste kättesaadavus elukestvas õppes

- TÜ Pärnu kolledži (TÜPK) baasil ülikoolilinnaku arendamine
- Pärnumaa kutsehariduse ja tehnilise hariduse võimaluste arendamine
- Võimaluste tagamine valikuterohke ja kvaliteetse alus- ja üldhariduse omandamiseks
- Huvi- ja täiendõppe sidustamine üldharidusega ning noorte õppimise ja huvitegevusega seotud liikumise soodustamine.
- Õpilastranspordi optimaalne ja paindlik lahendamine

3.3. Õnnelikud noored – toimiv noorsootöö

- Noorsootöövõrgustiku arendamine, mobiilsete noorsootöö vormide rakendamine, noorsootöötajate tunnustamine

3.4. Tervisedendus ja elanike heaolu

- Sotsiaalselt turvalise ja hooliva maakonna kujundamine
- Pärnu haigla konkurentsivõime tõstmine
- Esmatasandi tervishoiu ja tervisekeskuste väljaarendamine
- Sotsiaalteenuste arendamine

3.5. Kindel kodu

- Elamumajanduse arendamine

3.6. Mitmekülgne kultuurielu

- Vaimse ja materiaalse kultuuripärandi hoidmine ja tutvustamine
- Kõrgetasemelise professionaalse ja rahvakultuuri arendamine
- Loomeinimeste koostöövõrgustiku arendamine

3.7. Turvaline maakond

- ☐ *Ennetustöö tõhustamine ja siseturvalisuse tagamine maakonnas*
- ☐ *Tava- ja hädaolukorrale valmisolek*

3.8. Aktiivne tegelemine liikumisharrastusega ja tulemuslik sporditöö

- ☐ *Liikumisharrastuseks võimaluste loomine ja vajalikkuse teadvustamine*
- ☐ *Kvalifikatsiooniga noortetreenerid ja nende motiveerimine*
- ☐ *Erivajadustega inimestele ligipääsu tagamine ja osalemisvõimaluste loomine*
- ☐ *Võistluste korraldamine ja parimate tunnustamine*
- ☐ *Spordiobjektide rajamine ja renoveerimine*

3.9. Laiapõhjaline aktiivne ja toimiv kodanikuühiskond

- ☐ *Majanduslikult kestlik kodanikuühiskond*
- ☐ *Elanike aktiivne osalemine ühiskondlikus elus*

4. Tehniline taristu ja ühistransport

Visioon 2035

Kogu maakonna arengu selgrooks on toimiv Rail Balticu kiirraudtee koos reisi- ja kaubajaama ning kohalike peatustega, Via Baltica 1. klassi maantee, rahvusvaheline lennujaam ja Pärnu reisi- ning kaubasadam. Pärnumaa on aegruumiliselt väga hästi ühendatud nii Eesti kui ülejäänud Euroopaga. Transpordisüsteem võimaldab inimeste ja kaupade liikumist kättesaadaval, mugaval, kiirel, ohutul ja kestval moel. See kõik on loonud uued kasvueeldused Pärnule kui Eesti ühele olulisimale turismimagnetile ning aitab kaasa innovaatiliste lahenduste rakendamisele majanduses ja ühiskonna arengus. Seetõttu on oluliselt tõusnud Pärnu kui regioonikeskuse roll ja tähtsus nii riigisiselt kui rahvusvahelises tööjaotuses. Pärnumaa Ühistranspordikeskuse eestvõttel toimib maakonnas Eesti parim ühistranspordikorraldus, mis tagab maakonna hea sidususe ja rahuldab parimal moel elanikkonna liikumisvajaduse.

Maakonna tasakaalustatud arengut aitab tagada kvaliteetselt uuendatud ja kaasajastatud teedevõrk koos Pärnumaale oluliste uute sildadega. Keskuste ümber ja vahel on välja arendatud kergliiklusteede võrgustik, mis tervikuna katab suurt osa maakonnast. Hästi toimib mõistliku hinna ja kättesaadavusega ning vähese keskkonnamõjuga energiavarustus. Kiire internet ja kvaliteetne andmesideühendus on tagatud kõikjal maakonnas. Jätkuvalt panustatakse taristusse, mis võimaldab veelgi paremal moel kasutada IKT võimalusi ja nutikaid lahendusi. Läbi eesmärgistatud keskkonnainvesteeringute ja vastutustundliku suhtumise kujundamise on Pärnumaa inimestele tagatud puhtam, turvalisem ja looduslikult mitmekesisem elukeskkond. Pärnumaa on kujunenud kvaliteetse avaliku ruumi tervikliku arendamise eestvedajaks terves riigis ja heaks näiteks Põhjamaades.

Tegevuskava eesmärgid ja tegevussuunad aastaks 2025:

4.1. Kiired ühendused ja parem juurdepääs Pärnule

- ☐ *Rail Balticu projekteerimine ja väljaehitamine*
- ☐ *Via Baltica arendamine 1. klassi maanteeks*
- ☐ *Pärnu lennujaama rekonstrueerimine*

4.2. Maakonna parem sidusus ja elanikkonna liikuvus

- ☐ *Pärnu maakonna riigimaanteed remondi koondprojekt*
- ☐ *Pärnumaa olulisemad sillad*
- ☐ *Pärnumaa kergliiklusteede väljaarendamine*

4.3 Ühtne ja terviklik ühistransport, valdkonna parimate teenustega pilootmaakond Eestis

- ☐ Pärnumaa ühistranspordikeskuse organisatsiooni edasiarendamine
- ☐ Ühtsete ja terviklike transporditeenuste arendamine
- ☐ Sise- ja välisühenduste sujuvuse ja erinevatelt liikumisviisidelt üleminekute parendamine

4.4. Hea mereline kättesaadavus ja atraktiivsem veetransport

- ☐ Pärnu maakonnaga piirneva mereala maakonnaplaneeringu elluviimine
- ☐ Pärnu sadama arendamine, reisi- ja kruisiasadama infrastruktuuri väljaehitamine
- ☐ Toimiva väikesadamate võrgustiku väljaarendamine ja teenuste osutamiseks vajaliku taristu loomine, juurdepääsetavuse parandamine
- ☐ Aastaringse kvaliteetse ühenduse tagamine püüasustusega väikesaartega
- ☐ Pärnu jõe laevatatavuse väljaarendamine
- ☐ Virtsu sadama vedajaid ja reisijaid rahuldava taristu ja kaubakai väljaarendamine ning Saaremaa parvlaevaihenduse aastaringse sujuvuse tagamine

4.5 Tagatud energiajulgeolek ja mõistliku hinnaga kvaliteetse elektri kättesaadavus ning vähese keskkonnamõjuga energiavarustus

- ☐ Rahvusvaheliste kõrgepingeühenduste loomine ja elektri varustuskindluse tõstmine
- ☐ Vähese keskkonnamõjuga energiavarustuse ja säästliku kasutusviisi arendamine

4.6 Kaasaegsed IKT lahendused ja moodne infoühiskond

- ☐ Toimivad kvaliteetsed ja kiired IKT lahendused

4.7 Kaasaegne puhas ja turvaline elukeskkond – kvaliteetne joogivesi, kanalisatsioonilahendused ning jäätmemajandus kogu maakonnas

- ☐ Puhta ja kvaliteetse elukeskkonna loomine ja hoidmine
- ☐ Päästetaristu arendamine ja elanike turvalisuse tagamine

4.8. Valmisolek kliimamuutustest tulenevate tagajärgedega toimetulekuks

- ☐ Tormidest, üleujutustest ja maalihetest tulenevate ohtude teadvustamine ja arvesse võtmine planeerimisel, projekteerimisel ja ehitamisel

4.9. Ühinenud Läänemaa osa (Lihula, Hanila) parem sidusus Pärnu maakonnaga

- ☐ Lihulasse viivate ühenduste rekonstrueerimine ja mustkatte alla viimine
- ☐ Tervikliku ühistranspordi arendamine

5. Pärnumaa strateegilised väljakutsed ja Pärnumaa kohalike omavalitsuste kavandatud prioriteetsed tegevused ajavahemikus 2019-2023(25)

Maakond

- TÜ Pärnu kolledži murranguline arenguhüpe ja kestlikkus;
- Kvaliteetne ja ettevõtjate vajadustele vastav kutse- ja kõrgharidus;
- Konkurentsivõimeline gümnaasiumiharidus ja korrastatud koolivõrk;
- Rail Balticu rajamine, sh reisi- ja kaubajaam ning kohalikud peatused;
- Via Baltica väljaehitamine 1. klassi maanteeks;
- Lennujaama rekonstrueerimine ja turundamine;
- Pärnu uus sild;
- Regionaalset innovatsioonisüsteemi ja ettevõtluse arengut toetava taristu ning tugisüsteemide edasiarendamine, sh arengukiirendi rakendamine;
- Biomajanduse ja taastuvenergeetika kompetentsikeskuse loomine;
- Aastaringne kogupere külastuskeskus;
- Pärnu Haigla konkurentsivõime tõstmine;
- Pärnu kui kunstikeskus;
- Maakonna identiteedi hoidmine, tugevad KOV-id ja koostöö.

Häädemeeste vald

- Häädemeeste hooldekodu renoveerimine ja laiendamine;
- Pargi tee 1 (vallamaja) ja Pargi tee 3 (lasteaed) rekonstrueerimine;
- Uulu põhikooli ja Häädemeeste staadioni rekonstrueerimine;
- Häädemeeste keskkooli hoonete rekonstrueerimine;
- Häädemeeste muusikakooli õpikeskkonna parendamine;
- Ühisveevärgitrasside ja kanalisatsioonitrasside ja -puhastite rajamine kogu valla territooriumil vastavalt ÜVK-le;
- Uulu Põhikooli juurdeehitus;
- Ettevõtluspiirkondade arendamine Võistes, Häädemeestel, Treimanis, Kablis, Iklas, Massiarus;
- Häädemeeste teenuskeskuse hoone rekonstrueerimine ja külastuskeskuse loomine (muuseum ja turismiinfopunkt);
- Häädemeeste lasteaia rekonstrueerimine, sh mänguväljakute ja küttesüsteemi uuendamine;
- Kergliiklusteed Uulu-Pärnu, Uulu-Laadi, Häädemeestel, Kablis, Treimanis;
- Treimani Rahvamaja renoveerimine (hoone soojustus, majutuskohad teisele korrusele, köögi ja sauna väljaehitamine) koos Treimani supelranna arendusega.

Kihnu vald

- Täiendava meeskonna töölerakendamine parvlaeval Kihnu Virve;
- Kihnu vana rahvamaja kultuuri- ja spordiväljaku väljaarendamine;
- Kihnu hooldekodu teostatavus-tasuvusanalüüsi läbiviimine ning sellele vastava hooldekodu rajamine;
- Suaru, Sigatsuaru ja Suaru kalasadama arendamine väikesadamateks.

Lääneranna vald

- ☐ Kohalike teede mustkatte alla viimine;
- ☐ Valda katva kiire interneti võrgu arendamine ja rajamine;
- ☐ Lihula ja Virtsu ettevõtlusalade arendamine;
- ☐ Vallale kuuluvate mõisakomplekside arendamine;
- ☐ Valla avalike sadamate renoveerimine ja sadamaalade arendamine, lautrikohtade renoveerimine ja rajamine;
- ☐ Valla koolihoonete ja koolide spordirajatiste renoveerimine;
- ☐ Kergliiklusteede rajamine ja renoveerimine;
- ☐ Tänavavalgustuse uuendamine;
- ☐ Tuletõrje veevõtukohdade rajamine;
- ☐ Koonga ja Varbla hooldekodude renoveerimine ja arendamine;
- ☐ Koonga sauna ja basseinihoone renoveerimine;
- ☐ Loodus-, ajaloo- ja kultuuriobjektide tähistamine ning arendamine.

Põhja-Pärnumaa vald

- ☐ Vee- ja kanalisatsioonitaristu rekonstrueerimine kogu vallas;
- ☐ Vändra lasteaed Rukkilill rekonstrueerimine;
- ☐ Vändra gümnaasiumi hoone ümberehitus;
- ☐ Vändra muusikakooli ruumide rekonstrueerimine;
- ☐ Pärnu-Jaagupi lasteaed Pesamuna rekonstrueerimine;
- ☐ Vändra, Pärnu-Jaagupi, Tootsi keskväljakute väljaehitamine;
- ☐ Vahenurme 3 sotsiaalmaja rekonstrueerimine;
- ☐ Vana tn 31 elamu rekonstrueerimine;
- ☐ Tootsi Kesk tn 5 sotsiaalmajaks ehitamine;
- ☐ Pärnu-Jaagupi Kool 2 - hoone fassaadi soojustamine;
- ☐ Kergliiklusteede valgustamine.

Pärnu linn

- ☐ Kesklinna silla renoveerimine ja uue silla ehitamine;
- ☐ Linnasüdame väljaarendamine;
- ☐ Rail Balticu reisiterminali ja kaubajaama maa-alade väljaarendamine;
- ☐ Pärnu aktiivse ranna-ala laiendamine;
- ☐ Sotsiaal- ja munitsipaalalamufondi laiendamine ja parendamine;
- ☐ Sajuvee-, joogivee- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimine ja parendamine;
- ☐ Pärnu kunstihoone rajamine;
- ☐ Kergliiklusteede võrgustiku täiendamine;
- ☐ Kogupere teemakeskuse rajamine;
- ☐ Ettevõtluse infrastruktuuri edasiarendamine;
- ☐ Hariduslike erivajadustega laste kasvatust ja haridust toetava kompetentsikeskuse väljaarendamine.

Saarde vald

- ❑ Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi hoonete, sh tööõpetusmaja ja staadioni abihoone, renoveerimine;
- ❑ Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskuse hoone renoveerimine, sh energiatõhususe parandamine;
- ❑ Kilingi-Nõmme ujula rajamine;
- ❑ Surju Põhikooli-Lasteaia (täiendav lasteaia sõimerühm, välisfassaad, õuesõppekeskus) ja staadioni renoveerimine;
- ❑ Kilingi-Nõmme keskväljaku projekteerimine ja ehitus;
- ❑ Tihemetsa Huvi- ja Spordikeskuse renoveerimine;
- ❑ Kilingi-Nõmme Muusikakooli uute ruumide renoveerimine Pargi tn 6;
- ❑ Kilingi-Nõmme Klubi renoveerimine ja kaasajastamine;
- ❑ Valda katva kiire interneti võrgu arendamine ja rajamine;
- ❑ Valla teedevõrgu ja sildade renoveerimine, sh mustkatete rajamine, kergliiklusteede ehitamine, kruuskatete uuendamine, tänavavalgustus;
- ❑ Planeeringute ja uuringute läbiviimine RB kaubajaama sobivusest Saarde valla piiresse.

Tori vald

- ❑ Tori ja Sindi koolimajades pindade optimeerimine ja hoonete renoveerimine;
- ❑ Sindi vabaõhulava renoveerimine ja piirkonna arendamine koguperepargiks, sh kogu jõeääre sidumine üheks tervikuks;
- ❑ Are endisest vallakeskusest piirkonna huvi- ja vabaajakeskuse kujundamine ja hoone renoveerimine;
- ❑ Sauga aleviku noortekeskusest piirkonna huvi- ja vabaajakeskuse kujundamine ning uue võimla ehitamine;
- ❑ Sindi ajaloolisele tehasekompleksile uue juhtfunktsiooni leidmine ja elluviimine;
- ❑ Lähi- ja tugitoimekeskusi Pärnuga ühendava kergliiklusteede võrgustiku loomine;
- ❑ Pärnu jõgikonnas vaadete ja atraktiivsuse parandamine, sh paadisadamate, veeskamiskohtade ja puhkealade arendamine;
- ❑ Karl Rammi nimelise Sindi Muusikakooli uue hoone ehitamine;
- ❑ „Soomaa värava“ väljaarendamine turismiinfokeskuseks;
- ❑ Sindi seltsimaja rekonstrueerimine.

6. Kokkuvõte

Käesoleva töö laiemaks eesmärgiks oli Pärnumaa arengu strateegiline planeerimine kokkuleppeliselt ajahorisondini 2035+. Protsess lähtus kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest, kus on öeldud, et „maakonnal peab olema arengustrateegia, mis on aluseks maakonna kohaliku omavalitsuse üksuste ja koostööpartnerite poolt ühiselt maakonna arengu suunamisel, ühiselt tehtavate ja omavalitsusüksuste ülese mõjuga investeeringute kavandamisel, investeeringuteks toetuse taotlemisel kohaliku omavalitsuse üksustele antud ühiste ülesannete täitmisel“. Lisaks on maakonna arengustrateegiat üldisemas mõttes vaja ühise soovitud tuleviku määratlemiseks, erinevate arendushuvide tasakaalustamiseks ja tegevuskokkulepete seadmiseks maakonna arenguliste ühishuvide defineerimise kaudu. Kitsamas mõttes aga arenguprobleemide ja vajaduste kaardistamiseks, rahastamismeetmete kavandamise ja toetusvahendite delegeerimise alusena.

Pärnumaa uuendatud arengustrateegial on märkimisväärne ühisosa 29.03.2018 kehtestatud Pärnu maakonna planeeringuga, seda nii ruumilise arengu mudeli kui strateegiaplaani ja tegevuskavade ühitamise ja realiseerimise osas. Seetõttu viiakse strateegia tegevuskava abil ühtlasi ellu ka Pärnu maakonna planeeringut.

Pärnu maakonna arengustrateegia ja selle tegevuskava on koostatud põhimõttel, et siin saavad kokku ühelt poolt KOV-ide arengukavade prioriteedid ja teisalt riigi erinevate eluvaldkondade arengukavad. Olulisel kohal on nii vabasektori kui ettevõtjate huvid. Lisaks on maakonna arengustrateegia sisendiks koostatavatesse ja kavandatavatesse riigi arengudokumentidesse (Eesti 2035, transpordi arengukava jne). Veel kannab maakonna arengustrateegia endas EL järgmise eelarveperioodi struktuurivahendite jaotamisel territoriaalse strateegia rolli. Selle alusel peaksid kujunema vastavad meetmed ja rahastamisotsused.

Et olla edukad mitte ainult praegu, vaid uute erinevate võimaluste kaudu ka tulevikus, tuli maakonna arengustrateegia koostamise käigus vastata kolmele põhiküsimusele:

1. Kus me praegu oleme – millised on meie tugevused ja nõrkused, milline on meie positsioon Eestis ja rahvusvaheliselt?
2. Kuhu tahame jõuda, milline on meie soovitud tulevikupilt, mida tahame ära teha?
3. Kuidas sinna jõuda – mis takistab meid soovitud tulevikupildini jõudmast, millised probleemid peame selleks lahendama, kes mida ja millal teeb, millised on lähiaastatel meie esimesed sammud?

Vastuse saamiseks esimesele küsimusele koostati põhjalik seire senise strateegia Pärnumaa 2030+ (koos tegevuskavaga aastani 2020) täitmise kohta koos hetkeseisundi analüüsiga. Selle põhjal korregeeriti varasemate visioonikonverentside ja asjatundjate (Erik Terk – Tulevikuuuringute Instituut, Garri Raagmaa – Tartu Ülikool, Rivo Noorkõiv – Geomedia jt) kaasabil koostatud tulevikustsenaariume ja ühtlasi tõsteti rajajoont aastani 2035+, et olla sünkroonis Pärnu linna, teiste maakonna omavalitsuste ja riigi kavandamisprotsessidega. Nelja erineva tulevikustsenaariumi („Vaeste patuste alev“, „Meil aiaäärses tänavas“, „Balti kett“, „Läänemere pärl“) võrdluses ja läbi nende majandus-, sotsiaal- ja rahvastikuarengut ning keskkonnamuutusi ja taristu võimalusi analüüsides täiustati nii parimat stsenaariumi („Läänemere pärl“) kui visiooni.

Üldisemast visioonist lähtuvad arendustegevuse eesmärgid, neid mõõtvad indikaatorid ja soovitatavad tulemusväärtused aastaks 2035. Need kõik kokku on laiemal tulevikuseisundi osad, mille poole kokkuleppeliselt püüeldakse.

Parimat stsenaariumi ja visiooni silmas pidades ning parema visuaalse pildi saamiseks koostati arengustrateegia koostamise eelmistel etappidel Pärnumaa arengumudel, mis on saanud heakskiidu nii varasematel Maakogu istungitel kui värskelt kehtestatud Pärnu maakonna planeeringus (kooskõlastatuna kõikide omavalitsuste poolt). Seda õnnestunud mudelit kasutati ka käesolevas töös. Arengumodelis on välja toodud eesmärgipüstitus, arengut kandvad väärtused ja ellu viidavad tegevused. Viimased kajastuvad neljas strateegilises läbimurdesuunas, mille puhul rakendatakse kõige paremini kohalikke arengueeldusi ja kus ühtses tervikus tagatakse lõppkokkuvõttes Pärnumaa parem konkurentsivõime. Valitud läbimurdesuundadeks on teadmispõhine majandus – targad ja tasuvad töökohad, teiseks Pärnu linna ja kogu maakonna tugev eripära – turismi- ja puhkemajandus. Kolmandaks inimvara ja kogukonna elukorraldus – sidus maakond ja neljandaks tehniline taristu ja ühistransport, mis on vajalik eespool toodud kolme suuna edukaks realiseerimiseks.

Läbimurdesuundade ajahorisont jaguneb kaheks: laiemal visiooni osana on ära toodud tulevikuseisund, kuhu tahetakse läbi nende suundade kõige efektiivsemalt aastaks 2035 jõuda. Teisalt on neli läbimurdesuunda aluseks lähiaastate tegevuskava koostamisele, kus näidatakse ära lähemad eesmärgid (koos soovitava seisundi lühikirjeldusega). Nende saavutamiseks on omakorda välja toodud olulisemad tegevussuunad ja vajalikud tegevused koos teostamise aja ja teostajatega. Tegevuskava on kolmes läbimurdesuunas koostatud vähemalt viie lähema aasta kohta, taristu ja ühistranspordi puhul seitsme aasta kohta. Kuna taristu objektid on reeglina suuremahulised (Rail Baltic, Via Baltica, 330 kV kõrgepingeliinid, lennujaam, uued sillad jne) ning nõuavad suurt eeltööd planeeringute, projekteerimise ja rahastamiskokkulepete näol, siis peeti taristu puhul otstarbekaks käsitleda veidi pikemat ajahorisonti, et saaks anda terviklikuma ülevaate ja mõned olulised asjad jõuaksid sel ajaperioodil ka valmida.

Erinevalt kohaliku omavalitsuse arengukavast ei ole maakonna arengustrateegia ega selle tegevuskava otseselt seotud konkreetsete omavalitsuste eelarvetega või omavalitsuste eelarvestrateegiatega. Kuna maakonna tasandil eelarve puudub, saab tegemist olla ikkagi üksnes eesmärgipärase, tegevussuundi ja tegevusi käsitlevate kokkulepetega partnerite vahel, mille rahaline väärtus täpsustub hilisema realiseerimisprotsessi käigus. Vastavalt Rahandusministeeriumi juhendile on tegevuskavade loetelus eraldi markeeritud need, mida võimalusel rahastatakse meetme „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine” tegevusest „Piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks“ (PATEE).

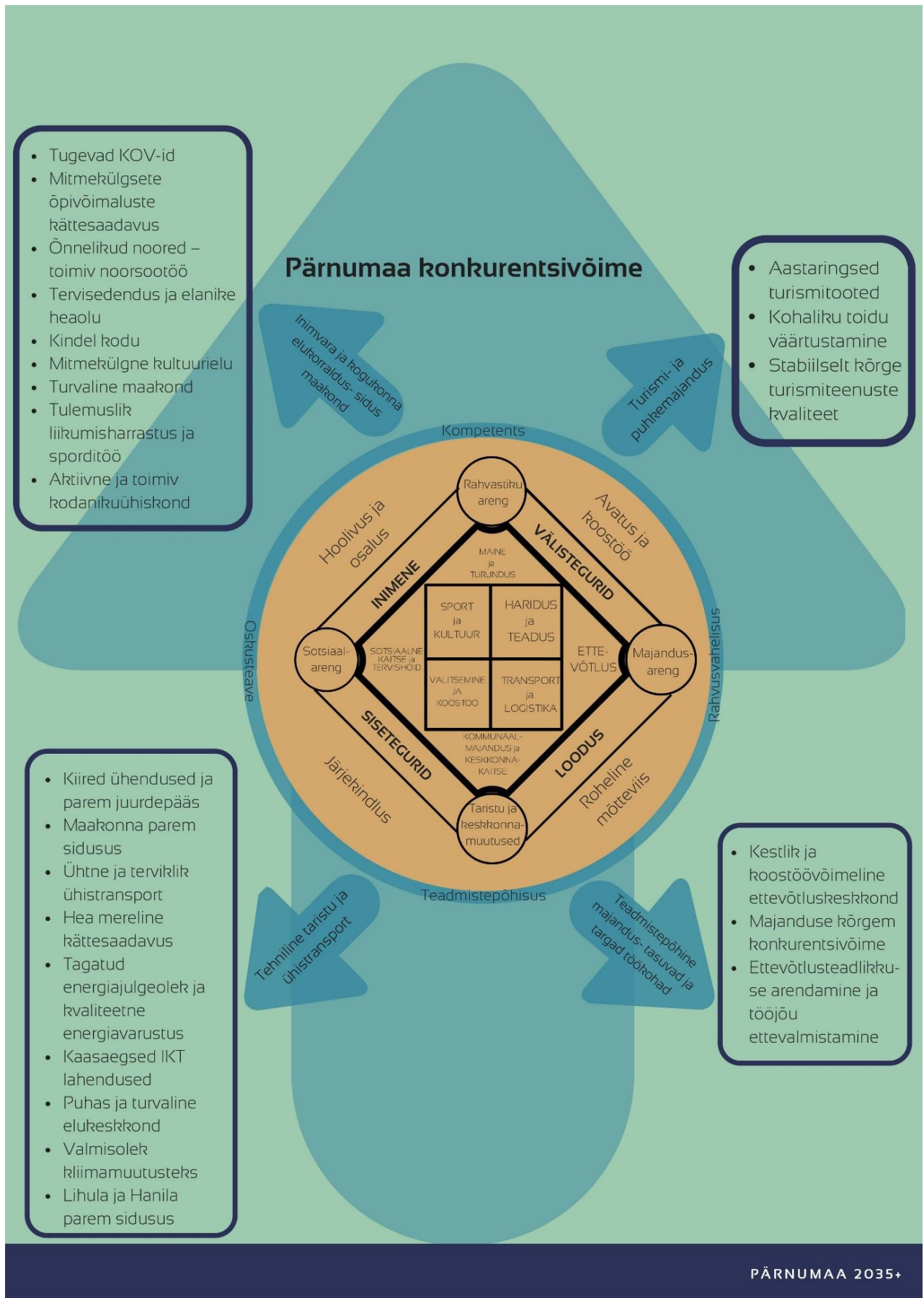
Kokkuvõtvalt jõuti strateegiaprotsessis läbi analüüside, valikute ja eesmärgistamise olulisemate prioriteetideni või väljakutseteni, mis tuleks Pärnumaal lähiaastatel realiseerida (loend ei ole toodud tähtsuse järjekorras):

- Maakonna identiteedi hoidmine, tugevad KOV-id ja koostöö;
- TÜ Pärnu kolledži murranguline arenguhüpe ja kestlikkus; kvaliteetne ja ettevõtjate vajadustele vastav kutse- ja kõrgharidus; konkurentsivõimeline gümnaasiumiharidus ja korrastatud koolivõrk;
- Regionaalset innovatsioonisüsteemi ja ettevõtluse arengut toetava taristu ning tugisüsteemide edasiarendamine (sh arengukiirendi rakendamine); biomajanduse ja taastuvenergeetika kompetentsikeskuse loomine;

- Rail Balticu rajamine, sh reisi- ja kaubajaam ning kohalikud peatused; Via Baltica väljaehitamine 1. klassi maanteeks; lennujaama rekonstrueerimine ja turundamine; Pärnu uus sild;
- Pärnu Haigla konkurentsivõime tõstmine;
- Pärnu kui kunstikeskus; aastaringne kogupere külastuskeskus.

Esialgne Pärnumaa arengumudel, millele on lisatud lähiaastate eesmärgid läbimurdesuundades ja Pärnumaa konkurentsivõimet suurendavad väljakutsed, moodustab tervikliku Pärnumaa 2035+ strateegiaskeemi (joonis 3). Strateegiaskeemile on antud omakorda ruumiline väljund strateegiaplaani näol (joonis 4). Teisalt on strateegiaplaani aluseks 29.03.2018 kehtestatud Pärnu maakonna planeering, mida on täiustatud käesolevas protsessis ja kuhu on ühtlasi lisatud uus Pärnumaa osa (Hanila, Lihula). Strateegiaplaan on kõige olulisemate strateegiliste ja maakonnaplaneeringu teemadest tulenevate ideede ja ettepanekute ruumiline väljund. See koondab olulisima maakonnaplaneeringu joonistest (looduskeskkond, tehniline taristu, asustus), sünteesib arengut mõjutavaid olemasolevaid tegureid ning väljendab arengustrateegia prioriteete selle läbimurdesuundade eesmärkide ja olulisimate väljakutsete kaudu. Strateegiaplaan toob välja maakonna olulisemad arengukoridorid, milleks on „Põhja-lõuna kiirtee“ (rahvusvahelised kiirühendused RB, VB ja lennujaama kaudu), „Põhja-Liivimaa vaimu- ja majandustelg“ (Tallinna arengut tasakaalustav Viljandi ja Tartu suunaline teaduse- ja kultuuritee), „Põhja-Pärnumaa majandusruum“ (maakonna paremaks sidustamiseks Vändra – Pärnu-Jaagupi – Lihula – Virtsu suunal) ja „Lääne bumerang“ (uute arenguvõimaluste avamine Saaremaa – Virtsu – Lihula – Pärnu kaasamisel). Lisaks kajastab strateegiaplaan ruumiliselt Pärnu olulisust laiema regiooni tõmbekeskusena ja arengumootorina ning järgmise tasandi keskuste Lihula, Vändra ja Kilingi-Nõmme tähtsust maakonna arengu tasakaalustamisel ja kohaliku elu edendamisel.

Pärnumaa 2035+ arengustrateegia ja tegevuskava koostamise protsessi juhtisid Pärnumaa Omavalitsuste Liit ja SA Pärnumaa Arenduskeskus. Töö läbiviimiseks moodustati kümneliikmeline töörühm, juhtrühm ja neli teemarühma koos vastavate komisjonide ja erinevate allrühmitustega. Koostamisprotsess oli väga laiapõhjaline ja selles osales kaugelt üle 200 inimese (vt lisa 2). Eskiis valmis 2018. a augusti lõpuks, 7. septembril saadeti kogu materjal laiali partneritele ja protsessis osalejatele. Materjale tutvustati Pärnus paiknevatele riigiasutuste juhtidele ja vabasektori esindajatele. Arutelud toimusid kõikides omavalitsustes. 21. novembril toimus Pärnumaa arengufoorum „Lootusrikas tulevik või parem eilne“. 15.11-20.12.2018 sai strategiadokument heakskiidu kõikides volikogudes ja alates 1. jaanuarist 2019 viiakse seda ellu.

Joonis 3. Strateegiaskeem

Joonis 4. Strateegiaplaan

7. Strateegia elluviimise korraldus

Omavalitsuste ülesanne on ühiselt kavandada maakonna arengut ja suunata selle elluviimist. Strateegia „Pärnumaa 2035+“ on maakonna arendustegevuse keskne alusdokument, kokkulepe Pärnumaa kohalike omavalitsuste, nende hallatavate asutuste ja riiklike investeeringute ning arenguliste taotluste elluviimiseks maakonnas. Strateegia on sisend Pärnumaa valdkondlike arengukavade, maakonnaplaneeringu ja maakondlike teemaplaneeringute, kohalike omavalitsuste ja riigi pikaajalise finantsstrateegia koostamisele ja tegevuste rahastamisele. Käesolev strateegiadokument annab suunised maakondlikele projektipõhistele initsiatiividele, mis hõlmab ka toetuste taotlemist Euroopa Liidu struktuurifondidest ja riiklikest toetusvahenditest.

Strateegia „Pärnumaa 2035+“ täitmisel on keskne koht eelkõige omavalitsuste regionaalsel ja institutsionaalsel koostööl, mis põhineb osapoolte teadmispõhisusel, initsiatiivil, oma tegevustest etteteatamisel ja võimalusel vastastikku võimendaval rahastusel. Maakonna arengustrateegia elluviimine toimub aastateks 2019-2023(25) koostatud tegevuskava alusel. Maakonna strateegia elluviimiseks vajalikke tegevusi rahastatakse kas otse riigieelarvest, läbi arengufondi, millesse teevad sissemakseid kõik kohaliku omavalitsuse üksused või asjast huvitatud poolte ühisrahastusest, sõltumata nende asukohast. Strateegia „Pärnumaa 2035+“ elluviimine eeldab tugevat ja aktiivset kodanikuühiskonda, kus kõigil pärnumaalastel on võimalus panustada oma kodukoha, maakonna ja Eesti heaks.

Strateegiadokumendi vastuvõtmist, seiret, uuendamist ja elluviimist ning Pärnumaa arengufondi raha kasutamist koordineerib Pärnumaa Omavalitsuste Liidu Üldkogu (maakonnas omavalitsuste poolt nimetatud maakondliku arendusorganisatsiooni juhtorgan), kes vajadusel delegeerib osa ülesandeid SA-le Pärnumaa Arenduskeskus (SAPA). Vajadusel võib otsustusprotsessi kaasata oma ala asjatundjaid ja eksperte väljaspoolt maakonda.

Strateegia „Pärnumaa 2035+“ igapäevase täitmise eest vastutavad kõik omavalitsused ühiselt kas eraldi kokkulepete näol või läbi nende loodud ühisasutuste nagu POL, SAPA, PÜTK jt, kes peavad selle tarvis vajalikke läbirääkimisi huvipooltega ning esitavad vajadusel omapoolsed taotlused kavandatu elluviimise rahastamiseks.

Läbimurdesuundades kirjeldatud tegevuste elluviimine sõltub maakonnas tegutsevate organisatsioonide koostöötahtest ja –võimekusest ning välisvahendite kaasamise suutlikkusest. Tegusa koostööga on võimalik Pärnumaa organisatsioonide ja üksikisikute eesmärgi seostada maakonna arengueesmärkidega laiemalt, regulaarsed sisulised arutelud võimaldavad leida uusi lahendusi, vajalikke tegevusi ja leppida kokku osapoolte tööjaotuses jõudmaks Pärnumaa arengu seisukohalt parimate tulemusteni. Strateegia elluviimine ise toimub sobivaimal tasandil külas, piirkonnas, osavallas, vallas/linnas või nende tasandite vahelises koostöös vajadusest lähtuvalt.

Strateegia „Pärnumaa 2035+“ täitmist analüüsitakse kord aastas. POL koos SAPA-ga koostab seirearuande strateegia elluviimise ning eesmärkide suunas liikumise kohta. Selle käigus antakse hinnang Pärnumaal toimunule, vajadusel kogutakse huvipooltelt ettepanekuid strateegiadokumendi ajakohastamiseks ja töötatakse välja vastavad iga-aastased tegevussuunised. Seire käigus antakse hinnang ka lähiaastate tegevuskava täitmisele läbimurdesuundade lõikes.

Strateegia „Pärnumaa 2035+“ seiret teostatakse nii visiooni kui tegevuskava tasandil. Visiooni saavutamise seire toimub iga nelja aasta järel eksperthinnangute ja analüüside alusel, mille käigus hinnatakse visioonis kirjeldatud seisundi ja tegelikkuse vastavust ehk Pärnumaal toimunud reaalseid muutusi.

Strateegia elluviimise seirearuanne põhineb eelkõige strateegia seiremõõdikute kaudu strateegia eesmärkide saavutamise ning tegevuskavas sisalduvate tegevuste elluviimise kulgemise ja tulemuslikkuse jälgimisel. Vajadusel kaasatakse seirearuande koostamisse strateegia koostamise juhtrühm, kelle ülesandeks on aidata koondada vajalikku infot, osaleda seireprotsessi sisulistes aruteludes ja teha strateegia tegevuskava uuendamise käigus seire tulemuste põhjal ettepanekuid tegevuskava uuendamiseks.

Seirearuande kinnitab iga-aastaselt Pärnumaa Omavalitsuste Liidu Üldkogu. Seirearuande koostamine ajastatakse nii, et selle põhjal jõuaks teha vajadusel ettepanekuid maakonna arengustrateegia uuendamisele või mõnel puhul ka riigi eelarvestrateegia koostamisele.

Strateegia kestuse lõppedes korraldab maakondliku arendusorganisatsiooni juhtorgan strateegia täitmise lõpparuande koostamise hiljemalt kuue kuu jooksul strateegia elluviimise lõppemisest arvates.

Arengustrateegia „Pärnumaa 2035+“ seire tulemused tehakse kättesaadavaks MTÜ Pärnumaa Omavalitsuste Liidu ja SA Pärnumaa Arenduskeskus veebilehtedel.

8. Arengustrateegia TEGEVUSKAVA 2019-2023(25)

Tegevuskavas käsitletakse Pärnumaa olulisemaid arendustegevusi ajavahemikul 2019-2023 (taristu puhul aastani 2025), mille valiku aluseks on nende maakondlik või ka ühe kohaliku omavalitsuse piire ületav mõju. Arendustegevuste valikul arvestati valdkondlikes maakondlikes arengukavades, kohalike omavalitsuste arengukavades ja erinevates valdkondlikes töögruppides esitatud ideid ning tegevuste ettepanekuid, mis toetavad strateegias kirjeldatud visiooni ja arengueesmärkide saavutamist.

Arendustegevuste prioriteedid tulenevad läbimurdesuundadest, millel on suurim mõju soovitud arengueesmärkide saavutamiseks. Tegevused, mille mõju on laiapõhjaline ja läbimurdesuundade ülene, on kajastatud mitmes kohas. Tegevuste ja objektide numeratsioon ei kajasta nende prioriteetsust. Tegevuskavas kasutatud lühendite seletused on peatükis 12.

1. Teadmistepõhine majandus - tasuvad ja targad töökohad

VISIOON aastaks 2023: Pärnumaal on välja kujunenud koostöövõimeline ja mitmekülgne ettevõtluskeskkond, kus panustatakse piirkonnaspetsiifiliste kompetentsivaldkondade ja neile tugineva kõrgema lisandväärtusega ettevõtluse arendamisele ja toetamisele. Oskuslikult ja sidustatult on ära kasutatud kohalikud bioressursid, toimub nende väärindamine ja kestlik majandamine. Käivitunud on regionaalne innovatsioonisüsteem, kus era- ja avalik-õiguslikud organisatsioonid loovad, levitavad ja rakendavad läbipõimunult uusi teadmisi ja praktikaid. Tänu Pärnumaale rajatud teadusasutuste filiaalidele ja kompetentsikeskustele toimub ettevõtluses järjepidev mitmekesistumine ja sesoonsuse vähenemine. Kasvanud on maakonna töandjate võime tõusta globaalsetes väärtusahelates, luua nutikaid ja hästi tasustatud töökohti, mis koos atraktiivse elukeskkonnaga aitab maakonnas hoida ja siia juurde tuua kvalifitseeritud tööjõudu ja ettevõtlikke elanikke.

Tegevus	Teostamise aeg					Teostaja	
* Rahastatakse võimalusel meetme „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine” tegevusest „Piirkondlikud algatused tööhoive ja ettevõtlikkuse edendamiseks“ (PATEE)	2019	2020	2021	2022	2023	Eest-vedaja	Partnerid
Eesmärk 1.1. Kestlik ja koostöövõimeline ettevõtluskeskkond							
Tegevussuund 1.1.1. Ettevõtluskeskkonna arengut toetavate tugisüsteemide arendamine							
1.1.1.1. Ettevõtluse arengut takistava bürokraatia vähendamise, lubade taotlemise jm ametkondliku asjaajamise kiiruse ja kvaliteedi kasvu eestvedamine	X	X	X	X	X	SAPA	KOV-id, riigiasutused
1.1.1.2. Investeeringute hankimine maakonna võtmesektoritesse	X	X	X	X	X	SAPA, PLV	EAS
1.1.1.3. Ettevõtluse mitmekesistamist toetavate rahastamisvõimaluste ja meetmete süsteemne kaardistamine ja teavitustöö ning kasvupotentsiaaliga ettevõtete nõustamine	X	X	X	X	X	SAPA	EKTK, TK, EAS, PRIA, Innove, TÜPK
1.1.1.4. Eksporditoe pakkumine läbi koolituste, ärikontaktide loomise, õppe- ja kontaktreiside ning messidel osalemise *	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, EKTK, erialaliidud
1.1.1.5. Tööstuse digitaliseerimise ja automatiseerimise meetmetega seonduv teavitustöö ja nõustamine *	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, RTK, MKM, RM

1.1.1.6. Ettevõtete toote- ja tehnoloogiaarenduse programmiga seonduv teavitustöö ja nõustamine *	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, RTK, EKTK, TÜPK
1.1.1.7. Ressursitõhusate lahenduste ja ringmajanduse meetmetega seonduv teavitustöö ja nõustamine *	X	X	X	X	X	SAPA	KIK, KeM, KOV-id
1.1.1.8. Sotsiaalse ettevõtluse ja sotsiaalse innovatsiooni arendustegevuse toetamine *	X	X	X	X	X	SAPA	Forwardspace, MTÜ-d
1.1.1.9. Sotsiaalselt vastutustundliku ja töökeskkonna riske maandava ning tervist edendava ettevõtlusega seonduv teavitustöö ja nõustamine *	X	X	X	X	X	SAPA	KIK, KeM, SOM, TAI, EKTK, CSR Foorum
Tegevussuund 1.1.2. Ettevõtlusalase koostöövõrgustiku tugevdamine							
1.1.2.1. Koostöö tõhustamine avaliku ja erasektori võrgustikega ettevõtlusmaastiku arengute ja väljakutsete regulaarseks seireks ja lahenduste väljatöötamiseks	X	X	X	X	X	SAPA	EKTK, TÜPK, PKHK, KOV-id, Leader-grupid
1.1.2.2. Muutuvate majandustrendidega kaasnev võtmesektorite valdkondliku kestlikkuse diagnostika ja sellest tulenev ärimudelite uuendamisega seotud teavitustöö ja nõustamine (nt ennetav restart kriisistaadiumile lähenevatele ettevõtetele) *	X	X	X	X	X	SAPA	EKTK, PLV, KOV-id
1.1.2.3. Maakonna ettevõtjatest mentorpaaride moodustamine põlvkondade vahelise koostöö ja teadmussirde edendamiseks ning noorte ettevõtjate sihikindel kaasamine ettevõtlus- ja kodanikeühendustesse *	X	X				SAPA	EKTK, KOV-id, Rotary, Lions, Eesti Ettevõtlike Noorte Koda, Zonta, JCI, Forwardspace
1.1.2.4. Pärnu kolledži vilistlaste ja Pärnumaa taustaga diasporaa sidumine Pärnumaa ettevõtlusega – nn Pärnumaa saadikute programm	X	X	X	X	X	TÜPK, PLV	SAPA, KOV-id
1.1.2.5. Kasutamata tööstus-, elamu- ja põllumajandushoonete ning nende taristu kaardistamine, neile ettevõtluse arenguks uue funktsiooni leidmine (nt rendipindadega loomelinnak, stock-office) või nende lammutamine	X	X	X	X	X	SAPA, KOV-id	KIK, PRIA, kinnisvara-firmad
Tegevussuund 1.1.3. Maakonna võimaluste aktiivne turundus ja sihipärane mainekujundus							
1.1.3.1. Maakonna üldise ettevõtlusmaastiku süstemaatiline seire, majandusülevaadete, rakendusüuringute ning trendianalüüside (sh investoritele vajaliku info) koondamine ja levitamine *	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, EKTK, KOV-id, RAM, MKM, Kutsekoda, Praxis
1.1.3.2. Mainekujunduse fookuse laiendamine parnumaa.ee kaudu lisaks turismile ka kvaliteetsele elukeskkonnale, mitmekesistele haridusvõimalustele, tööstusele, põllumajandusele ja piirkonnaspetsiifilistele valdkondadele *	X	X	X	X	X	SAPA	PLV, EAS, EKTK, KOV-id
1.1.3.3. Koostöö arendamine Pärnumaa profiiliga haakuvate sõpruslinnade ja –regioonidega ekspordiks, välis-investeeringuteks, teadmussirdeks ja rahvusvahelistes projektides osalemise jaoks partnerite leidmiseks	X	X	X	X	X	SAPA	PLV, Europe Direct, TÜPK, KOV-id
1.1.3.4. Maakonna ettevõtlusmaastiku ja investeerimisvõimaluste tutvustamine delegatsioonide ja võtmeisikute vastuvõtmise kaudu	X	X	X	X	X	SAPA	Europe Direct, PLV, KOV-id
1.1.3.5. Ettevõtluseks sobiliku tööstuskinnisvara pakkumisi ja investoreid otsivate ettevõtete	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, PLV, KOV-id

müügiprogrammi (investinparnu.com) edasi arendamine ja sidumine parnumaa.ee veebiportaali *							
1.1.3.6. Pärnumaa tööstusala ühisturundus ja – arendamine (Loode-Pärnu, Niidu, Audru, Sauga, Paikuse, Uulu, Virtsu, Lihula, Vändra, Suaru, Kilingi-Nõmme jt) *	X	X	X	X	X	SAPA	PLV, KOV-id
1.1.3.7. Maakonna aktiivne turundamine (sh rahvusvaheliselt digitaalsetele nomaadidele) töö- ja pereelu ühildamiseks ning asukohasõltumatuks ettevõtluseks ja kaugtööks sobiva keskkonnana	X	X	X	X	X	SAPA	PLV, TÜPK, KOV-id, EAS
1.1.3.8. Pärnumaa turundamine naisettevõtlust toetava tugeva koostöövõrgustikuga piirkonnana, mis pakub töö- ja pereelu ühildamist võimaldavat eneseteostust ja aitab tõsta tööhõivet *	X	X	X	X	X	SAPA	Zonta, EENA, Lions, Rotary, Koidula
1.1.3.9. Pärnumaa toodangu eristuv eksponeerimine „Made in Pärnumaa / Pärit Pärnumaalt“ (nt tööstustoodangu <i>pop-up</i> poed, eriväljapanekud toidukaubale, kohalikust toormest meened, toitlustus) *	X	X	X	X	X	SAPA, KOV-id	POL, Ettev
1.1.3.10 Pärnumaa ettevõtlusnädala korraldamine ettevõtlusteadlikkuse suurendamiseks, ettevõtliku eluhoiaku arendamiseks ja ettevõtlusega tegelejate tunnustamiseks	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, Ettev, KOV-id
Tegevussuund 1.1.4. Tööjõuprobleemide leevendamine							
1.1.4.1. Tööjõumahukuse vähendamiseks automatiseerimise ja digitaalsete tehnoloogiate kasutuselevõtuga seotud teavitustöö ja nõustamine *	X	X	X	X	X	SAPA, Ettev	EAS, EKTK
1.1.4.2. Ettevõtjatele suunatud teavitustöö Y-Z põlvkonna tööturule sisenemisega kaasnevatest muutustest ja nende ootustest tulenevast töökeskkonna kohandamisvajadusest *	X	X				SAPA	EKTK, TK TÜPK, PKHK, Innove
1.1.4.3. Stipendiumipõhine õpe noorte sidumiseks Pärnumaaga, et noored jääksid/tuleksid Pärnumaale õpitut rakendades töötama ja elama	X	X	X	X	X	Ettev	SAPA, PLV, KOV-id
1.1.4.4. Tööjõuturult eemal olnute (sh heitunud ja NEET noorte) ning erivajadustega inimeste tööle saamise ja tööl püsimise meetmetega seonduv teavitustöö koos paindlike e-koolituste pakkumisega	X	X	X	X	X	TK	RAM, SAPA, SKA, Ettev, SOM, MTÜ-d, kogudused, Noorte Tugilad
1.1.4.5. Võtmesektorite arenguks vajaliku välistööjõu rakendamist hõlbustavate sisseelamisteenuste ja lõimumist toetavate tugiteenuste pakkumine	X	X	X	X	X	SAPA	PPA, Ettev, SKA, TK, KOV-id
1.1.4.6. Turutõrkega piirkondades munitsipaal-üürimajade arendamine tööjõu meelitamiseks piirkonda (nt mobiilsed moodulmajad, esmased elamispinnad noortele spetsialistidele, olemasoleva elamufondi renoveerimine)	X	X	X	X	X	KOV-id	MKM
Eesmärk 1.2. Majanduse kõrge konkurentsivõime							
Tegevussuund 1.2.1. Regionaalse innovatsioonisüsteemi rakendamine							
1.2.1.1. Valdcondlike kompetentsi-keskustega (sh biomajandus, turism, taastusravi ja hobumajandus) seotud tegevuste arendamine Pärnumaal *	X	X	X	X	X	SAPA, TÜPK	KOV-id, EAS, MEM, Ettev
1.2.1.2. Innovatsiooni toetavate hangete rakendamine maakonnas (fookusega valdkondadel, kus avalikul sektoril on innovatsiooni ostjana strateegiline roll)	X	X	X	X	X	SAPA, KOV-id	EAS, MKM, TÜPK, Ettev PKHK, PSTK,

1.2.1.3. Eakatele suunatud hõbemajandusteenuste disainimine ja neid osutava tööjõu ettevalmistamine koostöös haridus-, ravi- ja teadusasutustega	X	X	X			TÜPK, PKHK, PSTK	SAPA, SKA, Ettev, KOV-id
1.2.1.4. Pärnu kolledži õppekavade täiendamine ja uute õppekavade (sh IT-valdkond) loomine koostöös teiste (sh rahvusvaheliste) kõrgkoolidega ning nende sidustamine maakonna ettevõtjate vajadustega *	X	X				TÜPK	SAPA, Ettev
1.2.1.5. Koostöös kutseharidusasutustega Pärnumaa ettevõtete vajadustele vastavate spetsialistide koolitamiseks loodud lühendatud (rahvusvaheliste) ja V taseme biomajanduse õppekavade rakendamine *	X	X	X			PKHK, PSTK	SAPA, Ettev
1.2.1.6. Teadus- ja arenduskeskustega koostöö tegemise võimaluste tutvustamine ja vahendamine ettevõtjatele (sh parima olemasoleva ja rahvusvahelise teadmuse rakendamine maakonna arenguks, nt erinevate valdkondade uurimistööde, arengukavade jne koostamine ja analüüsimine)	X	X	X	X	X	TÜPK, SAPA	SAPA, Ettev, PKHK, PSTK, KOV-id, ETKK
1.2.1.7. Pärnumaa ettevõtluse tugistruktuure, täiendusõppe- ja inkubatsioonikeskust ning ettevõtete demoala ühendava <i>one-stop-shop</i> põhimõttel toimiva arengukiirendi rajamine *			X	X	X	SAPA	PLV, TÜPK, KOV-id, Forwardspace
Tegevussuund 1.2.2. Inkubatsiooniteenuse edasiarendus							
1.2.2.1. Ettevõtlusinkubaatori toimimismudeli uuendamine (arengukiirendi) ja sidustamine maakonna ettevõtete ja huvigruppidega *	X	X	X			SAPA	KOV-id, Ettev, TÜPK, PKHK, PSTK
1.2.2.2. Inkubantide ringi laiendamine ja mentorettevõtete/-ettevõtjate leidmine *	X	X	X			SAPA	KOV-id, ETKK, Ettev
1.2.2.3. Teenuse- ja tootearendusliku toe pakkumine koostöös kutse- ja kõrgkoolidega (sh kutseharidusasutuste õpetajate valmisoleku kindlustamine tehnikaalase õpivara kasutamiseks ja huviliste juhendamiseks)	X	X	X	X	X	SAPA	POL, TÜPK, PKHK, PSTK
1.2.2.4. Koostöös PKHK, PSTK-i ja Pernova Hariduskeskusega tööstus- ja tehnikainkubatsiooniga seotud tegevuste arendamine	X	X	X	X	X	PKHK	SAPA, POL, Pernova Hariduskeskus
1.2.2.5. Ettevõtlusinkubaatori haruna Pärnu kolledži baasil loomeinkubatsiooni ja IT-teenuste arendamine (sh IT-rakenduste väljatöötamisele spetsialiseerunud ettevõtete koosluse loomine) *	X	X	X	X	X	TÜPK	SAPA, POL
Tegevussuund 1.2.3. Biomajanduse ja taastuvenergeetika kompetentsikeskuse rajamine							
1.2.3.1. Kompetentsikeskuse kontseptsiooni uuendamine ja elujõulisuse hindamine koostöös partneritega (sh fookusvaldkondade, eesmärkide ja tegevuste kokkuleppimine ning isemajandava toimimismudeli väljatöötamine) *	X	X				SAPA	TÜPK, Ettev
1.2.3.2. Rahastusvõimaluste kaardistamine ja toetustele lisaks investeeringute kaasamine, millega kaasnevad kompetentsid ja teadmussiire	X	X	X	X	X	SAPA	TÜPK, Ettev
1.2.3.3. Kompetentsikeskuse kontseptsiooni uuendamisest sõltuvalt projektiportfelli koostamine ja ettevõtete kaasamine eesmärkide saavutamiseks *			X	X	X	SAPA	TÜPK, Ettev
1.2.3.4. Valdkonnapõhiste rahvusvaheliste tugivõrgustike loomine ja avatud toimimine	X	X	X	X	X	SAPA	TÜPK, POL, Ettev
1.2.3.5. Biomajanduse ja taastuvenergeetika valdkonnaga seotud välisülikoolide õppekavade toomine Pärnumaale (sh rahvusvaheline				X	X	TÜPK	POL, SAPA

koostöötegevus Pärnu kolledži õppekavade koostamisel) *							
1.2.3.6. Koostöös TÜ Mereinstituudiga Läänemere mereohutuse ja võõrliikide analüüsikeskuse loomine Pärnumaale *		X	X			TÜPK	POL, TÜ, EMI
Eesmärk 1.3. Ettevõtlusteadlikkuse arendamine ja tööjõu ettevalmistamine							
<i>Tegevussuund 1.3.1. Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe toetamine</i>							
1.3.1.1. Aktiivne teavitustöö koolides ja meedias ettevõtlikkuse ja ettevõtlusjulguse kasvatamiseks (sh ettevõtlus kui elustiil ning sellega kaasnevad hüved ja riskid) *	X	X	X	X	X	SAPA	POL, koolid, KOV-id, Ettev, TK, ANK, EKTK
1.3.1.2. Noorte ettevõtlikkuse võrgustiku eestvedamine (sh ettevõtlikkusprojektide ja –tegevuste toetamine ja kaasatute ringi laiendamine) Pärnumaal *	X	X	X	X	X	SAPA	POL, Ettev, KOV-id, TK, koolid, Rajaleidja
1.3.1.3. Ettevõtliku Kooli võrgustikus osalemine ja võrgustiku laiendamine Pärnumaa koolidesse ja lasteaedadesse *	X	X	X	X	X	SAPA	POL, Ettev, KOV-id, koolid, lasteaiaid
1.3.1.4. Ettevõtlikkusõppe rahastuse eelarvepõhiseks muutmise eestvedamine	X	X				SAPA, HTM	POL, koolid, KOV-id
1.3.1.5. Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppega seotud heade algatuste tunnustamine ja esiletõstmine koolides *	X	X	X	X	X	SAPA	POL, koolid, KOV-id, Ettev
1.3.1.6. Eestvedajate ja mentorite leidmine, koolitamine ja motiveerimine nii koolide, KOV-ide kui ettevõtete tasandil *	X	X	X	X	X	SAPA	POL, koolid, KOV-id, Ettev
<i>Tegevussuund 1.3.2. Õpilaste ja tudengite karjääriplaneerimise sidumine maakonna ettevõtlus- ja töövõimalustega</i>							
1.3.2.1. Avaliku, era- ja mittetulundussektori tegevusi tutvustavate mentorprogrammide ja piirkondlike töövarjupäevade korraldamine koolinoortele, et anda võimalikult mitmekülgne ülevaade lisaks ettevõtlusele ka teiste valdkondade karjääri võimalustest *	X	X	X	X	X	SAPA	POL, koolid, KOV-id, Ettev, TK, Innove
1.3.2.2. Info koondamine ettevõtete ja asutuste praeguse ja tulevase tööjõuvajaduse (sh pakutavate palgatasemetega ja tulevikuametite) kohta nii õpilastele kui tudengitele	X	X	X	X	X	SAPA, TK	POL, koolid, Ettev, ANK, Kutsekoda
1.3.2.3. Maakonna majandusharudega haakuvate huvialaringide loomine, toetamine ja populariseerimine	X	X	X	X	X	POL	SAPA, Pernova
1.3.2.4. Ettevõtetest audio-visuaalse õppematerjali loomine ja selle õppekavadesse integreerimine ning juhendajate koolitamine *	X	X				POL	SAPA, TK, ANK
1.3.2.5. Ettevõtete külastuste korraldamine tudengitele, õpilastele ja õpetajatele *	X	X	X	X	X	Koolid, SAPA, Rajaleidja	TK, Ettev
1.3.2.6. Varajast töökogemust pakkuva õpilasmaleva jätkumiseks vajalike tugitegevuste rahastamine	X	X	X	X	X	POL	Koolid, Ettev, KOV-id
1.3.2.7. Õppe- ja karjäärinõustamise teenuste osutamine koolinoortele	X	X	X	X	X	TK	POL, ANK, Noorte Tugilad
<i>Tegevussuund 1.3.3. Kvalifitseeritud tööjõu vajaduspõhine ettevalmistamine</i>							
1.3.3.1. Ettevõtjate ja avaliku sektori vahelise koostöö arendamine maakonna ettevõtete profiiliga haakuvate akadeemiliste üksustega (TÜ, TTÜ, EMÜ, EKA,	X	X	X	X	X	TÜPK, PKHK	SAPA, EKTK, KOV-id, Ettev

TKTK jt) ettevõtluse mitmekesistamist soodustavate õppekavade väljatöötamisel *							
1.3.3.2. Täiendõppe pakkumine sotsiaalse innovatsiooni jaoks olulistel teemadel (sh uued ärimudelid, energiatootmine ja -sääst, ringmajandus, ressursitõhusus, toiduohutus, teadlik meediakasutus jm)*	X	X	X	X	X	TÜPK, PKHK	SAPA, ETKK, KOV-id, Ettev
1.3.3.3. Tootmisettevõtetes rakendatava protsessijuhtimise õppekava käivitamine*	X	X				TÜPK, PKHK	SAPA, Ettev
1.3.3.4. Säästva arengu (sh ökosüsteemide majandamine, ringmajandus ja kaasnevad tehnoloogiad) õppekava juurutamine *		X	X			TÜPK, PKHK	SAPA, Ettev
1.3.3.5. Ettevõtetelt lähteülesannete kogumine tudengite kaasamiseks ja ettevõtete juurde tudengitest arengumeeskondade loomine *	X	X	X	X	X	TÜPK, PKHK	SAPA, ETKK, Ettev
1.3.3.6. Praktikabaaside ja -kohtade pakkumine nii maakonnasiseselt kui mujalt tulnud inimestele, et tuua Pärnumaale kompetentsi juurde *	X	X	X	X	X	TÜPK, PKHK	SAPA, ETKK, Ettev
1.3.3.7. Töökohapõhise õppe (sh õpipoisiõppe) rakendamine nii kutse- kui kõrghariduses *	X	X	X	X	X	TÜPK, PKHK, PSTK	SAPA, Ettev, ETKK
1.3.3.8. Praktikute kaasamine kõrghariduse ja kutseõppe praktilisemaks muutmiseks *	X	X	X	X	X	TÜPK, PKHK	SAPA, Ettev
1.3.3.9. Elukestva õppe (sh ettevõtlusega seotud valdkondades täiendus- ja ümberõppe) aktiivne teavitustöö ja koolitustegevus *	X	X	X	X	X	TÜPK, PKHK, PSTK	SAPA, Ettev, ETKK, KOV-id

2. Turismi- ja puhkemajandus

VISIOON aastaks 2023: Pärnumaa turism on mitmekülgne. Suvel külastavad maakonda inimesed eesmärgiga puhata, kuid madalhooajal on piirkond tunnustatud konverentsi-, toidu ja spordituristide hulgas. Pärnumaa on aasta läbi hinnatud sihtkoht loodusturistide seas tänu oma kahele unikaalsele looduspargile ja ilusatele matkaradadele.

Tegevus	Teostamise aeg					Teostaja	
* Rahastatakse võimalusel meetme „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine” tegevusest „Piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks” (PATEE)	2019	2020	2021	2022	2023	Eestvedaja	Partnerid
Eesmärk 2.1. Aastaringssed turismitooted							
Mõõdikud: Madalhooaja ööbimiste arv on kasvanud ning piirkonda on lisandunud uusi atraktsioone. Külastajate arv on iga aasta suurenenud.							
Tegevussuund 2.1.1. Uute ja seniste atraktsioonide, teemakeskuste ja turismiteenuste arendamine							
2.1.1.1. Endise Tootsi turbavabriku baasil teemakeskuse rajamine	X	X	X	X	X	MTÜ-d	RJKK, SAPA, EAS, KOV-id
2.1.1.2. „Vaeste-patuste alevi” teemapargi arendamine ja loomine Pärnus	X	X	X	X	X	PM	PLV, EAS, SAPA, POL, KUM
2.1.1.3. Uue aastaringse kogupere teemakeskuse rajamine	X	X	X	X	X	Ettev	SAPA, EAS, KOV-id

2.1.1.4. Pärnumaa keskkonnahariduskeskuse, sh planetaariumi arendamine ja keskuse sidumine RMKK tegevustega	X	X	X	X	X	KOV-id	KeM, POL, SAPA, RMKK
2.1.1.5. Paikuse vabaõhulava väljaehitamine teatrietenduste ja kontsertide korraldamiseks suvehooajal	X	X	X	X	X	PLV	Ettev, Endla Teater, KUM
2.1.1.6. Särghaua külastuskeskuse (eluta looduse õppekeskuse) ja Kurgja talumuuseumi arendamine	X	X	X	X	X	EMM, TTÜ	RJKK, MEM, SAPA, KOV-id
2.1.1.7. „Punase torni“ arendamine keskaja teemakeskuseks	X	X	X	X	X	PM	PLV, SAPA
2.1.1.8. Lottemaa teemapargi (edasi)arendamine	X	X	X	X	X	Ettev	KOV-id, SAPA
2.1.1.9. Multifunktsionaalse kunstihoone ehitamine Pärnusse näituste ja kultuuriürituste korraldamiseks	X	X	X	X	X	PLV	EAS, SAPA, POL, KUM
2.1.1.10. Läänemere Kunstisadama rajamine	X	X	X	X	X	UKM	EAS, SAPA, KOV-id
2.1.1.11. Uue Kunsti Muuseumi rajamine (sh rahvusvahelise arhitektuurikonkursi korraldamine)	X	X	X	X	X	UKM	
2.1.1.12. Valgeranna (White Beach Golf) ja Tahkuranna (Pärnu Beach & Golf Resort) golfiturismikomplekside arendamine	X	X	X	X	X	Ettev	KOV-id, SAPA
2.1.1.13. Audru ringraja (auto24ring) arendamine	X	X	X	X	X	Ettev	KOV-id
2.1.1.14. Paikuse Kiviaja küla teemapargi arendamine (koos kallasrajaga)	X	X	X	X	X	PLV	RJKK, SAPA,
2.1.1.15. Pulli asulakoha väärtustamine ja eksponeerimine		X	X	X	X	Tori v	KOV-id, MKA, KUM
2.1.1.16. Kihnu tuletorni arendamine külastuskeskuseks	X	X	X	X	X	Kihnu Kultuuri-ruum, Kihnu v	SAPA, EAS, PLPK
2.1.1.17. Ajaloolise purjelaevanduskeskuse väljaehitamine koos rannaala arendamisega Kablis	X	X	X	X	X	MTÜ	PLPK, SAPA Häädemeeste v
2.1.1.18. Soontagana maalinna ja Kurese maastikukaitseala arendamine ja eksponeerimine	X	X	X	X	X	Lääne-ranna v	KUM, KEA, MK
2.1.1.19. Häädemeeste teenuskeskuse hoone rekonstrueerimine ja külastuskeskuse loomine (muuseum ja turismiinfopunkt)	X	X	X	X	X	Häädemeeste v	KUM
2.1.1.20. Tori hobumajanduskeskuse loomine ja arendamine, sh tervikliku hobusekasvatuse- ja kihelkonnamuuseumi loomine	X	X	X	X	X	Tori v, EEM	MEM, MES
2.1.1.21. Rajatava Sindi kärestiku kasutusele võtmine turismi- ja spordiatraktsioonina		X	X	X	X	Tori v	KeM
Tegevussuund 2.1.2. Rahvusparkide arendamine							
2.1.2.1. Soomaa rahvusparki turismitoodete aastaringuse arendamine	X	X	X	X	X	RJKK	SAPA, RMK, Ettev
2.1.2.2. „Soomaa värava“ väljaarendamine turismiinfokeskusena ja Soomaa brändi rahvusvaheline arendamine	X	X	X	X	X	Tori v	RJKK, SAPA, Ettev, KOV-id
2.1.2.3. Matsalu rahvusparki külastuskeskuse ja turismitoodete arendamine	X	X	X	X	X	MTÜ	KOV-id, KEA, SAPA
Tegevussuund 2.1.3. Maakonnasiseste sihtkohtade turundamine ja atraktiivsuse kasv							
2.1.3.1. Maakonna, sh Pärnu linna aktiivne turundamine turismissihtkohana	X	X	X	X	X	SAPA, PLV	KOV-id
2.1.3.2. Maakonna olulisemate külastusobjektide (sh loodusväärtuste) arendamine, ühiskondlikele hügieeninõuetele vastavuse ja ligipääsetavuse tagamine ning viidavõrgustiku kaasajastamine	X	X	X	X	X	KOV-id	EAS, SAPA, Ettev, PLPK, RJKK

2.1.3.3. Madalhooajal külastajale suunatud olemasolevate ja uute kultuuriürituste toetamine ja arendamine	X	X	X	X	X	KOV-id	Ettev, SAPA, POL, MTÜ-d
2.1.3.4. Koosolekuturismi (konverentsiturismi) arendamine *	X	X	X	X	X	SAPA, PLV	EAS, KOV-id
2.1.3.5. Sporditurismi suurem propageerimine*	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, KOV-id, MTÜ-d, PSL
2.1.3.6. Pärnu jõe kasutuselevõtt atraktiivse puhke- ja turismiobjektina *	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, KOV-id, MTÜ-d, PSL
2.1.3.7. Pereturismitoodete suurem paindlikus ja suunatus erinevatele peremudelitele	X	X	X	X	X	SAPA	Ettev, KOV-id
2.1.3.8. Ettevõtjate teadlik ühisturundus turistide maakonnas viibimise pikendamiseks ja tarbitud teenuste mitmekesistamiseks *	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, KOV-id, Ettev, MTÜ-d, TÜPK
2.1.3.9. Maakondlik ühine broneerimissüsteem turistmteenuste ja –toodete tarbimiseks	X	X	X	X	X	SAPA	TÜPK, Ettev, KOV-id
2.1.3.10. Pärnumaa randade arendamine	X	X	X	X	X	KOV-id	EAS, SAPA, PLPK
2.1.3.11. Hotelli rajamine Kihnu	X	X	X	X	X	Ettev	SAPA, PLPK, Kihnu v, EAS
2.1.3.12. Rahvusvahelise hotellibrändi toomine Pärnusse	X	X	X	X	X	Ettev	SAPA, KOV-id, EAS
2.1.3.13. Vee- ja kalaturismi arendamine, sh paadisadamate ja veeskamiskohtade rajamine	X	X	X	X	X	Ettev KOV-id	Leader-grupid
2.1.3.14. Sindi miljöövärtuslike alade renoveerimine ja turismimarsruudi „Ajalooline tööstuslinn Sindi“ loomine		X	X	X	X	Tori v	Ettev, MKA, KUM, KEA
2.1.3.15. Ilusa vaatega kohtade avamine, atraktiivsuse parandamine, puhkekohtade ja parklate arendamine (sh matkabussidele)	X	X	X	X	X	Ettev, KOV-id	RMK, KEA
Eesmärk 2.2. Kohaliku toidu väärtustamine							
<i>Mõõdik:</i> Kohalik toit on erimärgistatud, kohalikes menüüdes lihtsalt leitav ja kättesaadav kaubandusvõrgust							
Tegevussuund 2.2.1. Kohaliku toidu parem esiletoomine ja turustamine							
2.2.1.1 Pärnumaa toidubrändi loomine. *	X					SAPA	KOV-id, POL, RJKK, PLPK, OTT, Ettev
2.2.1.2. Kohalikule toidule parema väljundi leidmine ja (otse)turundus, sh tarnevõrgustike loomise, atraktiivse pakendamise ja söögikohtades kohaliku toidu erimärgistamise kaudu*	X	X	X	X	X	SAPA	KOV-id, POL, RJKK, PLPK, OTT, Ettev
2.2.1.3. Turismiettevõtjate ja kohaliku toidu tootjate kokkuviiimine: koolitused, ümarlauad, kohaliku turismi- ja toidumessi korraldamine *	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, MEM, OTT, RJKK, PLPK, Ettev
2.2.1.4. Kohvikute ja restoranide nädala jätkamine, laiendamine linnast välja	X	X	X	X	X	PLV	SAPA, POL KOV-id, Ettev
2.2.1.5. Michelin'i täрни toomine Pärnusse*	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, Ettev, KOV-id
2.2.1.6. Kohalike toidutootjate koostöövõrgustiku arengu toetamine *	X	X	X	X	X	SAPA	KOV-id, RJKK, PLPK, OTT, Ettev
2.2.1.7. Olemasolevate toidufestivalide jätkusuutlikkuse ja uute lisandumise toetamine. *	X	X	X	X	X	MTÜ-d	KOV-id, POL, RJKK, PLPK, Ettev

2.2.1.8. Kodukohvikute päevade kultuuri jätkumise toetamine ja arendamine. *	X	X	X	X	X	MTÜ-d	SAPA, POL, RJKK, PLPK, KOV-id
Eesmärk 2.3. Stabiilselt kõrge turismiteenuste kvaliteet							
<i>Mõõdik: Turismiteenuste kvaliteedi kohta viiakse läbi regulaarseid uuringuid ning oma küllastajast on selge ülevaade.</i>							
Tegevussuund 2.3.1. Pärnu kolledži rolli suurenemine							
2.3.1.1. Turismi kompetentsikeskuse (TUKK) kui valdkonna teadusarenduskeskuse (TAK) rajamine ja väljaarendamine, sh koostöö RMKK-ga*	X	X	X	X	X	TÜPK	RMKK, SAPA, PLV
2.3.1.2. Maakonna olulisemate turismiatraktsioonide ja sündmuste seiresüsteemi väljaarendamine ja regulaarsete uuringute, sh küllastajate rahulolu seire läbiviimine.	X	X	X	X	X	TÜPK	Ettev, SAPA, KOV-id, POL
2.3.1.3. Turismimõju regulaarne seire	X	X	X	X	X	PLV	Ettev, SAPA, KOV-id, TÜPK
2.3.1.4. Rahvusvaheliste turismivaldkonna õppekavade arendamine TÜPK-s. *	X	X	X	X	X	TÜPK	SAPA, KOV-id

3. Inimvara ja kogukonna elukorraldus - sidus maakond

VISIOON aastaks 2023: Pärnumaa on põhjalikult muutunud – inimestesse suhtutakse kui varasse, mitte kohustusse. Kvaliteetsed teenused ja mitmekülgsed vabaaja sisustamise võimalused on kättesaadavad piisavas mahus mõistliku ajakulu kaugusel ja iga inimene saab anda panuse kogukonna elukorraldusse. Iga inimene on väärtus nii peres kui ühiskonnas.

Tegevus	Teostamise aeg					Teostaja	
* Rahastatakse võimalusel meetme „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine” tegevusest „Piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks“ (PATEE)	2019	2020	2021	2022	2023	Eest-vedaja	Partnerid
Eesmärk 3.1. Tugevad kohalikud omavalitsused							
<i>Mõõdik: Pärnumaa kohalikud omavalitsused pakuvad mitmekülgset ja turvalist elukeskkonda ning KOV-ide juhtimine on suunatud arengule ja avatusele. Rahvaarvu vähenemine on pidurdunud.</i>							
Tegevussuund 3.1.1. Kohalike omavalitsuste ühistegevus							
3.1.1.1. Maakonna identiteedi ja ühiste väärtuste hoidmine ja arendamine (lipp, vapp, vapimärk, laulu- ja tantsupidude traditsioonid, tunnustussündmused jm)	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, SAPA
3.1.1.2. Koostööorganisatsioonide võimestamine (POL, SAPA, PSL, PMKSL, PRAKS, Leader-grupid jne)	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, SAPA, MTÜ-d, MEM
3.1.1.3. Maakonna arengudokumentide ühine koostamine (arengustrateegia, tervise ja heaoluprofiil, valdkondlikud arengukavad jne.)	X	X	X	X	X	POL, SAPA	KOV-id, MTÜ-d, riigiasutused
3.1.1.4. POL-i rolli teadvustamine ja tugevdamine maakonna identiteedi säilitamisel ja tasakaalustatud arengu toetamisel. Ühiste tegevuste kokkuleppimine, koordineerimine ning rahastamine	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, SAPA

3.1.1.5. Pärnumaa elu-, töö- ja toimekeskkonna ühine turundamine (nt www.parnumaa.ee) *	X	X	X	X	X	SAPA	POL, KOV-id
3.1.1.6. SAPA valdkondlike kompetentside arendamine ja rolli kujundamine	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, SAPA, EAS
3.1.1.7. PÜTK-i stabiilse töö ja kestlikkuse tagamine	X	X	X	X	X	PÜTK	KOV-id, MKM, POL, MNTA
3.1.1.8. Lääneranna valla Hanila ja Lihula piirkondade maakonda sidustamine läbi ühistegevuse	X					POL	KOV-id
3.1.1.9. Omavalitsusjuhtide ja ametnike ühiste koolitusprogrammide korraldamine (sh üleriigilised ja rahvusvahelised) pädevuse tõstmiseks erinevates valdkondades	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, SAPA
3.1.1.10 Võimaluste loomine TÜPK tegevuse laiendamiseks ja kestlikkuse tagamiseks	X	X	X	X	X	KOV-id	TÜPK, HTM
3.1.1.11. KOV ühisasutuste kontseptsiooni väljatöötamine (nt muuseum, teater, haigla, MTÜ-d)		X	X			POL	KOV-id, SAPA, SA-d, MTÜ-d
3.1.1.12. Vajadusel ühisametnike tööle võtmine (nt siseaudiitor, järelevalve, andmekaitse)	X	X				POL	KOV-id
3.1.1.13 Kodanikuühenduste ja kogukondade süsteemne kaasamine KOVide otsustusprotsessidesse	X	X	X	X	X	SAPA	Kodukant, Leader-grupid
3.1.1.14. Teenuste arendamine halduspiiride üleselt	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, SAPA

Eesmärk 3.2. Paindlike ja mitmekülgsete õpivõimaluste kättesaadavus elukestvas õppes

Mõõdik: Kvaliteetne, mitmekülgne ja kaasav alus- ja üldharidus on kättesaadav kõigile. Keskkooliõppe omandanute osatähtsus (20-24 aastastest) on 2023. aastaks 85%, kõrgharidusega elanikkonna osatähtsus maakonnas on samal tasemel Eesti keskmisega. Pärnus elab ja töötab 2025 aastal 40+ doktorikraadiga spetsialisti. Kutseharidus pakub õpet kõrgema väärtusega ametikohtadele.

Tegevussuund 3.2.1. TÜ Pärnu kolledži (TÜPK) baasil ülikoolilinnaku arendamine

3.2.1.1. TÜPK õppekavade täiendamine ja sidustamine maakonna tööturu vajadustega, sh koostöö teiste kõrgkoolidega *	X	X	X	X	X	TÜPK	Ettev, PKHK, KOV-id, SAPA
3.2.1.2. Koostöös PKHK ettevõtjate vajadustele vastavate spetsialistide koolitamiseks loodud lühendatud (rahvusvaheliste) õppekavade rakendamine *	X	X	X	X	X	PKHK	KOV-id, Ettev, SAPA
3.2.1.3. TÜPK potentsiaali suurem ärakasutamine maakonna erinevate valdkondade uurimistööde, arengukavade jne koostamiseks ja analüüsimiseks *	X	X	X	X	X	POL	TÜPK, SAPA
3.2.1.4. Väärikate Ülikooli tegevuse jätkamine ning maapiirkonda laiendamine	X	X	X	X	X	TÜPK	KOV-id
3.2.1.5. Koostöös TÜ Mereinstituudiga Läänemere mereohutuse ja võõrliikide analüüsikeskuse loomine *	X	X	X			TÜPK	PHKH, SAPA
3.2.1.6. Elukestva õppe korraldamine TÜPK baasil, sh avaliku sektori töötajad (pedagoogid)	X	X	X	X	X	TÜPK	PKHK, KOV-id
3.2.1.7. Tugispetsialistide ettevalmistuskursuste ja täiendõppe korraldamine	X	X	X	X	X	TÜPK	KOV-id, HTM
3.2.1.8. KOV juhtide ja spetsialistide (sh mujalt Eestist ja Euroopast) täiendkoolitus	X	X	X	X	X	POL	SAPA, TÜPK
3.2.1.9. Sotsiaaltöö eriala päevase õppe taastamine koos hõbemajanduse programmi edendamise	X	X	X	X	X	TÜPK	KOV-id, SOM

Tegevussuund 3.2.2. Pärnumaa kutsehariduse ja tehnilise hariduse võimaluste arendamine							
3.2.2.1. PKHK õppekavade sidustamine maakonna ettevõtjate vajadustega, sh V taseme õppekavade loomine ja täiendamine	X	X	X	X	X	PKHK	Ettev, TÜPK, KOV-id
3.2.2.2. Täiend- ja ümberõppe valikute laiendamine konkurentsivõimelistel erialadel	X	X	X	X	X	PKHK	TÜPK, KOV-id, Ettev
3.2.2.3. IT õppe ja tehnoloogiliste oskuste arendamine kõigis haridusastmetes, arvestades ettevõtete vajadustega *	X	X	X	X	X	Koolid	PHKH, Ettev, KOV-id, POL, TÜPK, SAPA, Inkubaator, Forwardspace
3.2.2.4. Sisekaitseakadeemia Paikuse politsei- ja piirivalvekolledži arendamine, sh autodroomi ja rahvusvahelise baasi rajamine	X	X	X	X	X	Politsei- ja piirivalvekolledž	PLV
3.2.2.5. Pärnu Saksa Tehnoloogiakooli erialade täiendamine ja sidustamine maakonna ettevõtjate vajadustega	X	X	X	X	X	PSTK	Ettev
3.2.2.6. Tehnilise hariduse omandamise võimaluste arendamine ja suurendamine	X	X	X	X	X	Koolid	HTM
3.2.2.7. Vähekindlustatud perede heade õpitulemustega (andekate) laste kutse- ja kõrghariduse omandamise toetamine	X	X	X	X	X	KOV-id	HTM, SOM, Ettev
3.2.2.8. Merehariduse omandamise taastamine	X	X	X	X	X	POL, SAPA	KOV-id, PKHK, HTM, TÜPK, PSTK
Tegevussuund 3.2.3. Võimaluste tagamine valikuterohke ja kvaliteetse alus- ja üldhariduse omandamiseks							
3.2.3.1. Koostöö õppeprogrammide rakendamisel TÜPK, PKHK ja Pernova Hariduskeskusega	X	X	X	X	X	KOV-id	TÜPK, PKHK, POL
3.2.3.2. Kestliku gümnaasiumihariduse omandamise tagamine Kilingi-Nõmmes, Vändras ja Lihulas	X	X	X	X	X	KOV-id	HTM
3.2.3.3. Kilingi-Nõmme gümnaasiumi hoonete renoveerimine (sh tööõpetusmaja ja staadioni abihoone)	X	X	X			Saarde v	HTM
3.2.3.4. Lihula gümnaasiumikompleksi renoveerimine	X	X	X	X	X	Lääne-ranna v	HTM
3.2.3.5. Paindlike õppevormide kasutamine ja õpivõimaluste laiendamine täiskasvanutele erinevates haridusastmetes	X	X	X	X	X	POL	HTM
3.2.3.6. Maakonna koolivõrgu korrastamine lähtuvalt õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedist ning optimaalsest ressursikasutusest. Väheneva õpilaste arvuga hoonete ratsionaalsem kasutamine (vt lisaks KOV-ide prioriteetsed tegevused)	X	X	X	X	X	KOV-id	HTM
3.2.3.7. Mitmekülgse hariduse omandamise võimaldamine erinevaid pedagoogilisi lähenemisi pakkuvates koolides (vabakool, waldorfkool, internaatkool, nädalakool) ja vastavat pedagoogikat toetava õpikeskkonna kaasajastamine	X	X	X	X	X	MTÜ-d	KOV-id, HTM
3.2.3.8. Koolistaadionide (sh PKHK ja Häädemeeste piirkond) ja spordiväljakute korrastamine ja nende kasutamise võimaldamine koolivälisel ajal.	X	X	X	X	X	KOV-id	Koolid, lasteaiad

Lasteaedade õuealade korrastamine ja turvalisuse tagamine							
3.2.3.9. Kihnu vana rahvamaja kultuuri- ja spordiväljaku väljaarendamine	X	X	X	X	X	Kihnu v	SAPA, PLPK
3.2.3.10. Õpikeskkonna tervisenormidele vastavaks viimine (valgustus, ventilatsioon jm)	X	X	X	X	X	KOV-id	HTM, MKM
3.2.3.11. Maakonnatasandi (KOV-ide ülene) noorte tugikomisjoni moodustamine	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, HTM
3.2.3.12. Ingliskeelse üldhariduse omandamise võimaldamine (digitaalsete nomaadide, välisspetsialistide ja võõrtöölise lastele)	X	X	X	X	X	KOV-id	Koolid, HTM, POL
3.2.3.13. Rahvusvahelise kooli toetamine		X	X	X	X	KOV-id	HTM
3.2.3.14. Pedagoogide kaadri kestlikkuse tagamine ja selleks sobiva motivatsioonipaketi koostamine (sh Noored kooli ja Tagasi kooli programmide integreerimine)	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, HTM, Heateo SA
3.2.3.15. Mobiilsete pedagoogide süsteemi loomine ja arendamine koostöös riigigümnaasiumi ja KOV-idega	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, HTM
3.2.3.16. Tervisliku toidu propageerimine haridusasutustes ning kohaliku tooraine kasutamise suurendamine	X	X	X	X	X	SAPA	POL, Ettev, KOV-id
3.2.3.17. Õppeperioodil majutuskohade võimaldamine gümnaasiumiõpilastele ja kolledži tudengitele koostöös koolide ja erasektoriga	X	X	X	X	X	KOV-id	PKHK, TÜPK, POL
3.2.3.18. Andekate noorte arengu toetamine (noorte teaduskool, piirkondlikud olümpiaadid ja konkursid)	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, HTM, TÜPK
3.2.3.19. Pärnu Toimetulekukooli ehitamine ja arendamine piirkondlikuks tugikeskuseks	X	X	X			PLV	KOV-id, POL, HTM, SOM
3.2.3.20. Hariduslike erivajadustega laste kasvatust ja haridust toetava kompetentsikeskuse väljaarendamine	X	X	X	X	X	PLV	KOV-id, HTM
Tegevussuund 3.2.4 Huvi- ja täiendõppe sidustamine üldharidusega ning noorte õppimise ja huvitegevusega seotud liikumise soodustamine							
3.2.4.1. Pernova Hariduskeskuse loodus ja täppisteaduste ning tehnoloogia valdkonna ja üldhariduskooli õppekavade sidumine	X	X	X	X	X	PLV	KOV-id
3.2.4.2. TÜPK teaduskooli ning Särghaua eluta looduse õppekeskuse programmide ja võimaluste arendamine ja kasutamine	X	X				TÜPK, TTÜ	KOV-id
3.2.4.3. Aktiivne osalemine EL noortele ja õppuritele suunatud programmides	X	X	X	X	X	KOV-id	
3.2.4.4. Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe osakaalu suurendamine üldhariduskoolides (majandusõpe, ettevõtlik kool, õpilasfirmad) *	X	X	X	X	X	SAPA	KOV-id, POL
3.2.4.5. Huvihariduseks antavate riigieraldiste otstarbekas kasutamine huvitegevuse mitmekesistamiseks	X	X	X	X	X	KOV-id	HTM
3.2.4.6. Pernova Hariduskeskuse arendamine (sh loodumaja atraktiivsuse suurendamine, motomaja renoveerimine)	X	X	X	X	X	PLV	KOV-id
3.2.4.7. Keelekümblust toetava huvihariduse võimaldamine tagamaks mitteformaalse õppe kaudu integreerumine meie kultuuriruumi ja keelekeskkonda	X	X	X	X	X	Huvi-koolid	KOV-id

Tegevussuund 3.2.5. Õpilastranspordi optimaalne ja paindlik lahendamine							
3.2.5.1. Õpilaste ja kohalike elanike liikumisvajaduste ühtne lahendamine	X	X	X	X	X	PÜTK	KOV-id, MKM, MNTA
3.2.5.2. KOV õpilasliinide korraldamine PÜTK kaudu	X	X	X	X	X	PÜTK	KOV-id
Eesmärk 3.3. Õnnelikud noored – toimiv noorsootöö <i>Mõõdik: Noorsootöö piirkondlik kättesaadavus – noortekeskuste arv on suurenenud. Pärnumaa noorte vajadusest lähtuvad võimalused arenguks ja eneseteostuseks on kasvanud.</i>							
Tegevussuund 3.3.1. Noorsootöövõrgustiku arendamine, mobiilsete noorsootöövormide rakendamine, noorsootöötaja tunnustamine							
3.3.1.1. Noortekeskuste võrgustiku arendamine ja koostöögrupi moodustamine	X	X	X	X	X	KOV-id	ENTK, HTM
3.3.1.2. Noortekeskuste laiendamine ja ruumide parendamine ning laienemine õuealadele	X	X	X	X	X	KOV-id	ENTK, HTM
3.3.1.3. ANKi noortetubade rajamine väiksemates kogukondades või transpordi tagamine	X	X	X	X	X	KOV-id	ENTK, HTM
3.3.1.4. Noorte kogukonda kaasamise suurendamine ja noorte tööhõivevalmiduse parandamine (vt NAK)	X	X	X	X	X	KOV-id	MTÜ-d, SAPA, Kodukant
3.3.1.5. Noortevolikogude arvu suurendamine (vt NAK)	X	X	X	X	X	KOV-id	
3.3.1.6 Noorte ettevõtluse ja ettevõtlikkuse toetamine ning tööelu tutvustavate tegevuste korraldamine *	X	X	X	X	X	ANK	Ettev
3.3.1.7. Noorte suurem kaasatus noorteorganisatsioonidesse ja ühendustesse (vt NAK)	X	X	X	X	X	KOV-id	MTÜ-d, KL, noorsootöö organisatsioonid
3.3.1.8. Kvaliteetse noorsootöö arengu tagamine koostöös üld-, kutse- ja huviharidusasutustega. Pärnumaa noorsootöö kvaliteedi hindamine ja taseme ühtlustamine. Noorsootöötajate palga- ja puhkusekorra ühtlustamine	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, SAPA, ANK
3.3.1.9. Erinoorsootöö võimekuse tagamine, noorsootöötajate koolitamine ja toetamine tööks riski- ja NEET noortega	X	X	X	X	X	KOV-id	ANK, MTÜ-d, noorsootöötajad
3.3.1.10. Õpilasmaleva tegevuse tagamine ja osalejate arvu ning tööd pakkuvate asutuste arvu suurendamine	X	X	X	X	X	MTÜ-d	POL, Ettev, KOV-id
3.3.1.11. Noorsootöö võrgustiku arendamine koostöös Kaitseliidu eriorganisatsioonide Noored Kotkad (NK) ja Kodutütred (KT) ning Päästeala noorteringidega rohkem kui 1000 noorega mõjupiirkonnas.	X	X	X	X	X	KOV-id	KL, PPA
3.3.1.12. Mobiilse noorsootöö (MoNo) ja mobiilse kontaktnoorsootöö (MoKo) rakendamine	X	X	X	X	X	KOV-id	ANK
3.3.1.13 Noorteinfo teenuse võimekuse suurendamine (kvaliteetne noorteinfo igasse Pärnumaa noortekeskusesse)	X	X	X	X	X	ANK	KOV-id, MTÜ-d
3.3.1.14. Digitaalse- ja nutinoorsootöö arendamine ja tagamine	X	X	X	X	X	ANK	KOV-id, MTÜ-d
Eesmärk 3.4. Tervisedendus ja elanike heaolu <i>Mõõdik: Maakonna elaniku tervena elatud aastate arv on kasvanud ja iseseisev eluga toimetulek on paranenud.</i>							

Tegevussuund 3.4.1. Sotsiaalselt turvalise ja hooliva maakonna kujundamine							
3.4.1.1 Avaliku raha eest rahvale, koolidele ja lasteaedadele pakutav peab olema tervislik (toit, ruumid jne)	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, SAPA, MTÜ-d, TAI
3.4.1.2. Pärnumaa tervise- ja heaoluprofiili uuendamine aastateks 2019-2024 ja selle rakendamine	X	X	X	X	X	POL	SAPA, TAI, KOV-id, riigiasutused
3.4.1.3. Elanikkonna vaimse tervise olulisuse teadvustamine. Olemasoleva toetava võrgustiku ning teenuste kaardistamine ja koostöö suurendamine.	X	X	X			KOV-id	KOV-id, SOM, POL
3.4.1.4. Tugiteenuste arendamine ja võrgustiku loomine ning olemasolevatest võimalustest teavitamine (vaimne tervis, sotsiaalabi, psühhiaatriline abi jne)	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, MTÜ-d, SAPA
3.4.1.5. Heitnute iseseisva toimetuleku toetamine	X	X	X	X	X	KOV-id	Kogukonnad kogudused, MTÜ-d,
3.4.1.6. Kohaliku toidu propageerimine toitlustusettevõtetes, töökohtades, avaliku sektori asutustes ja haridusasutustes	X	X	X	X	X	SAPA	POL, TAI, KOV-id, Ettev
3.4.1.7. Alla suhtelise vaesuse määra elavate laste osakaalu vähendamine	X	X	X	X	X	KOV-id	SOM
3.4.1.8. Noorte tööhõivesse kaasamine (õpipoisiõpe, noortegarantii tugisüsteem jne)	X	X	X	X	X	TK, PKHK	KOV-id, POL
3.4.1.9. Teenuste ja töökohtade kättesaadavuse tagamine paindlike lahenduste abil väljaspool maakondlikku keskust	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, SAPA PÜTK
3.4.1.10. Haridus- ja tervishoiuteenust pakkuva haridusasutuse olemasolu Pärnumaal (Metsapool või Tihemetsa või Sauga)	X	X	X			KOV-id	SOM, HTM
3.4.1.11. KOV, riigiasutuste ja teiste partnerite operatiivne ja järjepidev vastastikune infovahetus ning sellel põhinev koostöö probleemkohtade lahendamiseks	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, PÄA, RAM
3.4.1.12. Vabatahtlike rakendamise koostöömudeli testimine hoolekandesüsteemis eakate aktiveerimiseks ja toimiva mudeli laiendamine sotsiaalteenuste valdkonnas	X	X	X	X	X	Kodukant	KOV-id
Tegevussuund 3.4.2. Pärnu haigla konkurentsivõime tõstmine							
3.4.2.1. Kvaliteetset ja mitmekülgset eriarstiabi osutava Pärnu Haigla arendamine, sh kriisilukordadeks valmisoleku tagamine ja tugevdamine kesonhaiglana	X	X	X	X	X	PH	SOM, TA, MKM, Haigekassa
3.4.2.2. Õendusõppe arendamine Pärnu Haiglas	X	X	X	X	X	PH	SOM, HTM, TA
3.4.2.3. Eriarstiabi lähendamine üldmeditsiini teenustele. Pärnu esmatasandi tervisekeskuse rajamine	X	X	X			PH	SOM
Tegevussuund 3.4.3. Esmatasandi tervishoiu ja tervisekeskuste väljaarendamine							
3.4.3.1. Esmatasandi tervisekeskuste kõrval toimivate perearstipraksiste tegevuste jätkamise tagamine ja arendamine olemasolevates kohtades	X	X	X	X	X	KOV-id	SOM, TA
3.4.3.2 Tervisekeskuste võrgustiku väljaarenda-mine ja koostöö suurendamine Pärnu Haiglaga	X	X	X	X		KOV-id	SOM, TA
Tegevussuund 3.4.4. Sotsiaalteenuste arendamine							
3.4.4.1. Laste ja noorte vaimse tervise teenuste arendamine ja psühholoogilise nõustamise mahtude	X	X	X	X	X	KOV-id	VTK, POL, SOM

suurendamine. Vaimse Tervise Keskuse (VTK) tegevuse toetamine							
3.4.4.2. Lapsehoiuteenuste (sh erivajadustega laste) arendamine	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, SOM
3.4.4.3. Erivajadustega inimeste hoolekande- ja tööhõive tugiteenuste arendamine ja võrdsete võimaluste loomine tööks ja igapäevaelus osalemiseks	X	X	X	X	X	KOV-id	SOM
3.4.4.4. Omastehoolajate koormust vähendavate teenuste arendamine ja omastehoolajate tööhõivesse kaasamine (vajadusel KOVide õigusaktide korrigeerimine)	X	X	X	X	X	KOV-id	SOM
3.4.4.5. Eakatele suunatud hõbemajandusteenuste arendamine	X	X	X	X	X	KOV-id	SOM, POL, SAPA
3.4.4.6. Teenusmajade kontseptsiooni väljatöötamine era- ja avaliku sektori koostöös	X	X	X			KOV-id	Ettev
3.4.4.7. Piirkondlike teenuste elujõulisuse tagamiseks regionaalpoliitiliste toetusmeetmete väljatöötamine	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, SAPA
3.4.4.8. Koduteenuste ja väljaspool kodu osutatavate teenuste arendamine ja koostöö e-tehniliste lahenduste ja muude teletehnoloogiate väljatöötamiseks	X	X	X	X	X	KOV-id	PH, SOM, Haigekassa, MTÜ-d
3.4.4.9. Hoolekandeesutuste võrgustiku kaasajastamine ja arendamine vastavalt nõudlusele (sh Kihnu eakate kodu rajamine)	X	X	X	X	X	KOV-id	SOM, PH, Haigekassa, MTÜ-d, Ettev
3.4.4.10. Kaasaegsete meetmete rakendamine laste hoolekandes	X	X	X	X	X	KOV-id	SOM, VTK, Haigekassa, lasteombudsman
3.4.4.11. Üldhooldusteenuse kvaliteedi tõstmine, kliendile sobivaima teenuse kujundamine ja pakkumine ning personali koolitamine	X	X	X	X	X	KOV-id	SOM, Ettev, MTÜ-d, Haigekassa,
3.4.4.12. Sotsiaaleluruumide rajamine ja kaasajastamine ohutu elukeskkonna tagamiseks	X	X	X	X	X	KOV-id	MKM, PÄA, SOM, Ettev
3.4.4.13. Sotsiaaltransporditeenuse ühtne maakondlik arendamine PÜTK-i opereerimisel	X	X	X	X	X	PÜTK	POL, MNTA MKM, KOV-id
3.4.4.14. Avalikes kohtades ja hoonetes (sh spordisaalid, terviserajad jne) ligipääsu tagamine erivajadustega inimestele	X	X	X	X	X	KOV-id	SOM, MKM, KUM

Eesmärk 3.5. Kindel kodu

Mõõdik: Renoveeritud ja lammutatud eluhoonete (elamispindade) ning ehitatud üüripindade maht

Tegevussuund 3.5.1. Elamumajanduse arendamine

3.5.1.1. Üürimajade vajaduse ja võimalike asukohtade väljaselgitamine ning nõudluse korral üüripindade ehitamine, sh väikesaartel	X	X	X	X	X	KOV-id	MKM, SOM, Ettev
3.5.1.2. „Kolemajade“ lammutamine	X	X	X	X	X	KOV-id	Ettev, MKM
3.5.1.3. Sindi ühiselamutest kaasaegsete üürimajade loomine	X	X	X	X	X	Tori v	MKM
3.5.1.4. Endiste suvilapiirkondade elamualadeks kujundamine	X	X	X	X	X	KOV-id	Kinnistu-omanikud

Eesmärk 3.6. Mitmekülgne kultuurielu

Mõõdik: Maakonnas on esindatud võimalikult lai skaala erinevaid kultuurivaldkondi ja tegevusi.

Tegevussuund 3.6.1. Vaimse ja materiaalse kultuuripärandi hoidmine ning tutvustamine							
3.6.1.1. Pärnumaa kui Eesti Vabariigi sünnimaakonna ja Pärnu kui Eesti Vabariigi sünnilinna teadvustamine ja eksponeerimine	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, SA-d, MTÜ-d
3.6.1.2. UNESCO maailmapärandi nimekirja kantud Kihnu kultuuriruumi elujõulisuse hoidmine ja arendamine	X	X	X	X	X	Kihnu v	KUM, SA-d, MTÜ-d
3.6.1.3. Maakonna kultuuripärandi ja kultuuriväärtusliku keskkonna teadvustamine ja esiletõstmine, sh arheoloogia- (kiviaja asulakohad, linnused jm), ehitus- (keskaegsed kirikud, Lihula ja Pärnu vanalinn, mõisa-, kooli-, haldus- ja taluhooned, arhitektuursed ansamblid), ajaloo- ja tööstuspärand, kalmistud (vt ka maakonnaplaneering)	X	X	X	X	X	KOV-id MKA	POL, SAPA
3.6.1.4. „11 000 aastat ajalugu“ – Pärnu muuseumi arendamine	X	X	X	X	X	PM	KOV-id, KUM, POL
3.6.1.5. K.Pätsi ausamba korrastamine ja eksponeerimine ning pargiala rekonstrueerimine	X	X	X	X	X	KOV-id	KOV-id, KUM, MTÜ-d
3.6.1.6. C.R.Jakobsoni Kurgja talumuuseumi kui elava muuseumi arendamine	X	X	X	X	X	Kurgja	KOV-id, KUM, RJKK
3.6.1.7. Paikuse Kiviaja küla teemapargi arendamine koos kallasrajaga	X	X	X	X	X	PLV	RJKK, SAPA
3.6.1.8. Pulli kiviaja asulakoha väärtuste säilitamine ja tähistamine	X	X	X	X	X	Tori v	MKA
3.6.1.9. Tori aleviku ehitismälestiste renoveerimine ja ajaloolise kultuuripärandi esiletoomine	X	X	X	X	X	Tori v	MKA
3.6.1.10. Tori vana vallamaja aasa kontsertpaiga arendamine	X	X	X	X	X	Tori v	MTÜ-d
3.6.1.11. Sindi linna tööstuspärandi säilitamine, sh ehitismälestiste renoveerimine ja ajaloolise tööstuslinna pärandi jõulisem eksponeerimine	X	X	X	X	X	Tori v	MKA
3.6.1.12. Soontagana maalinna ja Kurese maastikukaitseala hoidmine ja arendamine						Lääne-ranna v	KUM
3.6.1.13. Üleriigilise laulu- ja tantsupidude protsessi jätkusuutlikkuse tagamine, sh maakondliku komisjoni töö korraldamine	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, ELTSA, KUM
3.6.1.14. Maakondlike laulu- ja tantsupidude toimumise tagamine (sh toimumisaegade ja rahastamise pikemaajalisem kokkuleppimine)	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, KUM, PRAKS, kultuuriasutused
3.6.1.15. Maakonna ja kohaliku idenditeedi teadvustamine ning kultuuriajaloolise eripära ja järjepidevuse säilitamine ning kaitsmine	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, KUM, SA-d, MTÜ-d, PRAKS
3.6.1.16. Traditsiooniliste rahvakultuurisündmuste toimumise ja rahastamise tagamine	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, KUM, KULKA, PRAKS, kultuuriasutused
3.6.1.17. Kollektiivide (laulukoorid, rahvatantsurühmad) juhendajate toetamine ja väärtustamine, mentorkoolituste korraldamine,	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, KUM, Rahvakul-tuuri

eestkõneleja leidmine/määramine ja ühiste ettevõtmiste algatamine							Keskus, ELTSA, PRAKS
3.6.1.18. Rahvaülikoolide esiletõstmine ja nende tegevuste tutvustamine ning levitamine. Väärivate Ülikooli tegevuse laiendamine ja toimumine maakonna erinevates kohtades.	X	X	X	X	X	TÜPK, MTÜ-d	TÜPK, KOV-id, kultuuriasutused
3.6.1.19. Maakonna (väike)muuseumide esiletõstmine ja koostöö suurendamine ning koordineerimine	X	X	X	X	X	POL	PM, KOV-id, KUM
3.6.1.20. KOV ajalehtede ja muu kohaliku meedia esiletõstmine ja koostöö suurendamine ning tegevuse koordineerimine, sh koolitamine	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, KUM, kultuuriasutused
3.6.1.21. Pärnumaa (kihelkondade) käsitööpärandi hoidmine ja arendamine	X	X	X	X	X	PM	MMG, ERKL, MTÜ-d, PRAKS, kultuuri-asutused
3.6.1.22. Lavassaare staadioni rekonstrueerimine tantsijate väljakuks	X	X				PLV	KOV-id, RAM, KUM
3.6.1.23. Multifunktsionaalse kunstihoone ehitamine Pärnusse näituste ja kultuuriürituste korraldamiseks	X	X	X	X		PLV	KUM, EAS, POL
3.6.1.24. Paikuse vabaõhulava arendamine etenduste ja kontsertide korraldamiseks suveperioodil	X	X	X	X	X	PLV	KUM, Endla teater, Ettev
3.6.1.25. Sindi suveteatri- ja vabaõhukompleksi arendamine ja laululava renoveerimine ning piirkonna arendamine koguperepargiks, sh kogu jõeäärse ala sidumine üheks tervikuks	X	X	X	X	X	Tori v	KOV-id, RAM, KUM, POL
3.6.1.26. Lihula kultuurimaja renoveerimine	X	X	X	X	X	Lääne-ranna v	KUM, RAM
3.6.1.27. Lihula mõisa, "vanalinna" piirkonna ja linnusemäe arendamine	X	X	X	X	X	Lääne-ranna v	KUM, RAM
3.6.1.28. Kuulsuste teemaraja loomine (Pärnumaalt pärit kultuuritegelaste ja sündmuste mälestusmärkide kaardistamine, tutvustamine jne (1.virtuaaltuur, 2.miniring, 3.kohapealne lugu)	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, RAM, KUM, Kultuuri-asutused, SAPA
3.6.1.29. „Vaeste patuste alevi“ teemapargi arendamine ja loomine Pärnus	X	X	X	X	X	PM	PLV, KUM, SAPA, POL, EAS
3.6.1.30. Kihnu vana rahvamaja kultuuri- ja spordiväljaku väljaarendamine	X	X	X	X	X	Kihnu v	SAPA, PLPK
3.6.1.31. DigiKinod maapiirkonna keskustesse, kinode digitaliseerimisele (DCP – Digital Cinema Package) kaasaaitamine	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, KUM, KULKA, Kinobuss, kultuuri-asutused
Tegevussuund 3.6.2. Kõrgetasemelise professionaalse ja rahvakultuuri arendamine							
3.6.2.1. Kõrgetasemeliste teatri-, kino- ja kontserdielamusi pakkuvate asutuste ja organisatsioonide toetamine ja arendamine (teater Endla, Pärnu kontserdimaja, Tori kirik, Eliisabeti kirik jne)	X	X	X	X	X	SA-d, MTÜ-d	KOV-id, POL, KUM, kultuuri-asutused
3.6.2.2. Kõrgetasemeliste sündmuste korraldamise jätkamine (Rahvusvaheline Pärnu muusikafestival	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, KUM, kultuuri-

(Järvi Akadeemia), Pärnu Harmonica Festival, teatrifestival Monomaffia, Pärnu rahvusvaheline dokumentaal- ja antropoloogiafilmide festival, Matsalu loodusfilmide festival, Pärnu ooperipäevad, Lihula muusikapäevad – rahvusvaheline klassikalise muusika festival jne)							asutused, KULKA
3.6.2.3. Kõrgetasemelise kujutava kunsti ja arhitektuurielamuste pakkumise võimaluste arendamine. Olemasolevate näitusepindade kaardistamine ning uute võimalike pindade kasutuselevõtt ja loomine	X	X	X	X	X	Kultuuri-asutused	MTÜ-d, KOV-id, KULKA
3.6.2.4. Iga-aastase maakondliku kultuurikalendri loomine (kalender hõlmab eelkõige maakonna rahva-kultuurisündmusi ja festivale kolmel tasandil: 1. üleriigiline ja rahvusvaheline, 2. maakondlik, 3. kohalik)	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, PRAKS
3.6.2.5. Kirikutes toimuvate kontsertide esiletõstmine	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, kultuuri-asutused
3.6.2.6. Kultuurisündmuste (nt maakondlikud tantsupeod, laulupeod ja žanripäevad, Pärnu Hansapäevad, Augustiunetus, Lavassaare Vanavara laat ja pasunakooride ülevaatus, Meie Küla Pidude, Tori ööd ja päevad) jätkumisele kaasaaitamine	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, KULKA, KUM, PRAKS
3.6.2.7. Festivalide (nt RäämeWest, Kabli Päikeseloojangu festival, Seenefestival, Kurgifestival, LambaVest, Kihnu Mere Pidude, Võilillefestival, Lihula Lilltikandi festival, Mihkli laat, Hea Toidu Festival, Pärnu Filmifestival, Matsalu loodusfilmide festival, Röömsate laste Festival) jätkumisele kaasaaitamine	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, KULKA, KUM, PRAKS
3.6.2.8. Kultuurisündmuste ja –tegelaste iga-aastase maakondliku tunnustamise ja Tähesära korraldamise jätkamine	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, KULKA, PRAKS
Tegevussuund 3.6.3. Loomeinimeste koostöövõrgustiku arendamine							
3.6.3.1. Pärnumaa kui loomemaakonna arendamine: loomeinimeste võrgustiku (sh muusikud, heliloojad, kunstnikud, kirjanikud, käsitöölised) loomine ja arendamine *	X	X	X	X	X	SAPA, POL	KOV-id, MMG, KULKA, PRAKS
3.6.3.2. Kultuuriasjaliste toimiva koostöövõrgustiku ja infovahetuse arendamine	X	X	X	X	X	POL	KOV-id, kultuuri-asutused, RAM, KUM
3.6.3.3. Pärnumaa loomeettevõtjate võrgustiku edasiarendamine: arengunõustamine, toote- ja teenusearendus, ühisturundus, jms *	X	X	X	X	X	SAPA	KOV-id, MMG
3.6.3.4. Kultuuriteenuste (kultuuri- ja huviringid, harrastusteatrid ja kutselised teatrid, kontserdid jne) pakkumine külakogukondades ja linnalistes asumites ning teenuste sisuline arendamine	X	X	X	X	X	KOV-id	PRAKS, Kultuuri-asutused, MTÜ-d, PLPK, RJKK
3.6.3.5. Olemasolevate loomelaagrite ja nende võimalike toimumiskohtade kaardistamine ning esiletõstmine	X	X	X	X	X	POL, PRAKS	SAPA, KOV-id
3.6.3.6. Sesoonsuse vähendamine (võimalikult rohke sündmuste ja tegevuste hulk väljaspool kõrghooaega) ning peredele suunatud sündmuste arvu suurendamine	X	X	X	X	X	KOV-id	POL, kultuuri-asutused, PRAKS, MTÜ-d,

							PLPK, RJKK
Eesmärk 3.7. Turvaline maakond							
<i>Mõõdik: Registreeritud kuritegevuse tase ja kannatanute ning hukkunute arv liiklusõnnetustes, uppumissurmades ja tulekahjudes langeb.</i>							
Tegevussuund 3.7.1. Ennetustöö tõhustamine ja siseturvalisuse tagamine maakonnas							
3.7.1.1. Siseturvalisuse edendamine maakonnas: partnerlus, sh naabrivalve, abipolitsei, Kaitseliidu (KL) valdkondades	X	X	X	X	X	KOV-id	SAPA, KL, PPA, PÄA, PTN
3.7.1.2. Vabatahtlike päästjate üksuste loomisele kaasaaitamine, nende tegevuse arendamine ja aastaringse päästevalmiduse loomisele suunatud investeeringute toetamine	X	X	X	X	X	PÄA	POL, PPA, KOV-id, MTÜ-d
3.7.1.3. Merepääste ja –turvalisuse edendamine, sh partnerluse ja vabatahtlike merepäästeseltside arendamine	X	X	X	X	X	PPA	KOV-id, KL, PÄA
3.7.1.4. Tuletõrje veevõtukohtade arendamine, väljaehitamine, korrastamine	X	X	X	X	X	KOV-id, Ettev	PÄA SIM
3.7.1.5. Videovalve arendamine, sh valvekaamerate lisamine avalikku ruumi, erakaamerate paigalduse toetamine, nende integreerimine ühtsesse valvesüsteemi	X	X	X	X	X	KOV-id	PTN
3.7.1.6. Liiklusturvalisuse tagamine lasteasutuste juures (ülekäigurajad, parkimis- ja peatumisvõimalused)	X	X	X	X	X	KOV-id	Lasteasutused
3.7.1.7. Elanikkonna teadlikkuse tõstmine neid ümbritseva (loodus)keskkonna hoidmise vajalikkusest ja puhta keskkonna väärtusest	X	X	X	X	X	KeA	PTN, KL, MTÜ-d
3.7.1.8. Pärnu jõel turvalisuse ja liiklusohutuse tagamine ning selleks vajaliku taristu loomine (slipid, parkimine)	X	X	X	X	X	KOV-id	PÄA, PPA, VTA
3.7.1.9. Ametlike ja mitteametlike ujumiskohtade turvaliseks muutmine ja ohutuspüstakute paigaldamine, nende korrashoid ja vahendite tagamine	X	X	X	X	X	KOV-id	PÄA, MTÜ-d
3.7.1.10. Ohtlike piirkondade kaardistamine ja meetmete rakendamine turvalisuse tagamiseks, sh valgustamine	X	X	X	X	X	KOV-id	PÄA
3.7.1.11. Ennetustöö liiklusohutuse tagamiseks	X	X	X	X	X	MTA	KOV-id
Tegevussuund 3.7.2. Tava- ja hädaolukorras valmisolek							
3.7.2.1. Hädaolukorras toimepidevust omava vältimatut üld- ja eriarstiabi osutava terviselinnaku väljaarendamine Pärnu Haigla baasil	X	X	X	X	X	PH	
3.7.2.2. Kiirabibaaside olemasolu tagamine Pärnus, Häädemeestel, Kilingi-Nõmmes, Vändras, Pärnu-Jaagupis, Lihulas, Tõstamaal, Kihnus	X	X	X	X	X	PTN	KOV-id
3.7.2.3. Kopterite maandumisvõimaluste parendamine Pärnu Haigla Ristiku 1 haiglakompleksi juures	X	X	X			PH	
3.7.2.4. Elutähtsaid teenuseid osutava ja neid mõjutavate ettevõtete võrgustiku ning koostöö arendamine	X	X	X	X	X	PTN	KOV-id, PH
3.7.2.5. Kandraami paigutamise võimekusega kinnise aluse soetamine/korraldamine Liivi lahel tegutsemiseks	X	X				Kihnu v	PH, PÄA, PPA
3.7.2.6. Ühiskondliku turvalisuse ja elanikkonnakaitse tagamine ja suurendamine	X	X	X	X	X	PÄA	KL, PPA, KOV-id

3.7.2.7. Eelduste loomine ja võimekuse tagamine kriisireguleerimise tsükli täitmiseks (st hädaolukordade ennetamine, hädaolukordadeks valmisolek, hädaolukorra realiseerumisel sellele reageerimine, tagajärgede taastamine ja likvideerimine)	X	X	X	X	X	PÄA, PPA	KL, KOV-id
3.7.2.8. Elanike riskiteadlikkuse suurendamine hädaolukordades iseseisvalt hakkama saamiseks ja üksteise aitamiseks	X	X	X	X	X	PTN	KL, PPA, Naiskodu-kaitse, PÄA, MTÜ-d
3.7.2.9. Kogukonna kaasamine tava- ja hädaolukordades (kirik, tugikeskused, Punane Rist jt)	X	X	X	X	X	SAPA	POL, MTÜ-d KOV-id
3.7.2.10. Evakuatsioonikohtade loomine ja varustamine ning elanike teavitamine nendest	X	X	X	X	X	PÄA, PPA	KOV-id
Eesmärk 3.8. Aktiivne tegelemine liikumisharrastusega ja tulemuslik sporditöö <i>Mõõdik: Iga teine inimene tegeleb liikumisharrastusega. Kõikidel noortel on võimalus tegeleda spordiga ja osaleda omaealiste võistlustel. Treeningtingimused on välja arendatud. Noori juhendavad ainult kutsevalifikatsiooniga treenerid, kes on motiveeritud ja tasustatud vastavalt nende tasemele. Kõik noorsportlased läbivad iga-aastase tervisekontrolli.</i>							
Tegevussuund 3.8.1. Liikumisharrastuse vajalikkuse teadvustamine ja võimaluste loomine							
3.8.1.1. Tervisliku ja aktiivse liikumisharrastuse vajalikkuse teadvustamine ja hoiakute kujundamine	X	X	X	X	X	PSL	KOV-id
3.8.1.2. Terviseradade võrgustiku arendamine, koostöö SA Eesti Terviserajad uute radade kavandamisel. Eesti terviseradade haldajate koolitamine Jõulumäe Tervisespordikeskuse kompetentsi baasil	X	X	X	X	X	KOV-id	JTSK, ETR
3.8.1.3. Kuni neljakuise suusatamisvõimaluse tagamine Jõulumäel. Kunstlumetootmise, ülesuve hoiustamise ja radade hooldamise toetamine	X	X	X	X	X	JTSK	KOV-id
3.8.1.4. Aastaringsete igale eale sobivate rekreatsioonivõimaluste mitmekesistamine (ujulad, väljõusaalid, kettagolfi rajad, orienteerumise püsirajad)	X	X	X	X	X	KOV-id	PSL
3.8.1.5. Noorte sportlikuks tegevuseks piirkonnas väljakujunenud traditsioone arvestades riikliku huvitegevuse toetuse osakaalu suurendamine	X	X	X	X	X	KOV-id	HTM
3.8.1.6. Lastele purjetamise algõppe korraldamine nii Pärnu kui ka maapiirkonna sadamates	X	X	X	X	X	MTÜ-d	KOV-id
Tegevussuund 3.8.2. Kvalifikatsiooniga noortetreenerid ja nende motiveerimine							
3.8.2.1. Treenerite kutsevalifikatsiooni tõstmise (5.kv ja kõrgem) soosimine. Riigi noortetreenerite toetuse kaasfinantseerimise (ca 50%) kindlustamine	X	X	X	X	X	PSL	KOV-id, MTÜ-d
3.8.2.2. Treenerite töötingimuste tagamine ja kindlustamine vajalike tehniliste töövahenditega	X	X	X	X	X	KOV-id, MTÜ-d	PSL
Tegevussuund 3.8.3. Erivajadustega inimestele ligipääsu tagamine ja osalemisvõimaluste loomine							
3.8.3.1. Erivajadustega inimeste kaasamine ja mitmekülgsete võimaluste loomine erinevate spordialade harrastamiseks.	X	X	X	X	X	PSL	KOV-id, MTÜ-d
3.8.3.2. Sportimispaikadele ja publikualadele ligipääsu tagamine. Universaalse disaini põhimõtete rakendamine	X	X	X	X	X	KOV-id	
Tegevussuund 3.8.4. Võistluste korraldamine ja parimate tunnustamine							
3.8.4.1. Rahvusvaheliste atraktiivsete võistluste (noorte jalgpalliturniir, ringraja võistlused, golf, kettagolf,	X	X	X	X	X	MTÜ-d	PSL, SAPA

suusatamine, sõudmine, purjetamine jne) korraldamise ja turundustegevustega toetamine							
3.8.4.2. Spordikohtunike koolituste organiseerimine koostöös klubidega	X	X	X	X	X	PSL	MTÜ-d
3.8.4.3. Traditsiooniliste võistluste ja liikumisharrastuse sündmuste (Võidupüha maraton, Kahe silla jooks, Vändra maratonid jne) korraldamise toetamine ja korraldajate kogemuste jagamine uutele tegijatele	X	X	X	X	X	MTÜ-d	KOV-id
3.8.4.4. Erineva taseme ja eesmärkidega võistlussüsteemide korraldamine ning vajaduste väljaselgitamine ja kooskõlastamine (meistrivõistlused, mängud, koolinoorte võistlused jne)	X					PSL	KOV-id, MTÜ-d
3.8.4.5. Maa ja linnakoolide ühise võistluskalendri koostamine ja võistluste ühitamine. Ühtse koolispordi-organisatsiooni loomine.	X	X	X	X	X	PMKSL	PKSL
3.8.4.6. Pärnumaa parimate sportlaste iga-aastane valimine ja nende tunnustamine „Tähesäral“	X	X	X	X	X	PSL	POL, KOV-id
Tegevussuund 3.8.5. Spordiobjektide rajamine ja renoveerimine							
3.8.5.1. Pärnu Sõudekeskuse arendamine. Sõudestaadioni arendamine, Pärnu Sõudeklubi hoonete rajamine ja Pärnu Kalevi Sõudekeskuse renoveerimine.	X	X				MTÜ-d	KUM, KOV-id
3.8.5.2. Jõulumäe Tervisespordikeskuse arendamine rahvusvaheliselt tunnustatud treening-, õppe- ja võistluskeskuseks (spordimaja, laskesuusatiiru, väliujula, tenniseväljaku ning rahvusvahelistele nõuetele vastava rulluisu-, maanteeratta-, rullsuusaovaali rajamine), asfaltkattega liikumisraja renoveerimine, küttesüsteemide kaasajastamine, söögiploki renoveerimine ja laiendus	X	X	X	X	X	JTSK	KUM, KOV-id
3.8.5.3. Tihemetsa motokompleksi arendamine	X	X	X	X	X	MTÜ-d	KOV-id
3.8.5.4. Jalgpalli välisväljakute ja sisehalli rajamine Pärnu linnas	X	X	X	X	X	MTÜ-d	PLV, KOV-id
3.8.5.5. Suusaklubi Jõulu suusahoolde ja -koolitusruumide rajamine Jõulumäele	X	X	X			MTÜ-d	KOV-id
3.8.5.6. Tootsi ujula arendamine ja haldamine piirkondliku ühisprojektina	X	X	X	X	X	Põhja-Pärnumaa v	KOV-id
3.8.5.7. Pärnu Jahtklubi arendamine	X	X	X	X	X	MTÜ-d	PLV
3.8.5.8. Jäähalli ehitus	X	X	X	X	X	Ettev	KOV-id
3.8.5.9. Lihula Gümnaasiumi spordirajatiste rekonstrueerimine	X	X	X	X	X	Lääne-ranna v	KUM, HTM
3.8.5.10. Koolide välispordirajatiste renoveerimine ja täiendamine. Lihtsamate osavuslinnakute rajamine	X	X	X	X	X	KOV-id	KUM, HTM
3.8.5.11. Sauga alevikku uue võimla ja staadioni rajamine		X	X	X		Tori v	KUM, HTM
3.8.5.12. Reiu-Raeküla terviseradade arendamine	X	X	X	X	X	KOV-id	PSL, ETR, MTÜ-d
3.8.5.13. Kilingi-Nõmme ujula rajamine		X	X	X	X	Saarde v	HTM, KUM
3.8.5.14. Sindi süstaslaalomikeskuse arendamine	X	X	X	X	X	MTÜ-d	Tori v, KUM
3.8.5.15. Erinevate spordialadega tegelemiseks üldfüüsilist ettevalmistust ja osavust arendavate vahendite soetamine ja võimaluste avardamine	X	X	X	X	X	KOV-id	MTÜ-d
Eesmärk 3.9. Laiapõhjaline aktiivne ja toimiv kodanikuühiskond							

Mõõdik: Kodanikeühendustes tegutsevate inimeste osatähtsus maakonna elanikkonnast

Tegevussuund 3.9.1. Majanduslikult kestlik kodanikuühiskond

3.9.1.1. Kodanikeühenduste majandusliku tegevusvõimekuse suurendamine, sh projekti- ja ettevõtlussuunaliste (nt kogukonnateenused, avalike teenuste delegerimine, sotsiaalne ettevõtlus) tegevuste toetamine ja edendamine *	X	X	X	X	X	SAPA	MTÜ-d
3.9.1.2. Pärnumaa kodanikeühenduste maja loomine, kus ühist sünergiat ära kasutades töötavad erinevate suunitlustega kodanikuühendused	X	X	X	X	X	MTÜ-d	KOV-id, Sotsiaalsete ettevõtete võrgustik, Heateo SA
3.9.1.3 Kodanikeühenduste omavahelise koostöö toetamine (külad ümarlaud, külavanemate koostöökogu jne)	X	X	X	X	X	KOV-id MTÜ-d	SAPA, Kodukant
3.9.1.4. Haldusreformijärgne Leader piirkondade kaasajastamine ning uute strateegiate koostamine	X	X	X	X	X	Leader-grupid	KOV-id, MTÜ-d
3.9.1.5. Seltside ja teiste kodanikeühenduste tegevuste toetamine	X	X	X	X	X	KOV-id, MTÜ-d	Kodukant, SAPA, POL
3.9.1.6. Kodanikeühendustest moodustunud valdkondlike ja piirkondlike võrgustike tihe koostöö arenguhüppe eesmärgil (sh ühisprojektid kohalikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil)	X	X	X	X	X	SAPA	KOV-id, MTÜ-d, PLPK, RJKK
3.9.1.7. Kodanikeühenduste juhtide ja liikmete juhtimise ja kaasamisvõimekuse toetamine ja arendamine (sh ettevalmistuskursuste ja täiendõppe korraldamine, mentorlusprogrammide elluviimine, tugisüsteemi arendamine)	X	X	X	X	X	SAPA	KOV-id, MTÜ-d,
3.9.1.8. Sotsiaalset innovatsiooni edendavate, kajastavate ning toetavate sündmuste korraldamine	X	X	X	X	X	SAPA, MTÜ-d	TÜ
Tegevussuund 3.9.2. Elanike aktiivne osalemine ühiskondlikus elus							
3.9.2.1. Pärnumaa Vabatahtlike Keskuse (PVK) tegevuse arendamine	X	X	X	X	X	Kodukant	MTÜ-d SAPA
3.9.2.2. Kodanikuhariduse ja elukestva õppe toetamine, sh täiskasvanud õppija nädal (TÖN)	X	X	X	X	X	SAPA	HTM
3.9.2.3. Maakonna tublide kodanike ja kodanikeühenduste esiletõstmine	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, KOV-id, MTÜ-d
3.9.2.4. Pärnumaa Ühisnädala korraldamine	X	X	X	X	X	SAPA	EAS, KOV-id, MTÜ-d, Kodukant

4. Tehniline taristu ja ühistransport

VISIOON aastaks 2025: Valmimas on Rail Baltic, lõppenud Via Baltica ja Pärnu lennujaama rekonstrueerimine. Toimib Eesti parim ühistranspordikorraldus. Transpordisüsteem võimaldab inimeste ja kaupade liikumist kättesaadaval, mugaval, kiirel, ohutul ja kestval moel. Korraldatud teede- ja elektrivõrgu ning parema juurdepääsetavuse abil on tagatud maakonna sidusus. Arendatavad taristud ei ole halvendanud elutähtsate teenuste kättesaadavust. Kiire internet ja kvaliteetne andmesideühendus on kättesaadav kõikjal maakonnas. Eesmärgistatud

keskkonnainvesteeringute abil on tagatud puhtam, turvalisem ja looduslikult mitmekesisem elukeskkond.

Tegevus	Teostamise aeg							Teostaja	
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Eest-vedaja	Partnerid
<i>* Rahastatakse võimalusel meetme „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine” tegevusest „Piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks” (PATEE)</i>									
Eesmärk 4.1. Kiired ühendused ja parem juurdepääs Pärnule Mõõdik: Vähenenud sõiduaeg, reisimugavuse tõus, kasvanud ühenduste arv, suurenenud ühistranspordiga läbitud kilomeetrite arv ja liinivõrk, kasvanud kaubavoogude maht									
Tegevussuund 4.1.1. Rail Balticu (RB) projekteerimine ja väljaehitamine (vt Rail Balticu maakonnaplaneering)									
4.1.1.1. Pärnu reisiterminali projekteerimine ja ehitus	X	X	X	X	X	X		RB Rail, RB Estonia	MKM, PLV
4.1.1.2. RB kaubajaama asukoha valik ja rajamise põhjendatus, positiivse otsuse korral projekteerimine ja ehitus	X	X	X	X	X	X	X	RB Rail, RB Estonia	MKM, KOV-id
4.1.1.3. Kohalike peatuste rajamiseks eelduste loomine	X	X	X	X	X	X	X	RB Estonia, KOV-id	MKM
4.1.1.4. RB projekteerimine kõigil lõikudel (sh Rapla-Pärnu ja Pärnu-Ikla): põhi- ning tehnilise projekti koostamine	X	X	X	X				RB Rail, RB Estonia	MKM, KOV-id
4.1.1.5. Täiendavate keskkonnavalaste uuringute läbiviimine, keskkonnameetmete rakendamine, vajadusel lokaalsete KMH menetluste teostamine	X	X	X	X				RB Rail, RB Estonia	KeM, KeA, TJA, KOV-id
4.1.1.6. RB ehitus vastavalt valminud ja vastu võetud tehnilisele projektile ning saadud ehituslubadele	X	X	X	X	X	X	X	RB Estonia, RB Rail	MKM, KOV-id, TJA
4.1.1.7. RB projekti raames tehnovõrkude (sh kõrgepingeliinid, kesk- ja madalpinge liinivõrk, gaasitorustikud jt) ja ristuvate teede ümberehitamine koos vastava logistika tagamisega	X	X	X	X	X	X	X	RB Estonia, RB Rail	MKM, KOV-id
4.1.1.8. RB ehituseks vajalike maade omandamine	X	X	X	X	X			MKM, Maaamet	RB Rail, RMK, KOV-id, RB Estonia
Tegevussuund 4.1.2. Via Baltica arendamine (vt Via Baltica teemaplaneering, riigiteede teehoiukava 2022)									
4.1.2.1. Pärnu-Jaagupi lõunapoolsest ristmikust Saugani 2+2 tee ehitus (sh Are möödasõit), liiklusohutuse ja sujuvuse parandamine		X	X	X				MNTA	MKM, KOV-id
4.1.2.2. Pärnu – Uulu 2+2 tee ehitus (7,9 km), liiklusohutuse ja sujuvuse parandamine		X	X					MNTA	MKM, KOV-id
4.1.2.3. Pärnu – Sauga 2+2 lõigu ehitus (2,6 km), liiklusohutuse ja sujuvuse parandamine		X	X					MNTA	MKM, PLV

4.1.2.4. Ettevalmistustööd silla ehituseks üle Pärnu jõe (Sindi-Paikuse ja Tammiste vahel) tulevasel Via Baltica suurel ümbersõidul			X	X	X	X	X	MNTA	MKM, KOV-id
4.1.2.5. Pärnu-Jaagupi lõunapoolset ristmikust maakonna põhjapiirini (sh Libatse möödasõit) 2+1 tee ehitus, turvalisuse tagamine				X	X	X		MNTA	MKM, KOV-id
4.1.2.6. Uulu – Ikla 2+1 tee ehitus, turvalisuse tagamine						X	X	MNTA	MKM, Häädemeeste v
4.1.2.7. Liivi tee Papiniidu liiklussõlme projekteerimine ja väljaehitamine seoses RB reisijaama rajamisega				X	X	X	X	MNTA	MKM, PLV
Tegevussuund 4.1.3. Pärnu lennujaama rekonstrueerimine									
4.1.3.1. Projekteerimine ja ehitamine	X	X						Tallinna Lennujaam	MKM, PLV, Tori v, SAPA
4.1.3.2. Turundamine ja uute võimaluste loomine, sh alternatiivide leidmine multifunktsionaalseks rakenduseks	X	X	X	X	X	X	X	SAPA	PLV, Tallinna Lennujaam, KOV-id
4.1.3.3. Pärnu lennujaama juurdepääsuteede ja teenindava teedevõrgu rekonstrueerimine, sh Eametsa küla ja Lemmetsa küla tööstusala ühendamine Pärnuga.	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	MKM, MTA
4.1.3.4. Kihnu lennuväljaku korrashoidmine ja säilitamine hobilendudeks ning avariühenduseks laevaliikluse katkemisel	X	X	X	X	X	X	X	Pärnu Lennujaam	Kihnu v
Eesmärk 4.2. Maakonna parem sidusus ja elanikkonna liikuvus (igapäevaselt tagatud pääs koju, kooli, tööle ja vabaaja objektidele) <i>Mõõdik: Ühistranspordi kasutajate osakaalu tõus töölkäijate hulgas, elanikkonna rahulolu kasv maakonnasiseste transpordühenduste kvaliteedi, mugavuse ja kiiruse suurenemise ning kättesaadavuse paranemise kaudu, mustkattega teede osatähtsuse tõus, uute kergliiklusteede osatähtsuse kasv.</i>									
Tegevussuund 4.2.1. Pärnu maakonna riigimaanteede remondi koondprojekt									
4.2.1.1. Mustkattega maanteede rekonstrueerimine ja taastusremont (vt Pärnu maakonna planeering, riigiteede teehoiukava 2022)	X	X	X	X	X	X	X	MNTA	MKM, KOV-id
4.2.1.2. Olulisemate kruusateede viimine mustkatte alla (vt Pärnu maakonna planeering, riigiteede teehoiukava 2022)	X	X	X	X	X	X	X	MNTA	MKM, KOV-id
4.2.1.3. Kruusateede rekonstrueerimine (vt Pärnu maakonna planeering, riigiteede teehoiukava 2022)	X	X	X	X	X	X	X	MNTA	MKM, KOV-id
4.2.1.4. Asulaid läbivate teelõikude tolmuwabaks muutmine vastavalt vajadusele	X	X	X	X	X	X	X	MNTA	KOV-id
4.2.1.5. Läbimatute teelõikude remont ja korrastamine	X	X						MNTA	KOV-id
4.2.1.6. Liiklusohetlike kohtade likvideerimine	X	X	X	X	X	X	X	MNTA	KOV-id

4.2.1.7. Peatus- ja puhkekohtade planeerimine ja väljaehitamine	X	X	X	X	X	X	X	MNTA	KOV-id
4.2.1.8. Teede omandivormi muutmine (vt Pärnu maakonna planeering)	X	X	X	X	X	X	X	MKM	MNTA, KOV-id
Tegevussuund 4.2.2. Pärnumaa olulisemad sillad									
4.2.2.1. Pärnu uue silla ehituseks eelduste loomine		X	X					PLV	MKM, RAM
4.2.2.2. Pärnu kesklinna silla rekonstrueerimine				X	X			PLV	RAM, MKM
4.2.2.3. Tori silla rekonstrueerimine			X	X	X			MNTA	Tori v, PÜTK
4.2.2.4. Ettevalmistuste tegemine uue silla ehituseks üle Pärnu jõe Via Baltica suurel ümbersõidul (vt ka p 4.1.2.4)			X	X	X			MNTA	MKM, KOV-id
4.2.2.5. Suure väina püsiühenduse vajalikkuse väljaselgitamine ja selle loomine vastavalt vajadusele (vt Lääne maakonnaplaneering 2030+)	X	X	X	X	X	X	X	MKM	RAM, KOV-id, Ettev
Tegevussuund 4.2.3. Pärnumaa kergliiklusteede (jalgratta- ja jalgteede) võrgustiku väljaarendamine (vt Pärnu maakonna planeering, Lääne maakonnaplaneering)									
4.2.3.1. Pärnu linnapiirkonna kergliiklusteede sidustamine	X	X	X	X				PLV KOV-id	MNTA
4.2.3.2. Tugi-toimepiirkondade keskuste kergliiklusteede võrgustiku väljaarendamine	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	RAM, EAS
4.2.3.3. Kergliiklusteede lõikude jätkuv ehitamine riigimaantee ääres (vt Pärnu maakonna planeering, Lääne maakonna-planeering 2030+)	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	MNTA
Eesmärk 4.3. Ühtne ja terviklik ühistransport, valdkonna parimate teenustega pilootmaakond Eestis									
Mõõdik: Ühistranspordi kasutajate hulk on kasvanud, tervikliku ja ühtse ühistranspordisüsteemi kasutamise läbi on tõusnud elanikkonna rahulolu									
Tegevussuund 4.3.1. Pärnumaa ühistranspordikeskuse organisatsiooni edasiarendamine									
4.3.1.1. Parima ja kestlikuma organisatsioonilise vormi väljatöötamine, seadustamine ja realiseerimine	X							PÜTK	MNTA, KOV-id
Tegevussuund 4.3.2. Ühtsete ja terviklike transporditeenuste arendamine									
4.3.2.1. Ühtse kujunduse ja funktsioonidega terminalide ja erineva tasandi bussipeatustega maakondliku võrgustiku väljaarendamine	X	X	X	X				PÜTK	KOV-id
4.3.2.2. Ühtse pileti- ja infosüsteemi loomine nii tihe- kui hajaasustuses ning sõidusoodustuste rakendamine ühtse maakondliku süsteemi raames	X							PÜTK	KOV-id, MNTA
4.3.2.3. Ühistranspordis vähemalt minimaalse fikseeritud teenindustaseme tagamine läbi vastavate normide väljatöötamise ja rakendamise	X							PÜTK	MNTA, KOV-id

4.3.2.4. Sotsiaaltranspordi süsteemi loomine ja õpilasvedude korraldamise üleandmine PÜTK-ile	X	X						PÜTK	KOV-id, SOM
4.3.2.5. Reisijaid kokku vedavate ja nõudeliinide loomine ning sidumine regulaarse liinivõrguga, st vajadusi paindlikult arvestava liinivõrgu kujundamine	X							PÜTK	KOV-id
4.3.2.6. Kiiremate ühenduste loomine tugitoimepiirkondade keskuste ja Pärnu vahel	X	X						PÜTK	KOV-id, MNTA
4.3.2.7. Via Baltical kulgevatele kiirbussidele trassiäärsete peatumis-võimaluste rajamine	X	X	X					MNTA	PÜTK, KOV-id
4.3.2.8. „Pargi-reisi” süsteemi arendamine	X	X	X	X	X	X	X	PÜTK	PLV, KOV-id
4.3.2.9. „Kogukonna takso” kontseptsiooni väljatöötamine ja elluviimine	X	X	X					PÜTK	MTÜ-d
4.3.2.10. Busside parkla rajamine Pärnusse (koos sinna juurde kuuluvate vajalike teenustega)			X	X				PÜTK	KOV-id, Ettev
Tegevussuund 4.3.3. Sise- ja välisühenduste sujuvuse ja erinevatelt liikumisviisidelt üleminekute parendamine (ühendades ühtsesse transpordivõrku raudteejaama, linna- ja maaliinide bussijaamad, sadamad ja lennujaama)									
4.3.3.1. RB reisijaama, reisisadama ning lennuvälja ühendamine nii omavahel kui kesklinna ja rannarajooniga, kasutades kiiret, mugavat ja keskkonnasäästlikku transporti					X	X	X	PLV	PÜTK, SAPA
4.3.3.2. Piiriäärsete asulate liikumisvõimaluste parandamine, sh rahvusvahelisel suunal		X	X	X				PÜTK	MNTA, KOV-id
Eesmärk 4.4. Hea mereline kättesaadavus ja atraktiivsem veetransport									
Mõõdik: Reisiparvlaevatühenduste ja reaside arv on kasvanud, talviste ühenduste arv on suurenenud, reisimugavus tõusnud, elanikkonna rahulolu kasvanud.									
Tegevussuund 4.4.1. Pärnu maakonnaga piirneva mereala maakonnaplaneeringu elluviimine (vt edaspidi mereplaneering)									
	X	X	X	X	X	X	X	RAM	KOV-id, SAPA, LLKK, EMI
Tegevussuund 4.4.2. Pärnu sadama arendamine, reisi- ja kruisiasadama infrastruktuuri väljaehitamine									
	X	X	X	X	X	X	X	Pärnu Sadam	PLV, SAPA
Tegevussuund 4.4.3. Toimiva väikesadamate võrgustiku väljaarendamine ja teenuste osutamiseks vajaliku taristu loomine, juurdepääsetavuse parandamine (vt mereplaneering ja Lääne maakonnaplaneering 2030+)									
4.4.3.1. Pärnu Jahtklubi jahisadama arendamine ja jahisadamate keti väljaehitamine	X	X	X	X	X	X	X	Pärnu Jahtklubi, väike-sadamad	KOV-id

4.4.3.2. Multifunktsionaalsete väike-sadamate väljaarendamine (võimalikult laia tegevuste baasi integreerimiseks – kalandus, turism, merepääste, rekreatsioon)	X	X	X	X	X	X	X	Väike-sadamad	KOV-id, LLKK, SAPA
4.4.3.3. Kalasadamate rekonstrueerimine	X	X	X	X	X	X	X	Väike-sadamad	LLKK, KOV-id
4.4.3.4. Väikesadamates tankimis- ja purgimisvõimaluste väljaarendamine	X	X	X	X				Väike-sadamad	LLKK, KOV-id
4.4.3.5. Avalikus kasutuses olevatele sadamatele ja puhkealadele parema juurdepääsetavuse tagamine, vajadusel avalike juurdepääsude rajamine	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	RAM, EAS
4.4.3.6. Väikesadamate ja nende laevateede kaardistamine ja tähistamine	X	X	X	X	X	X	X	Väike-sadamad	KOV-id
Tegevussuund 4.4.4. Aastaringse kvaliteetse ühenduse tagamine püsisustusega väikesaartega									
4.4.4.1. Täiendava meeskonna töölerakendamine reisiparvlaeval Kihnu Virve	X							PÜTK	MKM, Kihnu v, Kihnu Veeteed
4.4.4.2. Pärnu ja Munalaiu sadama vahelise ühistransporditeenuse kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine, shuttle-liini avamine maist septembrini	X	X						PÜTK	MNTA, Kihnu v
4.4.4.3. Kihnu-Munalaiu laevatee süvendamine kiirema ühenduse tagamiseks	X	X	X	X	X	X	X	VTa	Kihnu v, MKM, Saarte Liinid
4.4.4.4. Kihnu ja Munalaid-Manilaid parvlaevasadamate käigushoidmine ja edasiarendamine (sh kaitsemuulid/ lainemurdjad, süvendamine, laiendused väikelaevadele jne)			X	X	X			Saarte Liinid	MKM, KOV-id
4.4.4.5. Kommertsalusel suvise kiirlaeva-ühenduse loomine Pärnu ja Kihnu/Ruhnu vahel või laiemalt kolmnurgas Pärnu-Kuressaare-Riia					X	X	X	SAPA	Pärnu Sadam, KOV-id
Tegevussuund 4.4.5. Pärnu jõe laevatatavuse väljaarendamine									
4.4.5.1. Pärnu jõe sadamate ja Reiu jõe suudmeala sadama väljaehitamine, jõetranspordi arendamine						X	X	PLV, Ettev	SAPA
4.4.5.2. Maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu „Pärnu jõe alamjooksu ruumiline perspektiiv ja seotus mereplaneeringuga“ algatamine ja koostamine	X	X	X					RAM	KOV-id, RJKK, POL, SAPA, KeA, Ettev
Tegevussuund 4.4.6. Virtsu sadama vedajaid ja reisijaid rahuldava taristu ja kaubakai väljaarendamine ning Saaremaa parvlaevaühenduse aastaringse sujuvuse tagamine									
	X	X	X	X	X	X	X	MKM	Saarte Liinid
Eesmärk 4.5. Tagatud energiajulgeolek ja mõistliku hinnaga kvaliteetse elektri kättesaadavus ning vähese keskkonnamõjuga energiavarustus									
Mõõdik: Uuel tasemel kõrgepingeühenduste arv naabermaakondade ja riikidega, taastuvenergia osakaalu tõus, kaablissee viidud madalpingeliinide osakaalu tõus									

Tegevussuund 4.5.1. Rahvusvaheliste kõrgepingeühenduste loomine ja elektri varustuskindluse tõstmine									
4.5.1.1. Rahvusvaheliste kõrgepinge-ühenduste (Eesti-Läti III) loomine (Harku-Lihula-Sindi 330/110 kV kõrgepingeliini projekteerimine ja väljaehitamine, Kilingi-Nõmme – Riga TEC-2 330 kV kõrgepingeliini projekteerimine ja väljaehitamine)	X	X	X	X				Elering	MKM, KOV-id
4.5.1.2. Elektri varustuskindluse tõstmine (olemasolevates 35 kV õhuliini trassikoridorides pinge tõstmine 110 kV-le, alajaamade rekonstrueerimine ja vajadusel uute ehitamine, Virtsu-Võiküla L8091 ja Tusti-Rõuste L8092 110 kV merekaablite planeerimine ja ehitus (vt Pärnu maakonna planeering, Lääne maakonnaplaneering 2030+))	X	X	X	X	X	X	X	EleringElektri-levi	KOV-id
4.5.1.3. Rail Balticu elektrivarustuse projekteerimine ja rajamine, Surju – Häädemeeste 110 kV uue ühenduse väljaehitamine				X	X	X	X	Elering	KOV-id
4.5.1.4. Tihedas ja kesktihedas varustuskindluse piirkonnas uute keskpingeliinide (0,4-20 kV) ehitamine eelistatult maakaabelliinidena	X	X	X	X	X	X	X	Elektri-levi	KOV-id
4.5.1.5. Asulates põhi- ja jaotusvõrgu järkjärguline üleviimine maakaablitele, asulavälistes piirkondades maakaablite osakaalu suurendamine ja õhuliinide nüüdisajastamine, Kihnu-mandri vahelise merekaabli avariilukordadeks alternatiivse elektrivarustuse tagamise kava väljatöötamine	X	X	X	X	X	X	X	EleringElektri-levi	KOV-id
Tegevussuund 4.5.2. Väheste keskkonnamõjuga energiavarustuse ja säästliku kasutusviisi arendamine									
4.5.2.1. Tootsi tuulikupargi väljaehitamine	X	X	X	X	X	X	X	Arendaja	MKM, Põhja-Pärnumaa v, SAPA
4.5.2.2. Pärnu maakonna planeeringust ja Lääne maakonnaplaneeringust lähtuvalt maismaatuulikuparkide rajamine ja uute sobivate alade leidmine ning ettevalmistamine	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	SAPA, ETEA
4.5.2.3. Üksiktuulikute rajamise soodustamine ettevõtlusaladel	X	X	X	X	X	X	X	Arendajad	RAM, KOV-id
4.5.2.4. Pärnumaa mereplaneeringu elluviimine: meretuulikupargi rajamise ettevalmistamine, arvestades keskkonnatingimusi ja kohalike elanike vajadusi					X	X	X	Arendajad	KeM, KeA, KOV-id
4.5.2.5. Rohelise energia kasutamine energeetikas, elamu- ja soojamajanduses, ühistranspordis	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id, PÜTK	MKM, SAPA
4.5.2.6. Biogaasi tootmise edendamine ja tarbimise korraldamine	X	X	X	X	X	X	X	Paikre	SAPA, KOV-id

4.5.2.7. Vesiniku kasutuselevõtu (sh ühistranspordis) toetamine	X	X	X	X	X	X	X	PÜTK	SAPA
4.5.2.8. Päikeseenergia lahenduste rakendamine, kasutamine era- ja avalikus sektoris, uute lahenduste (sh energiasalvestite) otsimine ja elluviimine	X	X	X	X	X	X	X	Paikre, arendaja	SAPA, KOV-id
4.5.2.9. Kaugjahutuse teenuse väljaarendamine Pärnus	X	X						Fortum	PLV
4.5.2.10. Energiasäästuprogrammide ja -projektide elluviimine eelkõige avalikus kasutuses olevatel objektidel ning soojamajanduse ja elamufondi rekonstrueerimine (sh kaugküttevõrkude ja tänavavalgustuse kaasajastamine)	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	MKM, EAS

Eesmärk 4.6. Kaasaegsed IKT lahendused ja moodsa infoühiskond

Mõõdik: Kiiret interneti kasutavate majapidamiste arv, 100 Mbp/s või suurema kiirusega ühenduste osakaal interneti püsiihenduste koguarvust

Tegevussuund 4.6.1. Toimivad kvaliteetsed ja kiired IKT lahendused

4.6.1.1. Kiire interneti ja kvaliteetse andmesideühenduse tagamine kõikjal maakonnas –kogu vajaliku baasvõrgu kui ka „viimase miili“ väljaehitamine	X	X	X	X	X	X	X	Arendaja	POL, SAPA, KOV-id
4.6.1.2. 4G ja 5G kättesaadavuse tagamine ka hajaasustuses	X	X	X	X	X	X	X	Arendaja	KOV-id

Eesmärk 4.7. Kaasaegne puhas ja turvaline elukeskkond – kvaliteetne joogivesi, kanalisatsioonilahendused ning jäätmemajandus kogu maakonnas

Mõõdik: Heitvete puhastamise ja jäätmete taaskasutamise tase (%), kvaliteetset joogivett kasutavate inimeste arv on tõusnud, kanaliseeritud majapidamiste osakaal kasvanud

Tegevussuund 4.7.1. Puhta ja kvaliteetse elukeskkonna loomine ja hoidmine

4.7.1.1. Kaasaegse ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamine tiheasustusaladel ja kestlike lahenduste kasutamine hajaasustuses vastavalt KOV-ide ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni kavadele ja arengukavadele	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	KeA, KIK
4.7.1.2. Hajaasustuse piirkondades ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga mittehõlmatud veevärgi ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimine	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	KeA, KIK
4.7.1.3. Kvaliteetse joogivee tagamine hajaasustuses kõigile püsielanikele, võimalusel puurkaevude rajamine mitme kinnistu tarbeks, vältimaks põhjavee reostuse riski	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	KeA, KIK
4.7.1.4. Sademeveesüsteemide rekonstrueerimine ja väljaehitamine	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id, veeettevõtted	KeA, KIK
4.7.1.5. Reoveekogumisaladel ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rajamine kohtadesse, kus see on veel välja ehitamata	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id, veeettevõtted	KeA, KIK

4.7.1.6. Regionaalsete vee-ettevõtete vajalikkuse väljaselgitamine ja moodustamine	X	X	X					KOV-id, veeettevõtted	KeA, KIK
4.7.1.7. Lottemaa ja Tahkuranna Golfi reovee suunamine Pärnu linna ühiskanalisisatsiooni					X	X	X	Ettev	KOV-id KeA, KIK
4.7.1.8. Ringmajanduse põhimõtete rakendamine: jäätmete tekkemahu vähendamine, kogumislahenduste arendamine, efektiivsete sorteerimis-tingimuste rakendamine, tootjate ning tarbijate teadlikkuse tõstmine ja kaasamine, multikütustel põhinev koostootmine	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	KeA, Paikre, Fortum
4.7.1.9. Pärnumaa-ülese jäätmehooldust ja heakorda korraldava MTÜ kujundamine valdkonna eesmärgistatud arengu ja investeeringute planeerimiseks koos tegevuste kvaliteedi ja järelevalve tagamisega	X							KOV-id	KeA, Paikre
4.7.1.10. Ressursitootlikkuse suurendamiseks jäätmete korduvkasutuse ettevalmistamise ning ringlussevõtu ja ressursitõhusaid lahendusi pakkuvate projektide toetamine		X	X	X	X	X	X	PKHK	KOV-id KIK
4.7.1.11. Elukeskkonna korrastamine tühilt seisnud, lagunenu ja kasutuseta hoonete lammutamise ja neile uue sihtotstarbe leidmise läbi	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	KIK
4.7.1.12. Maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu „Edela-Eesti asustuse elujõu säilitamine (suunamine ja kohandamine)“ algatamine ja koostamine		X	X	X				RAM	SAPA, POL, KOV-id, TÕ, EMÜ
4.7.1.13. Veekogude korrastamiseks ja eutrofeerumise vähendamiseks vastavate meetmete kavandamine	X	X	X	X	X	X	X	KeA	KOV-id
Tegevussuund 4.7.2. Päästetaristu arendamine ja elanike turvalisuse tagamine									
4.7.2.1. Tuletõrje veevõtkohtade rekonstrueerimine ja rajamine, selleks riikliku programmi ettevalmistamine	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	SIM, PÄA
4.7.2.2. Päästemasinate ja –tehnikate parema juurdepääsetavuse tagamine abivajajani nii maismaal kui veekogudel, selleks vastava taristu väljaehitamine /rekonstrueerimine	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	SIM
4.7.2.3. Piirkonnaspetsiifiliste päästevahendite soetamine (nt hõljuk jäält päästmiseks, kandraami paigutamise võimalusega veelas navigatsioonihooajaks)	X	X						SIM, PPA	KOV-id
4.7.2.4. Vabatahtlike päästekomandode hoonete renoveerimine ja rajamine	X	X	X	X	X	X	X	PÄA	KOV-id
Eesmärk 4.8. Valmisolek kliimamuutustest tulenevate tagajärgedega toimetulekuks									
Mõõdik: Kliimamuutusest tulenevate tagajärgedega arvestavate planeeringute ja projektide arv									
Tegevussuund 4.8.1. Tormidest, üleujutustest ja maalihetest tulenevate ohtude teadvustamine ja arvesse võtmine planeerimisel, projekteerimisel ja ehitamisel									

4.8.1.1. Arvestamine meetmetega, mis leevendavad kliimamuutustega kohanemist (nt nn soojasarte vältimine tiheasustuses, hoovihmade korral sademevee äravool)	X	X	X	X	X	X	X	KOV-id	PÄA, TA
4.8.1.2. Kaldakindlustuse rajamine Valgeranda, Lottemaale, Pärnu jõe vasakkaldale ja Sauga jõe paremkaldale (Vana-Pärnu kalmistu kaitseks)					X	X	X	KOV-id	KIK
4.8.1.3. Üleujutusohu riskide maandamine vastava meetme toel	X	X						KOV-id	KeM, KIK
4.8.1.4. Kriisijuhtimise süsteemi kaasajastamine ekstreemsete oludega toimetulekuks	X	X						PÄA	KOV-id
4.8.1.5. Pärnu jõe kasutusvõimaluste uuring	X							RAM	SAPA, KOV-id, KeA
4.8.1.6. Maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu „Rannikuvööndi seotus merega ja üleujutustest tulenevate riskide maandamine“ algatamine ja koostamine		X	X	X				RAM	PLV, PLPK, KOV-id
Eesmärk 4.9. Ühinenud Läänemaa osa (Lihula, Hanila) parem sidusus Pärnu maakonnaga									
<i>Mõõdik: Ühistranspordi kasutajate arv on kasvanud, endiste Lihula ja Hanila valdade elanike rahulolu tõusnud, liiklussagedus korrastatud teedel on tõusnud</i>									
Tegevussuund 4.9.1. Lihulasse viivate ühenduste rekonstrueerimine ja mustkatte alla viimine									
4.9.1.1. Mustkatete rajamine eelkõige teedele, kus liigub või kavandatakse ühistransporti (ka õpilastransport)	X	X	X	X	X	X	X	MNTA	Lääneranna v
4.9.1.2. Liiklusohutlike kohtade likvideerimine	X	X						MNTA	Lääneranna v
4.9.1.3. Riigiteedele peatus- ja puhkekohtade planeerimine ja väljaehitamine	X	X	X	X	X	X	X	MNTA	Lääneranna v
Tegevussuund 4.9.2. Tervikliku ühistransporditeenuse arendamine									
4.9.2.1. Lihulasse uue bussijaama ehitamine	X	X						PÜTK	Lääneranna v
4.9.2.2. Ühtse ja paindliku ühistranspordisüsteemi korraldamine, bussigraafikute ja marsruutide uuendamine	X							PÜTK	Lääneranna v
4.9.2.3. Pärnuga otseühenduse parandamine	X	X						PÜTK	Lääneranna v

9. Lühendite ja terminite seletusi

ANK – avatud noortekekus
EAS – Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
EENA – Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsioon
EKTK – Eesti Kaubandus-Tööstuskoda
ELTSA – Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus
EMI – Eesti Mereinstituut
EMM – SA Eesti Maaelumuuseumid
EMÜ – Eesti Maaülikool
ENTK – Eesti Noorsootöö Keskus
ETEA – Eesti Tuuleenergeetika Assotsiatsioon
Ettev – ettevõtjad
ERKL – Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit
ETR – Eesti Terviserajad
HTM – Haridus- ja Teadusministeerium
IKT – Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia
JTSK – Jõulumäe Tervisespordikeskus
KeM – Keskkonnaministeerium
KIK – Keskkonnainvesteeringute Keskus
KeA – Keskkonnaamet
KL – Kaitseliit
KOV – kohalik omavalitsus
KULKA – Eesti Kultuurkapital
KUM – Kultuuriministeerium
LLKK – Liivi Lahe Kalanduskogu
MEM – Maaeluministeerium
MES – Maaelu Edendamise Sihtasutus
MKA – Muinsuskaitseamet
MKM – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
MMG – Maarja Magdaleena Gild
MNTA – Maanteeamet
MTÜ – mittetulundusühing
NAK – Pärnumaa noorsootöö arengukava 2015-2023
OTT – Otse Tootjalt Tarbijale
PH – Pärnu Haigla
PKHK – Pärnumaa Kutsehariduskeskus
PLPK – Pärnu Lahe Partnerluskogu
PLV – Pärnu Linnavalitsus
PM – Pärnu Muuseum
PMKSL – Pärnu Maakoolide Spordiliit
POL – Pärnumaa Omavalitsuste Liit
PPA – Politsei- ja Piirivalveamet
PRAKS – Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseks
PRIA – Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti
PSL – Pärnumaa Spordiliit

PSTK – Pärnu Saksa Tehnoloogiakool
PTN - Pärnumaa turvalisuse nõukogu
PÄA – Päästeamet
PÜTK – Pärnumaa Ühistranspordikeskus
RAM – Rahandusministeerium
RB – Rail Baltic
RJKK – Rohelise Jõemaa Koostöökogu
RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus
RMKK – Rohemajanduse Kompetentsikeskus
RTK – Riigi Tugiteenuste Keskus
SA – sihtasustus
SAPA – Sihtasustus Pärnumaa Arenduskeskus
SIM – Siseministeerium
SKA – Sotsiaalkindlustusamet
SOM – Sotsiaalministeerium
TA - Terviseamet
TAI – Tervise Arengu Instituut
TJA – Tehnilise Järelevalve Amet
TK – Töötukassa
TUKK – Turismi Kompetentsikeskus
TÜ – Tartu Ülikool
TÜPK – Tartu Ülikooli Pärnu kolledž
UKM – Uue Kunsti Muuseum
v – vald
VTK – Vaimse Tervise keskus

Biomajandus – taastuva biomassi väärimine omavahel seotud majandustegevuste kaudu, mis keskendub taastuva bioressursi tootmisele, töötlemisele ja muutmisele uuteks materjalideks, biotoodeteks ja energiaks. Suurimat innovatsioonipotentsiaali nähakse tihti biomajanduse valdkonnaüleses olemuses, mis võimaldab luua sektorite koostöös uusi tooteid ja väärtusahelaid.

Hõbemajandus – hõlmab eakatele pakutavaid tooteid ja teenuseid, mis kindlustavad pikeneva eluea veetmise tervena, aktiivsena ja turvaliselt.

Ringmajandus – liikumine tavapärasest „tooda-kasuta-hülga“ majandusmudelist suunas, kus taaskasutus ja taasloomine on äri- ja tarbimismudelisse juba alates toote disainimisest sisse kodeeritud nii, et kasutatud tooted ja materjalid ei saa prügiks, vaid neid kasutatakse ressursidena uutes toodetes ja protsessides.

Rohemajandus on majandus, mille tagajärjel paraneb inimeste heaolu ja sotsiaalne õiglus, mis ei põhjusta keskkonnariske ja survet loodusvaradele, on vähese CO₂-heittega, ressursitõhus ja ühiskonda kaasav. Rohemajanduses saavutatakse sisetulekute kasv ja tööhõive avalike- ja erainvesteeringutega süsinikuemissiooni ja saastatuse vähendamisse, energia- ja ressursitõhususse, elurikkuse vähenemise vältimisse ja ökosüsteemiteenustesse.

Sinimajandus – looduse toimimisest inspireeritud tehnoloogiate ja ärimudelite rakendamine majanduses, mis võimaldavad heitmete tekitamiseta katta olemasolevate ressursside abil kõigi inimeste põhivajadused. Sinimajanduse osaks on kestlik meremajandamine, mis hõlmab

muulhulgas turismi, taastuveneergetikat, vesiviljelust, kalandust, biotehnoloogiat ja merepõhja maavarade kasutamist.

Sotsiaalne innovatsioon – uued ideed ja tegevusviisid, mis pakuvad sotsiaalsetele probleemidele ja väljakutsetele senistest paremaid lahendusi, tõhustades seeläbi ühiskonna ja kogukonna toimimist.

Sotsiaalsed ettevõtted – ühiskondliku eesmärgiga organisatsioonid, mis müüvad oma tooteid või teenuseid eesmärgiga muuta maailma paremaks, panustada inimeste toimetulekusse ja heaolusse ning loodus- ja elukeskkonna soovitava seisundi püsimisse.

Vastutustundlik ettevõtlus – ettevõtte igapäevategevuses, juhtimises ja äristrateegias on oluline osa keskkondlikul ja sotsiaalsel mõjul ehk jalajäljel, mille ettevõtte oma eksisteerimisega jätab, hõlmates nii negatiivse mõju minimeerimist kui positiivse panuse suurendamist.

10. Kasutatud materjalid ja allikad

Üleriigilised arengudokumendid

Eesti elukestva õppe strateegia 2020
Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020
Eesti infoühiskonna arengukava 2020
Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030
Eesti maaelu arengukava 2020
Eesti merenduspoliitika 2012-2020
Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020
Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020
Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030
Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“
Eesti taastuvenergia tegevuskava aastani 2020
Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014-2020
Energiamajanduse arengukava 2030
Heaolu arengukava 2023
Kodanikuühiskonna arengukava 2020
Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“
Kultuuripoliitika põhialused 2020
Laste ja perede arengukava 2020
Looduskaitse arengukava aastani 2020
Maakondade rahvastikuproгноos 2013-2040
Noortevaldkonna arengukava 2014-2020
Rahvastiku tervise arengukava 2020
Riigi eelarvestrateegia 2019-2022 ja stabiilsusprogramm 2018
Riigi jäätmekava 2020
Riigiteede teehoiukava aastateks 2018-2022
Siseturvalisuse arengukava 2020
Toimepiirkondade rahvastikuproгноos
Transpordi arengukava 2014-2020
Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“

Maakonnaplaneeringud ja maakondlikud arengudokumendid

Arengustrateegia „Pärnumaa 2030+“, tegevuskava 2014-2020
Lääne maakonnaplaneering 2030+ (kehtestatud 2018) ja tegevuskava
Pärnu maakonna noorsootöö arengukava 2023
Pärnu maakonna planeering (kehtestatud 2018) ja tegevuskava
Pärnu maakonnaga piirneva mereala maakonnaplaneering (kehtestatud 2017)
Pärnu maakonnaplaneering „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukoha määramine“ (kehtestatud 2018)
Pärnumaa turismi- ja puhkemajanduse arengukava 2014-2020
Soomaa piirkonna teemaplaneering (kehtestamisel)
Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering „Harku-Lihula-Sindi 330/110 kV elektriliini trassi asukoha määramine“ (kehtestatud 2016)

Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering „Kilingi-Nõmme – Riia TEC-2 330 kV õhuliini trassikoridori asukoha määramine Pärnu maakonnas“ (kehtestatud 2015)
Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering „Põhimaantee nr 4 (E67) Tallinn-Pärnu-Ikla (Via Baltica) trassi asukoha täpsustamine km 92,0-170,0“ (kehtestatud 2012)
Pärnu maakonna planeeringu tuuleenergeetika teemaplaneering (kehtestatud 2013)

Kohalike omavalitsuste arengudokumendid

Pärnu arengukava aastani 2035

Kohalike omavalitsuste arengukavad

Muud arengudokumendid ja materjalid

Meetmed regionaalsete töökohtade loomiseks (RegPol112)

Tööstuspoliitika roheline raamat

11. Lisad

Lisa 1. Arengustrateegia koostamise vahetähised

Aeg	Tegevus
17.04.2018	Strateegia algatamine POL-i üldkogus, otsus nr 1-4.1/28/2018
07.05.2018	Strateegia töörühma koosolek – strateegia koostamise eesmärk ja vajadus, ajakava
9.05.2018	AVASEMINAR Saulepa puhkemajas – protsessi algatamine, ajagraafiku kokkuleppimine, esimene ajurünnak teemade osas
11.05-04.06.2018	Kõikide omavalitsuste külastamine teemajuhtide poolt – ideekorje ja hetkeseisundi ülevaade (11.05 Kihnu Vallavalitsuses, 14.05 Tori Vallavalitsuses, 15.05 Lääneranna Vallavalitsuses, 16.05 Saarde Vallavalitsuses, 22.05 Häädemeeste Vallavalitsuses, 23.05 Põhja-Pärnumaa Vallavalitsuses, 04.06 Pärnu Linnavalitsuses)
18.05, 04.06, 25.06.2018	Strateegia töörühma koosolekud – liikmete ülesanded, strateegia eelarve, edasised tegevused, tegevuskavade koostamine
21.05.2018	Uue maakonnaplaneeringu tutvustamine Pärnumaa Arenduskeskuse töötajatele ja teemajuhtidele. Strateegiaprotsessi ülesehituse ja ajagraafiku arutelu SAPA nõukogus
01.06.2018	Tehnilise taristu ja ühistranspordi teemarühma koosolek: RB, Via Baltica, lennujaama, teedevõrgu ja ühistranspordi teemad
07.06.2018	Teadmispõhise majanduse teemarühma koosolek: visiooni uuendamine ja tegevuskava ideekorje
08.06.2018	Strateegiaprotsessi ja juhtimismudeli tutvustus POL-i üldkogus
11.06.2018	STRATEEGIASEMINAR Kaisma Suurjärve ääres. Laiemad arengusuundumused (Garri Raagmaa), visiooni täiendamine (Indrek Klaassen), Pärnu 2035 (Rainer Aavik) ja riigieelarve strateegia 2022 (Andres Metsoja)
20.06.2018	Strateegiaprotsessi tutvustus Pärnus paiknevate riigiasutuste juhtidele
21.06.2018	Ülevaade Pärnumaa arengustrateegia uuendamisest ja tegevuskava koostamisest Rahandusministeeriumi REHO ja planeeringute osakonna töötajatele
04.-25.06.2018	Inimvara ja kogukonna elukorralduse teema arutamine erinevates komisjonides: 04.06 turvalisuse nõukogus, 20.06 rahvatervisekomisjonis, 21.06 kultuurkomisjonis ja sotsiaalkomisjonis, 25.06 hariduskomisjonis: visioon, eesmärgid, tegevussuunad
29.06.2018	Tehnilise taristu ja ühistranspordi teemarühma koosolek: keskkonnataristu, jäätmeäitluse, energiapuuduse, taastuvenergeetika ja IKT teemad
03.07.2018	Riigiteede teehoiukava 2018-22 ja maakonna teedevõrgu tuleviku arutelu koos Maanteeameti ja partneritega
04.07.2018	Inimvara ja kogukonna elukorralduse teemaline koosolek: sport
06.07.2018	Ühistranspordi tulevikuprojektide arutelu PÜTK-is
10.07.2018	Taristu tegevuskava arutelu Paikres

15.07.2018	Rail Balticu eelprojekti ja edasiste arengute tutvustamine omavalitsustele
19.07.2018	Turismi- ja puhkemajanduse teemarühma koosolek: visiooni uuendamine ja tegevuskava ideekorje
Juuli 2018	Riigi arengudokumentide ja Pärnu 2035 arengukava ning omavalitsuste arengukavade sidustamine maakonna arengustrateegiaga
16.07, 13.08, 27.08.2018	Strateegia töörühma koosolekud - Pärnumaa visioon 2035+ ja mõõdikud, tegevuskavade ülevaade
27.08.2018	Inimvara ja kogukonna elukorralduse teema arutamine rahvatervisekomisjonis
Juuli, august 2018	Maakonna arengu seire ja analüüs (aastad 2014-18), tegevuskava 2014-20 täitmise ülevaade, visiooni, indikaatorite ja tulemusväärtuste korrigeerimine
Juuni-august 2018	Turvalisuse nõukogu liikmete töö strateegia tegevuskavaga
17.08 ja 29.08.2018	Kohtumised taristu ja ühistranspordi teemadel minister Kadri Simsoniga
August 2018	POL-i küsitlus KOV-ide investeerimisprioriteetide kohta
16.08 ja 23.08.2018	Inimvara ja kogukonna elukorralduse teema arutamine POL-i sotsiaalkomisjonis (16.08) ja hariduskomisjonis (23.08)
29.-30.08.2018	Esialgse strateegia ja tegevuskava projekti tutvustamine juhtrühmale POL-i seminaril Lëpaninal
07.09.2018	Tegevuskava saatmine KOV-idele, riigiasutustele, juhtrühmale ettepanekute tegemiseks, strateegiamaterjalide avalikustamine POL-i ja SAPA veebilehel, artikkel ajalehes Pärnu Postimees
18.09.2018	Strateegiamaterjalide tutvustamine Pärnus asuvate riigiasutuste juhtidele
24.09-15.10.2018	Arengustrateegia täpsustamine ja täiendamine koostöös KOV-ide, partnerluskogude, teemarühmade ja olulisemate huvigruppide esindajatega, arutelud linnas ja valdades
Oktoober 2018	Strateegiaplaani koostamine
1. november 2018	Arengustrateegia eelnõu esitamine kohalikele omavalitsustele
21.11.2018	Arengufoorum „Kas lootusrikas tulevik või parem eilne“
15.11-20.12.2018	Pärnumaa 2035+ arengustrateegia heakskiitmine omavalitsuste volikogudes (Lääneranna Vallavolikogu 15.11.2018 määrus nr 36, Saarde Vallavolikogu 28.11.2018 määrus nr 31, Pärnu Linnavolikogu 29.11.2018 määrus nr 52, Häädemeeste Vallavolikogu 29.11.2018 määrus nr 31, Põhja-Pärnumaa Vallavolikogu 19.12.2018 määrus nr 62, Kihnu Vallavolikogu 19.12.2018 määrus nr 17, Kihnu Vallavolikogu 19.12.2018 määrus nr 17, Tori Vallavolikogu 20.12.2018 määrus nr 44)
10.12.2018	Arengustrateegia Pärnumaa 2035+ eelnõu esitlus riigiasutuste juhtidele
13.12.2018	Arengustrateegia heakskiitmise info POL-i üldkogus
15.01.2019	Maakonna uuendatud arengustrateegia elluviimiseks ühise kokkuleppe sümboolne allkirjastamine partnerite poolt

Lisa 2. Arengustrateegia koostajad

Arengustrateegia „Pärnumaa 2035+“ uuendamine ja uue tegevuskava koostamine avati 9. mail 2018. aastal Saulepa puhkemajas läbiviidud strateegiaseminariga, kus lepidi kokku ka strateegia kaugema ajahorisondi nihutamine aastani 2035, et olla tulevikuvaatavalt ühtses rütmis kogu Eestiga. Teine strateegiaseminar 11. juunil 2018. aastal Kaisma Suurjärve ääres käsitles juba analüüsi tarbeks meid ümbritseva maailma laiemaid suundumusi, visiooni täiendamist, Pärnu 2035 tulevikuvaadet ja riigi eelarvestrateegia (RES) 2022-ga seonduvat. Olulisemad arengustrateegia Pärnumaa 2035+ ja selle tegevuskava 2019-2023 (25) koostamise vahetähised on toodud lisa 1.

Arengustrateegia uuendamise ja tegevuskava koostamise protsessi juhtisid 2018. aastal Pärnumaa Omavalitsuste Liit (edaspidi POL) ja Sihtasutus Pärnumaa Arenduskeskus (edaspidi SAPA). Töö läbiviimiseks moodustati kümneliikmeline strateegia töörühm, juhtrühm ja neli teemarühma. Protsessi ülesehitus ja juhtimismudel kooskõlastati nii POL-i üldkogus kui SAPA nõukogus. **Strateegia töörühma** juhtis maakonna arendusjuht Heiki Mägi (SAPA). Sinna kuulusid Rainer Aavik (Pärnu Linnavalitsus), Svea Uusen, Viivika Vilja ja Hando Murumägi (SAPA), Eeri Tammik ja Kristel Ernits (POL), Tiiu Pärn, Raine Viitas ja Urmas Kase (Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna Pärnu talitus). Töörühma töös osales lisaks SAPA juhataja Indrek Klaassen. Pärnumaa statistilise ülevaate ja lähteolukorra analüüsi koostas Urmas Kase. Strateegiaplaani aitas vormistada Anne Karjus.

Juhtrühma kuulusid Toomas Kivimägi, Andres Metsoja, Kalev Kaljuste (endised maavanemad), Romek Kosenkranius (Pärnu linnapea), Ingvar Saare (Kihnu vallavanem), Mikk Pikkmets (Lääneranna vallavanem), Jane Mets (Põhja-Pärnumaa vallavanem), Lauri Luur (Tori vallavanem), Karel Tõlp (Häädemeeste vallavanem), Indrek Talts (Saarde vallavanem) ja Paal Põlluste (Kihnu Vallavolikogu esimees), Arno Peksar (Lääneranna Vallavolikogu esimees), Ülle Vapper (Põhja-Pärnumaa Vallavolikogu esimees), Enn Kuslap (Tori Vallavolikogu esimees), Andrus Soopalu (Häädemeeste Vallavolikogu esimees), Kadri-Aija Viik (Saarde Vallavolikogu esimees), Garri Raagmaa (TÜ Pärnu kolledži direktor), Riina Mürsepp (Pärnumaa Kutsehariduskeskuse direktor) ja Indrek Klaassen (SAPA juhataja).

Tegevuskava uuendamiseks moodustatud neli teemarühma lähtusid maakonna arengumudelid kokku lepitud neljast läbimurdesuunast ja koondasid endas valdkonna kompetentsemaid esindajaid.

1. Teadmistepõhine majandus — tasuvad ja targad töökohad, teemajuht Svea Uusen (SAPA). Teemarühma töösse kaasati Toomas Kuuda (Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Pärnu esindus), Viivika Vilja (SAPA), Aare Raev, Merle Mägi ja Merit Miller (Pärnu Linnavalitsus), Aino Viinapuu (Rohelise Jõemaa Koostöökogu MTÜ), Arvi Kuura ja Henn Ojaveer (Tartu Ülikooli Mereinstituut), Avo Tursk (Vasberg OÜ), Egon Elstein (Strand Spa ja Konverentsihotell), Esta Tamm (Liivi Lahe Kalanduskogu MTÜ), Hanno Törmälehto (Taritvo AS), Henri Bekmann (Greencube OÜ), Ilmar Teevet (Vändra OÜ), Indrek Alekõrs (Saksa Tehnoloogiakool), Jaanus Luberg (MS Balti Trafo OÜ), Jüri Meeksa (RagnSells AS), Jüri Mõniste (Virtsu Arenguselts), Kari Maripuu (Brightspark OÜ), Katrin Uutsalu (Pärnu-Jaagupi Põhikool), Kristo Rossman (Paikre OÜ), Külleike Altenberg (Ulberg OÜ), Lenne Suigusaar (Lepanina hotell), Maiu Antsmaa (Trimtex Baltic OÜ), Margus Källe (Lääneranna Vallavalitsus), Marika Valter (Paikuse Noortekeskus), Mart ja Katrin Ruumet (Matogard OÜ),

Martin Veeris (TapTapSoft OÜ), Mati Tiimus (Luminor Pank AS), Mercedes Merimaa (Pärnu Lahe Partnerluskogu MTÜ), Nele Zaitsev (NOTE Pärnu OÜ), Raiko Gustavson (Uulu tööstuspark), Rauno Mikkor (Preab AS), Rein Volt (AQ Lasertool OÜ), Riho Eismaa (Oidremaa Mõis), Sari Sopanen (Hedon Spa & Hotel), Silver Smeljanski (ForwardSpace MTÜ), Sulev Alajõe (EAS), Sven Mats (Matek AS), Taivi Vesik (Kihnu Vallavalitsus), Tarmo Saarts (SW Energia OÜ), Urmas Mägi (Fein-Elast Estonia OÜ), Vitali Kangur (Helmatal IMS OÜ), Marget Privits (Vändra Gümnaasium), Lea Mardik (SA Innove Rajaleidja) ja Janar Sõber (Lihula Gümnaasium).

2. Turismi- ja puhkemajandus, teemajuht Hando Murumägi (SAPA). Teemarühma töös osalesid Aino Viinapuu (Rohelise Jõemaa Koostöökogu MTÜ), Mercedes Merimaa (Pärnu Lahe Partnerluskogu MTÜ), Eveli Loorents (Romantiline Rannatee), Andrus Aljas (Estonia Spa Hotels), Tatjana Koor, Garri Raagmaa ja Liis Juust (Tartu Ülikooli Pärnu kolledž), Monika Jõemaa (Carl Robert Jakobsoni Talumuuseum), Toomas Jürjo (Aloha Surfikeskus), Nele Sõber (Matsalu rahvuspark), Sari Sopanen (Hedon Spa & Hotel), Aivar Ruukel (Visit Soomaa), Viivika Orula (Reiser reisibüroo), Kristiina Jors (EAS), Sille Roomets (Lääne-Eesti Turism), Ave Lääne, Merit Miller ja Orvika Reilend (Pärnu Linnavalitsus), Kadi Elmeste (Pärnumaa Maitsete), Tiit Kask (Pärnu Muuseum), Peeter Viik (Lõosilma Talu ja Solar Caravan Park), Enn Tasalain (Jõulumäe Tervisespordikeskus), Liisa Mägi, Indrek Klaassen ja Heiki Mägi (SAPA), Marju Paas (Riigimetsa Majandamise Keskus), Gea Kammer (Augustiunetus), Urmas Kase (Rahandusministeerium), Aime Vilgas (Strand Spa ja Konverentsihotell), Merilin Vikkisk (Valgeranna seikluspark), Triin Kallas (Vango Imedemaa), Tiiu Sommer (Maitsete Koda MTÜ), Margus Källe (Lääneranna Vallavalitsus), Herkki Ruubel (Rannahotell), Taivi Vesik (Kihnu Vallavalitsus), Piret Lõuk ja Kadri Tillemann (Vesterra OÜ).

3. Inimvara ja kogukonna elukorraldus — sidus maakond, teemajuht Eeri Tammik (POL). Teemarühma töös osalesid Kristel Ernits (POL), Vallo Kappak ja Arno Peksar (Lääneranna Vallavolikogu), Raio Piiraja (Pärnu Jalgpalliklubi), Janar Sõber (Lihula Gümnaasiumi), Andres Hall (Auto24ring), Kaiu Kustasson (Pärnumaa Spordiliit), Astrid Hindriks (kodanikuaktivist), Garri Raagmaa (Tartu Ülikooli Pärnu kolledž), Daisi Spreng ja Merle Einola (SAPA), Marika Valter (Paikuse Noortekeskus), Enn Hallik (Pärnu Linna Spordiliit), Erli Aasamets ja Mari Karon (Kilingi-Nõmme Gümnaasium), Peep Eenraid (Audru Kool), Helve Reisenbuk ja Eha Säde (Häädemeeste Vallavalitsus), Jana Malõh ja Priit Ruut (Tori Vallavalitsus), Tarvi Tasane, Mait Talvoja, Martin Sempelson ja Anneli Kaljur (Põhja-Pärnumaa Vallavalitsus), Virve Laube, Aika Kaukver ja Jekaterina Põldots (Pärnu Linnavalitsus), Andrus Soopalu (Häädemeeste Vallavolikogu), Jaanus Männik (Saarde Vallavalitsus), Andres Annast (Lääneranna Vallavalitsus), Kadri-Aija Viik (Saarde Vallavolikogu), Tiina Lobja (Lihula Kultuurimaja), Andres Sinimeri (Pärnu Politseijaoskond), Toomas Õmblus (Keskkonnainspektsiooni Pärnu büroo), Andro Oviir (Päästeameti Pärnumaa päästepiirkond), Enn Eberg (Pärnu Haigla, Punane Rist), Urmas Sule (Pärnu Haigla), Ingvar Saare (Kihnu Vallavalitsus), Kristian Kivimäe (Kaitseliidu Pärnumaa malev), Riido Villup (Tammiste Hooldekodu), Riina Mürsepp (Pärnumaa Kutsehariduskeskus), Kaire Mertsin (Pernova Hariduskeskus), Annely Reile (Pärnu Vabakooli selts MTÜ, Pärnu Noorte Vabaajakeskus ja Audru Noortekeskus), Ivika Uslov (EANK tegevjuht), Krista Habakukk (Kodukant MTÜ), Evelyn Eichhorst (Pesapuu MTÜ).

4. Tehniline taristu ja ühistransport, teemajuht Heiki Mägi (SAPA). Teemarühma töös osalesid Kristjan Kaunissaare ja Triin Orav (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium), Margus Eisenschmidt (Maanteeamet), Margit Karu ja Karina Poolma (Keskkonnaamet), Andres Metsoja (Riigikogu), Martti Rooden ja Indrek Talts (Saarde Vallavalitsus), Lauri Luur (Tori Vallavalitsus), Jane Mets, Enn Raadik ja Priit Enok (Põhja - Pärnumaa Vallavalitsus), Mikk Pikk mets ja Margus Källe (Lääneranna Vallavalitsus), Siim Suursild, Rainer Aavik ja Kaido Koppel (Pärnu Linnavalitsus), Karel Tõlp (Häädemeeste Vallavalitsus), Ingvar Saare (Kihnu Vallavalitsus), Keit Nestor ja Kristo Rossman (Paikre OÜ), Andrus Kärpuk ja Avo Rahu (Pärnumaa Ühistranspordikeskus), Siim Paist (Nelja Energia AS), Taavo Randna ja Oliver Ruus (Elektrilevi OÜ), Eeri Tammik (POL), Raido Kivikangur ja Karmo Kõrvek (RB Estonia OÜ), Kalev Kaljuste, Tiiu Pärn, Raine Viitas ja Urmas Kase (Rahandusministeerium), Indrek Klaassen, Svea Uusen ja Hando Murumägi (SAPA).

Koostööpartneritena arengustrateegia koostamisel osalesid lisaks juht- ja teemarühmades osalenutele ka mitmed teised Pärnumaa kohalike omavalitsuste ja Pärnumaal asuvate riigiasutuste esindajad.

Lisaks tööle töörühmas, juhtrühmas ja teemarühmades toimusid seminarid kohalike omavalitsuste, era- ja vabasektori ning riigiasutuste töögruppidega. Tegevuskava koostamisel otsiti ja leiti tuge Pärnumaa Omavalitsuste Liidu valdkondlikelt komisjonidelt ja teistelt erinevates eluvaldkondades tegutsevatelt inimestelt.

Strateegia „Pärnumaa 2035+“ koostajad ja selle tegevuskava uuendajad tänavad kõiki, kes aitasid oma ettepanekutega kaasa käesoleva dokumendi sünnile.

Lisa 3. Pärnumaa arengustsenaariumid

Eesti (sealhulgas Pärnumaa) majandus ja laiemalt ka sotsiaalmajanduslik areng sõltub globaliseerunud maailmas peamiste kaubanduspartnerite juures toimuvast ning seeläbi terves maailmas asetleidvatest arengutest. Sellest tulenevalt käsitletakse Pärnumaa arenguvõimalusi ja –vajadusi neljal arengudimensioonil (majandusareng, sotsiaalareng, rahvastikuareng, keskkonnamuutused ja taristu areng), mis sisalduvad alternatiivsete tulevikustsenaariumide võrdluses ajahorisondini 2035+. Tunnustatud ekspertide abil ja diskussioonide tulemusena valitakse protsessi käigus välja parim stsenaarium Pärnumaa jaoks, mille alusel kujundatakse visioon ja seatakse eesmärgid, mille poole ühiselt liikuda.

Pikaajalised stsenaariumid

Pärnumaa arengut võiks näha neljas arenguvõtmes, mis erinevad teineteisest esmajoones ambitsioonikuselt. Esimene, kõige ambitsioonikam, seab sihiks Pärnumaa kujundamise Läänemere pärliks. Tegemist on arengustsenaariumiga, mis põhineb inimvara arengul ja tarkadel töökohtadel, mille tulemusel luuakse mitmekesise struktuuriga ja ennekõike Pärnumaa looduslikel arengueeldustel põhinev tasakaalustatud majandus. Samas peab Pärnumaa olema rahvusvaheliselt väga hästi kättesaadav.

Teine stsenaarium visandab Pärnumaa arengu kontsentreerituma tee, kus läbimurdeid ja edu saavutatakse kitsamates valdkondades ning eelkõige võrdluses ja võrgustumises Balti majandusruumiga ja piiriüleses koostöös. See on struktuursete pingete, sotsiaal-ruumilise polariseerumise ja dialektiliste vastuolude tee. Kuid see on ka teatud üleminekustsenaarium positiivsemasse tulevikku liikumisel. Siin on oluline koht Tallinna-Riia-Kaunase vaheliste kiirete ühenduste väljaehitamisel: märksõnadeks Rail Baltic ja Via Baltica, lisaks lennujaam. Olulisel kohal on ka energiajulgeolek ja uue 330 kV kõrgepingeliini väljaehitamine Läti suunal.

Kolmas stsenaarium näeb Pärnumaa arengusuunana mugavdumist, provintslikku rahulolu, kus peamine on tuginemine traditsioonidele ning kohandumine sise- ja välisteguritest tulenevate olemasolevate võimalustega. Väga suuri ambitsioone pole ja kõrgeid eesmärke ei seata.

Neljanda võimalusena võib Pärnumaa tulevik suunduda ka teele, kus arenguambitsioon üldse puudub või on hädapäraselt minimaalne. Väheneb elanike rahulolu iseenda ning eluga Pärnumaal. Toimub olemasoleva ressursi raiskamine või selle andmine teistele regioonidele kasutamiseks. Kiireneb inimeste lahkumine Pärnumaalt.

1. stsenaarium: Läänemere pärl ehk läbimurre Läände (++)

Majandusareng

Pärnumaast kujuneb rahvusvaheliselt tuntud ja avatud piirkond konkurentsivõimelise majanduse ning atraktiivse investeerimis- ja ettevõtluskeskkonnaga. Õnnestub luua ekspordile suunatud innovatiivseid tooteid ja teenuseid. Uuenduste allikaks on prioriteetsete valdkondade, funktsioonide ja tegevuste vahelisest koosmõjust sündiv uus tervik. Selles arengus on oluline osa kanda edukalt toimival loome-, hõbe- ja biomajandusel.

Tehtud investeeringud puhkemajandusse ja tervisetaastamise võimalustesse toovad nii Pärnusse kui ka mujale maakonda senisest enam külastajaid. Pärnu koos maakonnaga kujuneb Põhjamaades tuntud ja hinnatud kuurordiks, mitmekesiste ja lõimitud teenustega (spaa, taastusravi, meelelahutus, maa- ja mereturism, kultuuri-, konverentsi- ja loodusturism) kõigile vanusrühmadele suunatud puhkuse ja tervisetaastamise kvaliteetkeskuseks. Maakonna loodus- ja vaatamisväärsused on oskuslikult seotud külastuspakettidesse. Kuurordi- ja tervisetaastamise sektori arengut toetavad investeeringud meditsiiniteenuste kvaliteeti ja mitmekesisusse. Seda toetab koostöös ka Pärnu Haigla kasvanud professionaalsus. Paranenud on turismitoodete aastaringsus ning väärtustunud kohalik toit. Stabiilselt kõrgele turismiteenuste kvaliteedile on jõudsalt kaasa aidanud TÜ Pärnu kolledž kui turismimajanduse juhtiv kompetentsikeskus kogu Läänemere ruumis. Lisaks on kolledži baasil välja arendatud laiem rahvusvaheline kompetentsivõrgustik, kus esimesel kohal on ettevõtjate vajadustega arvestamine.

Kohalikel loodusressurssidel tugineva majanduse konkurentsieeliseks on kvaliteet ja tootearendus. Puidutööstuses vääringdatakse toormaterjal mööbliks, moodulmajadeks ja muudeks lõpptoodeteks, mille disain töötatakse välja Pärnumaa ettevõtetes.

Turbatööstuses kasvab pakendatud aiandusturba osakaal ning saavutatakse piirkondliku kaubamärgi tuntus ja mainekus professionaalsete tarbijate seas Euroopas.

Põllumajanduses ja toiduainetetööstuses toimub tugev regionaalne klasterdumine, võrgustumine ja koondumine. Mahepõllunduse osakaal kasvab, tähtsustub regionaalne kaubamärk ja turundus-kompetents.

Maakond muutub elektrienergia tootjaks. Käivitunud on suured tuulikupargid Tootsi rabas ja Liivi lahes. Välja on arenenud vähese energiamõjuga energiavarustus ja säästlik kasutusviis. Levinud on roheline energia kasutamine elamu- ja soojamajanduses ning ühistranspordis. Lisaks biogaasi tootmisele on edenenud vesiniku kasutuselevõtt ja päikeseenergia lahenduste rakendamine. Areneb koostootmisjaamade süsteem. Kohapeal toodetud energiaga kaetakse maakonna energiavajadus. Metall-, masina- ja elektroonikatööstuses suureneb kõrgtehnoloogiliste ja lõpptarbija toodete osakaal, tähtis on kohalik tootearendus. Ettevõtted liiguvad kõrgematele ja kasumlikematele funktsionaalsetele positsioonidele rahvusvahelistes väärtusahelates ja tootmisvõrgustikes.

Majandusarengu eelduseks on maailmamajanduse ja Eesti siseturu stabiilsus. Antud stsenaariumi eelduste realiseerumine võib piirkonna majandusele olla nii positiivse kui ka negatiivse mõjuga sõltuvalt sellest, kuidas suudetakse kaasa minna uute äri võimaluste avardumisega.

Sotsiaalareng

Majandusarengu edumudel toob kaasa töötuse languse, mis jääb alla viie protsendi. Maakonna ettevõtlus ja avalik sektor suudab pakkuda töökohti väga mitmekesise ettevalmistusega spetsialistidele. Hõives suureneb oskustöö ja kõrgharidust nõudva töö osakaal. Tänu õpi-, töö- ja elukeskkonna konkurentsivõimele hakkab elatustase kiiresti kasvama ning elukvaliteet läheneb Põhjamaade tasemele.

Pärnust kujuneb rahvusvaheliselt tunnustatud teaduslinn koos arenevate ülikoolide ja teadusasutustega. Olulisemates spetsialiseerumisvaldkondades (turism, biomajandus) pakuvad

kohalikud kõrg- ja kutsekoolid haridust, mis muudab selle atraktiivseks kogu Põhjamaade regioonis – toimub hariduse rahvusvahelisustumine. Tartu ülikooli Pärnu kolledž saavutab regionaalse teaduskeskuse staatuse. Elukestev õpe muutub normiks – elanike sisemist motivatsiooni toetavad kvaliteetsed kohalikud enesetäiendamisvõimalused. Maakonnas tagatakse elanikele alus-, alg- ja põhihariduse kättesaadavus kodu lähedal. Pärnus ja veel kolmes piirkondlikus keskuses tagatakse kvaliteetse ja konkurentsivõimelise gümnaasiumihariduse kättesaadavus. Kutseharidusasutused tagavad lõpetajatele tööturul vajalikud oskused ning hea üldhariduse. Huviharidus on oluline osa haridusest, sellesse kaasatakse kutse- ja kõrgkoolid. Tööjõupuudust on oluliselt leevendanud tööstuste digitaliseerimine ja automatiseerimine, töökohtade parem kättesaadavus ja Eesti parim ühistranspordisüsteem. Lisaks kõigele on maakonna elanike arv pöördunud kasvule.

Kultuuri- ja spordielu iseloomustavad rahvusvahelist huvi pakkuvad üritused, elanike kõrge osalusaktiivsus isetegevuses, kaasaegsed tegutsemistingimused. Pärnus ja Pärnumaal viljeletakse rahvusvaheliselt huvipakkuvat kunsti, hoogu kogub loomemajandus.

Tervislikud eluviisid on üldlevinud ning neid toetab terviklikult välja arendatud spordi- ja terviserajatiste võrgustik. Pärnu Haigla pakub kõrgel tasemel raviteenust, mille järele sõidetakse siia Põhjamaadestki.

Tänu elanike kasvanud vastutustundele ja seaduskuulekusele tõuseb liiklusohutus ja turvalisus.

Avalike teenuste kvaliteet tugevneb oluliselt. Igas omavalitsusüksuses töötavad ametnikena oma valdkonna spetsialistid, normiks on teadmispõhine ja avalikkust kaasav otsustusprotsess.

Koostöö Läänemeremaadega on prioriteetne ja tulemuslik. Pärnul on Põhjamaades väga kõrge maine.

Rahvastikuareng

Rahvastikuprotsessides domineerib sisseränne, seal hulgas ka rahvusvaheline. Pärnumaale saabuvad noored, õppimaks siinsetes kutse- ja kõrgkoolides, elu- ja töökoha otsingul pered, mõnusat miljööd ja kvaliteetset raviteenust soovivad eakad.

Väljaränne on väike ja mittestruktuurne, sõltudes vaid inimeste muutunud eluplaanidest.

Tänu nii noorte sisserändele kui ka sotsiaalsele turvalisusele ja elutingimuste paranemisele tõuseb sündimus. See tagab rahvastiku taastootmise. Keskmise eluiga tõuseb Põhjamaade taseme lähedale. Suremus väheneb ning loomulik iive on positiivne. Rahvastiku vanusstruktuur stabiliseerub ja isegi pisut nooreneb – eluea tõusust põhjustatud vananemist kompenseerib noorte ja perede sisseränne ning sündimuse kasv. Inimese tervena elatud aastate arv suureneb.

Kokkuvõttes kasvab elanike arv nii Pärnus, väikelinnades kui ka maal.

Keskkonnamuutused ja tehniline taristu

Valdaval osal ehitistest on heakorrastatud nii fassaadid kui interjöörid. Miljöö- ja arhitektuuriväärtused on säilitatud, vahepeal rikutu on taastatud, lammutatu uuesti üles ehitatud. Pärnus toimub kesklinna tööstusala ja agulipiirkondade, maakonnas aga väikelinna tüüpi asulates vanema hoonestusega keskuste uuenemine (*gentrification*) miljööväärtuse

printsipi järgides. Elukeskkond on korrastatud läbi tühjalt seisnud, lagunenu ja kasutuseta hoonete lammutamise või neile uue sihtotstarbe leidmise.

Elamud, majapidamishooned ja tootmisettevõtted on keskkonnasäästlikud. Uute hoonete ehitamisel ja vanade rekonstrueerimisel rajatakse ka kaasaegsed energiakogumissüsteemid, tõhustatakse ehitiste soojapidavust ja kasutatakse keskkonnasõbralikke materjale. Veekasutus on optimeeritud ning veeheide keskkonnasäästlikemaid tehnoloogiaid kasutades puhastatud. Jäätmete kogus on vähenenud, toimub süsteemne ja üldine jäätmete sorteerimine ja taaskasutusse suunamine. Kõik majapidamised on liitunud korraldatud jäätmekogumissüsteemidega. Kõik jääkreostuskolded on likvideeritud, järved ja jõed tervendatud. Maakonna majapidamiste ja ettevõtete säästlik tegutsemine on rahvusvaheliselt teadvustatud konkurentsieelis ja müügiargument.

Linnatänavad on rekonstrueeritud – kõvakattega, kõnniteedega ja valgustatud – seda nii Pärnus kui ka väikelinnades ja alevike keskustes. Heakorrastatud tänavad toetavad asularuumi arhitektuuri- ja miljööväärtust. Maakonna eri piirkondi ühendavad mustkattega teed. Talude lähedusest mööduvad kruusateed on viidud mustkatte alla.

Pärnumaal on muu maailmaga kiired ühendused. Tallinnasse ja Riiga pääseb Pärnust kiirrongiga, Rail Balticul toimub ka kohalik rongiliiklus. Bussi- ja rongiliiklus on integreeritud ühtsesse süsteemi, ühistranspordis on kujundatud vajadusi paindlikult arvestav liinivõrk. Ühtne hierarhiline ja multimodaalne ühistranspordivõrgustik tagab ka kõige kaugematele kantidele hea ühenduse nii piirkondliku kui maakonnakeskusega.

Lennujaam vastab rahvusvahelistele nõuetele ja on osa rahvusvahelisest võrgustikust. Pärnust toimuvad nii regulaarlennud kui ka tsarterreisid, teenindatakse eralennukeid. Lennujaam teenindab aastas vähemalt 50000 külastajat.

Kõik maakonna sadamad ja sildumiskohad on korrastatud. Võimalik on vastu võtta nii parvlaevu, jahte kui väikelaevu. Lisaks Pärnu, Virtsu, Munalaiu ja saarte sadamatele toimib heal tasemel väikesadamate võrgustik. Pärnu kaubasadam on Läänemere oluline regionaalsadam.

2. stsenaarium: Balti kett ehk tagasi tulevikku (+)

Majandusareng

Teiste Balti riikide taustal läheb Eesti majandusel hästi ja suudetakse säilitada toimiv ärikliima. Pärnu suudab ära kasutada Tallinna ja Riia vahelise positsiooni, saavutamaks erinevates valdkondades konkurentsieelist. Pärnumaa majanduse seosed Riia regiooniga tugevnevad, arendatakse välja Läti, eriti aga Riia turule suunatud kasumlikud teenused. Tänu logistilisele asukohale ja majanduslike huvide väga oskuslikule väljamängimisele suudetakse meelitada maakonda eelkõige Eesti ja teiste Balti riikide ettevõtjate investeeringuid. Majandusareng koondub Via Baltica ja Rail Balticu arengukoridori, muud piirkonnad taanduvad ääremaaks.

Turismis suureneb väliskülastajate arv Kesk-Euroopast, Lätist, Leedust ja Poolast. Eelkõige tänu valminud Rail Balticule ja Via Balticale. Turismi- ja puhkemajanduse põhilised teenused, spaad ja noortele suunatud meelelahutusasutused, on seotud Pärnuga. Kaugemalt tulnute jaoks on Pärnu osa Baltimaade tuurist. Säilib turismi- ja puhkemajanduse tugev sesoonsus.

Puidu- ja turbatööstuses leiab aset mahtude kasv. Suurem osa puidust väärindatakse masstoodanguna (puitmaterjal ja -detailid, mööbel). Turbatööstuses muutub põhiliseks konkurentseeliseks hind. Põllumajanduses toimub efektiivsuse tõus ja edasine kontsentreerumine. Toiduainetööstused kuuluvad valdavalt ülebaltikumilistesse või Eesti kettidesse.

Masina- ja metallitööstuses domineerib kvalifitseeritud allhange Balti- ja Põhjamaade ettevõtetele. Töökohtade arv sektoris kasvab eelkõige kutsehariduse baasil koolitatud oskustööliste arvelt. Energeetikas jätkatakse põhiliselt mujal toodetud elektrienergia tarbimist ja maagaasi kasutust. Tarbekindlust parandab ja võimsusi suurendab ühendus uue 330kV Tallinn-Riia kõrgepingeliiniga.

Sotsiaalareng

Töötus alaneb ning ei ületa viite protsenti. Loodud töökohad nõuavad pigem kutse- ja rakenduskõrgharidust. Töökohad kontsentreeruvad piiratud hulka valdkondadesse, kujuneb struktuurne tööpuudus, nii et paljudel erialadel maakonnas tööd ei ole.

Piirkondlikult koonduvad töökohad Pärnusse ja Pärnu linnastusse, mis suurendab tööalase pendelrände mahtu ning sunnib eriti Pärnust kaugemal elavat inimest kaaluma elukohavahetust.

Teistes suuremates asulates on vajadus erinevate erialade esindajate järel veelgi piiratum ning monofunktsionaalsete asulatega seotud ohud säilivad ja isegi suurenevad. Palgad on maakonnas Eesti keskmisest veidi allpool.

Toimub kutse- ja kõrgkoolide spetsialiseerumine võtmevaldkondadele. Koostöö ettevõtete, avaliku sektori ja haridusasutuste vahel on tõhus ja koordineeritud, koostöösidemed piirduvad põhiliselt Eesti ja Lätiga. TÜ Pärnu kolledž tõestab ennast kui Baltikumi parim turismiala õppe- ja teadusasutus.

Konkurentsivõimelist gümnaasiumiharidust pakutakse eelkõige Pärnus ja piirkondlikes keskustes. Huvihariduses suurendatakse programmipõhiselt huviringide arvu majanduse võtmevaldkondades (turism, puhkemajandus, loodusvarad).

Elanike terviseteadlikkus kasvab ja tervisekäitumine paraneb, kuid on tugevalt segmenteeritud. Positiivsed arengud puudutavad eelkõige haritud ja jõukamaid linlasi. Pärnu Haigla võimekus raviteenuse osutamiseks tugeneb veelgi, probleemiks on vaid teenuse majanduslik, ajaline ja piirkondlik kättesaadavus.

Kultuurielus eristub Pärnu muust maakonnast oma atraktiivsete, puhkajale ja noortele suunatud meelelahutuslike üritustega. Kultuurikorralduse aluseks on majanduslik tasuvus, edu saavutavad eelkõige suured kultuuriasutused (teater Endla, Pärnu kontserdimaja). Eelistatakse laia publikumenu tagavaid lavastusi ja kontserte. Elanike huvi on suur ning kultuuritarbimine kõrge, kuid kultuurielu iseloomustab ühenäolisus ning algupärandite vähesus.

Avaliku korra kaitse tagatakse kontrolli- ja karistussüsteemide tugevdamisega. Sellest hoolimata kaasnevad eelkõige noorteüritustega avaliku korra rikkumised.

Kohaliku omavalitsuse korralduses tõuseb suuremate omavalitsusüksuste haldusvõime ja avalike teenuste tase. Nende kõrval aga säilivad ka oluliselt kesisema võimekusega vallad.

Ühistegevuses on prioriteediks koostöö erinevates Balti riike hõlmavates võrgustikes. Pärnut tuntakse Balti riikides Tallinna ja Riia vahelise sõlm- ja vahepunktina, osana nii Tallinna kui ka Riia laiemast tagamaast.

Rahvastikuareng

Haldusreformijärgsel Pärnu linnal kui omavalitsusel on tänu nii mujalt Eestist kui ka maakonna äärealadelt siia piirkonda aina enam elama asujatele positiivne rändesaldo. Selles siserändes on olulisel kohal oskustöölised ning kutse- ja kõrgkoolide õpilased. Väljarände allikaks on maakonna ääremaad, tulemuseks aga maarahvastiku jätkuv vähenemine.

Sündimus on mõõdukalt kõrge, kuid allpool rahvastiku taastootmiseks vajalikku taset. Keskmine oodatav eluiga kasvab aeglaselt ja jääb Põhjamaade tasemele selgelt alla. Loomulik iive on negatiivne. Rahvastik vananeb, eriti maapiirkondades ja väikelinnades. Rahvaarv väheneb maapiirkondade ja väikelinnade arvelt.

Keskkonnamuutused ja tehniline taristu

Urbaniseerunud keskkonna positiivsed arengud koonduvad Pärnu kesklinna ja uuselamurajoonidesse. Domineerib uusehitus, olemasoleva miljööväärtuse säilitamine on teisejärguline. Mujalgi ei suudeta tagada asularuumi ühtlaselt heatasemelist ja heakorrastatud olustikku: uued ja rekonstrueeritud ehitised vahelduvad amortiseerunud hoonetega, jäätmaadega.

Elamute ja majapidamiste juures täidetakse kõiki kehtivaid keskkonnanormatiive, kõik suuremate asulate majapidamised liidetakse toimivate ÜVK süsteemidega, tagatakse energiaauditi süsteemi rakendumine, enamik majapidamistest liituvad jäätmeveosüsteemidega.

Teede ja tänavate areng toimub kooskõlas muu edenemisega: paraneb tänavate kvaliteet Pärnu kesklinnas ja elamurajoonides ning teekate põhimaanteedel. Lõpetatakse Via Baltica koridori väljaarendamine, paremaks saavad ka vallakeskusi ühendavad teed.

Pärnul on hea bussi- ja rongiühendus Tallinna ja Riiaga. Paraneb piirkondlikke keskusi Pärnuga siduv ühistransport, samuti arendatakse välja tõhus linnastupõhine ühistranspordivõrk. Pärnu, Virtsu ja Munalaiu sadamad ning saarte sadamavõrk suudavad kvaliteetselt teenindada nii reisipraame kui ka elanike ja turistide väikelaevu. Lennujaam keskendub saarte teenindamisele, suveperioodil ka puhkemajandust toetavatele tšarterreisidele.

3. stsenaarium: Meil aiaäärses tänavas (-)

Majandusareng

Pärnumaa kapseldub iseendasse ja ennekõike imetletakse varasemaid saavutusi (ikkagi olnud varem suvepealinn!). Keskendutakse peamiselt siseturule ja kohaliku ressursi töötlemisele. Maakonna majandusstruktuuris pole suuri muutusi toimunud ja see on lootusetult vananenud. Majandusareng põhineb väliskapitalil ja eriti laenurahal, napib kvalifitseeritud tööjõudu, tööturul jätkuvad struktuursed probleemid. Välisturgude kiire taastumine toob mõningast, aga mitte pikaajalist leevendust. Kasvab rahvuslik protektsionism.

Turismimajanduses on põhirõhk spaadel, mille kliendid pärinevad põhiliselt Eestist ja Soomest. Kodumaine pereturist käib suvel Pärnus rannas või maakonna teistes piirkondades turismitaludes.

Puidutööstuses toob põhilist tulu materjali väljavedu, töökohti pakub veel kohalikule turule suunatud (väike)tootmine. Turbatööstuses on põhituruks siseturg: toodetakse aiaturvast väikeaednikele, briketitootmine on lõppenud. Kalanduses suurenevad rannakalurite võimalused ja toodang. Audru kalakasvatus jääb rajamata.

Põllumajanduses kasvab väikemajapidamiste arv. Oluline osa toodangust on suunatud kohalikule tarbimisele: oma majapidamisele, kohalikule turule ja kauplustele. Suurtootmise ja toiduainetetööstuse suhted on kaubalis-rahalisel ning toiduainetetööstuste kettide poolt kontrollitud. Masina- ja metallitööstuses tehakse mitmesugust odavamat laadi allhanget valdavalt Põhjamaade tehastele. Energeetikas taastatakse lokaalkatlamaju, mis viiakse kohalikule küttele.

Sotsiaalareng

Tööpuudus säilib mõõdukas tasemel ja on umbes 5-10 protsenti. Suureneb koduste arv ja väheneb majanduslikult aktiivse elanikkonna suurus. Töökohad on valdavalt traditsioonilistes valdkondades, nõudlus kõrgharidusega spetsialistide järele on väljaspool avalikku sektorit väike. Tööhõives kasvab avaliku sektori osakaal. Puudusi on nii töö kui ka tööjõu struktuuris. Spetsialistide nappuse tõttu on maakonnas raske luua kaasaegset tehnoloogiat vajavaid tootmisüksusi.

Elanike sissetulekud on Eesti maakondade keskmisel tasemel (Tallinn, Harju ja Tartu välja arvatud).

Toimib ühtne ja korralik alus- ja põhihariduse ning gümnaasiumide võrgustik. Maapiirkondades säilitatakse kõik gümnaasiumid, samuti alla 20 õpilasega algkoolid. Kutsekooli valivad haridustee jätkamiseks eelkõige noored, kelle õppeedukus põhikoolis oli kesine või need, kes ei soovi palju õppida. Kutsehariduskeskuse peamine ülesanne on pakkuda kohalikele noortele jõukohast haridustee jätkamise võimalust.

Taastatakse kutseõpe Sindis ja tugitoimepiirkondade keskustes. TÜ Pärnu kolledž loob maakonna noortele võimaluse omandada kõrgharidus kodu lähedal, kuid pakub ka töökohti õppejõududele. Koolis keskendutakse õppetööle, teadustegevus toimub personaalsetest huvidest ja võimetest lähtuvalt.

Suurenevad avaliku sektori kulud hariduse, sotsiaal- ja vabaaja valdkondades. Igas kandis on kättesaadavad rahvamaja, noorte- ja päevakeskused. Toimub aktiivne isetegevus traditsioonilistes valdkondades: laul, tants ja näputöö. Elanike terviseteadlikkus on kesine ja valitsevad mugavad eluviisid. Inimese tervis sõltub peaaesjalikult töö iseloomust ja tema geneetilistest eeldustest. Pärnu Haigla tegutseb tubli maakonnahaiglana, raviteenuste valik seal väheneb. Taastatakse ravivoodikohad väiksemates haiglates. Elanike turvatunne suureneb: vähenevad avaliku korra rikkumised, paraneb liiklusohutus.

Kohaliku omavalitsuse juhtimises suureneb isiklike tutvuste ja suhete tähtsus, mis võib realiseeruda kohalikes „käsi peseb kätt“ süsteemides. Avalikkuse kontroll võimu üle väheneb ning poliitmaastik „konnatigistub“.

Kohalike omavalitsuste koostöö muutub formaalseks ja piirdub maakondliku omavalitsusliidu väheste tegemistega. Koostöö rahvusvahelisel tasandil seisneb põhiliselt linna- ja vallavalitsuse delegatsioonide ning kultuuriseltside vahetamises sõpruslinnade või –valdadega. Rahvusvaheline tuntus Pärnul ja Pärnumaal puudub. Eestis tuntakse maakonda kui hubast soodsaid puhkevõimalusi pakkuvat provintsi.

Rahvastikuareng

Maakonnast rändavad välja nutikamad ja uuendusmeelsemad, eelkõige noored. Sisseränne on juhuslik, noorte õppimatulek peaaegu lakkab. Kesk- ja vanemaealised, kes soovivad rahulikult elupäevade lõpetamise suunas tiksuda, kasutavad langevaid kinnisvarahindu kodu rajamiseks maakonda.

Sündimus jääb praegusest madalamale tasemele. Keskmise eluiga natuke suureneb ja suremus väheneb, mis kokku realiseerub negatiivses iibes. Rahvastik vananeb oluliselt nii maakonnakeskuses kui ka maakonnas tervikuna. Rahvaarv väheneb kõikjal, eriti uuselamurajoonides.

Keskkonnamuutused ja tehniline taristu

Toimub olemasoleva hoonestuse ja rajatiste järk-järguline amortiseerumine, mida osaliselt kompenseeritakse ja varjatakse hoolika sanitaarremondiga. Ehitatud keskkond vananeb nii struktuurselt kui moraalselt, kuid asularuumi üldine korrastatus ja heakord suudetakse tagada.

Elamu- ja kommunaalmajanduses naastakse osaliselt traditsioonilisemate tehnoloogiate juurde: lokaalsed puurkaevud, jäätmete kohapealne komposteerimine, põletamine ja ladestamine. Jäätmekäitluse põhirõhk on segaolmejäätmete äraveol, jäätmete sorteerimisest loobutakse, kuna puudub võimalus sorteeritud jäätmete mõistlikuks taaskasutuseks. Surve loodusele on lokaalse mõjuga.

Liiklussõlmedes halveneb teede ja tänavate seisund. Jooksev remont tagab siiski teede sõidetavuse. Rail Balticu ehitus ebaõnnestub. Säilib vana ja aeglane raudteeühendus Tallinnaga ja rekonstrueeritakse Pärnu-Lelle vaheline lõik. Ühistranspordi vajadus väheneb, kuivõrd töö ja kaubandus on kättesaadav ka kodule lähemal. Valdade elanikele tagatakse võimalus sõita ühistranspordiga linna asju ajama. Säilib regulaarne parvlaevaühendus saartega. Lennujaama pole kellelegi vaja ja see jääb rekonstrueerimata.

4. stsenaarium: Vaeste patuste alev (- -)

Majandusareng

Pärnumaa suhteliselt suur orienteeritus ühekülgsale majandusele saab järgmistes majanduskriisides ränga hoobi. Välisinvestorite kõrval on ka kohalikud investorid kaotanud usu investeerida Pärnumaale. Uusi töökohti olulisel määral juurde ei teki, pigem kaovad senisedki töökohad. Turism kui oluline majandusharu mandub, kuivõrd konkurentsis teiste Eesti keskustega (Tartu, Haapsalu, Narva-Jõesuu, Kuressaare, Otepää) jääb Pärnu alla. Olemasolevat ressursi kasutatakse puhkevõimaluste pakkumiseks kohalikele elanikele. Külatajatele mõeldud teenuste mitmekesisus väheneb, väärtsündmuste arv langeb.

Puidutööstuse tulud saadakse toorme väljaveost ja raielankide edasimüügist rahvusvahelistele ettevõtetele. Turbatööstuses mahud vähenevad ja pikemas perspektiivis varitseb turbatootmisettevõtteid sulgemise oht. Kalandus tagab vaid harrastuskalastajatele täiendava sissetuleku, kutseline kalapüük on väljasuremisohus.

Põllumajanduses jääb osa haritavaid maid taas sööti ning kariloomade arv väheneb oluliselt. Suureneb tootmine kodumajapidamistes: kartuli- ja aedviljakasvatus, mõni lehm ning kümmekond kana. Toiduainetööstus on suunatud maakondlikule ja kohalikule turule.

Töökohti tekib juurde tekstiili- ja metallitööstuses, samuti välisomanikele kuuluvas komplekteerivas masina- ja aparaaditööstuses. Energeetikas tagatakse soojus- ja elektrienergia olemasolevate süsteemide abil, keskkonnakaalutlusi ignoreeritakse.

Sotsiaalareng

Tööpuudus saavutab maksimaalse taseme, jäädes pikaks ajaks kümmet protsenti ületavale tasemele. Kujuneb välja arvukas pikaajaliste töötute-juhutööliste kiht. Elanike töötasud langevad ning maakonna keskmine sissetulekute tase on üks Eesti madalamaid. Ühelt poolt valitsevad käegalöömise meeleolud, teiselt poolt kasvavad sotsiaalsed pinged. Turvalisuse tase nõrgeneb: sagenevad vargused, purjuspäi põhjustatud liiklusõnnetuste arv, mitmed piirkonnad getostuvad.

Riigile ja kohalikule omavalitsusele esitatakse suuremaid nõudmisi: neid nähakse kiriku ja selgeltnägijate kõrval viimase lootuse ja toe pakkujatena. Kohaliku omavalitsuse, kiriku ja perede ühiste jõupingutuste tulemusel tagatakse hädaabi vaestele.

Haridustase langeb, kuna tugevad, motiveeritud õpetajad lahkuvad ja õpikeskkond amortiseerub. Kutsekoolidest jääb tegutsema vaid Pärnumaa kutsehariduskeskus Pärnus, kooli Tihemetsa keskus suletakse nagu suletakse ka TÜ Pärnu kolledž. Kultuurielus on tippsündmusteks „Warmduscher“, kino, jaanipeod ja suvetuurid.

Mittetervislikud eluviisid saavad elunormiks. Suureneb alkoholism, suitsetamine, narkomaania, HIV, tuberkuloosi ja teiste nakkushaiguste levik. Perearsti- ja eriarstiabi kättesaadavus on kesine. Pärnu Haiglas ei pakuta enam eriarstiabi, seda saab nüüd ainult Tallinnast või Tartust. Haigla jätkab hooldus- ja esmatasandi haiglana. Perearstiabi kättesaadavus on kesine ja maapiirkondades täiesti puudulik.

Kohaliku omavalitsuse süsteem tsentraliseeritakse, kogu juhtimine ja elanike teenindamine koondatakse Pärnusse.

Rahvastikuareng

Inimesed lahkuvad maakonnast üha kasvavas tempos, eelkõige noored, haritumad ja jõukamad, aga ka tööotsingul lihttöölised. Sisseränne on juhuslik, seda ajendab suures osas lootus leida odava kinnisvara näol taskukohane elamispaik.

Sündimus on madal, keskmine eluiga mitte ei kasva, vaid isegi väheneb. Loomulik iive on tugevalt negatiivne. Toimub rahvastiku keskealisustumine: elanikkonnas on vähe noori ja pensioniealisi. Elanike arv väheneb oluliselt nii maal kui linnas. Monoasulad ja väiksemad külad võivad elanikest tühjaks jääda.

Keskkonnamuutused ja tehniline taristu

Olemasolev ehitatud keskkond amortiseerub tugevalt, uusehitisi lisandub napilt. Korruselamute piirkonnad nii linnas kui maal getostuvad, külad tühjenevad.

Teede ja tänavate katte kvaliteet halveneb. Ei suudeta tagada kõigi kohalike kruusateede hooldust ning talvel lume sahkamist. Raudteeühendus Tallinnaga likvideeritakse, kuna reisijaid pole piisavalt. Ühendus saartega toimub vaid laevade ja hõljukitega, lennuühendus üksnes erakorralistel põhjustel. Sadamaid ei jõuta korras hoida, taas algab nende lagunemine. Liinibussid sõidavad vaid Pärnu ja suuremate piirkonnakeskuste vahel.

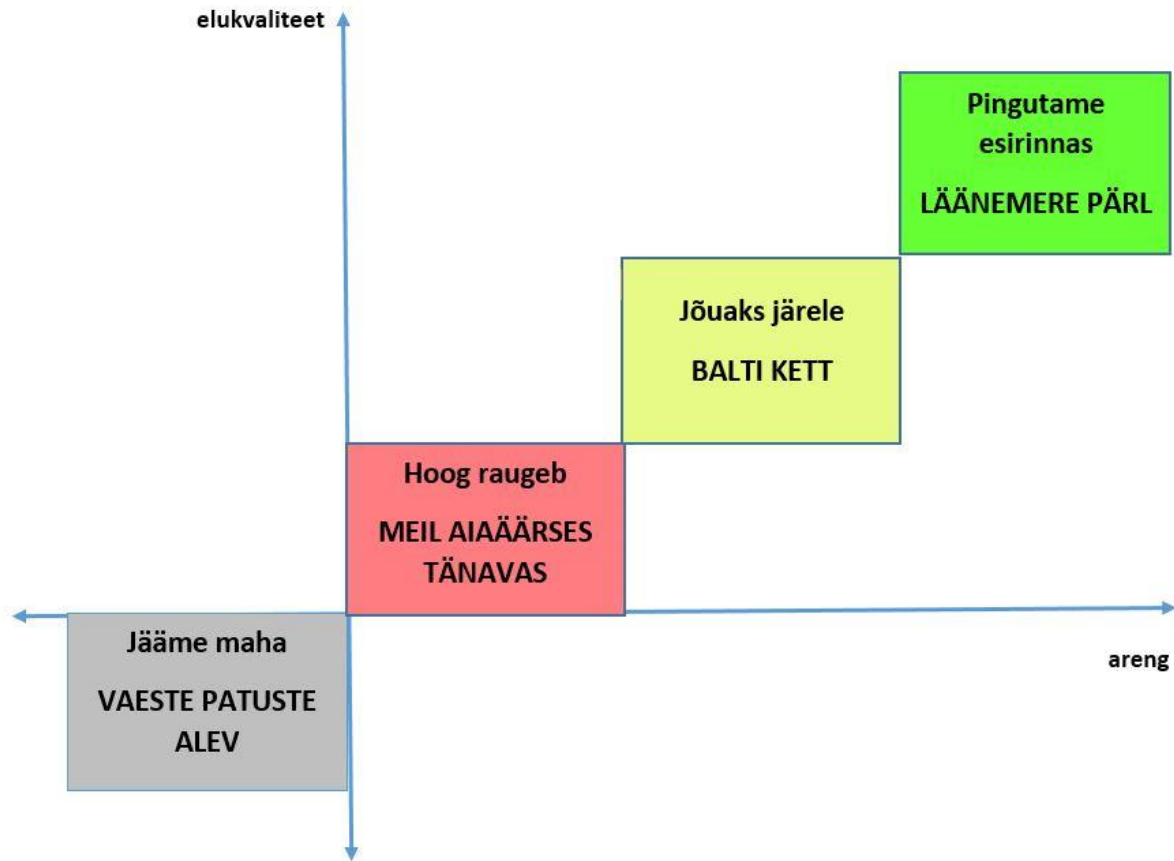
Investeeringud ÜVK süsteemidesse lakkavad ning sagenevad lekked. Jäätmekogumises piirduakse segaolmejäätmete äraveoga. Inimesed eiravad tasulist teenust ja eelistavad sellele taas prügi vedamist metsa alla. Keskkonnakaitse ja loodushoid ei ole inimeste ja ühiskonna jaoks olulised teemad. Pärnumaa keskkonnaseisund halveneb.

Stsenaariumite võrdlus ja valik strateegia alusena

Eeltoodud stsenaariumite kirjelduste põhjal on ilmne, et „vaeste patuste aleviks“ mandumine ei ole enamikele pärnumaalastele vastuvõetav. Arendustegevuses saab see toimida üksnes hoiatava tulevikupildina sellest, kui võrd halvasti võivad asjad minna, kui midagi ei tehta või siis tehakse midagi väga rumalasti. Eelnevalt loodud tarbimisele suunatud ja mugavale provintslusele apelleeriv stsenaarium on küll kütkestav, kuid teravalt kerkib üles küsimus sellise arengutee jätkusuutlikkusest. Aiaäärne hubasus võib üsna ootamatult vaeseks ja patuseks aleviks muutuda või osutuda. Pealegi on, nagu eelpool selgus, tunnetatud muutmisvajadused hoopis ulatuslikumad, kui seda nõuaks kolmas arengutee.

Kaks esimest stsenaariumit on mõlemad suunatud arengule, erineb aga nende pakutud arenguhüppe pikkus ning eeldatav mõju sotsiaalsetele suhetele. „Balti keti“ stsenaarium on konkurentsistsenaarium, mis seab ülesandeks parematele ja suurematele järelejõudmise. Selliselt püstitatuna sisaldab see stsenaarium endas paratamatult ka majanduslikust, sotsiaalsest ja piirkondlikust ebavõrduisusest tulenevaid pingeid ja rahulolematust.

„Läänemere pärl“ on ainus arengutee, mis tagaks avatud maailmas ja pikaajalises perspektiivis pärnumaalastele rahulolu. Kuid kindlasti sisaldab see endas mitmeid „Balti keti“ elemente, eelkõige näiteks kiiretest ühendustest kasusaamist või energiajulgeolekut.

Joonis 1. Pikaajalised arengustsenaariumid arengu ja elukvaliteedi dimensioonidel

Ei ole midagi rahuldust pakkuvat, kui on esirinnas pingutamine. Kuivõrd stsenaariumid on üles ehitatud arenguambitsioonide kahanevas järjestuses, siis on selge, et arenguvajadused on suurimad seoses „Läänemere pärli“ stsenaariumiga ja väikseimad „vaeste patuste alevi“ stsenaariumi realiseerimisel. Kuid isegi „vaeste patuste alevi“ on vaja teha midagi selleks, et inimestel oleks töökoht ja lastel võimalik koolis käia. Maakonna pikaajalise visiooni (2035+) koostamisel on oluline võrrelda positiivseid arengustsenaariume omavahel, unustamata ohte ja stsenaariumites sisalduvaid nõrku külgi.

Järgnevas tabelis esitatakse üldised arenguvajadused kahes lõikes. Esmalt see, mida on vaja teha, et jõuda järele (2. stsenaarium), ning seejärel täiendavad muutmisvajadused, mis lubaksid Pärnumaal võtta sisse koha Läänemere linnaregioonide esimeses reas.

Tabel 1. Kahe positiivse stsenaariumi kaheastmeline võrdlus

	Balti kett (+)	Läänemere pärl (++)
Majandusareng	Tootlikkuse kasv (kulude kokkuhoid, efektiivsus), muutused majandusstruktuuris	Kapitali ja teadmiste võrgustumine, rahvusvahelised investeeringud, eksport
	Tööjõu kvaliteedi kasv	Juhtimisinnovatsioon nii era- kui avalikus sektoris
	Teadmiste import	Teadmiste tootmine ja rakendamine majanduses, IKT ja loomemajandus, biomajandus ja taastuvenergeetika
	Ettevõtluse kapitaliseerituse kasv (sh. välisinvesteeringud)	Koostöökultuuri areng, innovaatiline tootearendus ja loomingulisuse rakendus
Sotsiaalareng	Personaalsele arengule suunatud väärtuste tugevnemine	Terviklik, personaalseid ja sotsiaalseid aspekte siduv väärtussüsteem
	Finants- ja staatusmotivatsiooni keskus isiku arengus ja tegevuses	Eneseteostuse sisemise motivatsiooni keskus isikute ja organisatsioonide arengus ja tegevuses
	Kvaliteetse erialase kutse- ja kõrghariduse pakkumine regiooni majanduse võtmevaldkondades	Elukestva õppe kultuuri juurdumine - mitmekesine ja paindlik õppetöö
	Teadmistepõhine arendus	Läbi räägitud ja vastutustundlik arendus
	Keeleoskus töövahendina	Pluralistlik ja loominguline kultuuritaju, erinevad keeled kui suhtlusvahendid
Rahvastikuareng	Sündimuse suurendamine	Tervena elatud eluea pikendamine
	Sisserände suurendamine, väljarände vähendamine	Sisserändesoovi loomine
Keskkonnamuutused ja tehniline taristu	Piirkondlik ebavõrdsus - arenenud ja vähemarenenud piirkonnad	Multipolaarne ja ühtlaselt arenenud maakond
	Tsoneeritud maakasutus	Multifunktsionaalne maakasutus
	Saastekoguste vähendamine ja keskkonnakahjude minimeerimine	Looduse, miljöo- ja maastikuväärtustega arvestav inimtegevus
	Arengut toetav transpordisüsteem	Tervislikud eluviisid ja aktiivsed liikumisharrastused

Lisa 4. Pärnumaa arenguseire

4.1 Seire lühikokkuvõte

Arengustrateegia Pärnumaa 2035+ koostamise üheks osaks on seire tegemine eelmise arengustrateegia (Pärnumaa 2030+) eesmärkide täitmise ja tegevuskava elluviimise kohta aastatel 2015-2018 (vt lisa 4).

Seire ja analüüsi puhul siin ja edaspidi (kui ei ole märgitud teisiti) on Pärnu maakonda käsitletud 2017. aasta haldusreformi eelsetes piirides. Üheks põhjuseks on teatud viiteaeg statistika ilmunisel.

Inimarengu valdkonnas võib võrreldes 2010. aastal planeerituga märgata oodatust suuremaid edusamme. See puudutab nii rahvatervise (nt keskmise eluea pikenemine) kui ka kultuurivaldkonna näitajaid. Kohati on aga märgata vastupidiseid tendentse – nt sarnaselt kogu Eestile on esinenud tagasimineku periood tervena elatud aastate osas, samas on jätkunud hüpe sotsiaalse taristu arendamise osas.

Positiivne areng on toimunud ka Pärnumaad läbivate riigi põhimaanteede rekonstrueerimisel (nt Rakvere ja Valga maanteed, Via Baltica Nurme õgvendus). Valminud on Põhja-Pärnumaa suur ümbersõit ja mustkattega ühendustee Lätiga üle Jäärja. Praeguseks vahepealsetel aastatel kiires tempos edenenud maanteede mustkatte alla viimine kahjuks takerdunud. Ka lennu- ja raudteetranspordi arengus on viimastel aastatel toimunud pigem taandareng. Seda aga enne uut oodatavat arenguhüpet, mis peaks kaasnema lähitulevikus nii lennujaama rekonstrueerimise kui Rail Balticu ehitamisega. Kiire edasimineku on toimunud keskkonnataristu valdkonnas, mis on olnud (sarnaselt veel kolme Eesti maakonnaga) suurim EL struktuurivahendite investeeringute paigutamise koht.

Nähtav murrang on toimunud ühistranspordi valdkonnas, sh nii bussiliikluse kui ka reisiparvlaevaühenduste osas. Edukalt rakendus tööle Pärnumaa Ühistranspordikeskus, korraldati ümber ja loodi ühtne info- ja piletisüsteem, rajati Pärnusse uus keskne bussijaam, rekonstrueeriti parvlaevasadamad ja liinile toodi uued parvlaevad nii Kihnu kui Saaremaa suunal. Tugevalt panustati omavalitsuste poolt kergliiklusteede võrgustiku väljaarendamisse. Omavalitsuste ühistöö headeks näideteks on Pärnumaa Ühistranspordikeskus, Pernova loodusmaja ja Lottemaa väljaarendamine.

Eelnenud tegevuskavadega seotud suurimad õppetunnid seisnevad tõdemuses, et märkimisväärsetest edusammudest elukeskkonna parendamisel ei piisa, kui maakonnas ei ole küllaldast valikut ega hulka normaalset äraelamist pakkuvaid töökohti. Seda ilmestab fakt, et aastatel 2007-2014 vähenes Pärnu maakonna sisemajanduse koguprodukti (SKP) osatähtsus Eesti SKP-st enim (1,1 protsendipunkti võrra), mis oli pikim järjestikune langusperiood Eesti maakondade seas. Kui 2007. aastal moodustas Pärnumaa osatähtsus 5,0% riigi SKP-st, siis 2014. aastal oli see kõigest 3,9%. Peale 2014. aasta madalaimat taset Pärnumaa osatähtsus Eesti SKP-st järgmisel kahel aastal siiski stabiliseerus 4,2% juures ning loodetavasti on sellega vahepealne mõõn ületatud. Viimaste andmete (2016. a) järgi kuulus Pärnumaa juba koos Harjumaa ja Tartumaaga nende kolme maakonna sekka, mille osatähtsus Eesti SKP-s kasvas.

Viimast majanduslangust iseloomustavaks faktiks on ka see, et Pärnumaalt oli (suhtarvudes) pärit suurim välisriigis töökohta omav töötajate arv (8% hõivatutest), kusjuures teisel kohal

(7% hõivatutest) oli naabermaakond Viljandimaa. Kindlasti on välisrände pöördumisel nüüd suureks väljakutseks olla naasejate jaoks tagasitulekul atraktiivseks elukohaks. Siinkohal on rõõmustav uue trendina tõdeda välisrände saldo muutumist plusspoolele (+212) 2017. aastal.

Eurotoetuste kasutuselevõtu poolest aastatel 2004– 2018 on Pärnumaa olnud nõ keskmike hulgas, olles nii viis aastat tagasi kui ka praegu toetuste mahult elaniku kohta 7. kohal Eesti maakondade seas. Vastavalt Rahandusministeeriumi andmetele seisuga 01.08.2018, on Pärnumaa saanud EL struktuuritoetusi elaniku kohta 5244 eurot (aluseks rahvastikuregistri rahvaarv seisuga 01.01.2018). Eesti vastav näitaja on 5317 eurot elaniku kohta, nii on Pärnumaa tase 99% Eesti keskmisest (siit ja alljärgnevast arvestusest on välja arvatud maakondade vahelised koostöö- ning üleriigilised projektid).

Toetusi on saanud mahus 459 791 934 eurot ehk 6,4% Eesti vastavast näitajast, kusjuures Pärnumaal elab 6,5% Eesti rahvastikust. Maakonnas on toetusi saanud 2389 projekti (8,3% kogu Eestis toetatud 28 832-st projektist). Toetatud projekte oli Pärnumaal perioodil 2004-2006 kokku 345, perioodil 2007-2013 kokku 1165, perioodil 2014-2020 aga 879. Maakonna kohalike omavalitsuste seas on kõige rohkem toetatud projekte Pärnu linnast – kokku 931 (39% projektidest maakonnas) kogumahus 189 254 484 eurot, neist perioodil 2004-2006 kokku 138, perioodil 2007-2013 kokku 501, perioodil 2014-2020 aga 292.

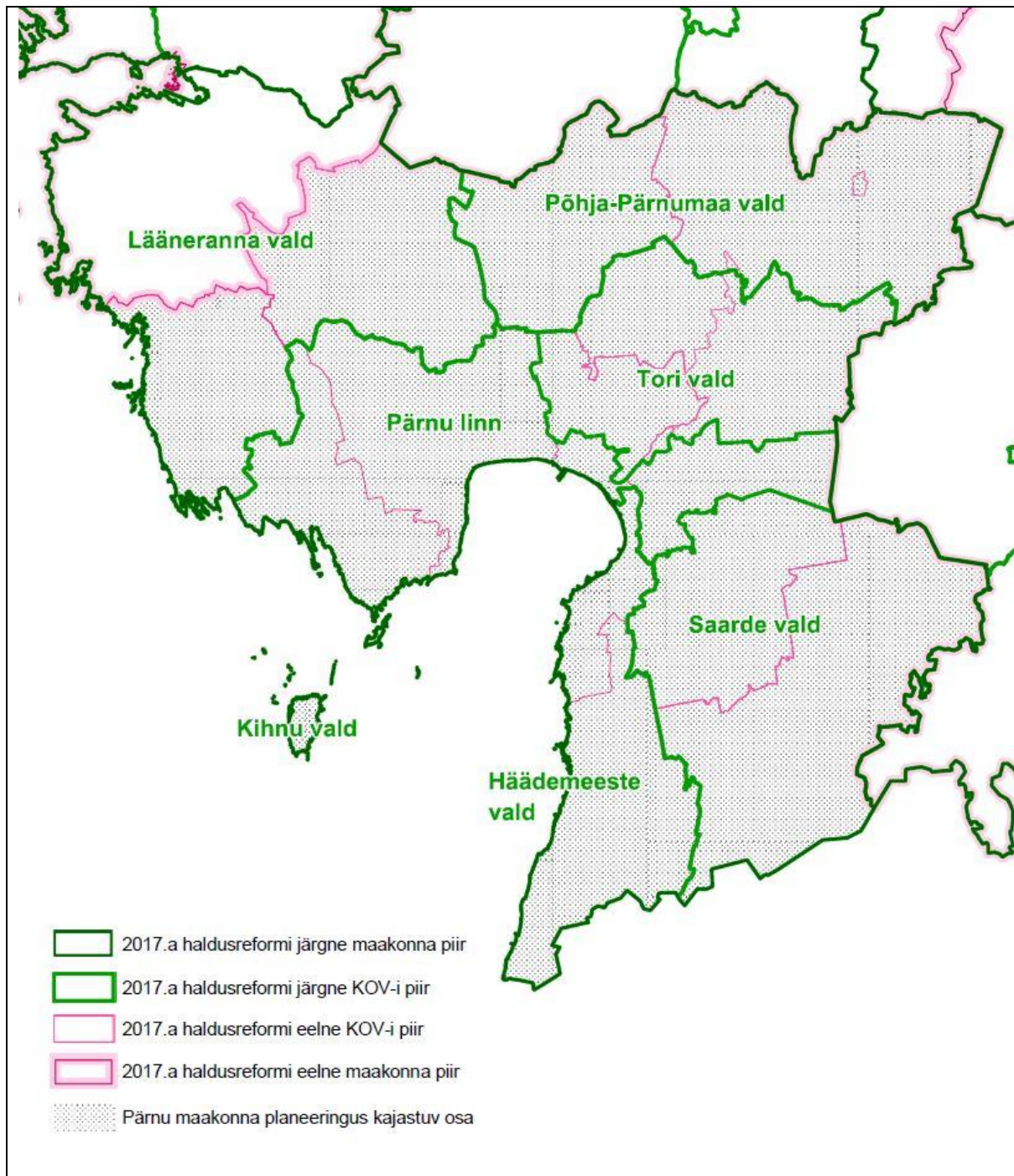
Enim on Pärnumaal toetust saanud keskkonna valdkond (sh veemajanduse taristu), sarnaselt veel kolmele Eesti maakonnale. Regionaaltoetuste (mis hõlmab ka siseriiklikke programme) osas on Pärnumaa edukus kõikunud – väga edukas oli nt 2013. aasta, kui toetuste mahult elaniku kohta oli Pärnumaa Eestis esikohal.

Kokkuvõtteks, Statistikaameti poolt kuus aastat tagasi koostatud uurimus „Eesti piirkondlik areng 2012” (mis pole endiselt oma aktuaalsust kaotanud) näitas, et Eesti 15 maakonda võis elukvaliteedi näitajate järgi jagada kolme gruppi. Pärnu maakond kuulus tüüpi 2 – nn “harju keskmised” koos Hiiu, Järva, Lääne, Lääne-Viru, Rapla ja Viljandi maakondadega. Tüüpi 1 – „tulevad toime” – kuulusid tollal ainult Harju ja Tartu maakond.

Käesoleva strateegia Pärnumaa 2035+ (koos tegevuskavaga) elluviimine peab kaasa aitama Pärnumaa keskmisest kiiremale arengule, jõudmaks gruppi „tulevad toime”. Esimesi lootustandvaid märke selle kohta on juba märgata – Pärnumaa on taas sisemajanduse koguprodukti väärtuselt elaniku kohta jõudnud Eesti maakondade seas kolmandale kohale.

4.2 Statistiline ülevaade ja lähteolukorra analüüs

Pärnu maakonna arengustrateegia 2035+ arenguseire tegemine sattus unikaalsesse aega, kus enamiku Eesti maakondade piirid on hiljuti muutunud (12-l 15 maakonnast), rääkimata kohalike omavalitsuste arvu vähenemisest ligi kolm korda (Pärnu maakonnas 19-lt 7-le).

Kaart 1. Pärnu maakonna haldusjaotus enne ja peale haldusreformi.

Sellest tulenevalt on käesolevas arenguseires tagasivaadet tehes kasutusel nii „oli“ kui „on“ sõna. Sõna „oli“ on kasutusel juhul, kui tagasivaade aluseks on 2017. aasta sügisel toimunud haldusreformi-eelne „pilt“, sõna „on“ aga juba käesoleva aasta situatsiooni kirjeldades ja analüüsid. Eeltoodu kajastub hetkel kättesaadavates statistilistes andmetes, mis suures osas põhinevad veel haldusreformi-eelsel olukorral.

Selgituseks lisame siia juurde vastava skeemi (allikas - Pärnu maakonna planeeringu kehtestamise otsus), kus kaardil 1 on kujutatud Pärnu maakonna ja kohalike omavalitsuste halduspiirid enne ja peale haldusreformi.

Lisaks käesolevale arenguseirele tuleb kindlasti tutvuda ka aastatel 2015–2017 koostatud Pärnu maakonna planeeringuga, sealhulgas selle seletuskirja ja lisadest ruumilise arengu analüüsiga, aga samuti maakonnaplaneeringu teemaplaneeringutega.

Arenguseire algperioodiga aitab süvitsi tutvuda Statistikaameti poolt (koostöös Pärnu Maavalitsusega) väljaantud „Eesti Statistika Kvartalikirj“ 1/2016, mis maakondliku erinumbrina (mis on senini jäänud Eestis ainsaks) käsitles Pärnu maakonna arengu väljakutseid.

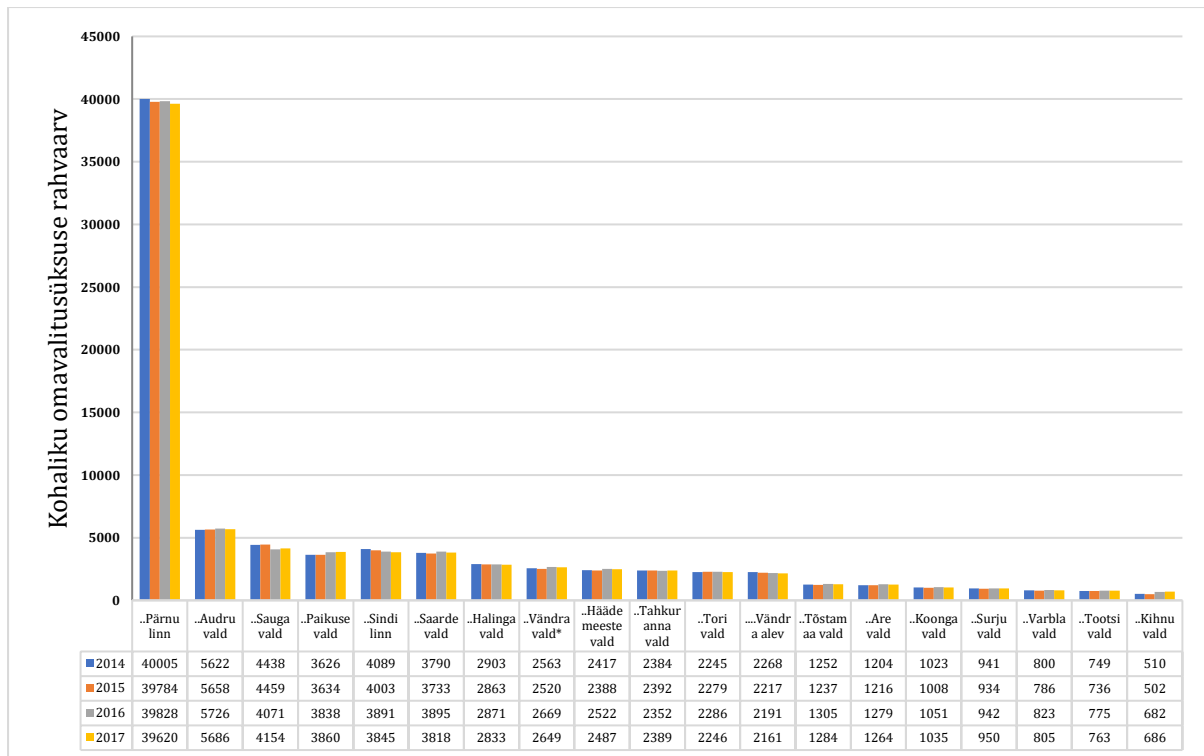
Rahvastikuareng

Pärnumaa elanike arv oli veel 2017. aasta 1. jaanuaril Statistikaameti andmetel 82 535 inimest, aga juba aasta hiljem (01.01.2018) haldusreformi tulemusena 86 163 inimest (rahvastikuregistri järgi 87 681). Maakonna suurimas kohalikus omavalitsuses – Pärnu linnas – elas neist selle reformi järel 50 403 (rahvastikuregistri järgi 51 649 inimest) ehk ligi 59%.

Eelmise seireperioodi kohta märkisime, et nelja aasta (01.01.2010 vs 01.01.2014) jooksul oli maakonna rahvaarv vähenenud 90 496-lt 86 397-ni ehk 4,5%, sh Pärnu linnas 43 610-lt 41 523-ni ehk 4,8% rahvastikuregistri järgi, Statistikaameti järgi aga 86 590-lt 82 829-ni ehk 4,3%, sh Pärnu linnas 41 520-lt 40 005-ni ehk 3,6%. Kogu Eesti puhul kahanes rahvaarv samas ajavahemikus 1 333 290-lt inimeselt 1 315 819-ni ehk 1,3%.

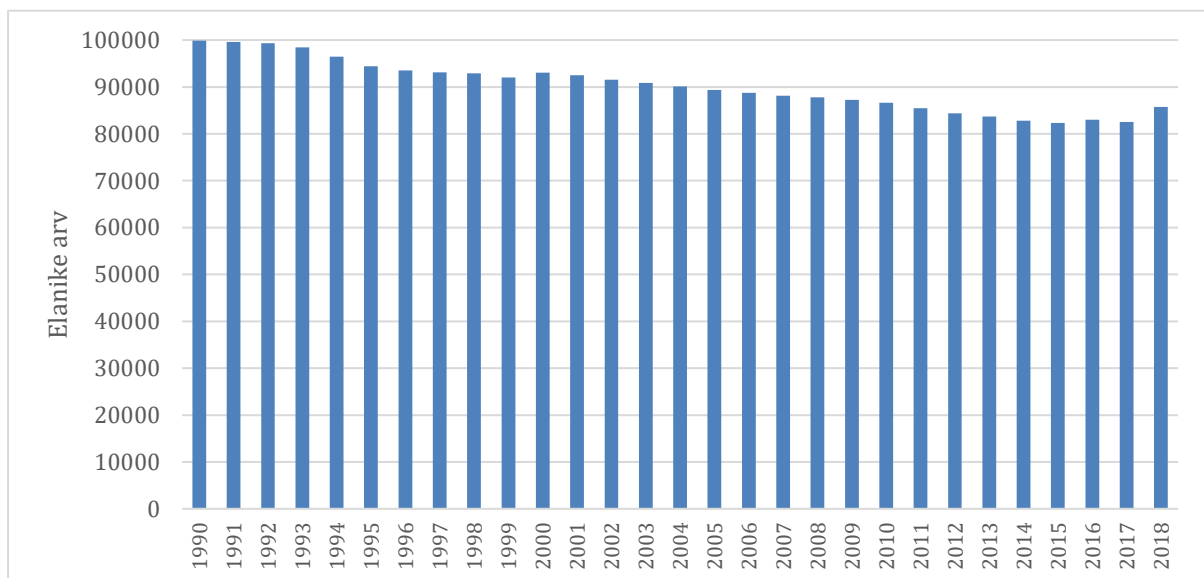
Uue seire üheks aluseks on kindlasti andmete võrreldavus. Seetõttu on võrdlusaastateks 2014 ja 2017, mõlemal juhul seisuga 1. jaanuar. Rahvastikuregistri järgi langes selle kolme aasta jooksul Pärnumaa elanikkond 86 397-lt 84 462-ni, kokku 1935 elaniku võrra ehk 2,2%. Märkusena, kogu Eesti puhul kahanes rahvaarv 1 354 670-lt 1 352 320-ni ehk 0,2%, seega rahvastiku kahanemise tempo langes nii Pärnu maakonnas kui ka Eestis.

Endistest kohalikest omavalitsustest olid Pärnumaal nõ tõusjate poolel valglinnastumise tõttu rahvaarvu kasvatajad: Tahkuranna 4,9%, Sauga 3,8%, Paikuse 0,8% ja ka stabiilne Are nullprotsendise kasvuga. Ülejäänud maakonnas elanike arv kahanes, sh maakonnakeskuses Pärnu linnas -2,0%. Enim kahanes elanike arv: Varblas (-8,0%); Vändra alevis (-7,7%); Saardes (-6,7%); Sindis (-5,6%); Tõstamaal (-5,6%) ja Halingas (-5,2%).

Joonis 1. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste rahvastik seireperioodil enne haldusreformi, 2014-2017, seisuga 01.01. Allikas: Statistikaamet.

Keskuslinn Pärnu lähitagamaal (mille moodustavad uuest kohalikest omavalitsustest Pärnu linna ja Tori valla territooriumid) elab üle 72% laienenud maakonna rahvastikust. Siia tuleb lisada veel Häädemeeste valla põhjaosa ja Saarde valla loodeosa. Lisaks Pärnu linnale on maakonnas suuremateks keskusteks veel maakonnaplaneeringus tugitoimekeskustena märgitud Vändra, Kilingi-Nõmme ja Lihula.

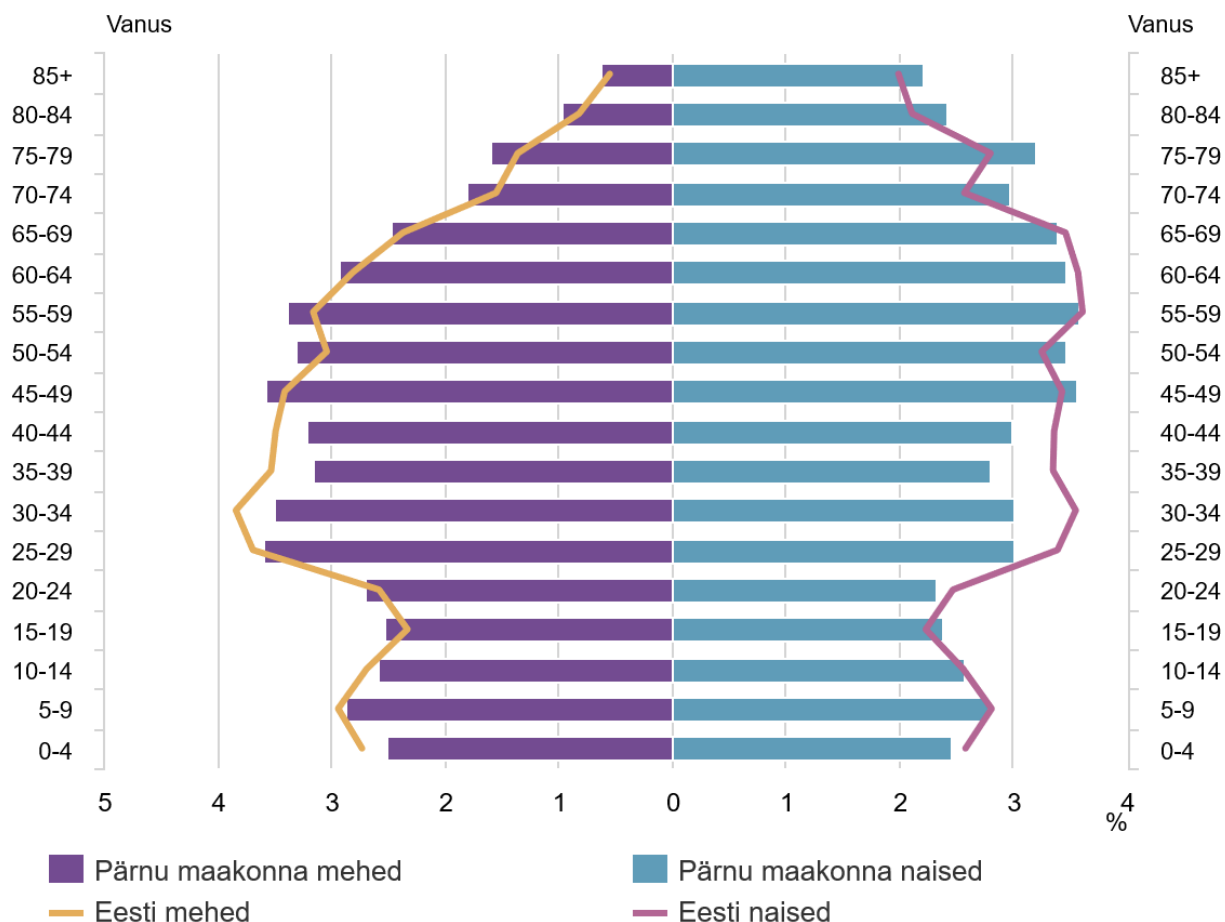

Joonis 2. Pärnu maakonna elanike arv, 1990–2018, seisuga 01.01. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: 2016. aastal läks Statistikaamet rahvastiku osas üle registripõhisele arvestusele, mistõttu rahvastiku aegreas on vaadeldav ebaloosulik muutus. 2017. aasta sügisel toimunud haldusreformi tagajärjel liitusid Pärnu maakonnaga endised

kaks valda Lääne maakonnast – Hanila ja Lihula vald. Märkusena, koos Pärnu maakonna Koonga ja Varbla vallaga moodustus Lääneranna vald. Hanila ja Lihula valla rahvastiku liitmine kajastab Pärnu maakonna rahvaarvu tõusust 2018. aastal.

Pärnu maakonna rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

Allikas: Statistikaamet

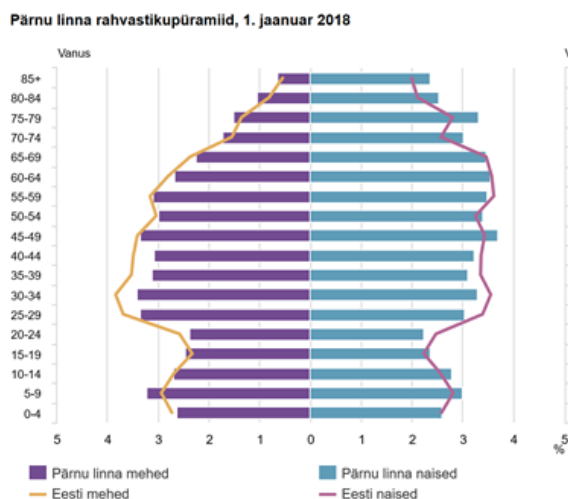
Joonis 3. Pärnu maakonna rahvastikupüramiid, 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Pärnu maakonna rahvastikupüramiid kattub enamvähem Eesti rahvastikupüramiidiga. Suurimate anomaaliatena paistavad silma nooremas keskeas (25-44-aastased) elanike vähesem osakaal võrreldes Eesti keskmisega, seda nii meeste kui ka (veel rohkem) naiste puhul. See kajastub ka vastaval joonisel maakonna soolis-vanuselise struktuuri kohta, kus tuleb veel ilmekamalt välja meeste ja naiste eluea erinevus.

Alljärgnevalt on toodud rahvastikupüramiidid uute kohalike omavalitsuste lõikes. Kui Pärnu linna ja ka Tori valla rahvastikupüramiidid kattuvad samuti enamvähem Eesti omaga, siis teiste kohalike omavalitsuste rahvastikupüramiidide puhul torkab silma Eesti keskmisest ebasoodsam soolis-vanuseline struktuur.

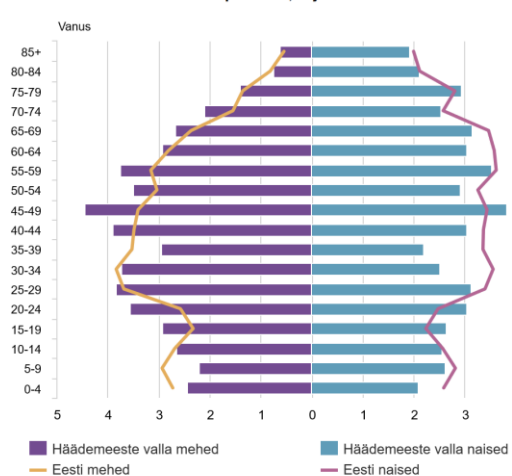
arengustrateegia Pärnumaa 2035+

Pärnu linna rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

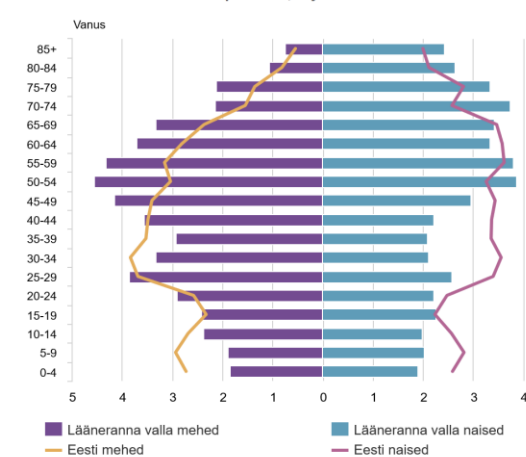
Allikas: Statistikaamet

Häädemeeste valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

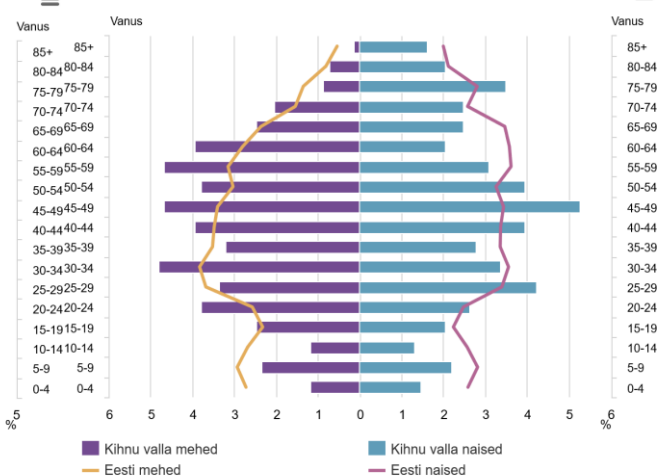
Allikas: Statistikaamet

Lääneranna valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

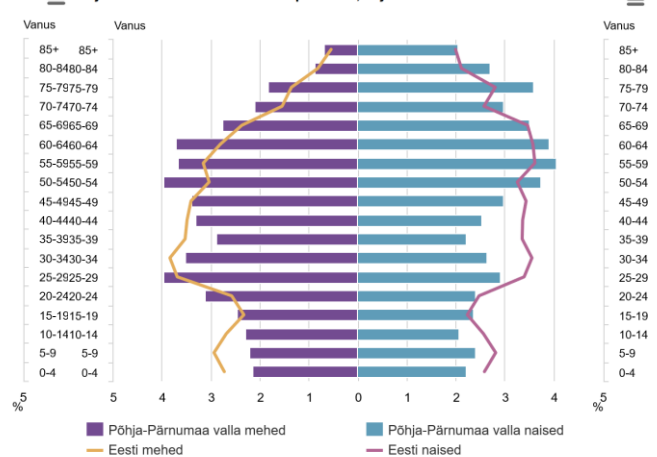
Allikas: Statistikaamet

Kihnu valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

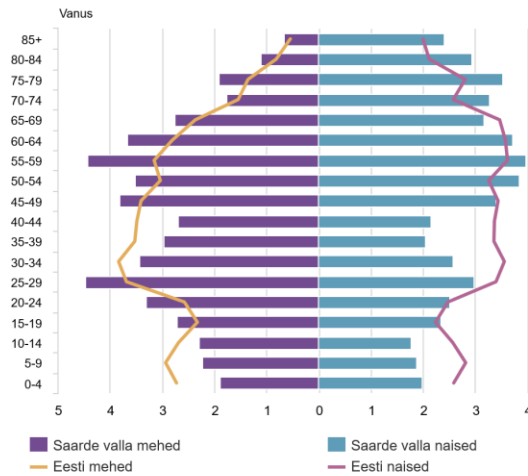
Allikas: Statistikaamet

Põhja-Pärnumaa valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

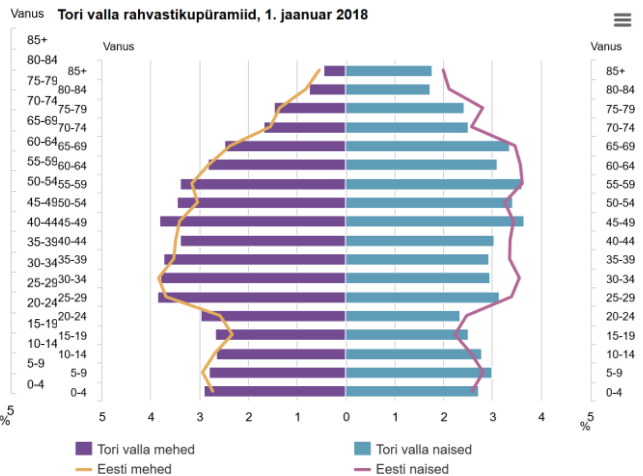
Allikas: Statistikaamet

Saarde valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

Allikas: Statistikaamet

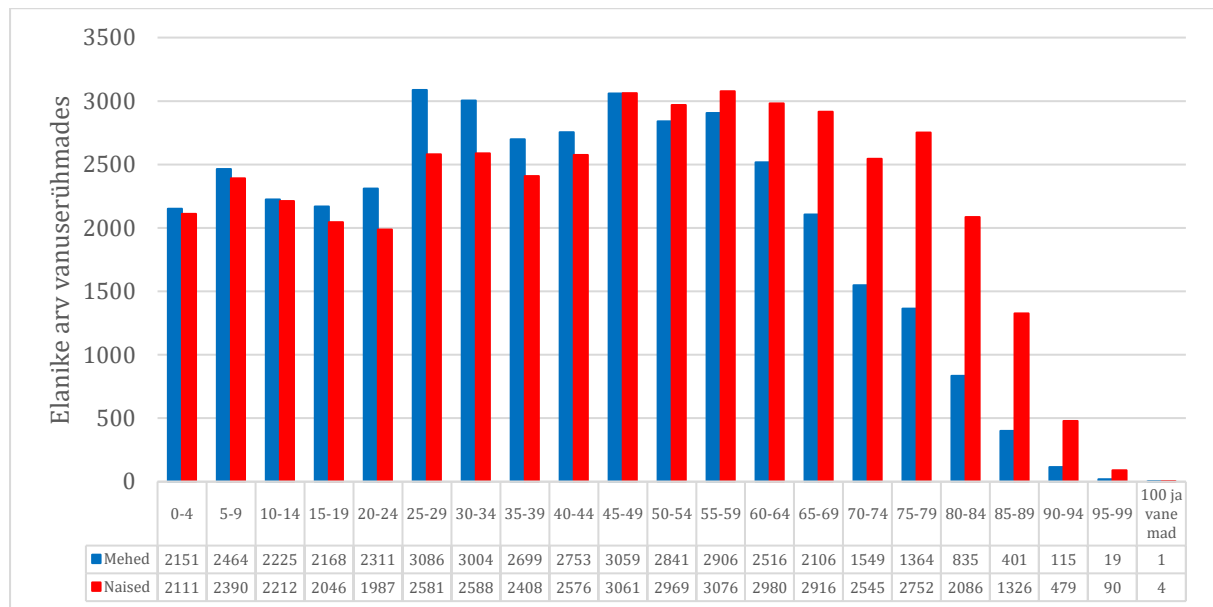
Tori valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2018

Allikas: Statistikaamet

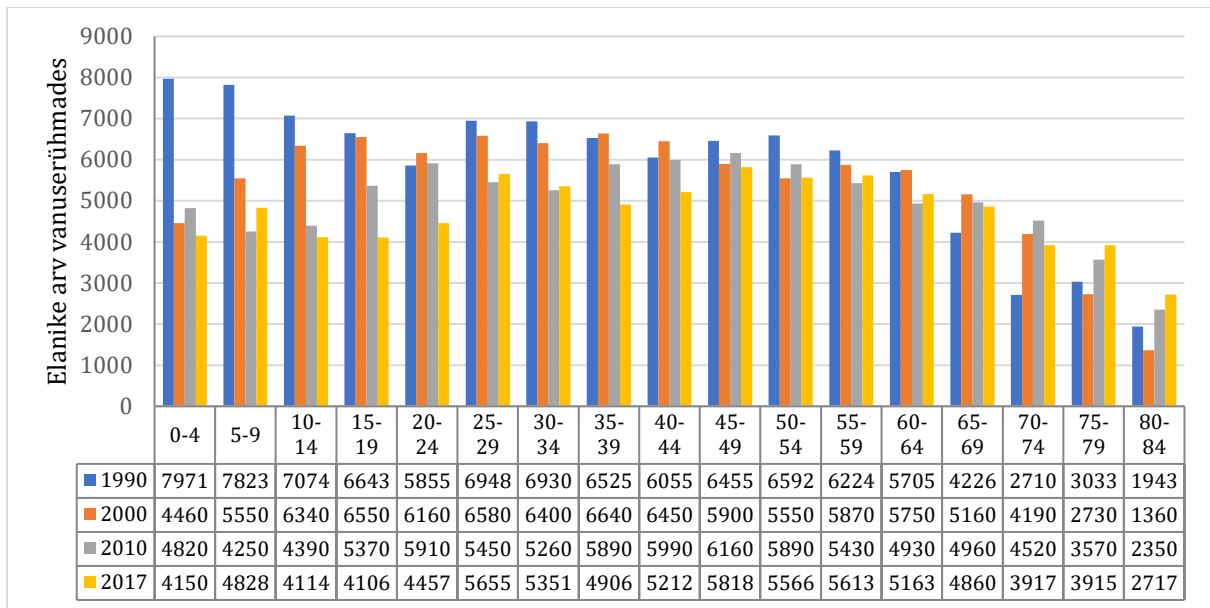
Joonis 4. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste rahvastikupüramiidid, 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Rahva suurima paiksuse poolest paistis viimase, 2011. a rahvaloenduse järgi üle Eesti silma Kihnu vald. Nimelt on 73% Kihnu elanikest sündinud saarel (vastandina Vaivara vald Ida-Virumaal vaid 12%-ga).

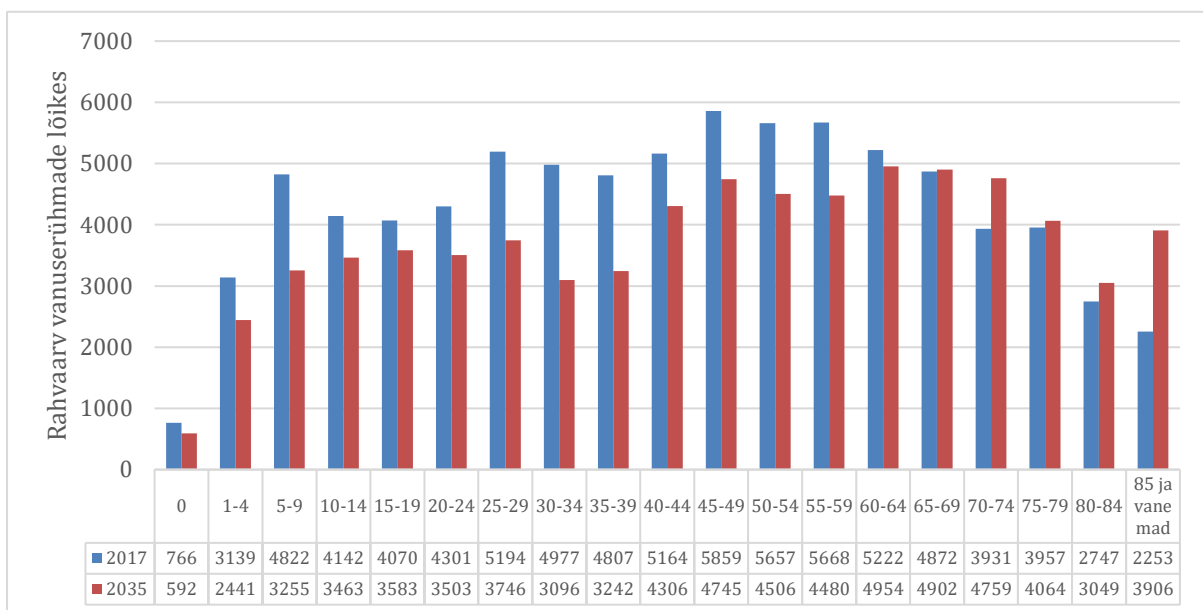

Joonis 5. Pärnumaa rahvastiku soolis-vanuseline jaotus vanuserühmade lõikes, 2018. Allikas: Statistikaamet.

Alljärgnevalt on välja toodud maakonna rahvastikus ilmnenu muutused ühiskonna vananemise suunas.

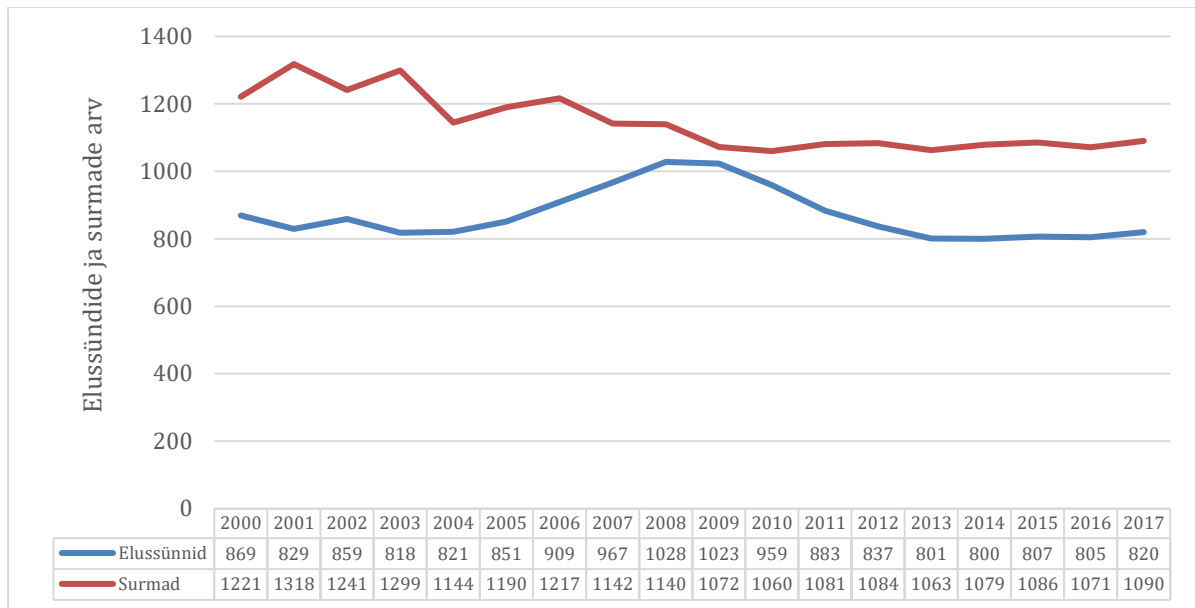

Joonis 6. Pärnumaa rahvastiku vanuseline jaotus vanusegruppide lõikes, 1990-2017. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 7. Pärnumaa rahvastiku vanuseline jaotus vanusegruppide lõikes, 2017 / 2035 – aluseks maakonna rahvaarv 01.01.2012. Allikas: Statistikaamet.

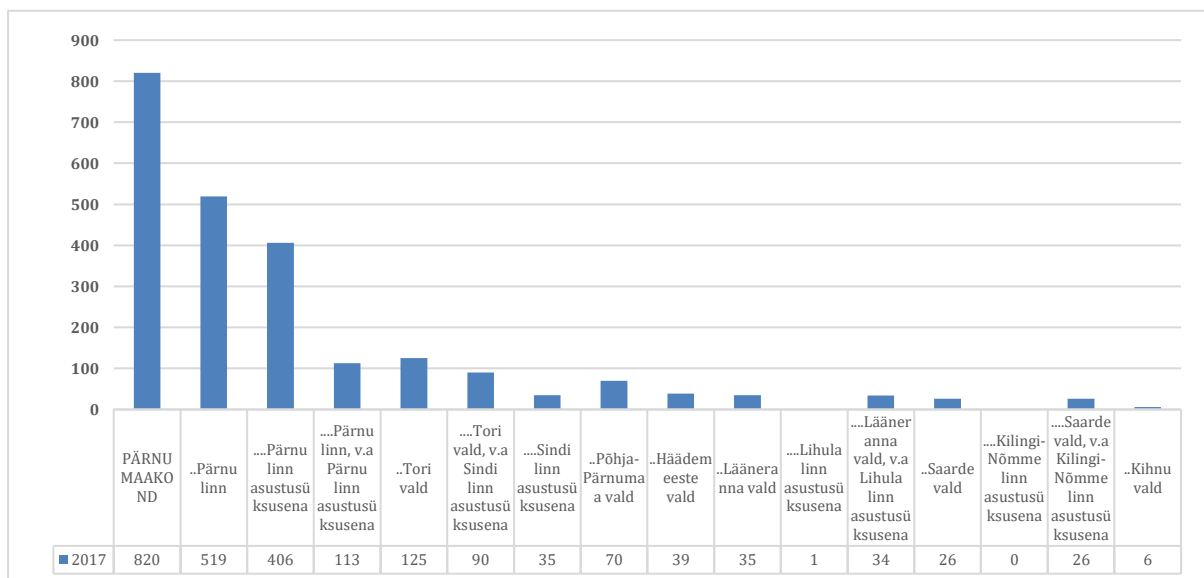
Maakonna elanike arv on viimase 28 aasta (1990-2017) jooksul vähenenud enam-vähem samal kiirusel kogu Eesti näitajaga (-17,4% Pärnumaal ja -16,2% Eestis). See „kahanemine suuremaks“ on olnud Eesti maakondade rahvastikuarengute kontekstis siiski üks väiksemaid langusi: neljandal kohal peale Harjumaad (-4,1%), Tartumaad (-10,7%) ja Raplamaad (-14,2%). Seetõttu on Pärnu maakonna rahvastiku osatähtsus Eestis jäänud enam-vähem stabiilseks: ca 6%.

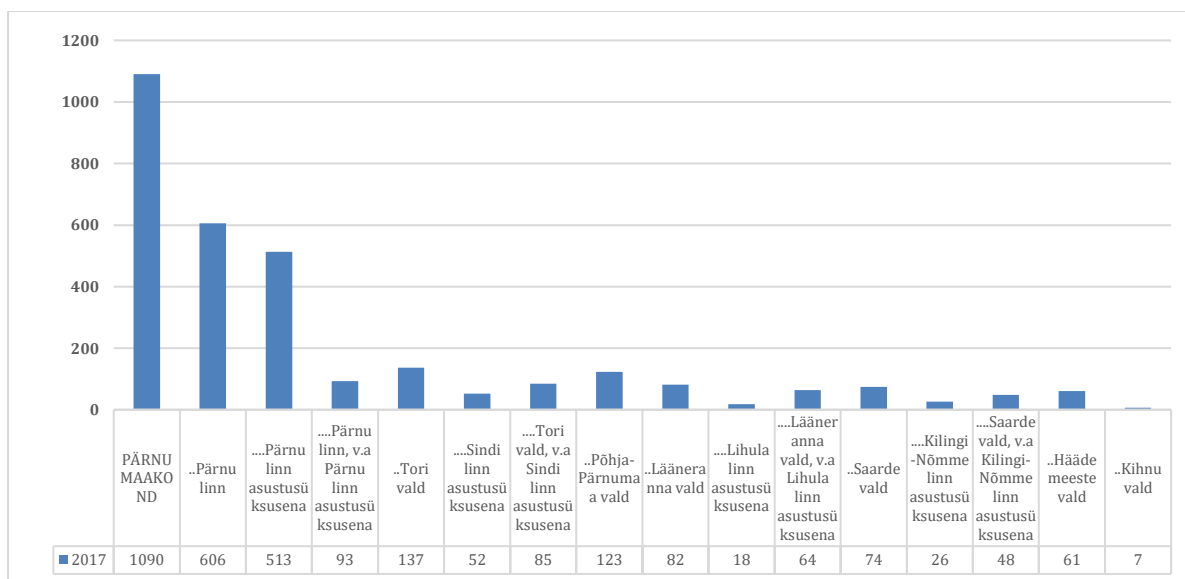
Joonis 8. Elussünnide ja surmade arv Pärnumaal, 2000–2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Elussünd – elusalt sündinud lapse ilmaletoomine, st elustunnustega lapse sünd, sõltumata raseduse kestusest.

Ülaltoodud joonis kajastab sealhulgas surmade arvu ülekaalu sündide arvuga võrreldes, st loomulik iive on negatiivne. Kui aastatuhande vahetusel oli see vahe 352, siis 2017. aastal 270: surmade arv on kahanenud sündide arvust rohkem.

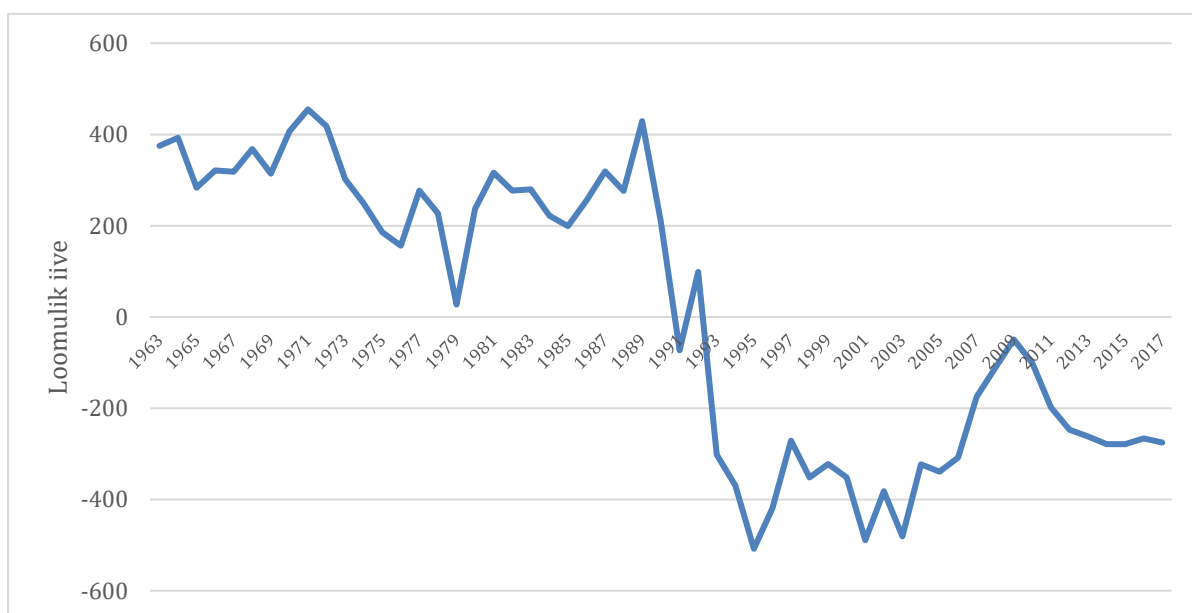

Joonis 9. Elussünnid Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste (ja linnade) lõikes, 2017. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 10. Surmad Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste (ja linnade) lõikes, 2017. Allikas: Statistikaamet.

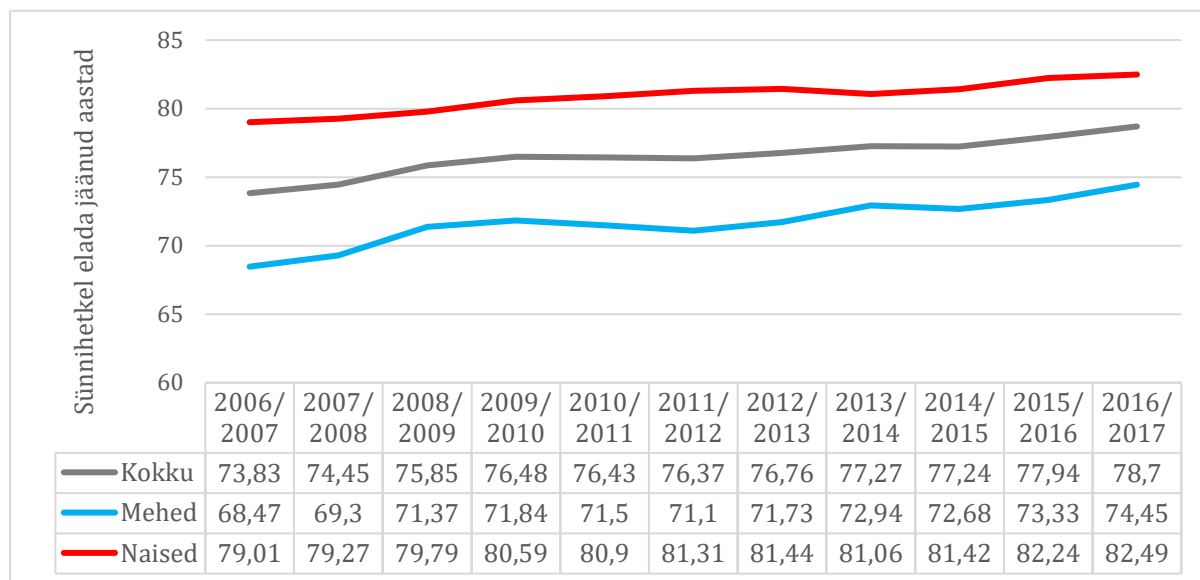
Pärnu maakonda iseloomustavad sotsiaalmajanduslike näitajate osas maakonna-siseselt suured kontrastid. Kolme rahvaloenduse (1989, 2000, 2011) andmete järgi jagunesid rahvaarvu suhtelise muutuse poolest (võrreldes Eesti keskmisega) viimase paarikümne aasta jooksul tollased (st haldusreformieelsed) maakonna kohalikud omavalitsused alljärgnevalt: kasv iseloomustas tollaseid linnalähivaldasid (Audru, Sauga, Paikuse ja Tahkuranna), aeglane kahanemine aga veidi kaugemaid valdasid nagu Surju ja Tori. Kiire kahanemine iseloomustas maakonna põhjaosa viit omavalitsust (Vändra alev ja vald, Tootsi, Halina, Are) ja Kihnut, palju kiirem kahanemine aga maakonna loodeosa (Tõstamaa, Varbla, Koonga) ja Häädemeestet. Väga palju kiirem kahanemine puudutas Saarde valda.

Joonis 11. Loomulik iive (elussündide ja surmade vahe) arv Pärnumaal, 1963 – 2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Loomulik iive – aasta jooksul sündinute ja surnute arvu vahe. Positiivne loomulik iive näitab sündide, negatiivne surmade ülekaalu.

Sama trend oli nähtav kohalike omavalitsuste rahvastiku keskmise vanuse kohta (2014. a andmetel), kus skaala ühes otsas (35-39 eluaastat) olid Sauga ja Paikuse, teises otsas aga Tootsi rohkem kui 50 eluaastaga. Viimase rahvaloenduse andmetel juhtisid kuni 14-aastaste osatähtsuse poolest samuti kaks eespool mainitud linnalähedast valda, vähemalt 65-aastaste osatähtsuse poolest aga Varbla, Saarde ja Tootsi.

Joonis 12. Sünnihetkel elada jäänud aastad (vanus, milleni vastsündinu tõenäoliselt elab) Pärnumaal 2006/2007 kuni 2015/2016. Allikas: Statistikaamet.

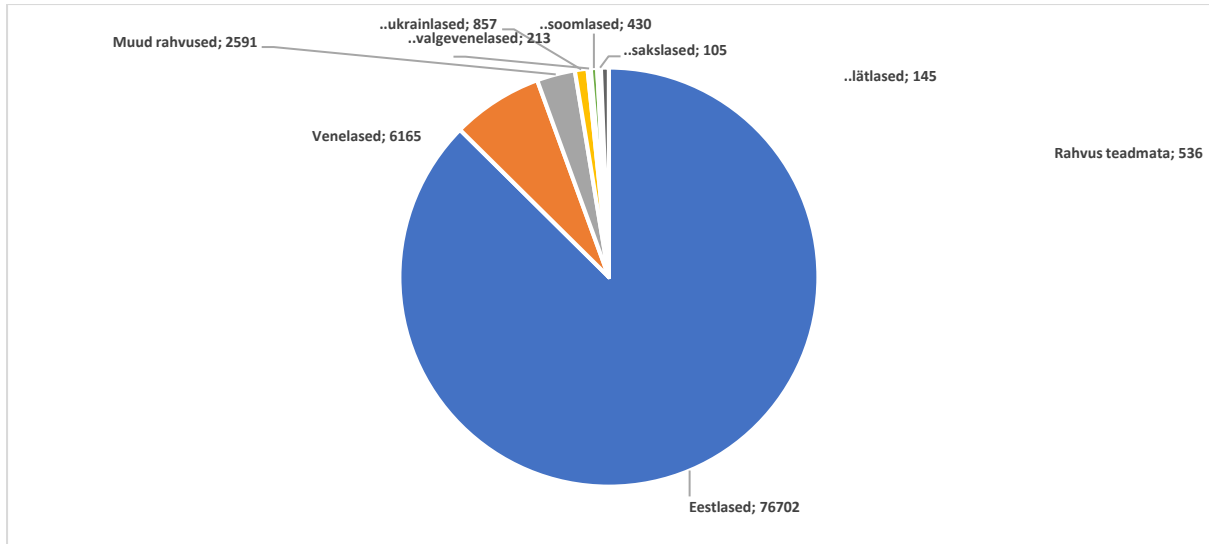
Märkus: Oodatav eluiga sünnimomendil – keskmine eluiga, kui suremus ei muutu.

Maakonna rahvastiku sooline struktuur püsis suhteliselt muutumatuna vähemalt viimased paarkümmend aastat. Kuid kui 2014. aastal oli mehi 46,8% ja naisi 53,2%, siis viimase kolme aasta jooksul on sooline tasakaal veidi paranenud. Aastal 2017 oli mehi juba 47,1% ja naisi 52,9% elanikkonnast. Viimase rahvaloenduse andmete alusel oli „pruudiprobleem“ teravam (aluseks meeste arv 100 naise kohta 20-34-aastaste seas) maakonna loodeosas, vastupidises mõttes paistab silma Pärnu linnastu.

Üle 65-aastaste osatähtsus maakonna rahvastikus on oluliselt kasvanud, mida on mõjutanud nii viimaste aastatekümnete madal sündimus kui ka keskmise eluea tõus.

Põhiseaduses väljatoodud eesti kultuuri ja keele säilimise kontekstis on tähtis, et Pärnumaa on eestlaste arvult (seisuga 01.01.2018 76 702 inimest) kolmandal kohal Eestis peale Harjumaad (352 939) ja Tartumaad (126 395), Lääne-Virumaa (51 699) ja Viljandimaa (44 671) ees.

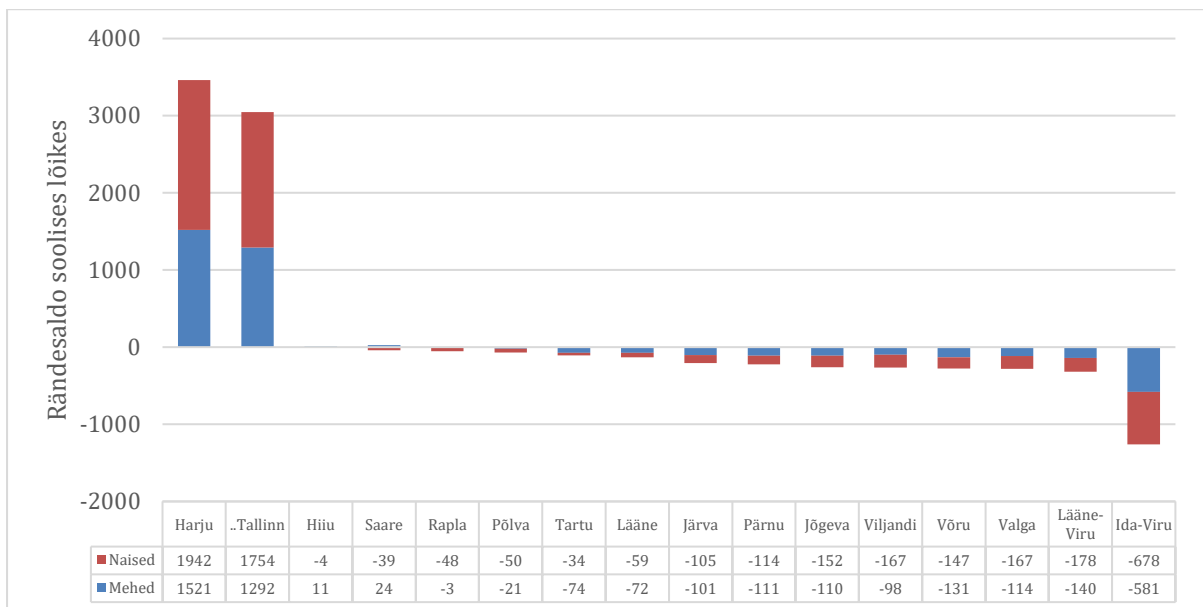
arengustrateegia Pärnumaa 2035+

Joonis 13. Pärnu maakonna rahvuslik koosseis, 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Joonisel on kajastatud rahvused, mille esindajaid elas Pärnu maakonnas vähemalt 100.

Eestlaste osakaal on alates 1990. aastatest sujuvalt suurenenud 2018. aasta alguseks (pärast haldusreformi) tasemeni 89,0% (Eestis 68,7%). Maakonna rahvastikust moodustavad venelased 7% ja ukrainlased 1%, järgmise nelja rahvuse (soomlased, valgevenelased, lätlased, sakslased) osatähtsus jääb igal ajal marginaalseks, ülejäänud rahvused kokku 3% ja rahvus teadmata 1%. Teistest rahvustest elanike osatähtsus on suurim linnalistes asulates (Pärnu, Sindi), kuid üheski maakonna omavalitsusüksuses ei ületa see 20%.

Joonis 14. Maakondadevahelise rände rändesaldo soolises lõikes, 2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Rändesaldo – sisse- ja väljarände sündmuste arvu vahe.

Sisseränne – tegevus, mille käigus isik registreerib elukoha uude haldusüksusesse, asustusüksusesse või asustuspäikonda. Võrreldakse aasta alguse elukohaga.

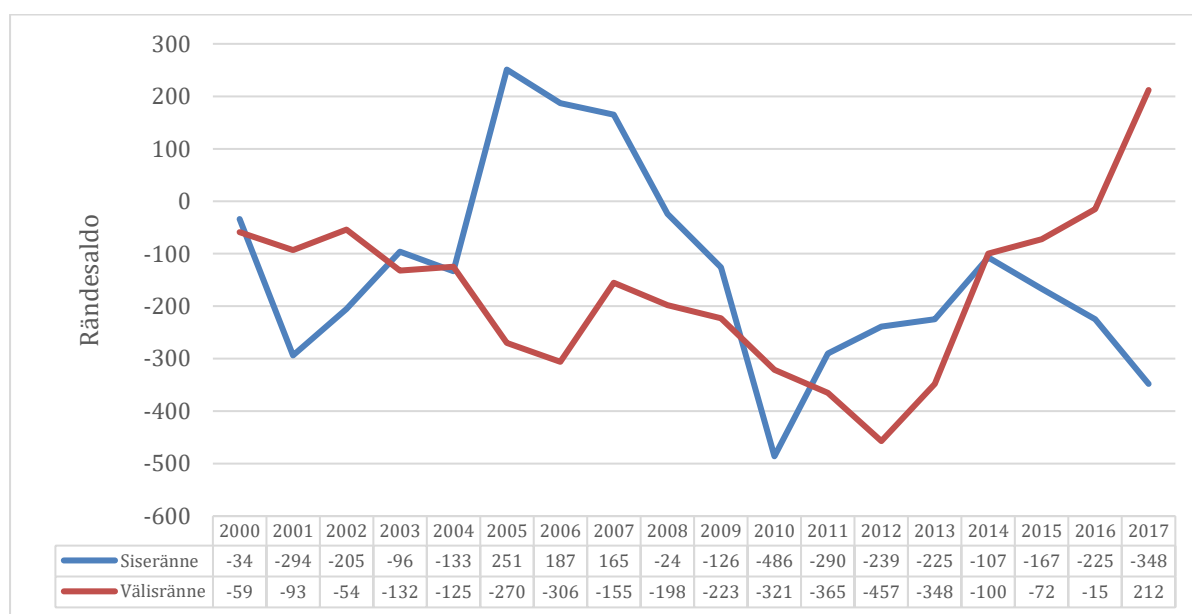
Väljaränne – tegevus, mille käigus isik registreerib enda elukoha haldusüksusest, asustusüksusest või asustuspäikonnast välja. Võrreldakse aasta alguse elukohaga.

Haldusüksus – haldusjaotusel põhinev ning seaduse ja teiste õigusaktidega kindlaks määratud staatuse, nime ja piiridega üksus, mille territooriumi ulatuses teostatakse riiklikku või omavalitsuslikku haldamist. Eesti territooriumi haldusjaotuse üksused on maakonnad, linnad ja vallad.

Asustusüksus – vald ja linn jagunevad asustusüksusteks. Asustusüksused on asulad: linnad, külad, alevikud ja alevid. Asustuspiirkond – asustusüksuste jaotamine linnalisteks, väikelinnalisteks ja maalisteks.

Rändesaldo on 2000. aastatel olnud iga-aastaselt negatiivne (v.a 2010. aastal: +10), seda ennekõike rahvastiku väljarände tõttu Harjumaale ja välismaale. Veel mõned aastad tagasi sai enamasti nentida, et Pärnumaa rändebilanss ülejäänud maakondadega (st v.a Harjumaaga) oli enamasti positiivne, erandiks vaid mõned aastad, aga nüüd kahjuks enam mitte. Aastal 2017 oli Pärnumaal positiivne rändebilanss vaid lähinaabritega ja mõnede Kagu-Eesti maakondadega, kokku kuue maakonnaga 14-st: Viljandimaaga +42, Järvamaaga +40, Raplamaaga +25, Valgamaaga +13, Võrumaaga +7 ja Läänemaaga +2. „Kurja juureks“ oli endiselt Harjumaa: 2017. aastal oli rändesaldo -520.

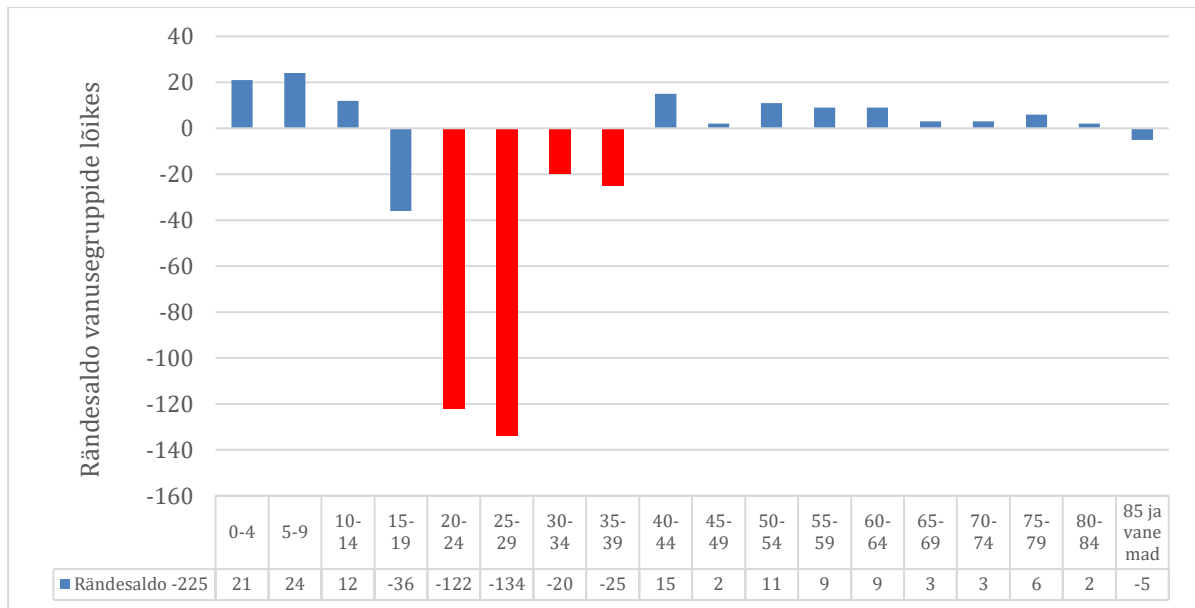
Positiivse poole pealt tuleb välja tuua välisrände saldo liikumist plusspoolele (+212) 2017. aastal, esmakordselt sel aastatuhandel. Välisrände suurimad miinusmärgid jäävad majandussurutise aega ja selle järgsetesse aastatesse: -321 aastal 2010, -365 aastal 2011, -457 aastal 2012 ja -348 aastal 2013.

Joonis 15. Pärnumaa rändesaldo 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Siseränne – elukohavahetus Eesti ühest haldus-, asustusüksusest või asustuspiirkonnast teise. Sama maakonna haldus- või asustusüksuste vahelist elukohavahetust nimetatakse maakonnasiseseks rändeks, elukohavahetust ühest maakonnast teise nimetatakse maakondadevaheliseks rändeks.

Välisränne – elukohavahetus üle Eesti piiri.

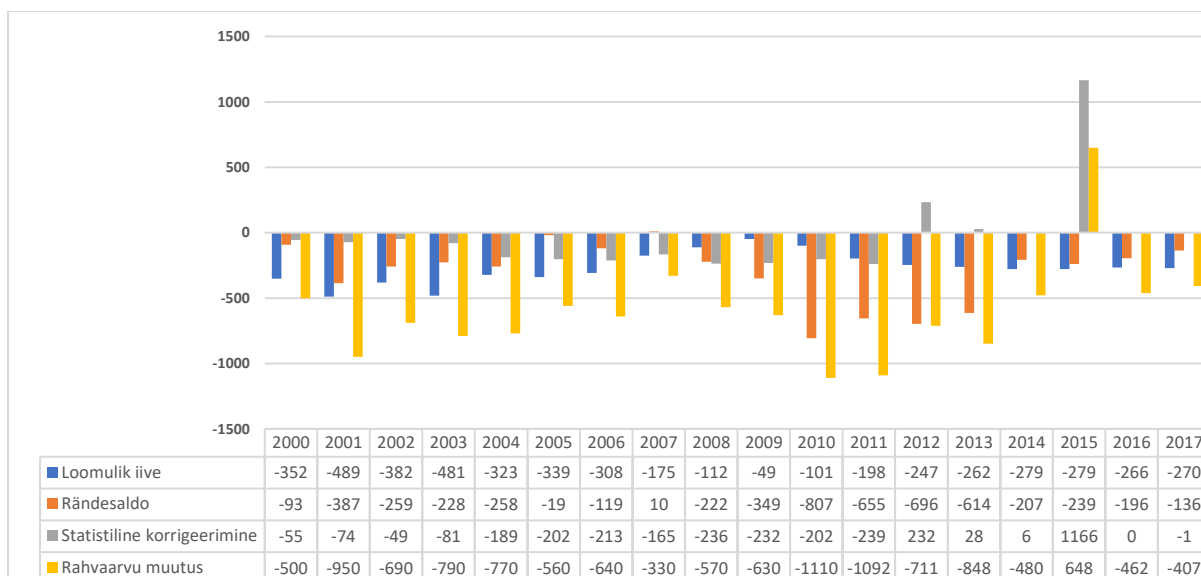
Joonis 16. Pärnumaa rändesaldo Eesti-siseselt (maakondade vaheline ränne) vanuserühmade lõikes, 2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Punasega on tähistatud negatiivse rändesaldoga vanuserühmad. Selle joonise rändesaldo näitab Pärnu maakonna ja ülejäänud Eesti vahelist elanike rännet.

Tabel 1. Rändesaldo (sise- ja välisränne) Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste lõikes, 2017. Allikas: Statistikaamet.

Maakond / Kohalik omavalitsus	Sisseränne		Väljaränne		Rändesaldo	
	Siseränne	Välisränne	Siseränne	Välisränne	Siseränne	Välisränne
Pärnu maakond	1087	937	1435	725	-348	212
sh linnaline asustuspriirkond	528	455	704	342	-176	113
sh väikelinnaline asustuspriirkond	99	88	145	74	-46	14
sh maaline asustuspriirkond	460	394	586	309	-126	85
Pärnu linn	1230	567	1333	426	-103	141
sh Pärnu linn asustusüksusena	1148	419	1363	342	-215	77
Tori vald	471	121	506	82	-35	39
sh Sindi linn asustusüksusena	127	36	132	19	-5	17
Häädemeeste vald	184	47	168	56	16	-9
Kihnu vald	17	1	11	7	6	-6
Lääneranna vald	110	64	170	42	-60	22
sh Lihula linn	33	11	32	11	1	0
Põhja-Pärnumaa vald	204	86	277	76	-73	10
Saarde vald	89	51	188	36	-99	15
sh Kilingi-Nõmme linn	51	11	72	16	-21	-5

Praeguse kümnendi lõpus väheneb sünditusealiste naiste arv ehk suurem osa sünditusealisi naisi on ise ilmavalgust näinud 1993. aastal alanud väikese sündivusega perioodil, mis toob kaasa ka sündivate laste arvu kahanemise ja elanikkonna olulise vananemise alguse.

Joonis 17. Rahvaarvu muutuse komponentide dünaamika Pärnumaal, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

Elanike arvu languse põhjustest oli aastatel 2008–2010 esikohal negatiivne rändesaldo. Erinevalt sellest ajast on nüüd trend muutunud: loomuliku iibe negatiivne mõju rahvaarvule on viimasel kolmel-neljal aastal suurenenud. Kui perioodil 1995-2003 oli see aastas keskmiselt 400 inimest, siis 2009. aastal jäi negatiivne iive alla 50 inimese, langeses aastal 2013 tasemeni -262. Drastiliselt on langenud summaarne sündimuskordaja, mis 1970-1980. aastatel oli üle kahe, kuid alates 1990. aastate algusest on olnud vahemikus 1,4-1,6. 2007. aastal tõusis summaarne sündimuskordaja taas üle 1,6.

Statistikaameti ja Tartu Ülikooli poolt koostatud rahvastikuproгноosi järgi peaks Pärnumaa rahvastik rännet arvesse võttes aastate 2014-2040 jooksul vähenema 18%. Prognoos on parem Tartumaa (+5%), Harjumaa (+2%) ja Raplamaa (-13%) osas. Pärnu maakonna naabermaakondade osas on prognoos negatiivsem: Läänemaa -23%, Viljandimaa -26% ja Järvamaa -31%. Tegemist on nende maakondadega, mille rändesaldo on seni olnud Pärnumaa jaoks positiivne – see on aidanud teatud määral kompenseerida suurt rändevoogu Harjumaa ja välismaa suunas.

Tabel 2. Maakondade suurusjärjestus praegu (2018. a) ja arengustrateegia visiooni strateegilise ajahorisondi lõpuks (2035. a) rändega rahvastikuproгноosi 2013–2040 järgi. Allikas: Statistikaamet

Jrk. nr	Maakond	Aasta				Vahe 2018 vs 2035	
		2018		2035		Abs. näit.	%
		Abs. näit.	% Eesti rahvastikust	Abs. näit.	% Eesti rahvastikust		
1	Harju	577 033	44,2	585 817	47,9	+8784	+1,52
2	Tartu	155 371	11,9	160 150	13,1	+4779	+3,08
3	Ida-Viru	145 662	11,2	119 387	9,8	-26 275	-18,04
4	Pärnu	80 951	6,2	70 592	5,8	-10 359	-12,80
5	Lääne-Viru	57 941	4,4	48 317	4,0	-9624	-16,61
6	Viljandi	45 729	3,5	37 482	3,1	-8247	-18,03

arengustrateegia Pärnumaa 2035+

7	Rapla	34 555	2,6	31 107	2,5	-3448	-9,98
8	Võru	31 977	2,4	25 982	2,1	-5995	-18,75
9	Saare	30 071	2,3	25 078	2,1	-4993	-16,60
10	Jõgeva	30 068	2,3	24 736	2,0	-5332	-17,73
11	Valga	29 157	2,2	23 612	1,9	-5545	-19,02
12	Järva	29 099	2,2	22 873	1,9	-6226	-21,40
13	Põlva	26 358	2,0	21 709	1,8	-4649	-17,64
14	Lääne	23 488	1,8	19 852	1,6	-3636	-15,48
15	Hiiu	7920	0,6	6254	0,5	-1666	-21,04
	Kokku	1 305 380	100	1 222 948	100	-82 432	-6,31

Märkused: Maakondade rahvaarvud on arvestatud haldusreformi-eelsetes piirides. Maakonnad on järjestatud arvestusliku rahvaarvu suuruse järgi aastal 2035.

Tabel 3. Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste (haldusreformieelsetes piirides) elanike arvu prognoos 2013-2017 ja 2035 kohta (esialgne rahvastikuprognoos ilma rändeta). Allikas: Statistikaamet.

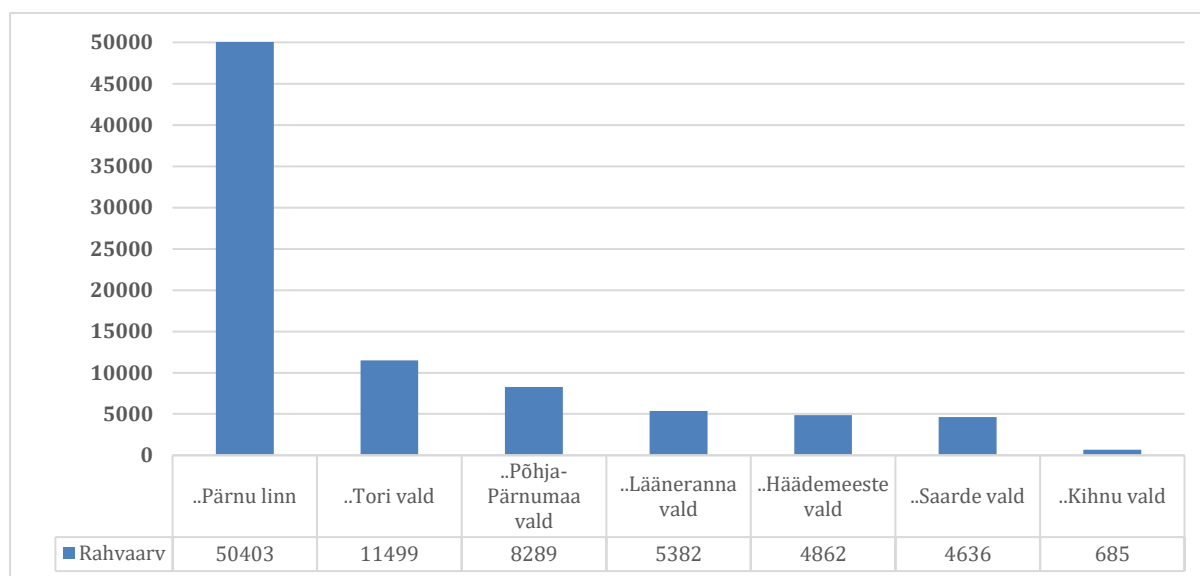
Kohalik oma-valitsus	Prognoos 2013	Rahvaarv 01.01.2013	Prog-noos 2014	Rahvaarv 01.01.2014	Prog-noos 2015	Rahvaarv 01.01.2015	Prog-noos 2016	Rahvaarv 01.01.2016	Prog-noos 2017	Rahvaarv 01.01.2017	Prog-noos 2035
Are	1170	1201	1168	1204	1166	1216	1164	1279	1161	1264	1118
Audru	5063	5193	5055	5185	5046	5209	5036	5269	5024	5232	4773
Halinga	2837	2937	2815	2903	2793	2863	2772	2871	2751	2833	2442
Häädemeeste	2377	2472	2359	2417	2341	2388	2323	2522	2306	2487	2104
Kihnu	490	516	487	510	484	502	481	682	479	686	429
Koonga	964	1037	957	1023	949	1008	941	1051	933	1035	808
Lavassaare	434	467	431	437	427	449	424	457	421	454	379
Paikuse	3592	3667	3599	3626	3606	3634	3612	3838	3617	3860	3679
Pärnu	38 531	40 366	38 515	40 005	38 479	39 784	38 428	39 828	38 363	39 620	36 393
Saarde	3734	3858	3699	3790	3663	3733	3627	3895	3591	3818	3105
Sauga	4485	4498	4504	4438	4522	4459	4538	4071	4553	4154	4610
Sindi	4060	4142	4046	4089	4032	4003	4016	3891	4000	3845	3746
Surju	907	955	905	941	903	934	901	942	899	950	883
Tahkuranna	2345	2396	2345	2384	2343	2392	2341	2352	2338	2389	2237
Tootsi	737	746	727	749	716	736	706	775	695	763	530
Tori	2204	2270	2195	2245	2186	2279	2176	2286	2167	2246	2000
Tõsta-maa	1205	1250	1195	1252	1186	1237	1176	1305	1166	1284	1011
Varbla	797	806	788	800	779	786	770	823	761	805	633
Vändra alev	2266	2306	2249	2268	2233	2217	2216	2191	2201	2161	2011
Vändra vald	2485	2604	2473	2563	2460	2520	2448	2669	2435	2649	2232
Kokku	80 683	83 677	80 512	82 829	80 314	82 349	80 096	82 997	79 861	82 535	75 123

Märkused: Lavassaare (alev) vald on tabelis kajastatud eraldi, kuna prognoosi koostamise ajal oli tegemist omaette kohaliku omavalitsusega. Teatavasti liitus Lavassaare vald Audru vallaga 2013. a sügisel. Hüpe rahvaarvudes alates 01.01.2016 kajastab muudatusi Statistikaameti meetodikas, kui rahvastiku arvestuses mindi üle registripõhisele arvestusele.

Maakonnasiseselt, võttes arvesse esialgseid rahvastikuproгноosi arvutusi ilma rändeta, on rahvastikuproгноos ainsana plussmärgiga kahe linnalähedase valla osas: Paikuse +3,74% ja Sauga +3,46%. Kõige negatiivsem proгноos on enamasti äärelisema asendiga valdade suhtes: Saarde -21,29%, Varbla -26,11% ja Tootsi -38,15%. Maakonna elanikkonna kahanemine aastaks 2040 ilma rännet arvesse võtmata ulatuks -8,63%-ni.

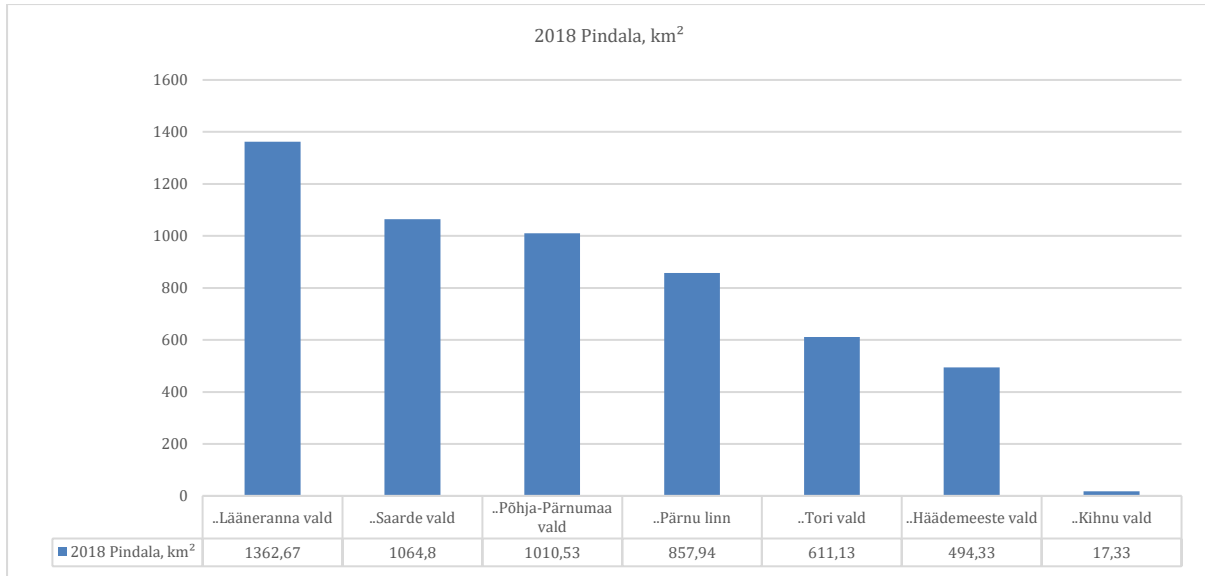
Kuna viimase paari-kolme aasta jooksul on Eesti demograafiline seisund teatud osas muutunud (nt oodatust suurem tagasiränne välismaalt), siis on Statistikaamet koostöös partneritega alustamas rahvastikuproгноosi korrigeerimist.

Maakonnasisese rände puhul domineerivad valglinnastumisega seotud tendentsid.

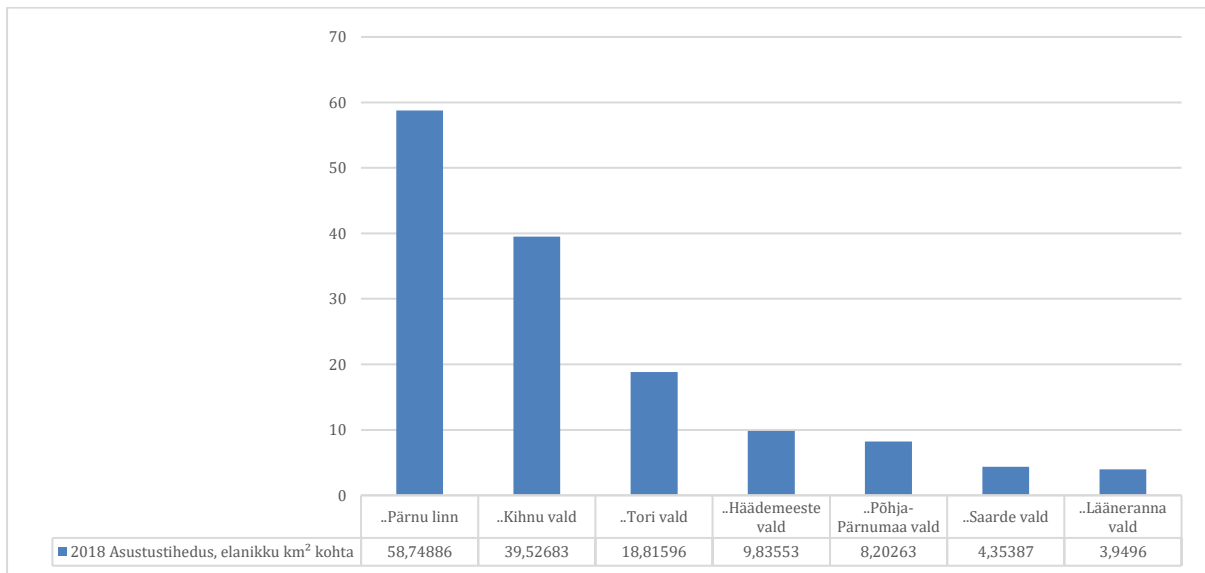
Joonis 18. Pärnumaa kohalike omavalitsuste rahvaarv seisuga 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Haldusreformi tulemusel suurenes ebaühtlus Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste rahvastiku osas. Nüüd on vahe suurima (Pärnu linn) ja väikseima (Kihnu vald) vahel juba ligi 74 korda. Kui Pärnu on suuruselt neljas linn peale Tallinna, Tartut ja Narvat, siis Kihnu on Eesti rahvarohkeim väikesaar.

Joonis 19. Pärnumaa kohalike omavalitsuste pindala seisuga 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Pärnu maakonna suure pindala tõttu mahub maakonda ka mitu suurt (Hiiumaaga samas mastaabis) kohalikku omavalitsust. Suurim omavalitsus on territooriumi poolest Eesti suurimate hulka kuuluv Lääneranna vald, järgnevad Saarde vald ja Põhja-Pärnumaa vald – kõik üle 1000 km². Järgnev Pärnu linn on omakorda oma territooriumi poolest Eesti linnadest suurim. Peale haldusreformi pole enam väikseimaks omavalitsusüksuseks Tootsi vald 1,8 km²-ga (nüüd Vändra valla koosseisus), vaid Kihnu vald 17,3 km²-ga.

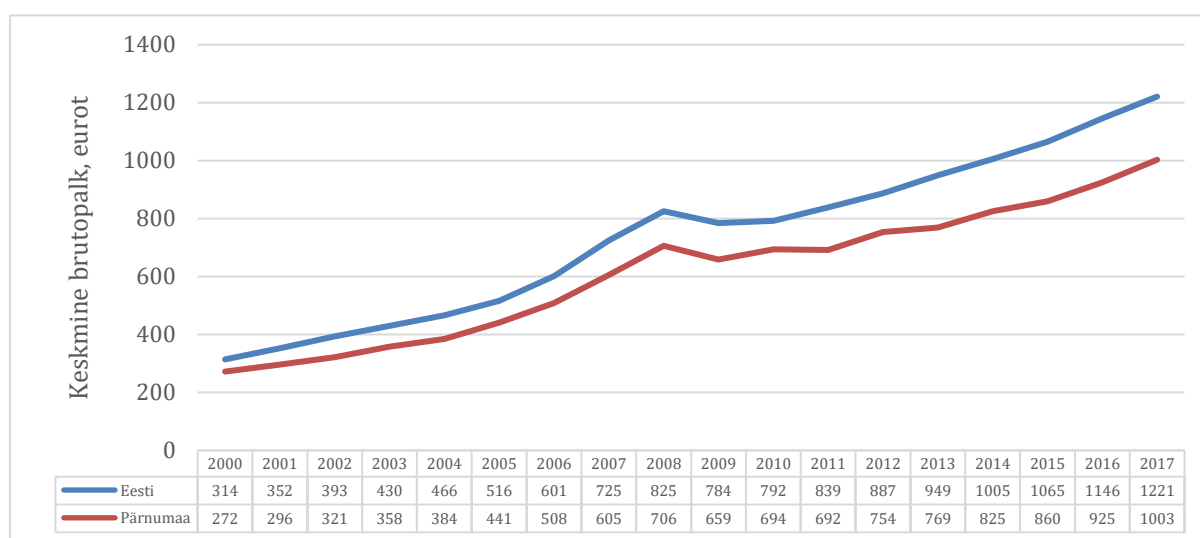
Joonis 20. Pärnumaa kohalike omavalitsuste asustustihedus (elanikku/km²) seisuga 01.01.2018. Allikas: Statistikaamet.

Pärnu maakonna asustustihedus on nüüd 15,9 inimest km² kohta, jäädes vastavale Eesti keskmisele näitajale (30,4) alla. Eesti keskmist asustustihedust ületavad ainult rahvarohkeimate maakondade (Harjumaa, Ida-Virumaa, Tartumaa) näitajad, kõigi ülejäänud maakondade näitajad jäävad alla Eesti keskmise. Pärnumaa on 5. kohal peale eespool

nimetatud kolme suurimat ja Lääne-Virumaad, järgnevad Valgamaa ja Põlvamaa. Pärnumaa keskmise „ajab kõrgeks“ Eesti suuruselt kolmas maakonnakeskus – Pärnu linn. Tegelikult iseloomustavad maakonna asustumustrit väga suured kontrastid. Definitsiooni kohast asustamata maad oli viimase rahvaloenduse ajal Eestis veidi üle 50% ja tollasel Pärnumaal veidi üle 64% maismaast. Ainult Ida-Virumaal oli asustamata maa osakaal veel suurem.

Sotsiaalareng

Maakonna elanike sissetulekud on 2000. aastatel kiiresti kasvanud: keskmine brutokuupalk perioodil 2000-2008 peaaegu kahekordistus, siis tegi aga saabunud majanduskriis oma korrektiivid. Buumiaegne 2008. aasta palgatase ületati alles 2012. aastal, aasta hiljem kui Eestis keskmiselt.

Joonis 21. Eesti ja Pärnu maakonna elanike keskmine brutokuupalk, 2000-2017, eurodes. Allikas: Statistikaamet.

Maakonna elanike keskmine brutopalk on sarnaselt kõigile Eesti maakondadele, välja arvatud Harjumaa, jäänud pidevalt Eesti keskmisest ligi viiendiku võrra madalamaks, kusjuures teatud perioodidel on see vahe isegi kasvanud. Viimaste andmete (lühiajalise statistika) alusel (2018. aasta II kvartal) on Pärnu maakond brutopalka suuruse poolest Eestis 8. kohal (81% Eesti keskmisest). Eelmise, 2017. aasta andmete põhjal oli Pärnu maakonna keskmine brutopalk Eesti maakondade seas 6. kohal.

Keskmine netopalk oli Pärnumaal 2014. aastal 725 eurot ja vastav ootus 1184 eurot (käärid 459 eurot), 2017. aastal aga 814 eurot. Eesti puhul olid need näitajad vastavalt 902 ja 1448 eurot (käärid 546 eurot), aga 2017. aastal 986 eurot.

Joonis 22. Keskmine brutokuupalk maakondade (ja Tallinna) lõikes, 2017, eurodes. Allikas: Statistikaamet.

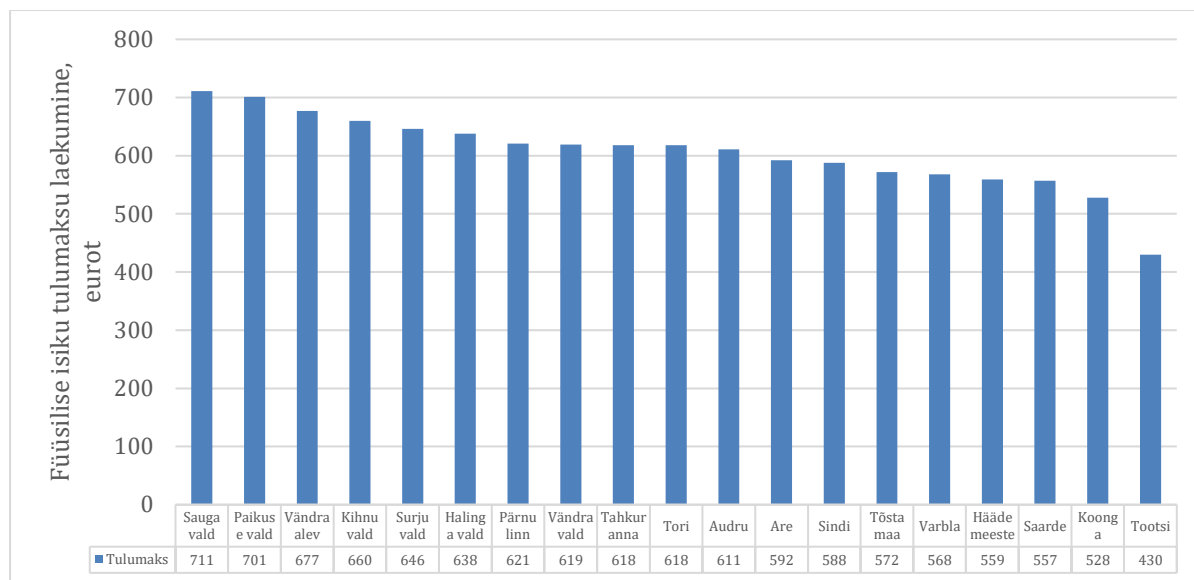
Statistikaameti poolt viimase rahvaloenduse (31.12.2011) andmetele tuginedes koostatud Eesti toimepiirkondade uuringu tulemused näitasid, et Pärnumaa moodustab laias laastus omaette toimepiirkonna, kus elas sama suurusjärg inimesi kui tollases maakonnas: 82 858 elanikku. Toimepiirkonna elanike arvu järgi oldi Eestis kolmandal kohal. Toimepiirkonna piir kattus enam-vähem maakonna piiriga, hõlmates lisaks tollase Hanila valla lõunaosa Läänemaal (tänapäeval Pärnumaal) ja tollase Kärü valla lõunaosa Raplamaal (tänapäeval Järvamaal). Samal ajal kuulus selle uuringu järgi väheste hõivatute arvuga Kanaküla kant (tollane Saarde vald) Viljandimaa toimepiirkonna koosseisu. Maakonnasisest tööalast pendelrännet uurides võis Pärnu linna toimepiirkonna (74 695 elanikku) kõrval aga eraldi välja tuua Vändra (4864 elanikku) ja Kilingi-Nõmme (3056 elanikku) lokaalsed toimepiirkonnad (mis kumbki olid keskuseks minimaalselt kolmele kandile). Kokku oli tollasel Pärnumaal 67 kanti – selle näitajaga oldi kolmandal kohal peale Harjumaad ja Ida-Virumaad. Pärnu linnalähivööndisse kuulus 22 kanti, üllatavalt vähe kante (13) kuulus aga siirdevööndisse. Sarnaselt Viljandimaaga ja Võrumaaga oli eespool toodud näitajate järgi Pärnu linna puhul tegemist tugeva maakonnakeskusega.

Riigisisese töörande puhul oli pärnumaalaste jaoks atraktiivseim Harjumaad (4% hõivatutest). Näiteks Pärnust käisid viimase rahvaloenduse andmete järgi Tallinnas tööl 603 inimest. Väljaspool maakonna piire käisid Pärnusse tööle Tallinnast 147, Tartust 51, tollasest Vigala vallast (nüüd Märjamaa valla osa Raplamaal) 18, Viljandist 18 ja tollasest Hanila vallast 15 inimest.

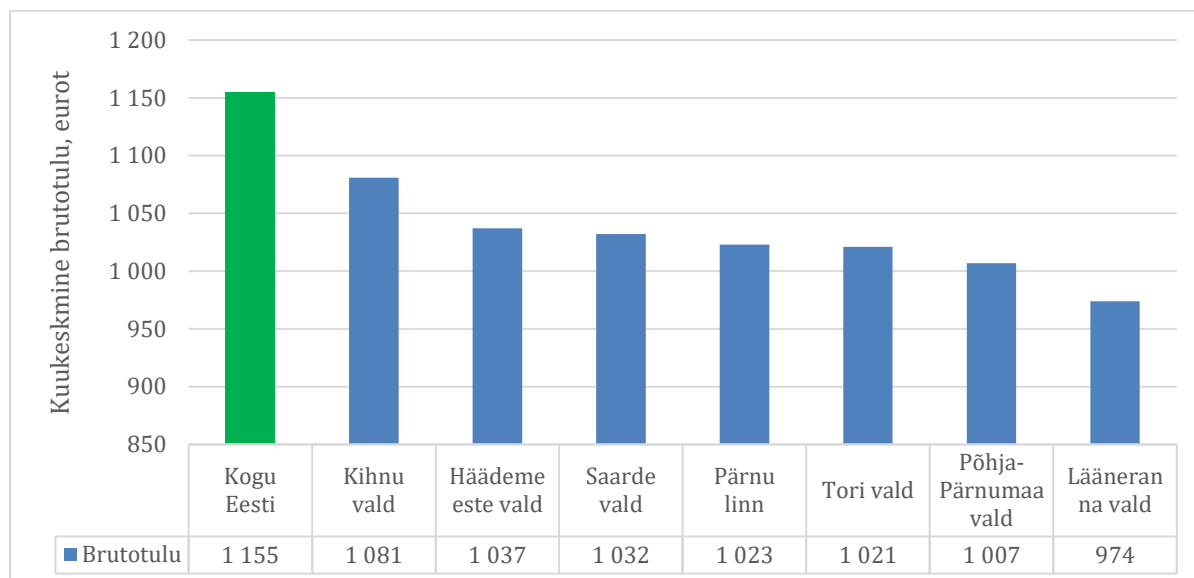
Elanike jõukuse piirkondlikud erisused ei ole Pärnu maakonnas seni olnud väga suured. Kui varasemalt saime aluseks võtta tööandjate poolt deklareeritud sotsiaalmaksu keskmise suuruse maksumaksja kohta, siis seekord on teatud põhjustel seireandmete allikas teisenenud. Enne haldusreformi olid sotsiaalmaksu alusel kõrgeimad sissetulekud Pärnu lähivaldades ning Pärnu linnas endas, madalaimad äärealade väiksemates valdades. Sotsiaalmaksu suuruse tase madalaima tasemega vallas (Koonga) moodustas 78% kõrgeima tasemega valla (Paikuse) tasemest 2009. aastal, aga 2013. aastaks oli vahe veidi kahanenud: Are valla tase moodustas Paikuse tasemest 83%. Suuremates piirkondlikes keskustes nagu Halinga ja Vändra oli

sotsiaalmaksu summa umbes samal tasemel Suur-Pärnuga, kuid sarnaselt 2009. aastale jäi ka 2013. aastal maakonna lõunaosa sellest umbes 20% võrra maha.

Maksunduse valdkonnas illustreerivad sotsiaal-majanduslikku olukorda kaks allpool olevat joonist 2017. aasta kohta, neist esimene haldusreformi eelse haldusjaotuse, teine aga juba ümberarvutatuna uue haldusjaotuse järgi. Teise allika puhul on suurima ja väiksema näitaja vahe Pärnumaal 107 eurot ehk ligi kümnendik, esimese puhul aga 40%.

Joonis 23. Füüsilise isiku tulumaksu laekumine Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste eelarvetesse elaniku kohta 2017, eurodes. Allikas: Maksu- ja Tolliamet / Rahvastikuregister (seis 01.01.2017)

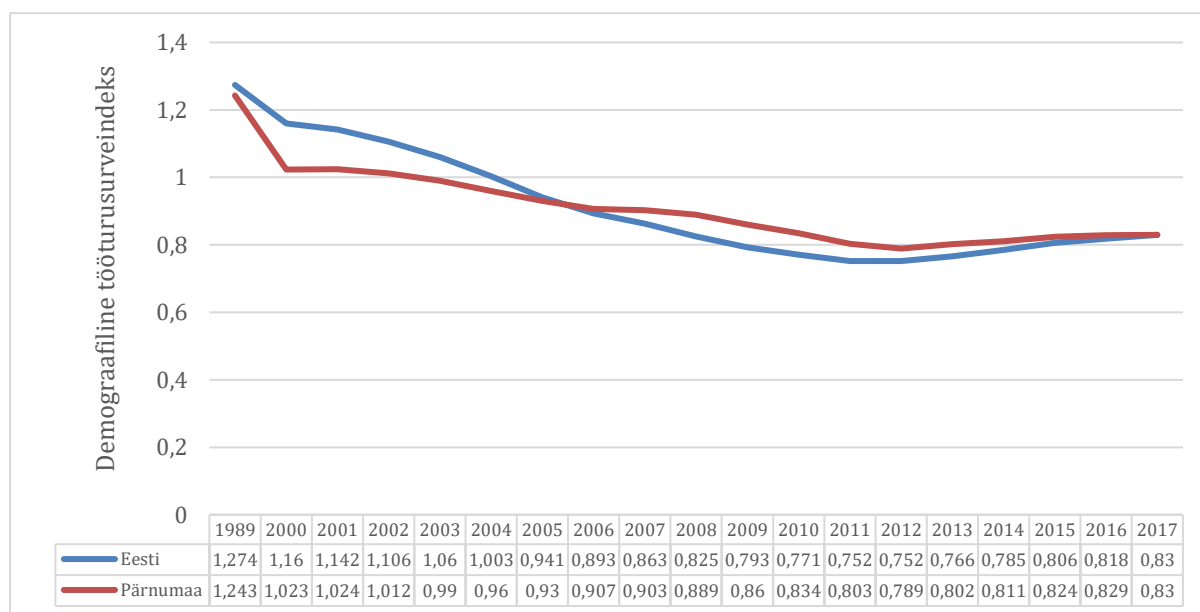
Joonis 24. Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu - Eesti keskmine ja Pärnu maakonna kohalike omavalitsuste lõikes, 2017. Allikas: Statistikaamet / Maksu- ja Tolliamet.

Märkused: Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu – palgatöötaja keskmine brutotulu kuus jagatud tulu saajate kuukeskmise arvuga.

Palgatöötaja brutotulu – Maksu- ja Tolliameti tulu- ja sotsiaalmaksu, kohustusliku kogumispensioni makse ja töötuskindlustusmakse deklaratsiooni (TSD) vormil näidatud sotsiaalmaksuga maksustatav rahaline tasu.

Teatud määral oli eeltooduga seotud kohalike omavalitsuste sõltumatuse tase, kus see oli määratletud töökohtade valikuga. Pärnu linn ja Kihnu vald kuulusid viimase rahvaloenduse andmete järgi ainsatena sõltumatute kohalike omavalitsuste hulka, kus alla 30% Eestis hõivatutest käisid elukohast erinevas omavalitsusüksuses tööl. Eestis kuulusid siia lisaks Pärnule ja Kihnule mõned linnad - Tallinn, Tartu, Narva, Kuressaare ja Valga ning üksikud vallad – Ruhnu, Imavere, Värskä ja Piirissaare. Pärnu linnapiirkonna vallad ning Surju, Are, Tootsi ja Vändra vald kuulusid sõltuvate omavalitsusüksuste gruppi (kokku 9 KOV-i tänapäeval), kus alla 50% Eestis hõivatutest käivad elukohast erinevas omavalitsusüksuses tööl. Nende kahe grupi vahele jäid poolsõltuvad vallad, kus 30-49% Eestis hõivatutest käisid elukohast erinevas omavalitsusüksuses tööl. Sellesse gruppi kuulusid Pärnu maakonna loode- (Tõstamaa, Varbla, Koonga, Halinga vald) ja lõunaosa (Häädemeeste, Saarde vald) omavalitsusüksused ning Tori vald.

Välisriigis töökohta omavate hõivatute osakaal oli kõrgeim (10-12,5% omavalitsusüksuses hõivatutest) maakonna lõunaosas (Häädemeeste, Saarde vald) ja Sauga vallas ning madalaim Varbla vallas.

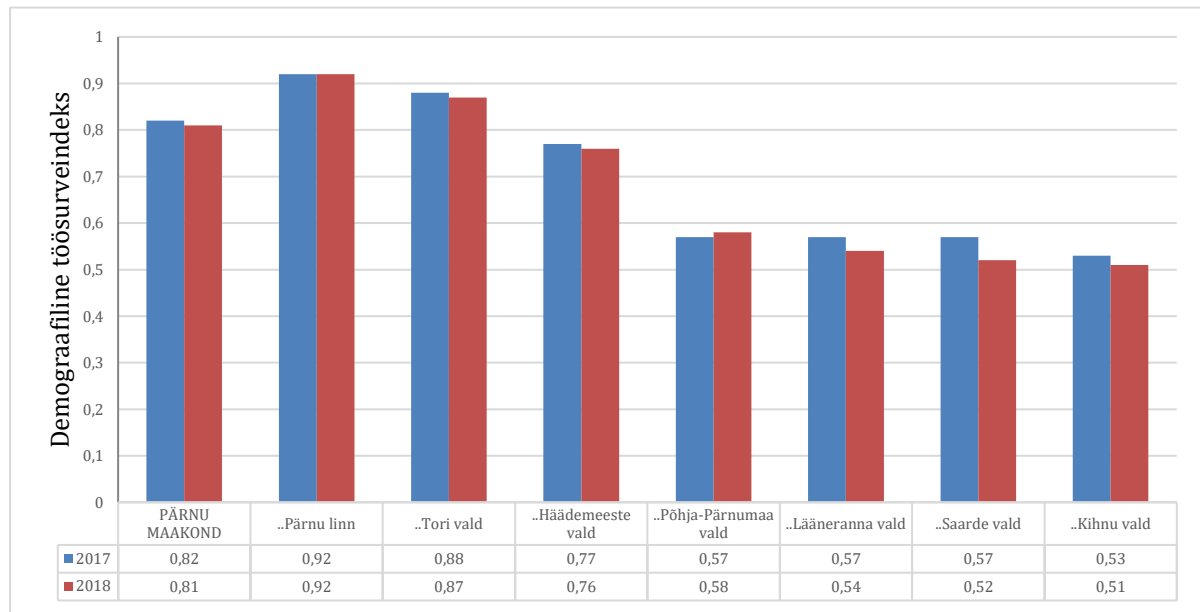
Joonis 25. Demograafiline tööturusurveindeks Eestis ja Pärnu maakonnas, 1989-2017.
Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Demograafiline töösurveindeks – eelseisval kümnendil tööturule sisenevate noorte (5-14-aastased) ja sealt vanuse tõttu väljalangevate inimeste (55-64-aastased) suhe. Kui indeks on 1-st suurem, siseneb järgmisel kümnendil tööturule rohkem inimesi, kui sealt vanaduse tõttu potentsiaalselt välja langeb.

Demograafiline töösurveindeks väljendab eelseisval kümnendil tööturule sisenevate noorte (5 kuni 14-aastased) ja sealt vanuse tõttu väljalangevate inimeste (55 kuni 64-aastased) suhet. Kui indeks ületab 1, siis peaks järgmisel dekaadil sisenema tööturule rohkem inimesi kui sealt vanaduse tõttu välja langema.

Eestis jääb sel aastal (seisuga 01.01.2018) kõigis maakondades see näitaja alla 1, v.a Tartumaa (1,10). Pärnumaa jääb oma näitajaga (0,81) veidi alla Eesti keskmise (0,84), olles maakondade seas neljandal kohal peale Tartumaad, Harjumaad (0,97) ja Raplamaad (0,88). Maakondade seas viimased on Ida-Virumaa ja Hiiumaa (mõlemal 0,55). Eesti langes demograafiline töötururindeks alla kriitilise piiri 2005. aastal, Pärnu maakonnas aga kaks aastat varem – 2003. aastal.

Pärnu maakonnas on parimad näitajad maakonna keskel – Pärnu linnas ja Tori vallas, kriitilisemad aga äärevaldades.

Joonis 26. Demograafiline töötururindeks Pärnu maakonna kohalikes omavalitsustes, 2017 – 2018. Allikas: Statistikaamet.

Vanusegrupi 15-74-aastased tööhõive määra poolest kuulus Pärnumaa nõ teise ešeloni (60-64%) koos viie maakonnaga, neli neist ümber Harjumaad ja Tartumaa. Kui võrrelda Pärnumaa tööpuudust Eesti keskmisega, oli nii selle kasv maakonnas majandussurutise ajal kui ka langus alates tippajast riigi keskmisest kiirem (2010. aasta märtsis oli maakonna keskmine ametliku töötuse tase 15,6%, Eestis keskmiselt 14,6%, Eelmisel maakonna arengustrateegia vaheseire koostamise ajal - 2014. aasta oktoobris oli Pärnumaa keskmine 10,1% , Eesti keskmine 10,6%).

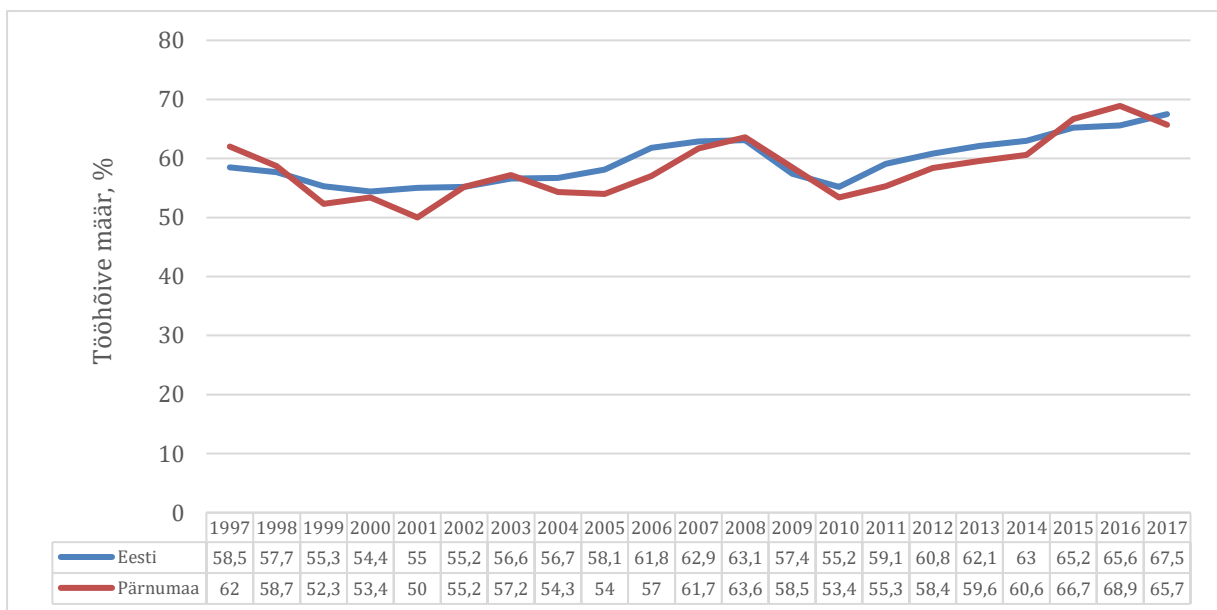

Joonis 27. Töötuse määr Pärnu maakonnas, 1997-2017, %. Allikas: Statistikaamet.

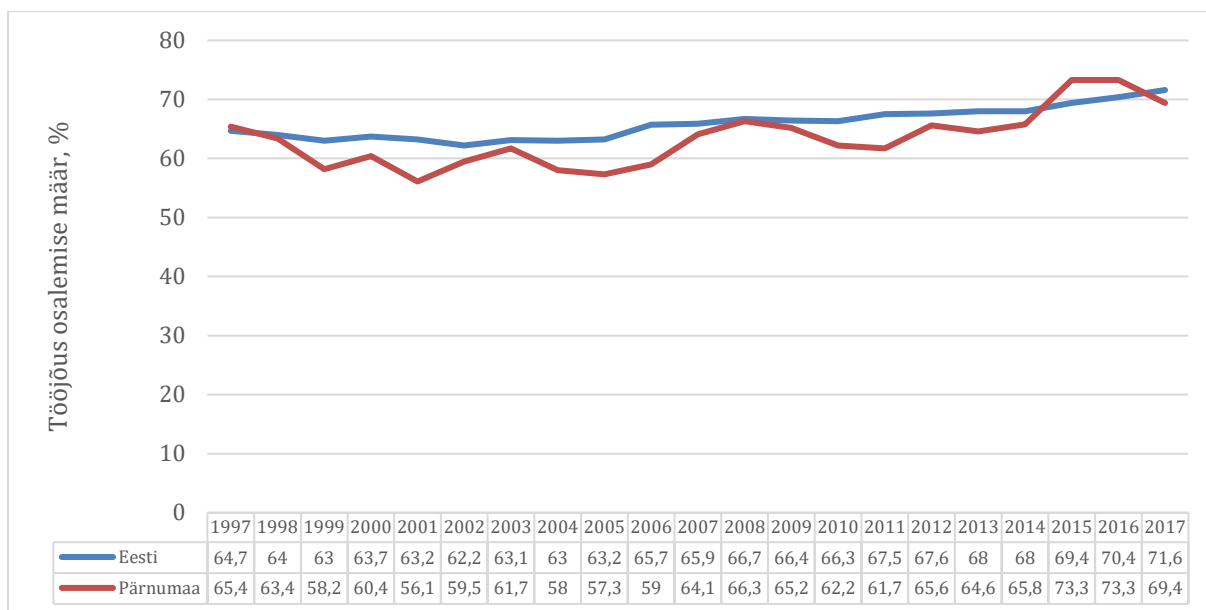
Märkus: Töötuse määr ehk tööpuuduse määr – töötute osatähtsus tööjõus.

Värskeimad andmed (31.07.2018) näitavad, et Pärnumaal on 2012 ja Eestis 29 992 registreeritud töötut, see moodustab vastavalt 5,1% ja 4,6% tööjõust. Töötukassa andmetel oli Pärnumaal tööjõudu (vanuses 16-eluaastast pensionieani) 39 300 ja Eestis 651 900 inimest.

Eelnev (keskmisest kiirem töökohtade arvu kahanemine, kuid ka taastumine) viitab vajadusele tegeleda väga tõsiselt Pärnumaa majanduse ümberstruktureerimisega ja hooajalisuse vähendamisega ning kohandamisega uutele oludele.

Joonis 28. 15-74-aastaste tööhõive määr Pärnu maakonnas, 1997-2017, %. Allikas: Statistikaamet.

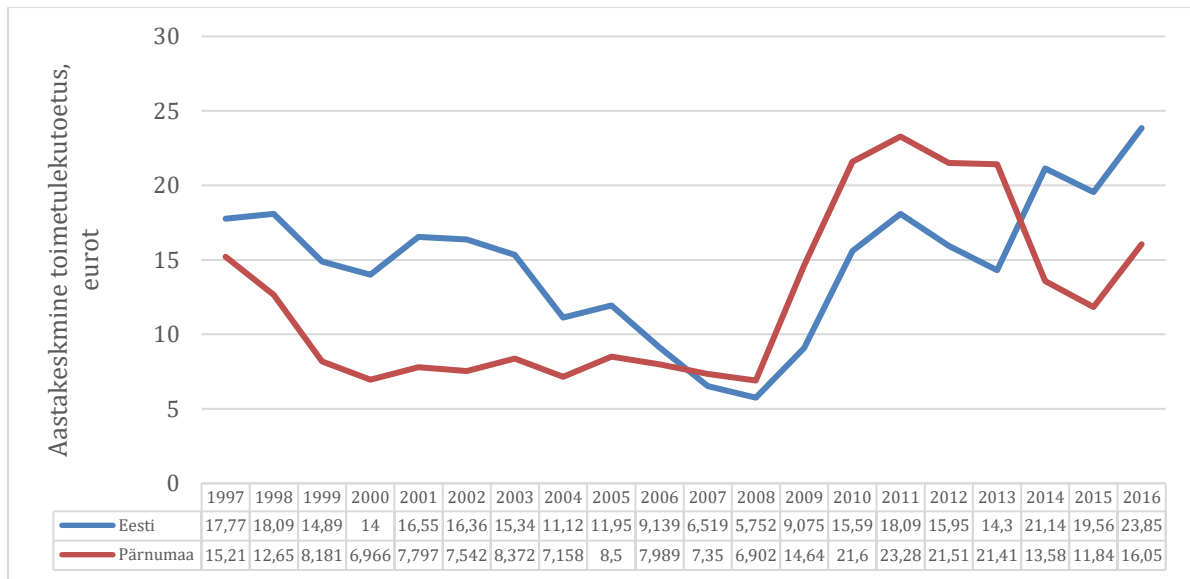
Joonis 29. 15-74-aastaste tööjõus osalemise määr Pärnu maakonnas, 1997-2017, %. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Tööjõus osalemise määr (aktiivsuse määr) – tööjõu osatähtsus tööealises rahvastikus.

Eelmise aasta andmetel oli Eesti tööjõus osalemise määr - 71,6% - Rootsi järel Euroopa kõrgemaid, kusjuures Eestis on tegemist viimase paarikümne aasta parima näitajaga. Eesti maakondade seas olid 2017. aastal esikohal Harjumaa, järgnesid Saaremaa, Hiiumaa, Tartumaa, Läänemaa ja siis kuuendal kohal Pärnumaa.

Tööhõive on inimeste hõive riigi majanduses. Tööhõive määra poolest oli Pärnu maakond (65,7%) 2017. aastal veidi allapoole Eesti keskmist (67,5%), olles 5. kohal peale Harjumaad, Hiiumaad, Tartumaad ja Läänemaad. Ka selle näitaja tase on viimase paar dekaadi parim, Euroopas on Eesti peale Rootsit ja Saksamaad kolmandal kohal.

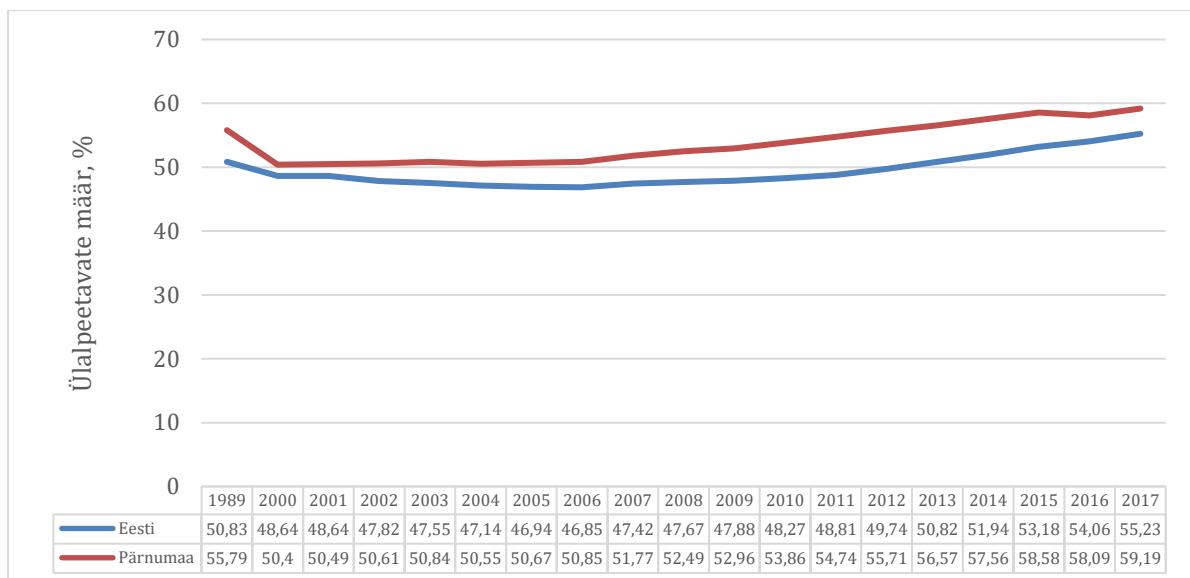
Elanikkonna toimetulekuraskuste ulatus on - suhteliste toimetulekutoetuste kulude alusel elaniku kohta - järginud maakonnas sarnast trendi ülejäänud Eestiga. Majandussurutise ajal kasvas Pärnumaa näitaja oluliselt kiiremini ja selle tase on ületanud Eesti keskmist alates 2007. aastast kuni 2013. aastani (k.a). Peale seda on Pärnu maakonna näitaja olnud taas Eesti näitajast madalam. Antud näitajad haakuvad Eesti ja Pärnumaa SKP arengutega, st joonisel on pikk kriisiperiood peale majandussurutist.

Joonis 30. Toimetulekutoetuste maht elaniku kohta Eestis ja Pärnu maakonnas, 1997-2016, eurodes. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Toimetulekutoetus – riigi abi puudusekannatajatele, mida maksab kohalik omavalitsus. Puuduse leevendamiseks kasutavad kohalikud omavalitsused vastavalt olukorrale nii sotsiaalteenuseid kui ka muud sotsiaalarbi. Toimetulekutoetust makstakse siis, kui kõik muud vaesuse ja puuduse leevendamise abinõud ei ole olnud efektiivsed. Hõlmab toimetulekupiiri tagamise toetust ja täiendavat toetust.

Toimetulekupiiri tagamise toetus hõlmab lisatoetust toimetulekutoetuse saajale, kelle kõik pereliikmed on alaealised (15 eurot taotluse kohta). Aastate 2013–2016 andmed on ümber arvutatud 1. jaanuari 2018 haldusjaotuse alusel. Ümardamise tõttu ei võrdu tabelis aastate 2013–2016 toetuste liitmise tulemus alati summaarse näitarvuga.

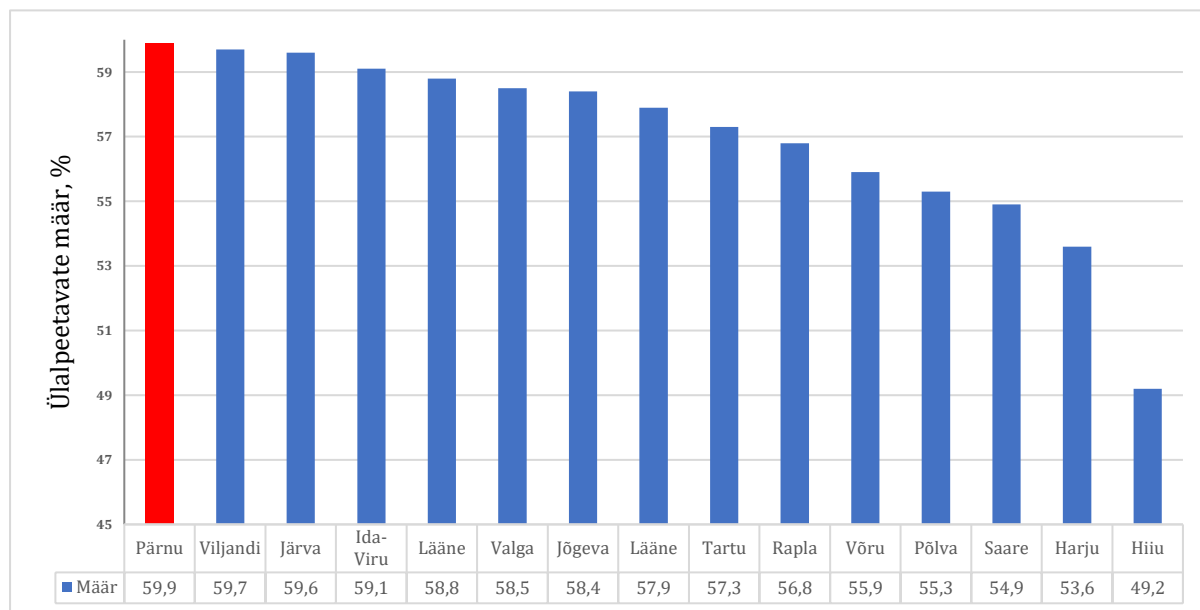

Joonis 31. Ülalpeetavate määr Eestis ja Pärnu maakonnas, 1989-2017. Allikas: Statistikaamet.

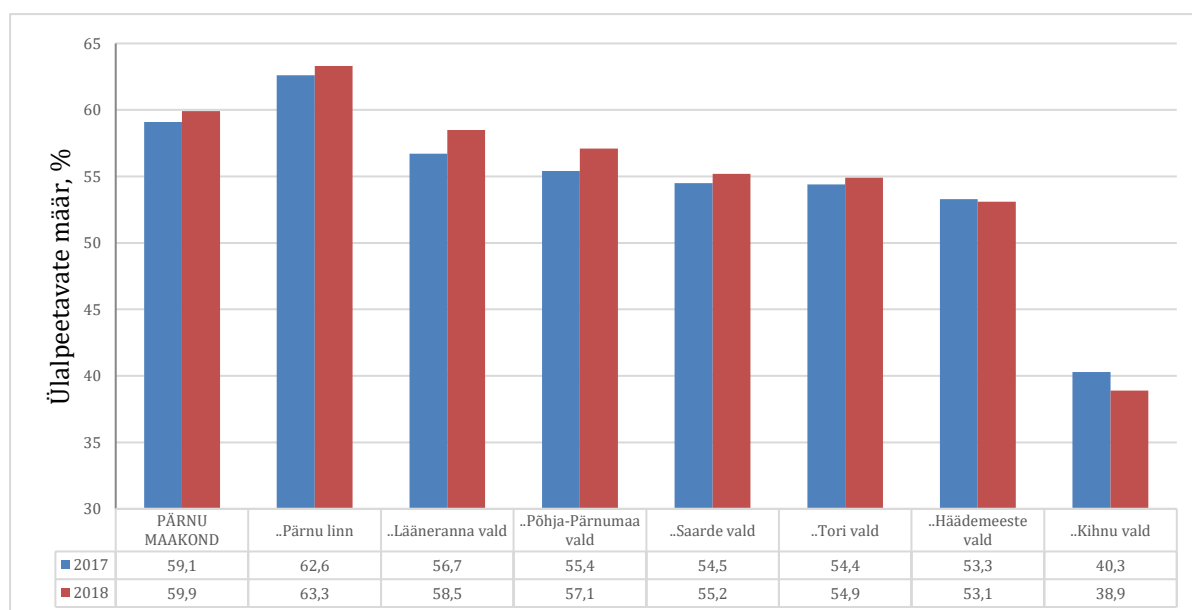
Märkus: Ülalpeetavate määr – mittetöealiste (0-14-aastased ja üle 65-aastased) elanike arv 100 töealise (15-64-aastased) elaniku kohta.

Alljärgnevalt on välja toodud eraldi maakondade edetabel ülalpeetavate määra kohta, kuna Pärnu maakond paistab siinkohal silma nii 2017. aasta andmete põhjal kui ka haldusreformi järgse seisuga (01.01.2018). Kogu Eesti keskmine oli sama seisuga 56,0%.

Üks ohumärke maakonna sotsiaalvaldkonda iseloomustavate näitajate hulgas on suhtelise vaesuse ja materiaalse ilmajäetuse määraga seotud arengud. 2004. aastal oli see näitaja (protsent näitab isikute osakaalu, kelle ekvivalentnetosissetulek oli suhtelise vaesuse piirist madalam) Eestis keskmiselt 18,3%, Pärnumaal 18,7%, aastal 2008 aga vastavalt 19,7% ja 24,0%, aastal 2011 vastavalt 17,6% ja 18,7%, aastal 2016 aga vastavalt 21,1% ja 19,7%.

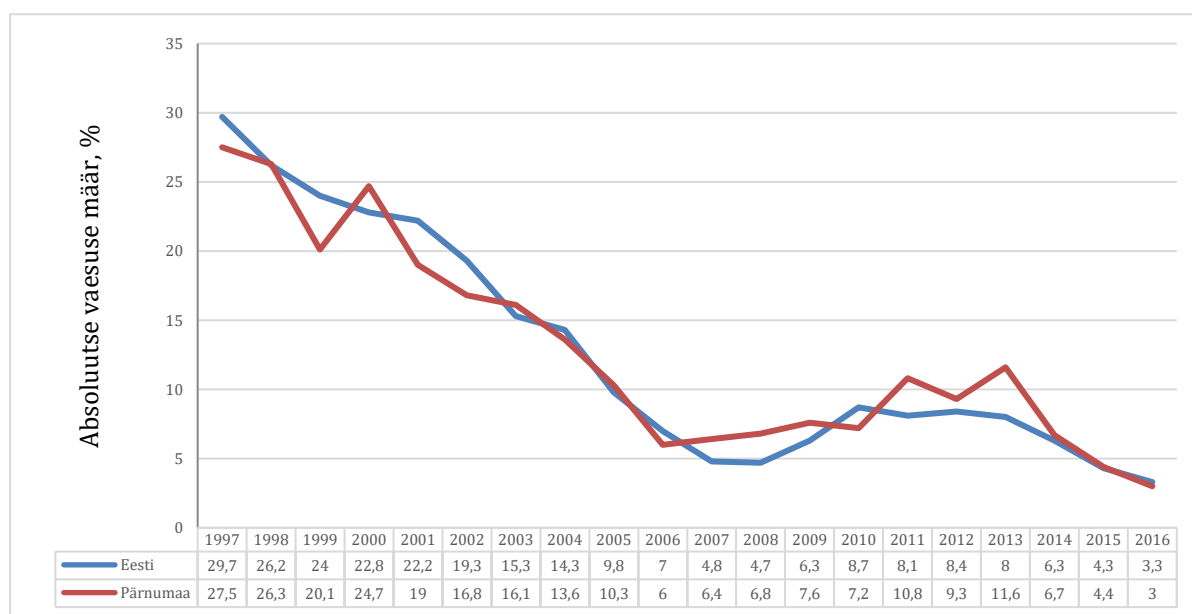
Joonis 32. Ülalpeetavate määr maakondade lõikes, 2018 (seis 01.01.), %. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 33. Ülalpeetavate määr Pärnu maakonna kohalikes omavalitsustes, 2017-2018 (seis 01.01.). Allikas: Statistikaamet.

Sotsiaalteenuseid osutavate asutuste võrk on mitmekesiseim Pärnu linnas. Lisaks sotsiaalnõustamise keskustele asumites ja päevakeskustele on linnas veel kodutute varjupaigad, supiköögid, ohvri- ja pereabikeskused, lasteküla, rehabilitatsioonikeskus ja töötute aktiveerimiskeskus. Hoolekandetöösse on kaasatud mitmed usuorganisatsioonid.

Sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneeringu alusel oli päevakeskuste teenuse kättesaadavus ebapiisav seitsmes maakonna kandis (ehk paikkonnas) 45-st, sealhulgas Tõstamaal, Ares, Toris, Koongas ja Kihnus. Kant ehk paikkond on sotsiaalse ja kultuurilise asustuse algkooslus, millel on ühine meie-tunne ja mis moodustub enamasti mitmest asulast.

Joonis 34. Absoluutse vaesuse määr Eestis ja Pärnu maakonnas 1997-2016. Allikas: Statistikaamet.

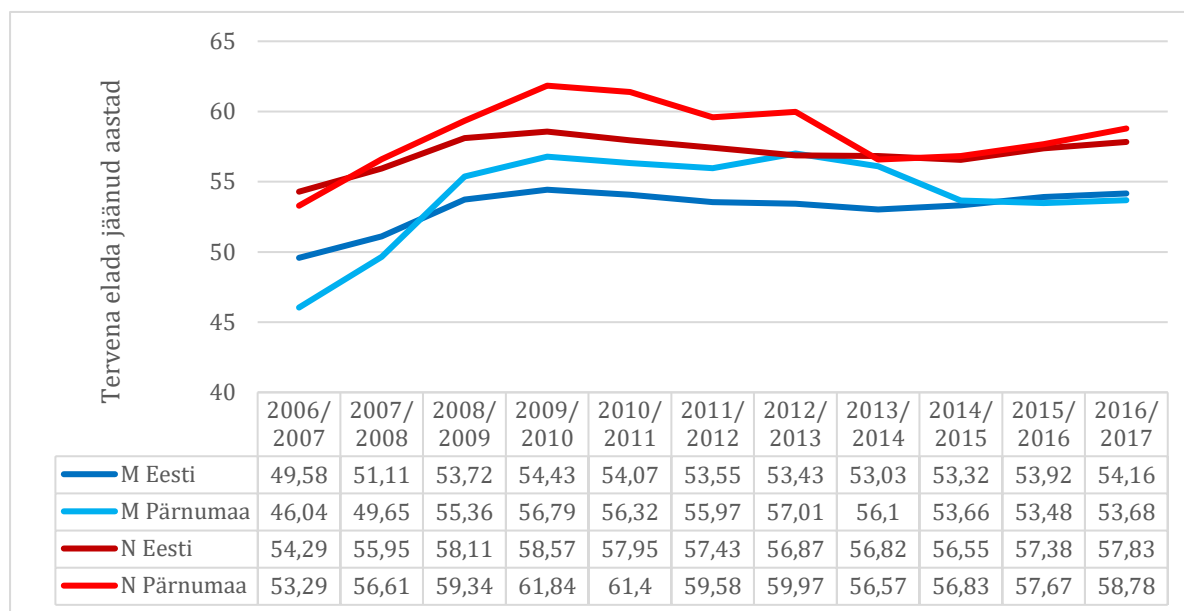
Märkused: Absoluutse vaesuse määr – isikute osakaal, kelle ekvivalentnetosissetulek on absoluutse vaesuse piirist madalam. Ekvivalentnetosissetulek – leibkonna netosissetulek, mis on jagatud leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga.

Absoluutse vaesuse piir – alates 2004. aastast sama, mis arvestuslik elatusmiinimum. Aastail 1997-2003 määras näitajat TÜ uurimisrühm, kes hindas absoluutse vaesuse piiri, tuginedes leibkondade tarbimise kohta kogutud andmetele ja arvestades inimese miinimumvajadusi.

Leibkond – ühises põhieluruumis (ühisel aadressil) elavate isikute rühm, kes kasutab ühiseid raha- ja/või toiduressursse ja kelle liikmed ka ise tunnistavad end ühes leibkonnas olevaks. Leibkonna võib moodustada ka üksik elav isik.

SA Pärnu Haigla on Pärnumaa ja osaliselt ka Lääne-, Saare- ja Hiiumaa elanikke teenindav keskhaigla, mis osutab ööpäevaringset ambulatoorset ja statsionaarset eriarstiabi. Lisaks teenindab haigla Pärnut külastavaid sise- ja välisturiste, kelle arv suveperioodil ületab 300 000 piiri. Pärnu Haigla on Pärnumaa suurim tööandja, haiglas töötab üle 1300 inimese. Arstlikke erialasid on haiglas üle 30 ja ambulatoorseid visiite tehakse aastas ligi 190 000. Haiglas on 419 litsentseeritud profiilset voodit, aastas ravitakse Pärnu Haiglas kuni 16 000 haiget. Haiglal on 2006. aastal valminud peahoone. Lõpule on viidud kahe terviselinnaku rajamine, kus aktiivravi on koondatud Ristiku tn piirkonda ning hooldus- ja õendusteenused Ravi tn 2 kinnistule. Hetkel rajatakse Ristiku tänavale esmatasandi tervisekeskust, mis koondab kokku perearstid, pereõed, füsioterapeudid, koduõendus- ning sotsiaalteenused.

Kiirabijaamad on Pärnus, Kilingi-Nõmmes, Pärnu-Jaagupis ja Vändras. Hooldushaiglatena tegutsevad SA Pärnu Haigla hooldusravi osakond Pärnus, Kilingi-Nõmme Tervise- ja Hoolduskeskus SA, Pärnu-Jaagupi Hoolduskodu SA ja Vändra Tervisekeskus SA ning Lihulas Lõuna-Läänemaa Tervishoiu ja Sotsiaalhoolekandekeskuse asemel alates 01.01.2018 Lihula Südamekodud OÜ. Arstiabi kättesaadavus on hea ning viimastel aastatel üldiselt paranenud.

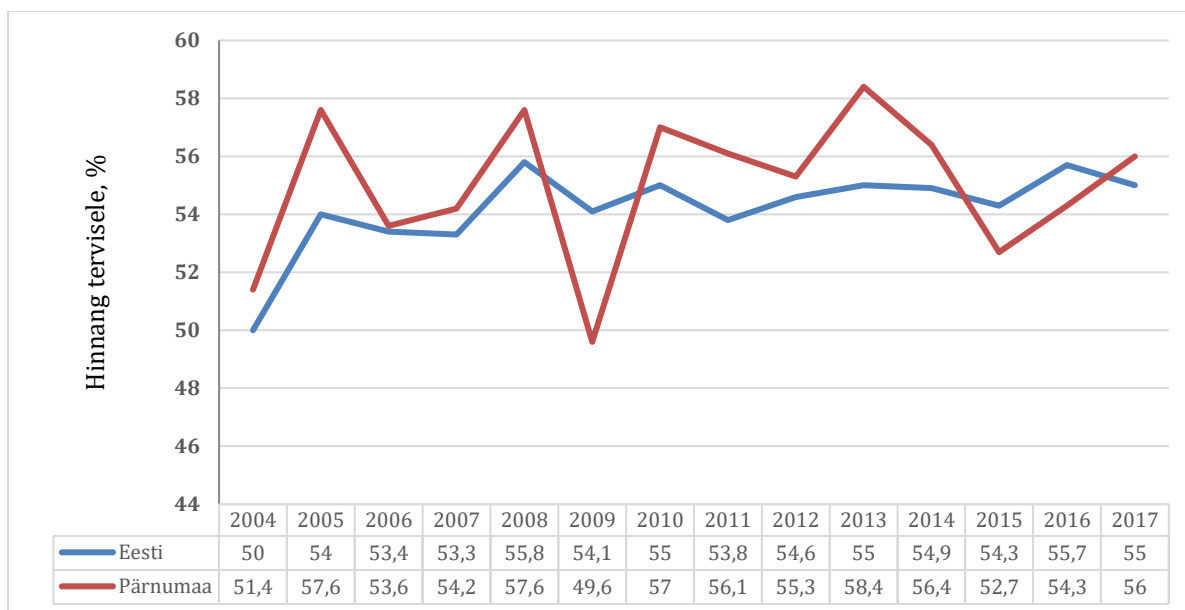

Joonis 35. Tervena elada jäänud aastad (sünnihetkel) Eestis ja Pärnu maakonnas 2006/2007 – 2015/2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Tervena elada jäänud aastad – keskmine aastate arv, mida inimene tõenäoliselt elab igapäevategevuste piiranguteta, kui suremus ja rahvastiku tervise näitajad jääksid samaks.

M – mehed; N – naised.

Murettekitav oli varasem trend, mille kohaselt Pärnumaa elanike tervislik seisund elanike enesehinnangute alusel oli viimastel aastatel veidi kahanenud: 50 protsenti maakonna elanikest (vanuses 16+) hindas 2009. aastal (51% 2004. aastal) enda tervist heaks või väga heaks: 2013. aastaks oli trend muutunud positiivseks, sest vastavad näitajad olid Pärnumaal 58% ja Eestis 55%, samas 2017. aastal aga vastavalt 56% ja 55%. Eeltooduga haakub fakt, et 2009. aastal oli tervelt 46% üle 16-aastastest elanikest põdenud või põdemas mõnd pikaajalist haigust (Eestis 40%). 2013. aastal olid vastavad näitajad 44% Pärnumaal ja 40% Eestis ning 2017. aastal vastavalt 48% ja 46%.

Joonis 36. Elanikkonna üldtervislik seisund: 16-74-aastaste hinnang oma tervises seisundile - heaks või väga heaks hinnanud inimeste osatähtsus, 2004-2017. Allikas: Statistikaamet.

Uuringute ja statistika põhjal on Eesti ja Pärnumaa inimeste tervislik seisund võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega elanikega nõrk. Seda näitavad madal keskmine eluiga, haigestumiste ja haiguspäevade arvukus, ajateenistusse astuvate noormeeste vilets füüsiline seisund ja muud tervisenäitajad. Lihtsam ja parim vahend sellise olukorra parandamiseks on liikumisharrastus ja sportlik tegevus.

Hetkeseisuga tegutseb Eesti spordiregistri andmetel Pärnu maakonnas 169 spordiorganisatsiooni, st spordiklubi, -seltsi ja -kooli (2015. aastal oli neid 182), ühtekokku ligi 10 896 harrastajaga (2015. aastal oli harrastajaid 7500). Pärnumaal tegutseb 6,2% Eesti spordiorganisatsioonidest (2716), mis on samal tasemel Pärnumaa osakaaluga Eesti rahvastikust. Harrastajaist kolmandik on naised ning 2/3 kuni 19-aastased noored. Spordiorganisatsioonidest 116 asub Pärnu linnas ja ülejäänud maapiirkonnas. Kuigi Pärnumaal on arvukalt tugevaid ja hästi ülesehitatud klubisid, on arvukalt ka madala kestlikkusega organisatsioone, millest paljud on vaid mõne liikmega klubid ega sisuliselt tegutse. Probleemi saab üldistada väheste (spordi)juhtimisalaste teadmistega, seejuures on üheks akuutsemaks probleemiks finantsjuhtimise alase hariduse puudumine. Treenerikutsega isikuid on 172, treeneri töökohti 311 – Eestis on kokku 3373 treenerit.

Maakonnas tegutseb 21 spordikooli (kolm aastat tagasi oli neid 18) ning neist vaid üks – Jalgpallikool Vändra Vaprus – on registreeritud ja tegutseb maapiirkonnas. Spordikoolides arendatavateks aladeks on iluvõimlemine, tantsusport, tennis, jalgpall, ratsasport, korvpall, purjesport, sõudmine, aerutamine, judo, võimlemine, jalgrattasport, kergejõustik jt alad.

Registreeritud ja tegutsevaid spordiliite on neli: Pärnumaa Spordiliit ja Pärnu Spordiliit ning koolispordiga tegelevad Pärnu Koolispordi Liit ja Pärnu Maakoolide Spordiliit.

Spordiregistri andmetel on Pärnumaal 246 spordirajatist (kolm aastat tagasi oli neid 206) ehk 7,6% Eesti koguarvust (3224). Euroopa Liidu kaasrahastamisel on spordiobjektide kvaliteet ja

tehniline varustatus märkimisväärselt paranenud ning seetõttu hindavad ka omavalitsused valdkonna olukorda pigem heaks. Üha enam hinnatakse osaleja jaoks tasuta kasutamiseks mõeldud ning soodsalt hallatavaid terviseradasid, mida SA Eesti Terviserajad toetajate kaasalöömisel on Pärnumaale rajatud kuus.

Heaks võib pidada ka Pärnumaal harrastatavate alade kindlustatust spordibaasidega. Enamikul koolidel on võimla ja staadion. Ära on kasutatud looduslikud tingimused, on baasid sõudmise, purjetamise, suusatamise harrastamiseks. Jõulumäe tervisespordikeskus pakub võimalusi väga erinevate spordialade harrastamiseks (suusarajad, matkarajad, rulluisurajad), pideva arendustegevuse tulemusena on Jõulumäele loodud tingimused (nt kunstlumi) rahvusvaheliste võistluste läbiviimiseks (Skandinaavia karikavõistlused murdmaasuusatamises, rahvusvahelised võistlused kettagolfis, vibuspordis jne).

Pärnumaale on puhkepiirkonnale omaselt viimastel aastatel rajatud golfväljakuid, ratsaspordibaase, matkaradu. Aktiivse tegevuse poolest võib eriti esile tõsta mõlemat rahvusparki – Soomaad ja Matsalut, kus rabadesse, soodesse ning lammi- ja rannaniitudele on ehitatud vaatlustorne, matkaradu, pakutakse kanuumatku jms.

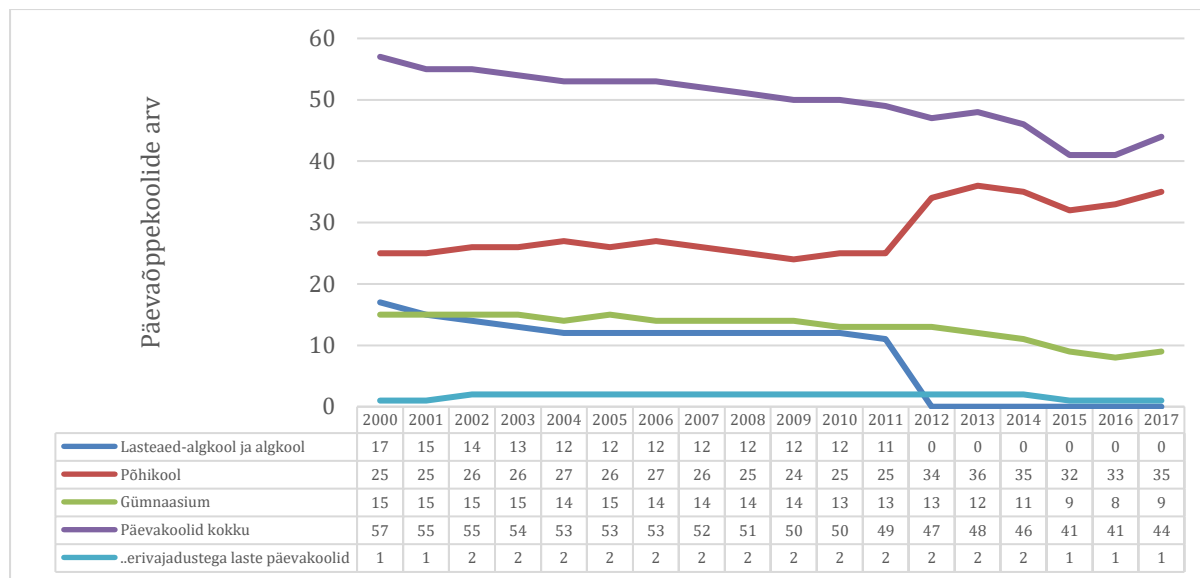
Vaatamata looduslikule rikkusele on merd ja randa aktiivseks tegevuseks siiani kasutatud suhteliselt tagasihoidlikult. Tänu tihedale jõestikule saavad külastajad, kohalikud elanikud ja turistid sõita kanuu ja paadiga, kalastada ning ujuda. Võimalusi oma harrastusega tegelemiseks on ratsutamishuvilistel. Eriti pikkade traditsioonidega on Tori hobusekasvatus, kuid ratsatalle asub maakonna teisteski paikades. Pärnumaal saab ka jahti pidada ning jalgrattaid laenutada. Võimalik on vibu lasta, tennist mängida, kasutada ronimisseina ja muud. Populaarsust on kogunud golfirajad maakonnakeskuse lähinaabruses - Audru lähedal (White Beach Golf) ja Reiu külas Häädemeeste vallas (Pärnu Bay Golf Links).

Viimaste aastate üheks suurimaks investeeringuks oli moto- ja autospordi arendamise keskusena Audru osavallas asuv ringrada auto24ring. Pärnumaa spordi tugevust näitavad selle väga pikaajalised traditsioonid ning see, et igas kohalikus omavalitsusüksuses on eestvedajaid-aktiviste, kes hoiavad elus aastaid kestnud võistlussarju või panevad aluse hoopis uutele.

Peamised nõrkused on kvalifitseeritud treenerite puudus ning nende vähene motiveeritus tulenevalt madalast palgast, aga ka tõsisasi, et nii mõnegi alaga tegelemise välistab selle harrastamiseks vajaliku kaasaegse spordibaasi puudumine, spordihoonete ja -rajatiste vähesus ja nende vananenud seisukord, elanike passiivsus, aja ja rahaliste ressursside vähesus. Siiski on nii Pärnu linnas kui ka ülejäänud maakonnas rajatud mitmeid spordirajatisi (Pärnu spordihall, Audru staadion ning Paikuse tervisekeskus ja staadion) või neid rekonstrueeritud (Kilingi-Nõmme ja Vändra staadionid). Lisaks esindusliku keskstaadioni – Pärnu Rannastaadioni valmimine: see on võimaldanud suurt publikuhuvi äratavate suurvõistluste korraldamist. Alanud on ka Rääma sõudebaasi (I etapi) ehitus.

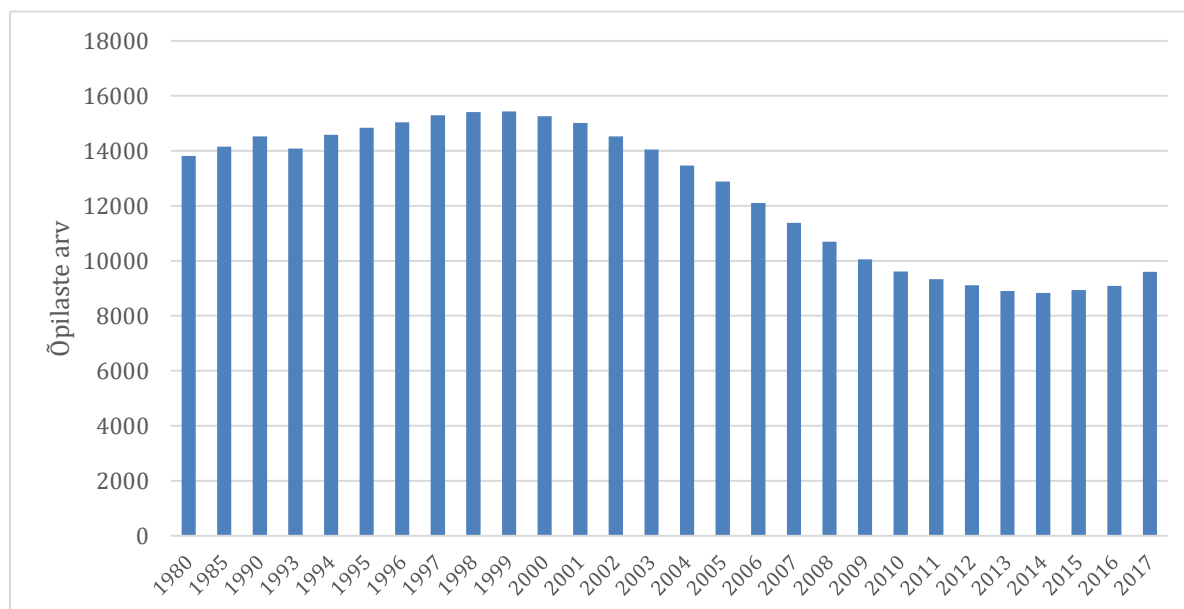
Maakonnas on 49 koolieelset lasteasutust ja 44 üldhariduskooli, sealhulgas 34 põhikooli ja 9 gümnaasiumi. Maakonna üldhariduskoolide arv näitab langustrendi, seda eriti viimases kooliastmes. Gümnaasiumiharidust antakse lisaks Pärnule veel kuues keskus: Häädemeestel, Kilingi-Nõmmel, Sindis, Tõstamaal, Vändras ning Lihulas. Õpilaste arvu silmas pidades on maapiirkonna gümnaasiumidest kestlikud vaid Kilingi-Nõmme ja Vändra ning Lihula. Väga

oluline samm oli mõne aasta tagune Pärnu linna koolivõrgu reform, mille raames rajati Koidula gümnaasiumi baasil riigigümnaasium. Mittestatsionaarses õppes osalevate õpilaste arvust lähtuvalt on otstarbekas koondada täiskasvanuõpe Pärnu linna. Maakonnas on üks riigikool, kus õpitakse lihtsustatud (abiõppe) ja toimetulekuõppe riikliku õppekava alusel. Õpilastel on võimalik jätkata õpinguid Pärnu Toimetulekukoolis ning kodukoha koolides.

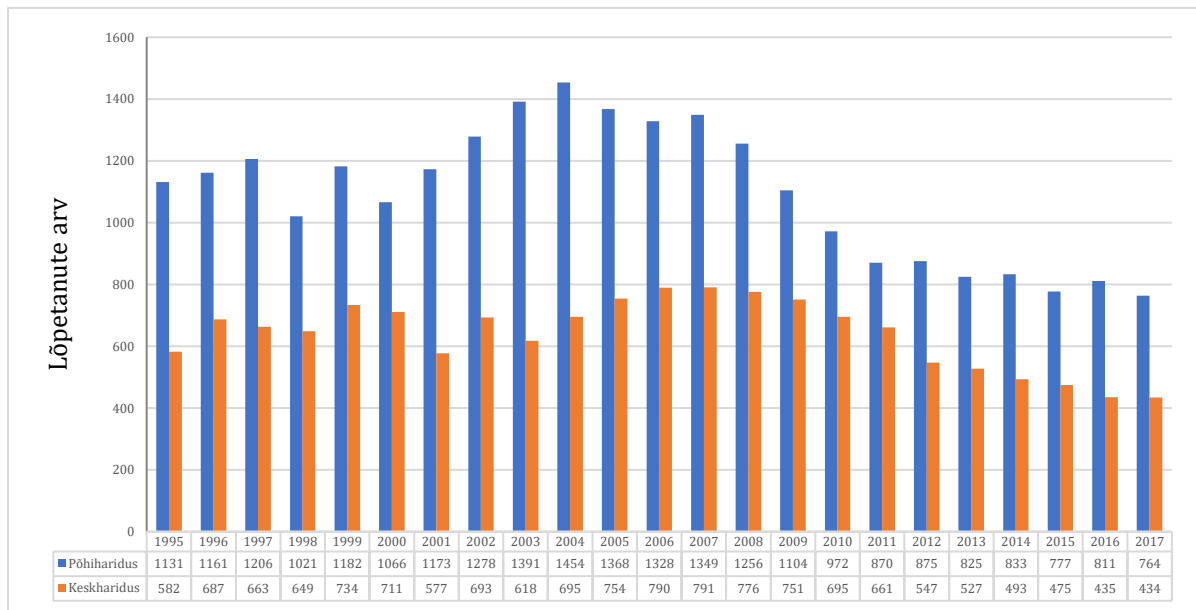
Joonis 37. Üldhariduse päevaõppekoolid Pärnu maakonnas, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Päevaõpe – õppevorm, mille puhul toimub õppetöö päevasel ajal ja täiskoormusega.

Joonis 38. Üldhariduskoolide statsionaarõppe õpilased Pärnu maakonnas, 1980, 1985, 1990, 1993-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Üldhariduskool – üldhariduslikku õpet võimaldav õppeasutus. Ei hõlma täiskasvanute gümnaasiumeid.

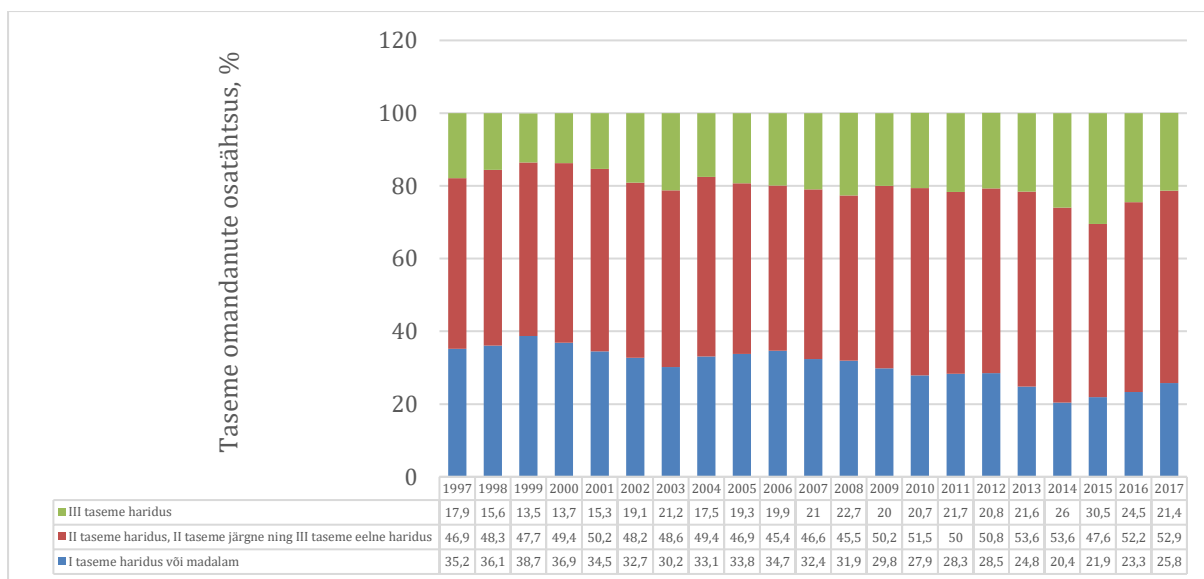
Joonis 39. Üldhariduse päevaõppekoolide lõpetanud Pärnu maakonnas, 1995-2017. Allikas: Statistikaamet.

Maakonnas töötab 43 huvikooli, nendest 19 on erakoolid ning 24 munitsipaalkoolid. Valdav osa huvikoolide on koondunud Pärnu linna. Õpilaste huvitegevust korraldatakse ka üldhariduskoolide ning noortekeskuste juures. Probleemiks on poistele suunatud huviringide vähesus, seda eriti tehnoloogia valdkonnas. Maakonna noorsootöö arengukava kohaselt tuleks arendada Pärnumaa Kutsehariduskeskuse ning üldhariduskoolide koostööd.

Kutseharidussüsteemis jätkavate põhikoolilõpetajate arv on püsinud võrdlemisi stabiilne. Pärnumaal on kolm tasemeõpet andvat kutseõppeasutust: Pärnumaa Kutsehariduskeskus ja Pärnu Saksa tehnoloogiakool Pärnu linnas ning Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledž Paikusel.

Pärnumaa Kutsehariduskeskus on ainus põhikoolijärgset kutseõpet andev õppeasutus maakonnas. Koolil on kujunenud tugevad koostöökogemused erasektoriga. Pärnumaa Kutsehariduskeskus on loodud Tihemetsa, Pärnu ja Sindi kutseõppeasutuste baasil. Õppetöö toimub Pärnus. Viimasel kümnendil on rajatud modernne õppekompleks, mis on loonud tingimused kaasaegsete kutseoskustega rahvusvahelisel tööturul konkurentsivõimeliste töötajate koolitamiseks. Kooli õppuritest moodustavad valdava osa Pärnumaa noored. Pärnumaa Kutsehariduskeskuse täiskasvanute koolituse osakond on riigi suuremaid täiskasvanute tööalase koolituse pakkujaid.

Pärnu Saksa Tehnoloogiakool on Saksamaa Liitvabariigi sihtasutuse Bildung und Handwerk koolitusasutuse, Königs-Wusterhauseni tehnoloogia- ja kutsehariduskeskuse poolt Pärnusse rajatud erakutseõppeasutus, mille eesmärgiks on anda kaasaegset tasemeharidust. Saksamaal asuvate omanike esindajaks on Pärnu Tehnikahariduskeskus OÜ. Koolis õpetatavad erialad on infotehnoloogia, elekter ja elektroonika, kinnisvara, raamatupidamine, personalitöö.

Joonis 40. 15-74-aastaste haridustase Pärnu maakonnas, 1997-2017. Allikas: Statistikaamet.

Maakonnas on kaks kõrgharidust andvat õppeasutust: Tartu Ülikooli Pärnu kolledž (TÜPK) ja Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledž Paikusel, kus lisaks kutseharidusele on võimalik omandada ka rakenduslikku kõrgharidust. Positiivse märgina on SA Pärnu Haigla alustanud koostöös Tallinna õppeasutustega õendusõpet.

TÜPK on Tartu Ülikooli koosseisu kuuluv akadeemiline õppe-, teadus- ja arendusasutus. Pärnu kolledži eesmärk on anda üliõpilastele rahvusvaheliselt tunnustatud rakenduskõrgharidust ja kraadiõpet. Pärnu kolledž kuulub Tartu Ülikooli sotsiaalteaduste valdkonda, võimaldades üliõpilastel saada laiapõhjalised teadmised läbi tiheda koostöö majanduse, ühiskonnateaduste, psühholoogia ja mitmete teiste erialade õppejõudude ja üliõpilastega. Kolledžis on võimalik rakenduskõrghariduse õppekavade raames õppida päevaõppes ettevõtlust ja projektijuhtimist ning turismi- ja hotelliettevõtlust; sessioonõppes ettevõtlust ja projektijuhtimist, turismi- ja hotelliettevõtlust ning sotsiaaltöö ja rehabilitatsiooni korraldust. Magistriõppes on aga võimalik omandada päevaõppes heaolu- ja spaateenuste disaini (inglisekeelne õppekava) ja sessioonõppes teenuste disaini ja juhtimist.

Võrreldes Eesti keskmisega, iseloomustab maakonna elanikkonda madalam haridustase. Kuigi kolmandat haridustaset (kõrgharidus või keskeriharidus keskhariduse baasil) omavate 15-aastaste ja vanemate isikute osakaal maakonnas on aastatel 2012-2017 tõusnud 22,8%-lt 25,9%-ni, on vahe Eesti keskmisega (31,1% 2012. aastal ja 34,6% 2017. aastal) isegi veidi kasvanud. Tagasihoidlik on ka elanike enesetäiendamise aktiivsus, kus Pärnu maakonna vastav näitaja jääb Eesti keskmisele alla umbes kaks korda.

Pärnumaal on välja kujunenud kultuuriasutuste võrk: 34 kohalike omavalitsuste hallatavat rahva- ja kultuurimaja, külakeskused, linnaosade keskused, raamatukogud. Kokku tegutseb üle 100 elujõulise kultuuriseltsi ja ühenduse. Arvukad noorte ja täiskasvanute kollektiivid tagavad laulu- ja tantsupeotraditsiooni säilimise. Laulu- ja tantsupeo registris on kokku 211 kollektiivi, neist 136 kollektiivi valdadest ja 75 Pärnu linnast. Rahvakultuuri valdkondliku andmekogu järgi on maakonnas üle 120 otseselt kultuuriga tegeleva juriidilise isiku. Pärnus töötavad kaks professionaalset kultuurikollektiivi: teater Endla ja Pärnu Linnaorkester.

Maakonda iseloomustavad pikaajaliste traditsioonidega kultuurisündmused (küla- ja kihelkonnapäevad, muusika- ja folkloorifestivalid, laulu- ja tantsupeod, maakondlikud

konkursid). Pärnus toimuvad eriilmelised muusikafestivalid on viimastel aastatel laienenud ka maakonna kirikutesse ja kontserdisaalidesse, erinevad teatritrupid on suvehooaegadel andnud etendusi Koidula muuseumis, Pärnu Jahtklubis, Kurgjal, Linnamäe talus Tori vallas, Uue-Jaani talus Häädemeeste vallas, Metsamaa talus Kihnus jne. Suurem osa maakonnas toimuvaid üritusi nagu külapäevad, laadad ja laulupeod on kohaliku iseloomuga, kuid pakuvad oma autentsusega kahtlemata huvi ka kaugemalt tulevatele külalistele. Tõstamaa mõis on kogunud kuulsust juba aastaid viljaka suveteatri paigana. Lottemaa teemapark ja Apollo kino on toonud Pärnumaa kultuuripilti uued tegijad ja uue kvaliteedi. Turiste ja külastajaid meelitab maakonna rikkalik ajaloojärg, sealhulgas ka Pulli, vanim teadaolev inimasustus Eestis, kuid ka Pärnu - Eesti Vabariigi sünnilinn. Kokkuvõtteks, maakonna kultuurimaastik ja –kalender on väga mitmekesine, pakkudes laia valikut igale maitsele ja eale alates kõrgkultuurist (nt Pärnu Muusikafestival, sh Järvi akadeemia) ja kuni massikultuuri üritusteni maailma tipptegijatega.

Pärnu maakonnas võib leida märke muinas- (Soontagana ja Mädara maalinn) kui ka keskajast (Lihula ja Virtsu linnus), külastada mõisasüdamete ümber kujunenud külakeskusi ja jälgida arhitektuurimälestiste toel Pärnu linnalist arengut.

Kirikute mitmekesisus ulatub keskaegsetest kirikutest (Pärnu-Jaagupis, Mikkli jm) ja 18. sajandi barokk-kirikutest ning 19. sajandil ehitatud apostliku õigeusu kirikutest tänapäevaste usuhooneteni (Agape keskus Pärnus).

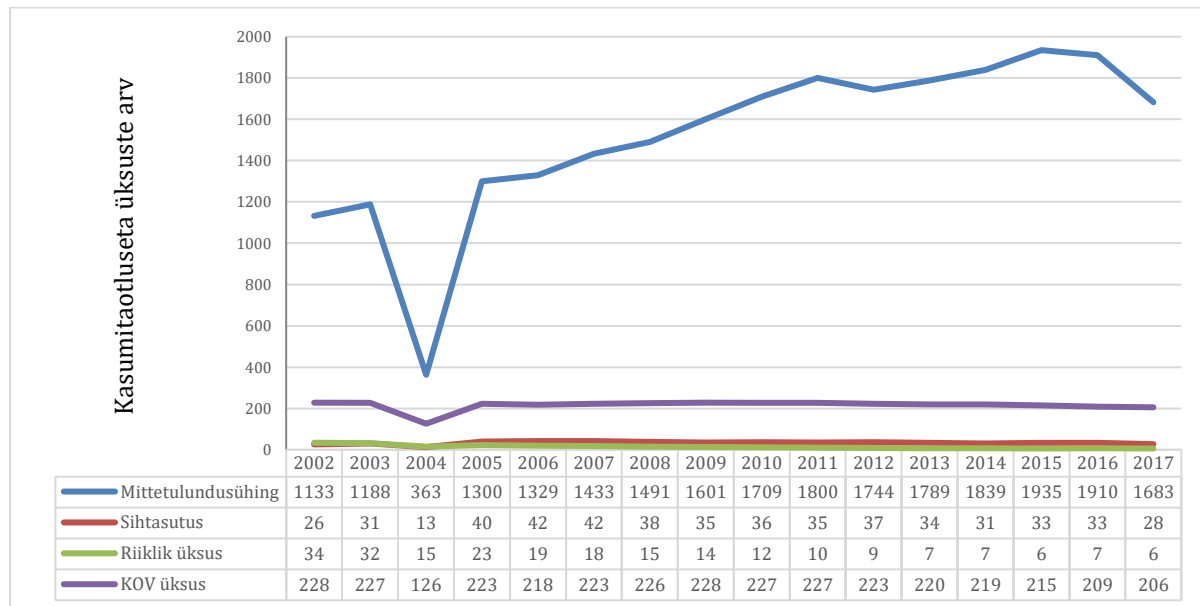
Etnograafiliselt ainulaadsel folktraditsioonidega Kihnu saarel on säilinud muistne elustiil, rahvarõivad ja pärimused. Kihnu pärimuskultuur kuulub UNESCO suulise ja vaimse pärandi maailmanimekirja. Kihnu folkloori, käsitöö ja kombestiku kaitseks on loodud sihtasutused Kihnu Kultuuriruum ja Kihnu Kultuuri Instituut.

2017. aastal tegutses maakonnas Statistikaameti andmetel 15 suuremat ja väiksemat muuseumi, (13 muuseumi 2013. aastal ja 12 muuseumi 2009. aastal). Neist tuntumad on (2012. aastal uues asukohas avatud) Pärnu muuseum, Pärnu Uue Kunsti muuseum ja C. R. Jakobsoni talumuuseum Kurgjal. Väikemuuseumide ühendab Pärnumaa väikemuuseumide seltsing.

Maakonna kultuurielu olulisteks tugevusteks on kodanikualgatusele põhinev aktiivne kultuurikorralduslik tegevus (Pärnumaa rahvakultuuri keskseltsi tegevus, külaliikumine, festivale ja kultuurisündmusi korraldavad ühendused); erinevate sektorite (riiklik-, munitsipaal- ja kolmas sektor) ning kultuuriseltside ja –ühenduste aktiivne koostöö; kultuurikorralduslikult tugev ning mitmekesiseid võimalusi pakkuv maakonnakeskus (Pärnu linn); professionaalsed loovisikud ja pedagoogid; muusikakoolid, kunstikool ning laste- ja noorte huvikoolid ning nende hea tase; tökohad professionaalsetele loovisikutele; kunstigaleriid ja luuleklubid; suurepäraseid kontserdipaigad (Pärnu kontserdimaja, Pärnu raekoja saal, mitmed kirikud, nt Pärnu Eliisabeti, Pärnu-Jaagupi, Tori, Tahkuranna, Mikkli jne); kaasaegne raamatukogude võrgustik ja keskraamatukogu hoone.

Kultuurivaldkonna olulisemate probleemide ja nõrkuste hulgas loetletakse valdkonna arengukavas spetsialistide (kultuuritöötajad, huvikoolide pedagoogid, projektijuhid jt) vananemist, noorte vähest huvi kultuuritegevuse vastu; missioonitundega ja motiveeritud kultuurijuhtide vähesust; vähesed oskusi majandustegevuseks; mainekujunduse alatahtsustamist ja oskamatust korraldada sellealast tegevust; kultuurikorralduse (täiend-) koolituse süsteemitust ja koolitusrahade nappust; materiaalse baasi aeglast arengut; kultuuritarbimise sotsiaalset kihistumist; kinode väikest arvu ja nende ebaühtlast territoriaalset paiknemist ning pakutava filmiprogrammi üheülbalisust; ainulaadsete kultuuritraditsioonide hoidmiseks ja kaitseks vajamineva püsiasustuse hääbumist, selliste piirkondade püsielanike raskusi töö leidmisel ning toimetulekus.

Professionaalsete kultuurisündmuste korraldajad on jagunenud maakonnas hajusalt – liialt on koondunud Pärnu kesklinna või selle ümbrusesse. Omakorda võimendab seda maakonnasisene transpordiprobleem – maainimesed ei saa enam pärast etendusi ja kontserte koju.

Joonis 41. Statistilisse profiili kuuluvad kasumitaotluseta üksused Pärnu maakonnas, 2002-2017. Allikas: Statistikaamet.

Mitu kohalikku omavalitsust on kultuurielu korraldamise kolmandale sektorile üle andnud. Projektipõhine rahastus aga ei pruugi tagada järjepidevust ja arengut. Viimasel ajal on kultuuripildile tõusnud ka subkultuursete (alternatiivsete) sündmuste korraldajate ja nautijate kasvav hulk.

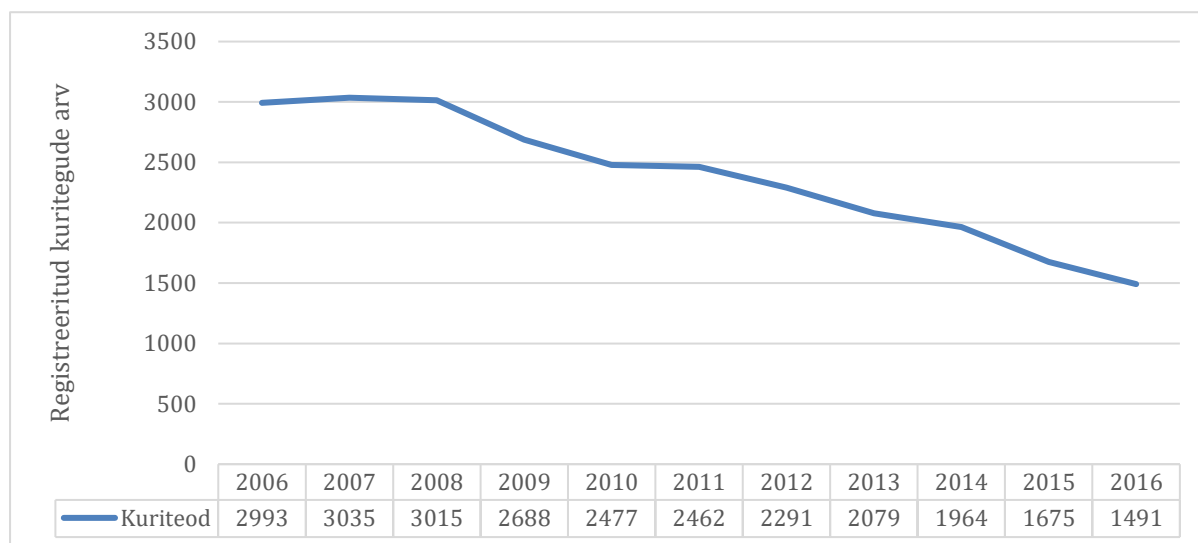
Pärnumaal oli 2017. aasta seisuga registreeritud 1683 mittetulundusühingut ja 28 sihtasutust. Mittetulundusühingud jagunevad mitmete eluvaldkondade vahel. Kodanikualgatuslikke ühendusi, mille eesmärk on seotud avaliku huviga, sh ühiskondlike probleemide lahendamisega, on ligi 40% ja 10% on neid, kelle eesmärk on tegutseda ainult oma liikmete või siis väga kitsa sihtrühma huvides (nn erialaliidud). 2007. aastal oli registreeritud mittetulundusühingute arv 1433, aastal 2015 oli registreeritud ühendusi 1935, misjärel ühenduste juurdekasv pidurdus. Langustrendi peamiseks põhjuseks on eestvedajate väsimus ja põhjendamatud ootused EL rahastuse kaudu toetuse saamisele. Sihtasutuste arv on aastate lõikes stabiilne, kuid siinkohalt saab märkida, et nende puhul on enamjaolt avaliku sektori enda poolt asutatud sihtasutusega, mis täidavad avaliku sektori ülesandeid.

Ülemaakonnalist ühistegevust edendavad ja kodanikualgatusi koordineerivad maaelu ja külaarenduse valdkonnas Pärnumaa Kodukant, vaimse kultuuripärandi säilitamisega tegeleb Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseks ja erivajadustega inimeste huvisid kaitseb Pärnumaa Puuetega Inimeste Koda.

EL-i LEADER-programmi raames olid varasemalt maakonna vallad ühinenud kahte tegevusgruppi: Rohelise Jõemaa koostöökogusse ja MTÜ-sse Pärnu Lahe Partnerluskogu. Neist esimene kaasas ka Raplamaa (Järvakandi) ja Viljandimaa (Kõpu, Suure-Jaani) valdasid.

Kogu Pärnumaa (kui Eesti suurima rannakalanduspiirkonna) kalandusega tegelejaid koondas MTÜ Liivi Lahe Kalanduskogu. Vabatahtliku tegevuse arendamiseks loodi 2010. aastal maakonda Pärnumaa Vabatahtliku Tegevuse Keskus. Peale haldusreformi tuleb siia lisada nii kahte endist Läänemaa valda (Hanila, Lihula) hõlmav Läänemaa-tegevusgrupp kui sarnane tegevusgrupp Läänemaa kalanduse valdkonnast. Kokkuvõtteks, arengustrateegia koostamise ajal saame Pärnumaal rääkida kokku viie tegevusgrupi tegevustest käesoleva EL rahastusperioodi (2014 – 2020) lõpuni.

Sotsiaalse turvalisuse osas tuleb märkida, et maakonnas on registreeritud kuritegusid 10 000 inimese kohta vähem kui Eestis keskmiselt. Kuritegevuse tase on langemas.

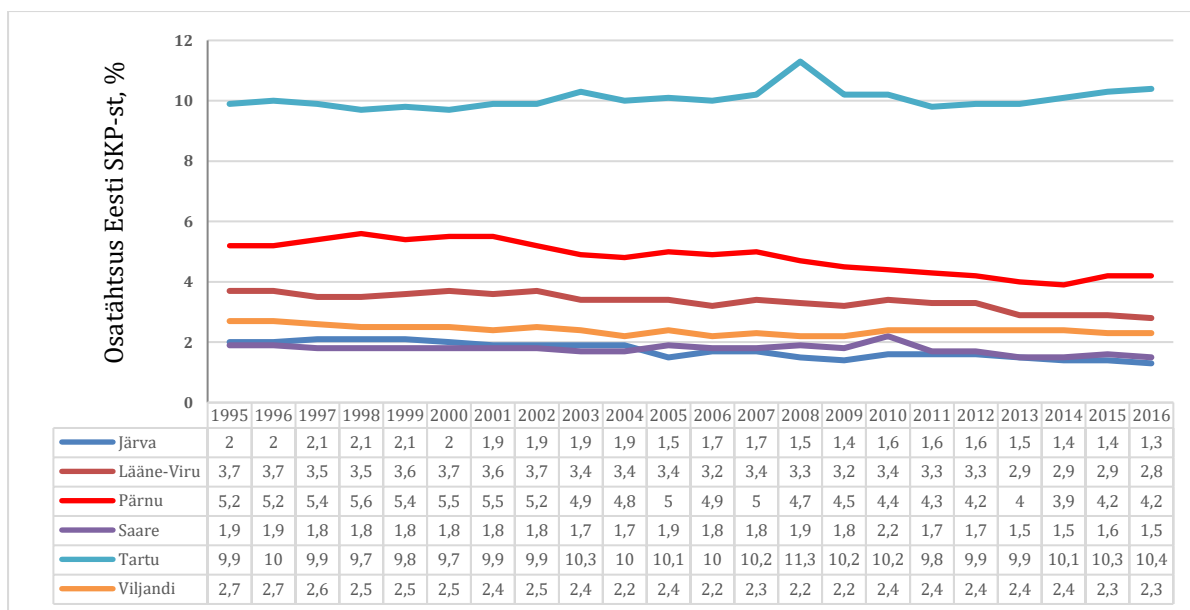

Joonis 42. Registreeritud kuritegude arv Pärnu maakonnas, 2006-2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Registreeritud kuritegu – karistusseaduse eriosas kirjeldatud kuritegu, mille suhtes on alustatud kriminaalmenetlust või mis registreeritakse kriminaalmenetluses.

Majandusareng

Pärnumaa regionaalne SKP (jooksevhindades) ulatus Eesti EL-ga liitumise aastal (2004) 464,3742 mln euron, 2010. aastal aga 647,8913 mln euron. Tipphetkeks oli 2007. aasta, kui maakonna SKP ulatus 818,0931 mln euron. Majanduskriisi eelne tase ületati alles 2015. aastal (848,80 mln eurot). Pärnumaad tabas majandussurutise-aegne langus keskmisest rohkem, põhjusteks muuhulgas erasektori ja nn vanade majandusharude keskmisest suurem osakaal. Pärnumaa SKP osatähtsus oli madalaimal hetkel (2014. a) kõigest 3,9% Eesti SKP-st. Seetõttu on prioriteetne keskendada jõupingutused maakonna majanduse struktuurimuudatustele. Värskeimate andmete järgi (2016. a) on Pärnumaa majandusareng olnud Eesti keskmisest kiirem.

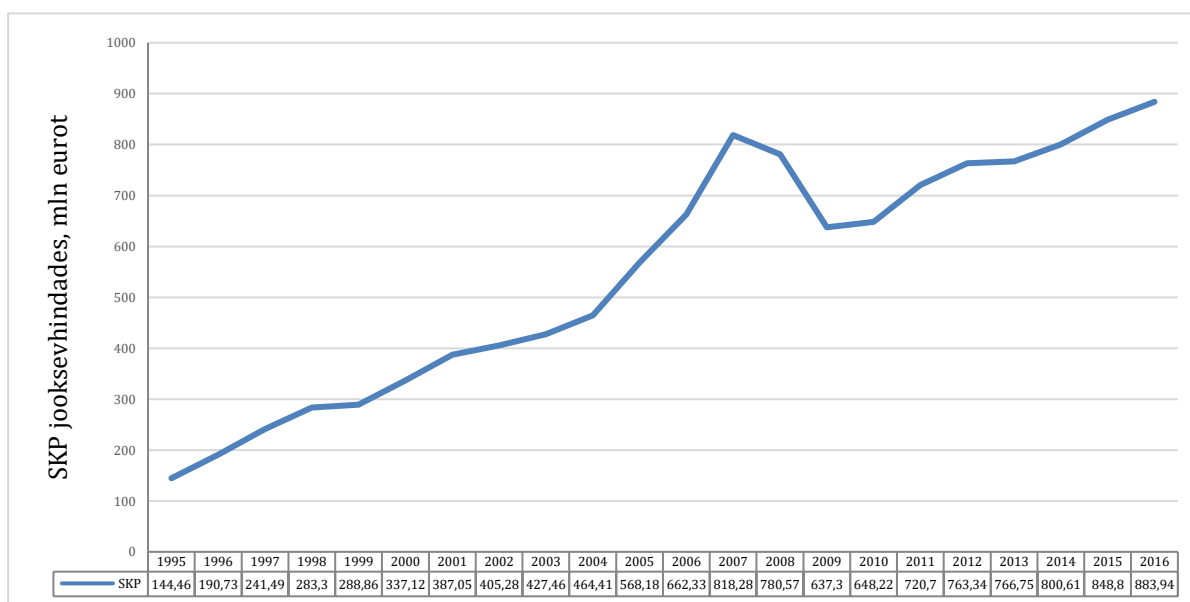

Joonis 43. Pärnu maakonna SKP osatähtsus riigi näitajast võrdluses mõnede Eesti maakondadega, 1995-2016, %. Allikas: Statistikaamet.

Märkused: Regionaalne sisemajanduse koguprodukt (regionaalne SKP ehk RSKP) turuhindades – regionaalne lisandväärtus pluss regionaliseeritud neto-tootemaksud (tootemaksud ja subsiidiumide vahe). Piirkondade RSKPde summa turuhindades võrdub riigi SKPga turuhindades.

Regionaalne lisandväärtus – regiooni residendist majandusüksuste (ettevõtete, asutuste, organisatsioonide või nende struktuuriüksuste) tootmisprotsessis lisandunud väärtus (toodang miinus vahetarbimine).

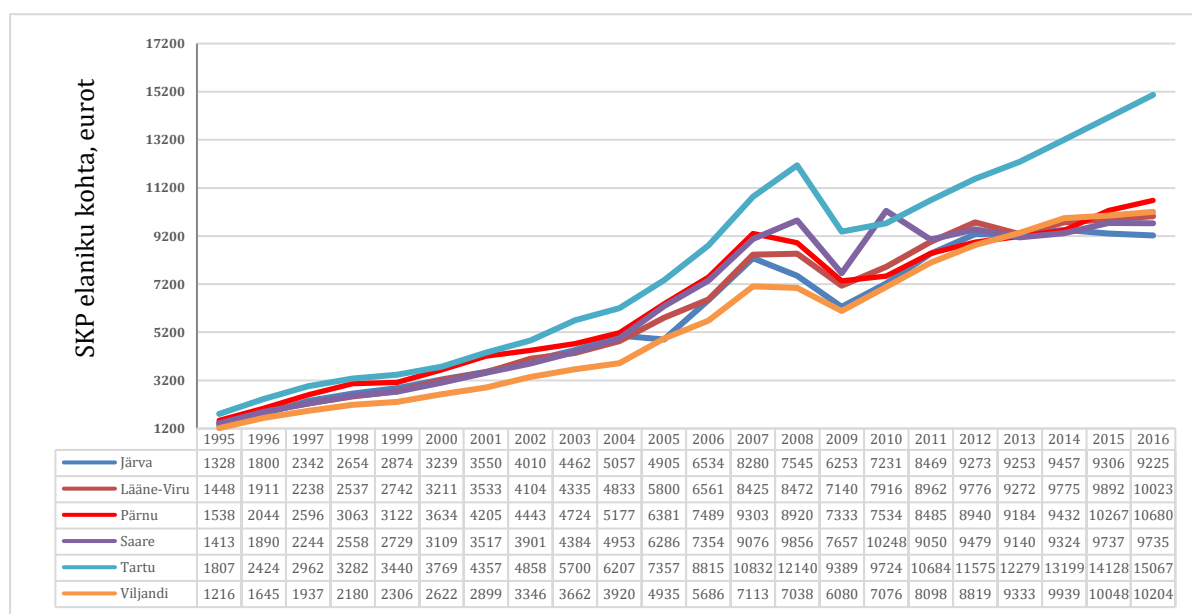
Maakonna majanduse arengus on tähtis tasakaalu leidmine kahe suuna vahel (tuginedes ühtlasi varasematele negatiivsetele kogemustele monofunktsionaalsete asulate arenguprobleemidega, nt Sindis ja Tootsis). Nendeks on mitmekesise ettevõtluse tagamine kontsentratsiooniriskide hajutamiseks: paindlikkus ja hajutatus ning nutikas spetsialiseerumine, arvestades sealjuures Eesti regionaalarengu strateegia 2020 suuniseid.

Joonis 44. Pärnu maakonna sisemajanduse koguprodukt (SKP), 1995-2016, eurodes. Allikas: Statistikaamet.

Eelmist arengustrateegia seiret (2013-2014. a) tehes ilmnas, et Pärnumaa SKP näitaja elaniku kohta (mis 2013. aastal ulatus 9570 euronit ehk 67,3% Eesti keskmisest (14 218 eurot) oli langenud maakondade lõikes nõ keskmisest ešeloni. Pärnumaast ettepoole olid tavapäraste Harjumaa (141,7% Eesti keskmisest 2013. a) ja Tartumaa (105,4%) kõrval jõudnud ka Lääne-Virumaa (73,2%), Saaremaa (71,2%) ja Järvamaa (68,7%).

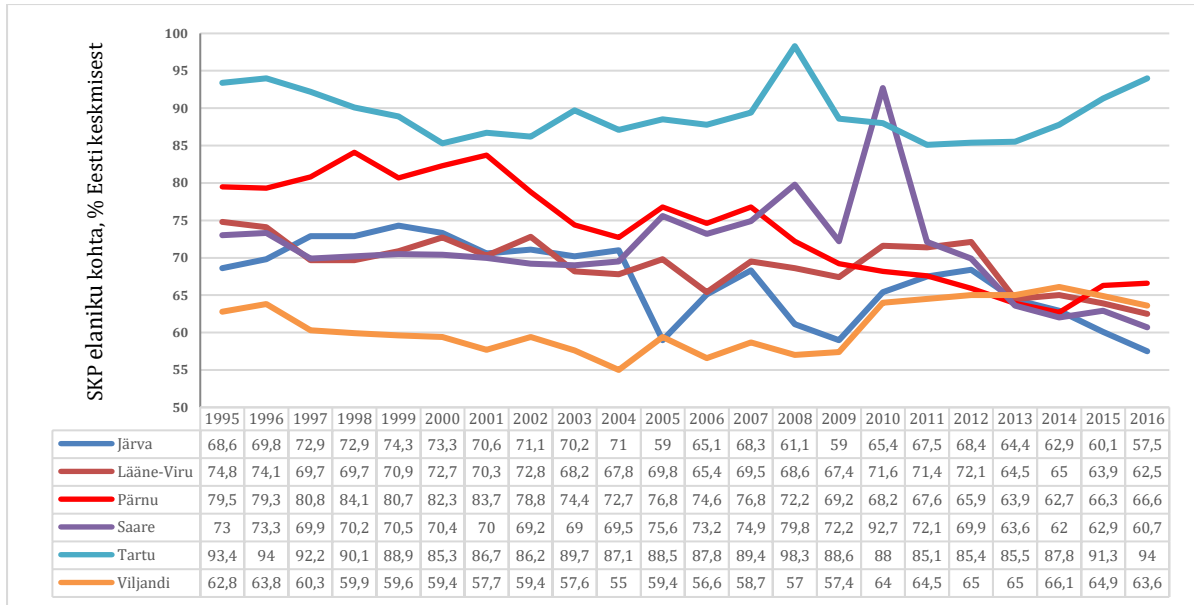
Nüüd on Pärnumaa tase (SKP elaniku kohta, % Eesti keskmisest) oma 66,6%-ga taas kolmandal kohal Eesti maakondade seas peale Harjumaad (145,3%) ja Tartumaad (94,0%). Järgnesid Viljandimaa (63,6%) ja Lääne-Virumaa (62,5%).

Joonis 45. Pärnu maakonna SKP elaniku kohta võrdluses mõnede Eesti maakondadega, 1995-2016, eurodes. Allikas: Statistikaamet.

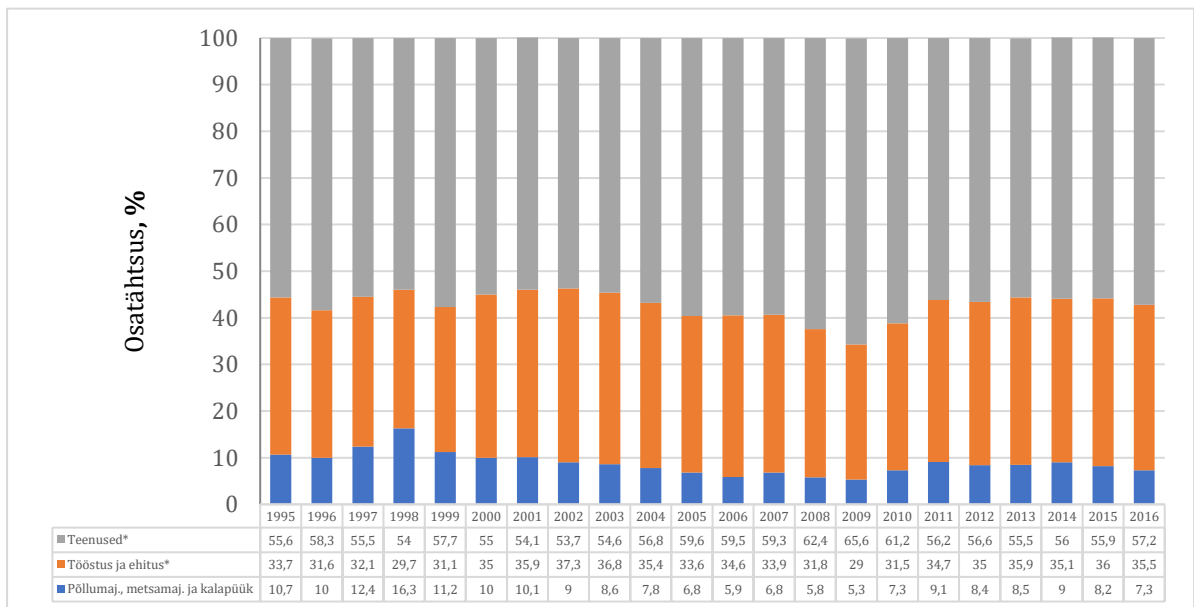
Kõige madalamale ulatus Pärnumaa SKP elaniku kohta Eesti keskmise suhtes 2014. aastal, peale seda on alanud aeglane tõus 62,7%-lt 66,6%-ni 2016. aastal.

arengustrateegia Pärnumaa 2035+

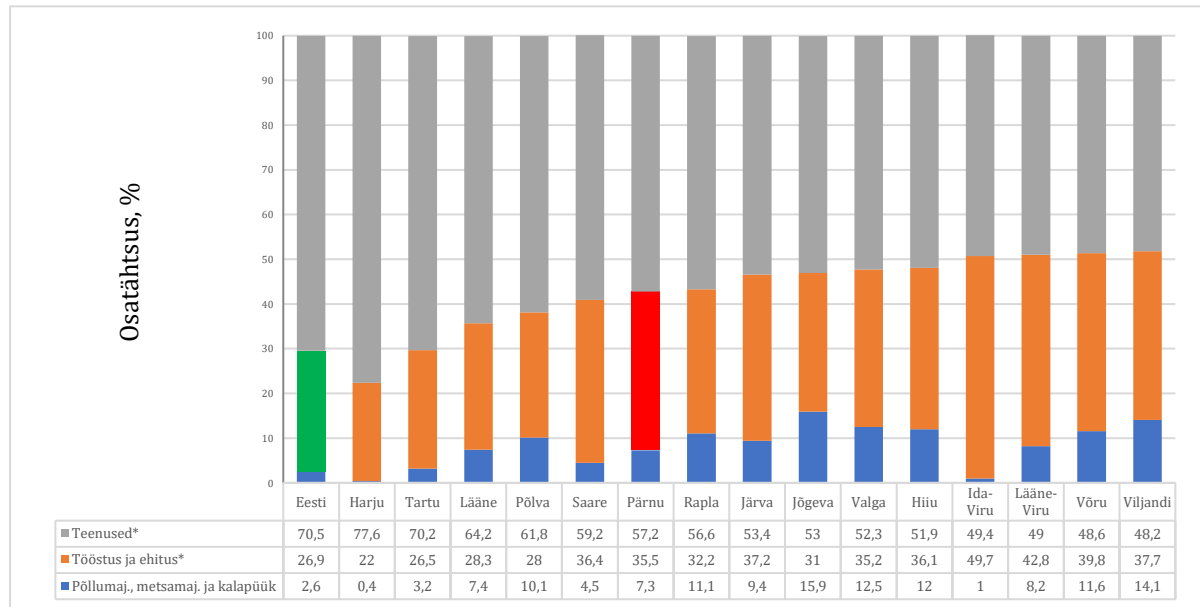
Joonis 46. Pärnu maakonna SKP elaniku kohta võrdluses mõnede Eesti maakondadega, 1995-2016, % Eesti keskmisest. Allikas: Statistikaamet.

Võrreldes 2008. aastaga (mille näitajad oli aluseks arengustrateegia „Pärnumaa 2030+“ koostamise ajal 2010. aastal) on teenindussektori osatähtsus vähenenud 62%-lt tasemeni 57% nii 2013. kui ka 2016. aastal. Tõusnud on aga tööstussektori osa - 32%-lt 35%-ni 2013. aastal ja siis 36%-ni 2016. aastal, samas kui primaarsektori osa tõusis samal perioodil 6%-lt 9%-ni ja langes siis 7%-ni.

Joonis 47. Pärnu maakonna SKP sektoraalne struktuur: osatähtsus maakonna lisandväärtuses (%), 1995-2016. Allikas: Statistikaamet.

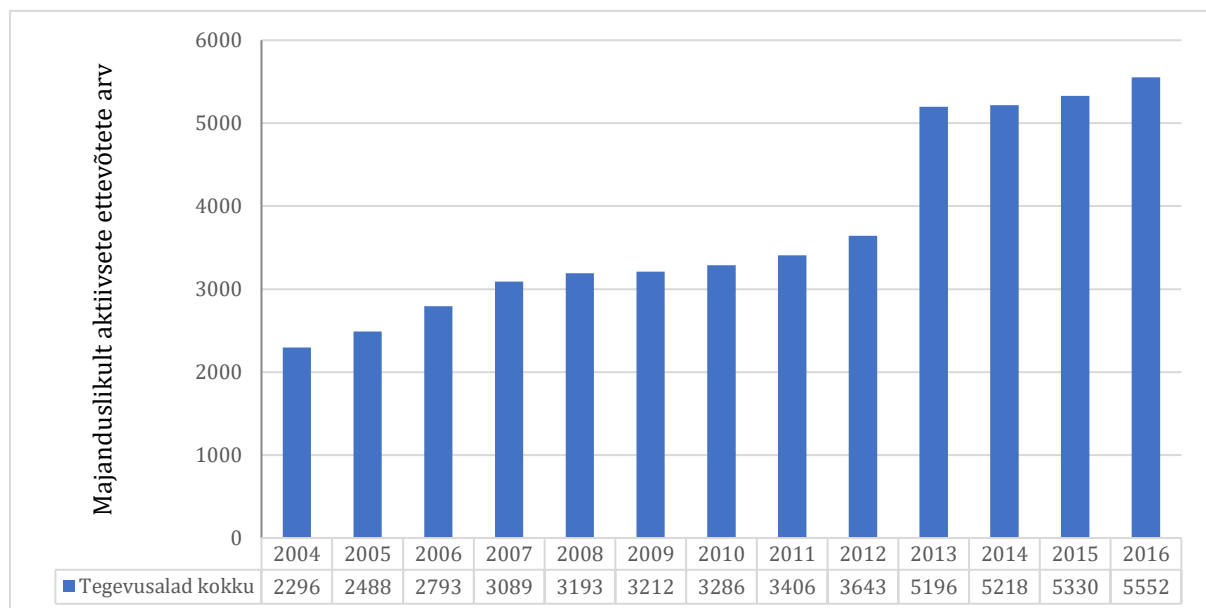
Märkusena, kogu Eestis on nii teenindus- kui tööstussektorite osatähtsused olnud samal ajal stabiilsed (vastavalt 68% ja 29% ning 71% ja 27%), primaarsektori osatähtsus on tõusnud ühe protsendipunkti võrra 3-lt 4-ni ja langenud taas 3-ni.

Joonis 48. Eesti maakondade SKP sektoraalne struktuur: osatähtsus maakondade lisandväärtuses, 2016, %. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Punasega on eraldi välja Pärnu maakonna tööstus- ja ehitussektor (osakaal 35,5%) vs rohelisega see sektor Eesti keskmisena (26,9%).

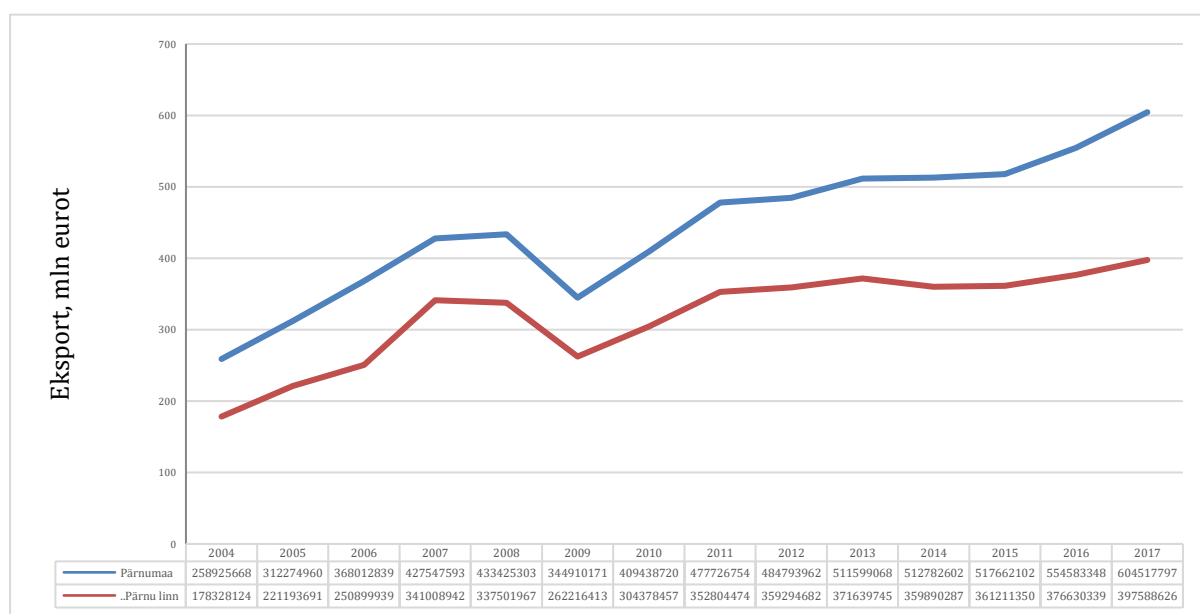
Pärnumaal oli 2017. aastal 5552 tegutsevat ettevõtet. Koondumine maakonnakeskuse piirkonda on olnud ettevõtluses üheks olulisemaks trendiks.

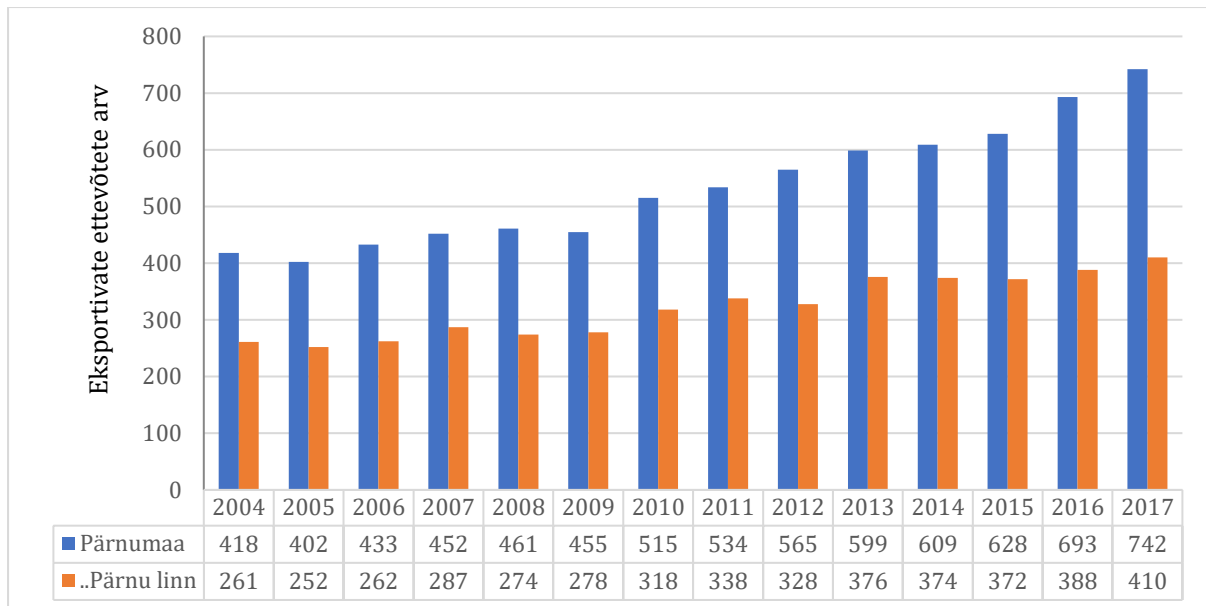
Joonis 49. Majanduslikult aktiivsed ettevõtted Pärnu maakonnas (v.a. põllumajandus), 2004-2016. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Alates 2013. aastast on lisatud füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE).

Maakonna ettevõtete eksport ja import oli 2013. aastal vastavalt 508 mln ja 419 mln eurot, aga 2017. aastal vastavalt 604 ja 390 mln eurot (maakonna ettevõtluse väliskaubandusbilanss on positiivne). Nende näitajate poolest oli Pärnumaa Eesti maakondade seas sarnaselt nelja aasta taguse seisuga neljandal kohal, andes 4,1% (4,7%) kogu Eesti ekspordist ja 3,1% (2,6%) impordist. Võrreldes 2013. aastaga on maakonna osatähtsus Eesti ekspordis tõusnud 0,6% võrra, aga impordis langenud 0,5% võrra. Vahemärkusena, ekspordi osakaal on sarnane maakonna osakaalule (4,3%) riigi SKP-s. Väliskaubanduses domineerib väga tugevalt Pärnu linn. Pärnu osakaal maakonna ekspordimahust oli 2009. aastal 76%, 2013. aastal 72%, 2017. aastal 66%; impordimahust aga vastavalt 86% ja 83% ja 73%. Niisiis on väliskaubandusega seotud ettevõtluse maht olnud kiirema kasvuga maakonnakeskusest väljaspool – ühe põhjusena tuleb märkida tootmisalade käivitumist Pärnu lähivaldades.

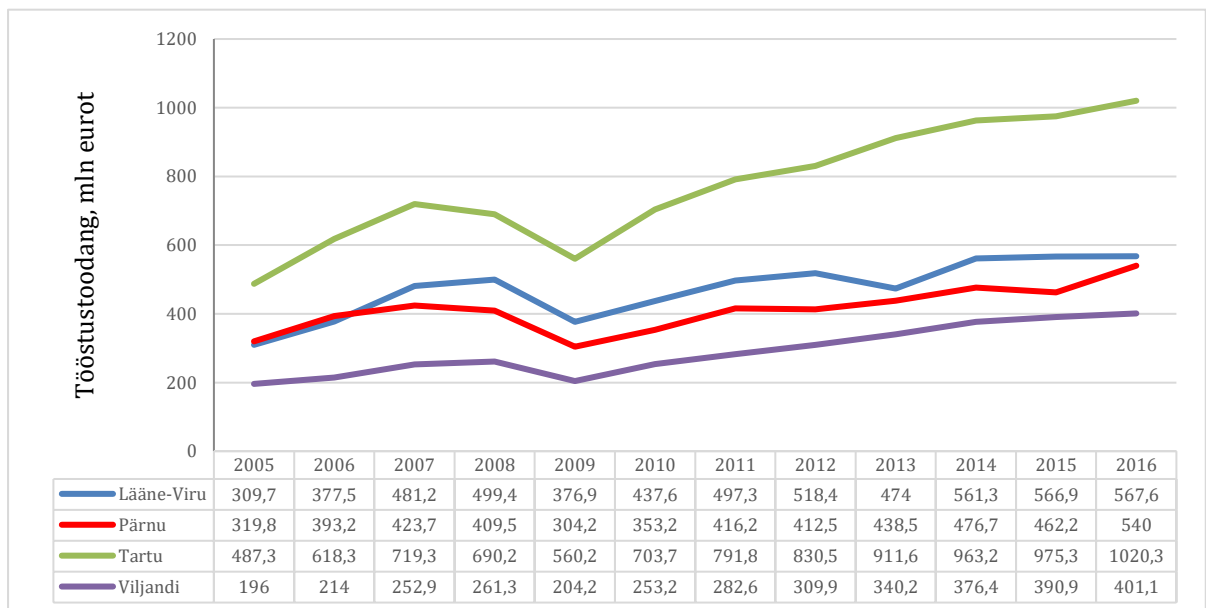

Joonis 50. Pärnu maakonna (sealhulgas Pärnu linna) ekspordi väärtus, 2004-2017. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 51. Pärnu maakonna (sealhulgas Pärnu linna) eksportivate ettevõtete arv 2004 - 2017. Andmed: Statistikaamet.

Viimaste aastate näitajate taustal (5,3 % Eesti tööstustoodangust 2005. aastal, 4,9% 2008. aastal, 4,0% 2012. aastal, 4,6% 2016. aastal) oli Pärnu maakond Lääne-Virumaa järel langenud Eesti viiendaks tööstusmaakonnaks. 2016. aastal toimunud võimas tööstustoodangu mahu tõus on muutnud realistlikuks taas neljanda koha hõivamise lähitulevikus. Pärnumaa majanduses on peamine areng ja tehnoloogiline täiustumine toimunud traditsioonilistes sektorites nagu puidutööstus (Eesti suurim metsaraie piirkond, 13% aastamahust 2009. a, 11%, 2013. a, 10% 2017. aastal 1,471 mln m³-ga), tekstiili- ja rõivatööstus, turbatootmine (Eesti suurim turba kaevandamise piirkond, 334 000 tonni 2013. a), ehitusmaterjalide ja toiduainetööstus. Kiirelt on arenenud teenindusmajandus. Järjest enam tööstusettevõtteid panustab tooraine väärindamisse ja tootearendusse. Lisaks traditsioonilistele sektoritele on viimasel aastakümnel jõudsalt arenenud elektroonikatööstuse ja metallitöötlemise ettevõtted.

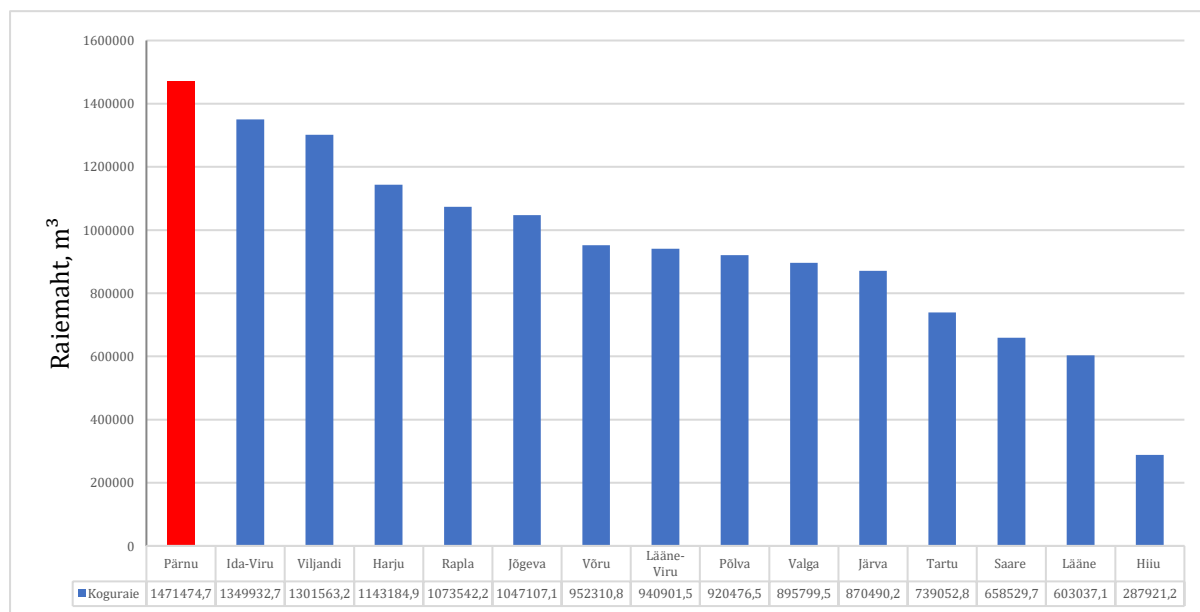
Joonis 52. Pärnu maakonna tööstustoodang (jooksevhindades) võrdluses mõnede maakondadega 2005-2016, mln eurodes. Allikas: Statistikaamet.

Pärnumaa inimvara nõrkus väljendub EL poolt rahastud teadusarenguprogrammi võimaluste väga väheses kasutamises.

Uueks suureks tööstusalaks Pärnus on kujunenud Niidu tööstusala (Wendre, Ecobirch, Metsä Wood, AS Fortum Termest kombijaam, Paikre jt). Väiksemas mastaabis on areng toimunud Pärnu linnas Reldori tööstuskülas ning veel endiste Audru ja Paikuse osavalla, Tori ja Häädemeeste valla tööstusaladel jm. Loode-Pärnu tööstusala areng on hoogu sisse saamas: sinna on end sisse seadnud sellised ettevõtted nagu Trimtex Baltic, Protex Balti, Vecta Design, Aknakoda jt. Kohati on tööstusala taristu rajamisel olnud abiks piirkondade konkurentsivõime tugevdamise (PKT) meede.

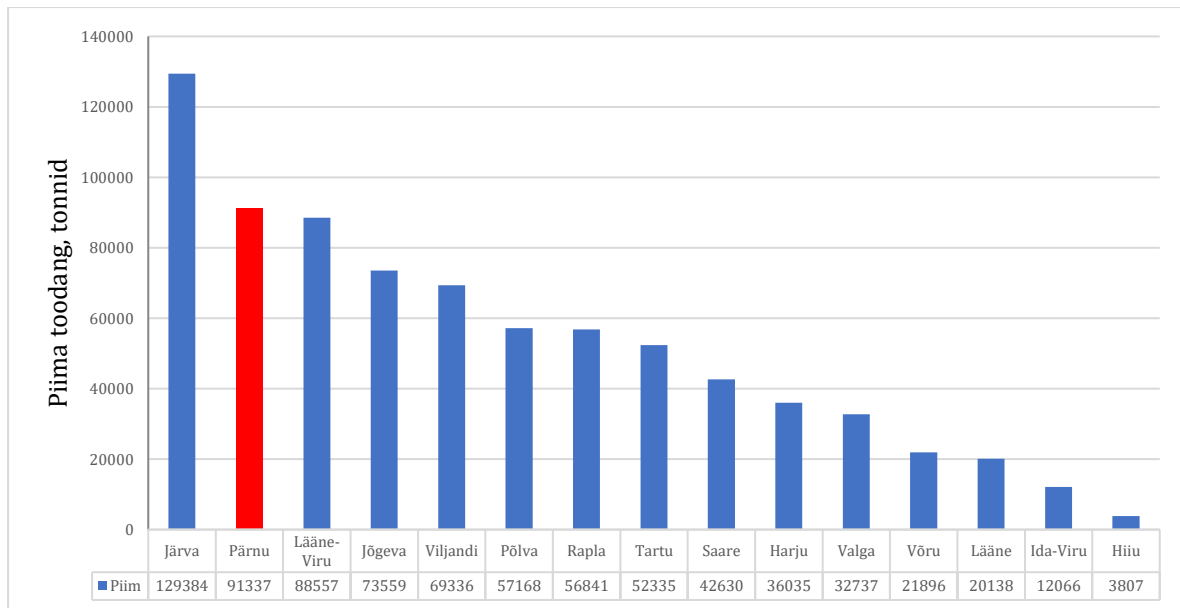
Huvirühmade koostöös on toimunud mitmeid positiivseid arenguid. Tõsine koostööprojekt on kutsehariduskeskuse väljaarendamine. Kooli arengukava tegemisse kaasati ettevõtjad, selgitati välja nende vajadused. Kutsehariduskeskuse elektroonikalabori ja autoremonditöökoja sisustamisel on toeks olnud ka erasektor.

Majanduskriisiga kohandumise ja eduka hakkamasaamise näiteid tööstussektoris leiab kõikides võtmetööstustes. Turbasektor on jõuliselt sisenenud nn professionaalsele eksporditurule (eelkõige Hollandi lillekasvatus) ning on võimeline töökohti juurde looma. Metallitöötlemises on edukad ettevõtted Ruukki Products ja AQ Lasertool koondanud oma tootmise Pärnusse ja Audru piirkonda. Tekstiilisektoris laienevad nii Wendre (Trading House Scandinavia kontsern), Sindi Lanka kui rõivatootja Trimtex.

Joonis 53. Metsaraie (koguraie) raiedokumentide järgi maakondade lõikes, 2017, m³. Allikas: Statistikaamet.

Pärnu maakond on ka tugev põllumajandusmaakond. Kahtlemata on maakonna selle majandusharu üheks tugevuseks piimandussektor (piimalehmade arvult ja piimatoodangult peale Järvamaa maakondade seas teisel kohal). Kui 2017. aastal oli Eesti keskmiseks piimatoodanguks lehma kohta 9160 kg, siis Pärnumaal 9233 kg: kuues koht maakondade seas.

Joonis 54. Piimatoodang maakondade lõikes, 2017, tonnides. Allikas: Statistikaamet.

Pärnumaa oli eelmisel aastal esimesel kohal veiste arvult (31,3 tuh Eesti 250,9 tuh-st), hobuste (0,9 tuh Eesti 5,7 tuh-st) ja kitsede (0,8 tuh Eesti 5,1 tuh-st) arvu poolest. Mesilasperede arvu poolest (3,4 tuh Eesti 49,9 tuh-st) oldi peale Lääne-Virumaad ja Saaremaad teisel-kolmandal kohal, lammaste arvu poolest aga peale Saaremaad ja Võrumaad kolmandal kohal (6,2 tuh lammast Eesti 80,8 tuh-st). Villa toodangu (11,2 t) poolest oli maakond peale Saaremaad teisel kohal, mee toodangult (87 t) peale Harjumaad ja Lääne-Virumaad kolmandal kohal.

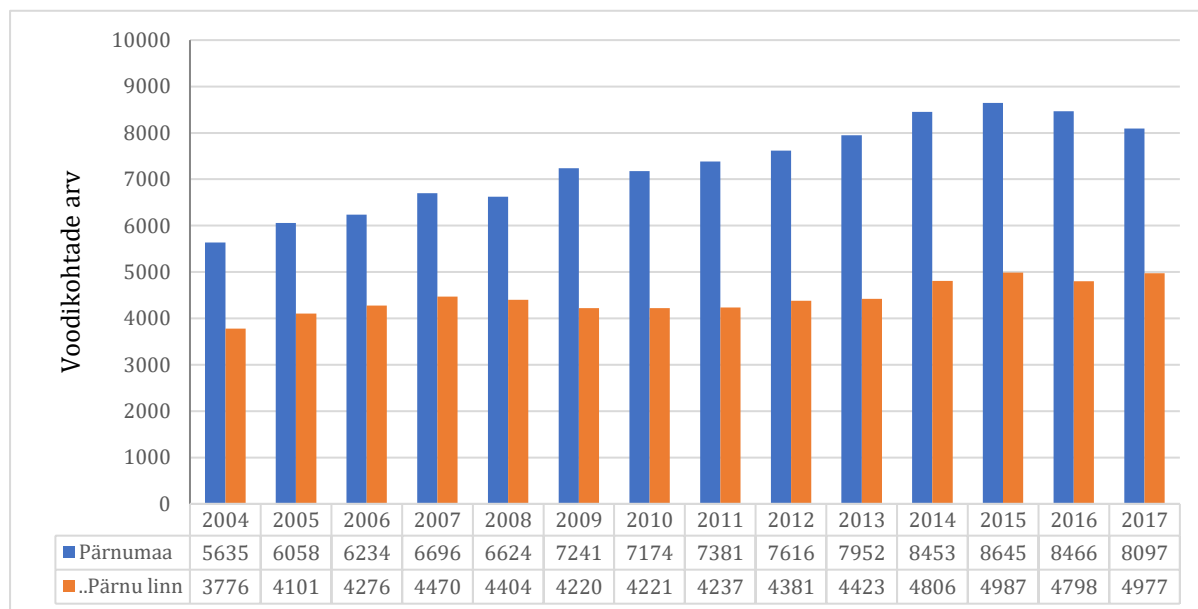
Pärnumaa majanduse konkurentsivõime sõltub paljuski sellest, kuidas õnnestub ettevõtted kindlustada kvalifitseeritud noore tööjõu pealekasvuga. Seejuures on oluline, et võtmesektorite erialaliste oskuste vastu hakkaks haridussüsteem teadlikult huvi tekitama juba varases eas. Tänaused tehnikaharrastuse tingimused on ebapiisavad ning lisaks Pärnu loodus- ja tehnikamajale on mõistlik ära kasutada Pärnumaa kutsehariduskeskuse tehnikaõppe baasid – nii toome õpilasi varakus eas kooli, kus hiljem praktilisi tööstusoskusi omandada. Põhikoolid saavad sama soodumust tugevdada nii eelkuteõpet pakkudes kui tööõpetuse tunde kutsekoolis läbi viies. Rajaleidja kaasabil on mõistlik luua Pärnumaa ettevõtlust propageeriv karjäärinõustamine koos parimate ettevõtete regulaarse külastusega. Lisaks programmeerimisõppele gümnaasiumides on infotehnoloogiaalast haridust vaja tugevdada kutse- ja kõrgharidussüsteemis. Kutsehariduse V taseme õppekavade ettevalmistus ja rakendamine on protsess, mis peab andma järjest keerukamas masinate maailmas meie ettevõtete kasvuks vajalikud tippspetsialistid. Pärnu kolledži baasil saab teenuste disaini õppekavasse TTÜ kompetentsi kaasamisega luua tervikliku disainikava, samuti on võimalik materjalitundmise rõhuasetusega protsessijuhtimise õppekava juurutamine tootmisettevõtete keskastme juhtide defitsiidi leevendamiseks. Tööstustarkvara arendamise õppekava loomise põhirõhk olekski aga juba TTÜ luua. Pärnu on sobiv koht ülikoolidevaheliste ühisõppekavade loomiseks siinset majandusstruktuuri ja loodusressursside potentsiaali silmas pidades.

Turismi- ja puhkemajandus

Jätkuvalt on maakonnas oluliseks majandussektoriks turismi- ja puhkemajandus. Pärnumaa on traditsiooniliselt olnud turistide hulgalt Eesti maakondade seas Harjumaa järel sihtkohaks number kaks, olles juulis, suvepuhkuste tippkuul, Eesti puhkajate meelispaik. Pärnumaad külastas 2011. aastal Positium LBS OÜ poolt läbi viidud andmetel 666 888 inimest, sealhulgas Pärnu linna 462 654 külastajat. Tol aastal tehti maakonda kokku ca 1,7 mln külastust, sellest 59% langes Eesti elanikele ja 41% moodustasid välisriikide elanike külastused. Kui siseturiste meelitavad suvepealinna meri, rand ja kultuuriprogrammid, siis võtmesõnaks välis turistidele on Pärnu kui kuurortlinn. Kuid populaarsust kogub ka mujal Pärnumaal asuv vaatamist ning kogemist vääriv.

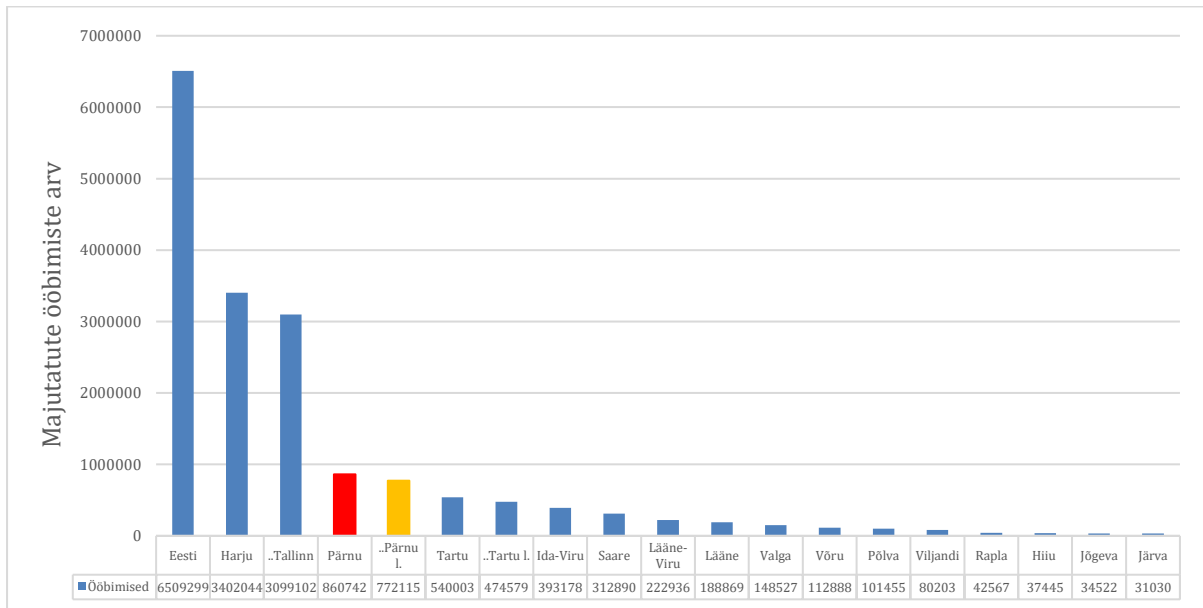
Majutuskohdade arv on peale kiiret vahepealset kasvu olnud enamvähem stabiilne viimase nelja aasta jooksul, jõudes 192-ni (sh 90 Pärnu linnas) 2017. aastal.

Pärnu maakond on nn turismiintensiivsusest kõrge näitajaga piirkond Eestis: 2014. aasta alguse seisuga oli keskmiselt 100 elaniku kohta 9,5 voodikohta (vastavalt Pärnu linnas 11 ja ülejäänud maakonnas 8,2 voodikohta). Samal ajal oli vastav näitaja Harjumaal, sealhulgas Tallinnas 3,4 ja Lõuna-Eestis 3,1 voodikohta. 2017. aastal oli Pärnu linnas jõutud tasemeni juba 12,5 voodikohta 100 elaniku kohta – siinkohal jääb ametliku statistika vaateväljast välja jagamismajanduse potentsiaal. Voodikohti on Pärnumaal tippaajal kokku üle 8000 juba viimased neli aastat (2014-2017), ligi 6500 oli neid 2009. a. Üle poole voodikohtadest asub Pärnu linnas: ligikaudu 4000 aastal 2009, viis aastat hiljem 4400 ja ligikaudu 5000 aastal 2017. Kuigi geograafiliselt ebaühtlaselt, on kogu maakond majutusteenustega kaetud. Suurem osa majutusasutusi asub suvituskohana tuntud omavalitsuste territooriumidel ehk Pärnus ja rannikupiirkondades. Majutusteenused hõlmavad kõikvõimalikke variante - kodumajutusest neljatärnihotellideni. Palju puhkekülasid ja -laagreid asub rannäärsetes piirkondades ning need töötavad peamiselt kõrghooajal ehk suvisel perioodil.

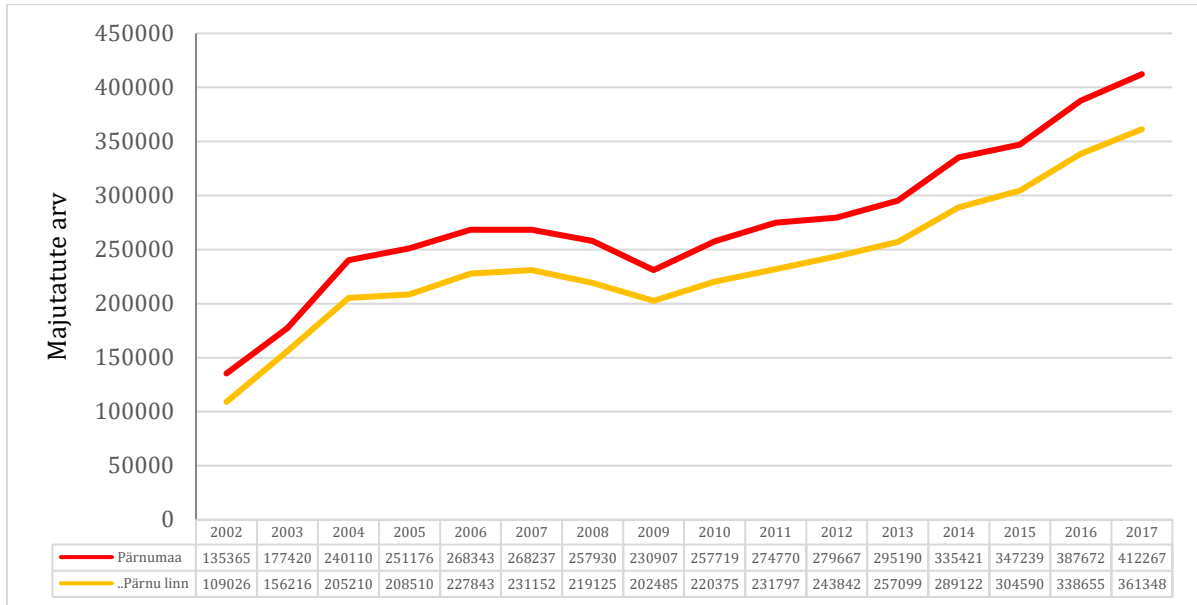
Joonis 55. Voodikohtade arv Pärnu maakonnas (sealhulgas Pärnu linnas), 2004-2017. Allikas: Statistikaamet.

Statistikaameti aegrea algusaastal langes maakonna arvele 13,9% majutatute ööbimistest Eestis (277 467 ööd), 2013. aastal oli vastav näitaja 12,7% (730 707 ööd), 2017. aastal aga 13,2% (860 742 ööd). Vaatamata vahepealsele Eesti keskmisest aeglasemale kasvuperioodile on Pärnumaa endiselt Eesti suuruselt teine turismisihtkoht peale Harjumaad (vahe nüüd 4 korda endise 4,2 korra asemel Harjumaad kasuks), kolmandal kohal on vahepeal kiire spurdi teinud Tartumaa (vahe nüüd 1,6 korda nelja-aasta taguse 1,8 korra asemel), neljandal Ida-Virumaa (vahe nüüd 2,2 korda endise 2 korra asemel) ja viiendal Saaremaa (vahe nüüd 2,8 korda endise 2,6 korra asemel) majutatute ööbimiste alusel, võrreldes 2013. aasta andmeid 2017. aastaga.

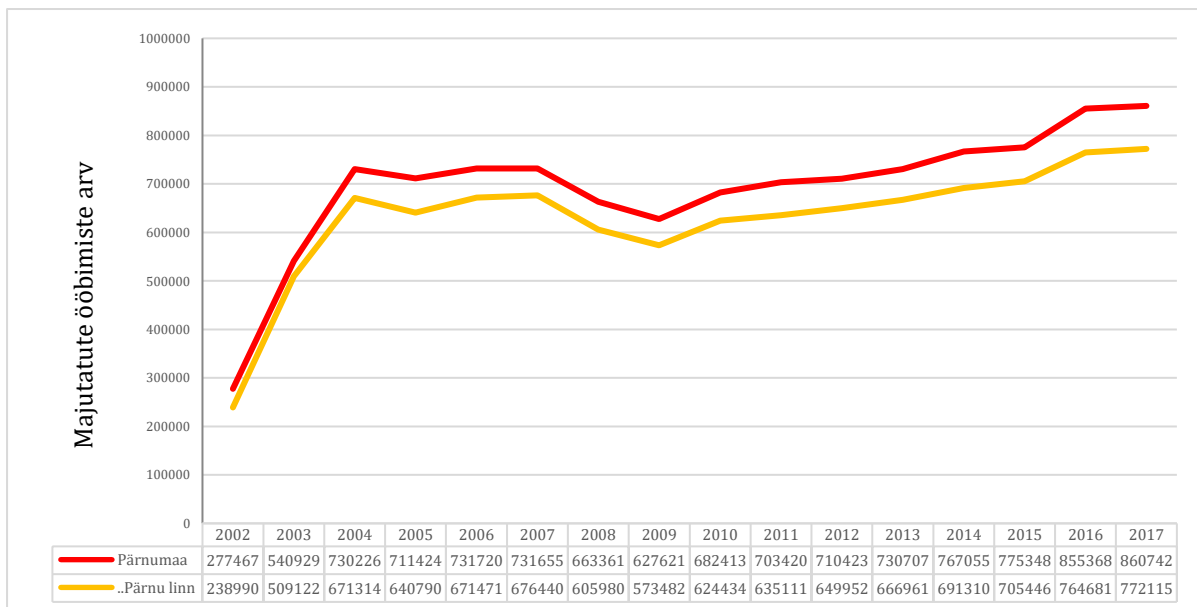
Joonis 56. Majutatute ööbimised maakondade lõikes, 2014-2017. Allikas: Statistikaamet.

Pärnumaa paistab teiste Eesti sihtkohtade kõrval silma oma suurema väliskülastajate osakaaluga. See näitaja on oluline turismituludega arvestamisel, sest uuringud näitavad, et tulu ühe välituristi kohta on suhteliselt suurem kui siseturisti kohta.

Joonis 57. Majutatute arv Pärnu maakonna (sealhulgas Pärnu linna) ettevõtetes, 2002-2017. Allikas: Statistikaamet.

Siseturul on Pärnumaa hästi tuntud puhkepiirkond. Alates 2010. aastast on ööbimiste arv pidevalt tõusnud. 2013. aastal moodustasid siseturistide ööbimised Pärnumaal 13%, neli aastat hiljem aga 14% kogu Eesti vastavast näitajast.

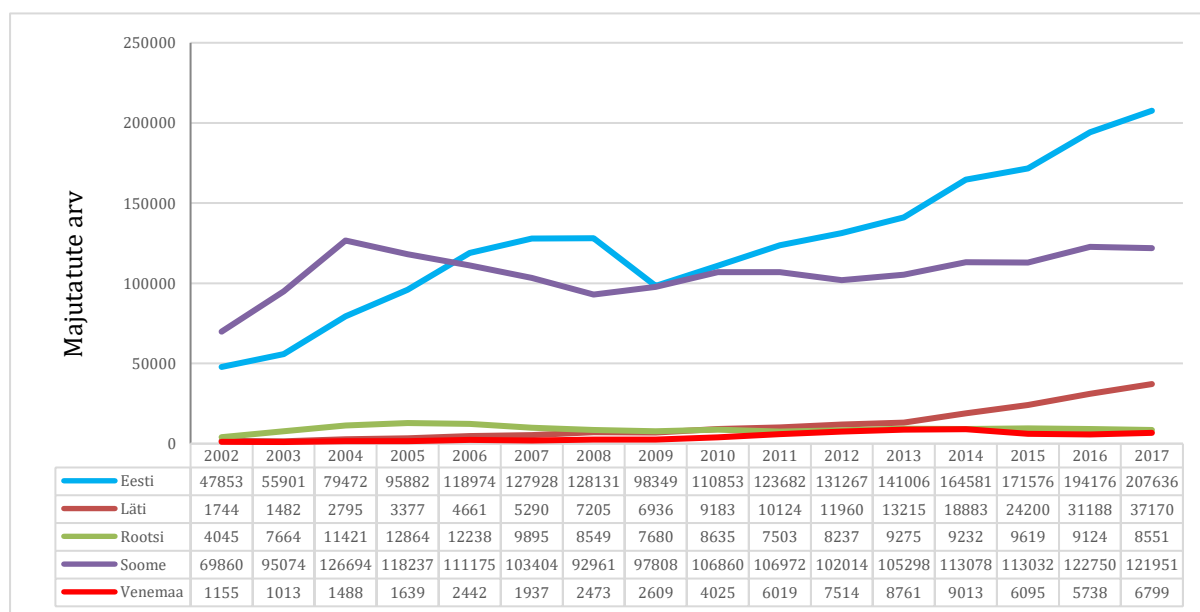

Joonis 58. Majutatute ööbimised Pärnu maakonnas (sealhulgas Pärnu linnas), 2002-2017. Allikas: Statistikaamet.

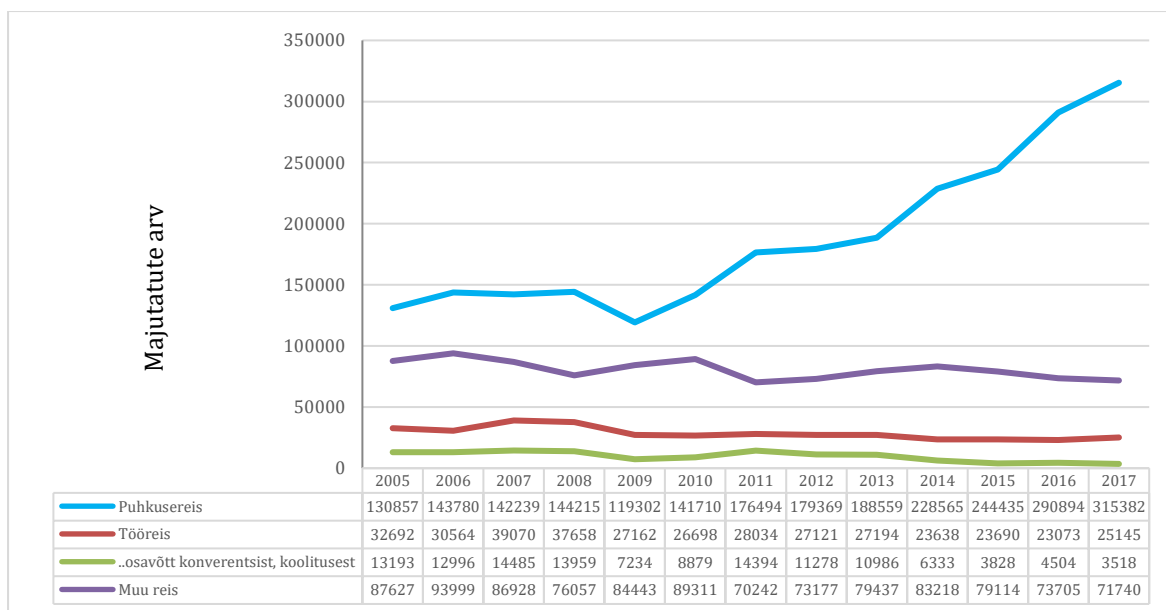
2017. aastal oli majutatute ööbimisi kokku 860 742 ööd, sh siseturistide osas 333 032 ööd ja välituristide osas 527 710 ööd.

Pärnu linnas majutati 2009. aastal 88%, 2013. aastal 91% ja 2017. aastal taas 88% kõigist Pärnumaal majutatud turistidest. Siseturistide ehk Eesti elanike osas on vastavad näitajad: 2009. aastal 76%, aga nii 2013. kui ka 2017. aastal 80% majutatutest.

Majutatute ööbimiste alusel on suurim sihtturg endiselt Soome, seda vaatamata üle 600 Soome Vabariigi kodanikule kuuluva kinnisvaraobjekti olemasolule Pärnu linnas. Neis toimuv jääb väljapoole ametlikku turismistatistikat. Kui 2013. aastal langes soomlastele 50% ööbimistest maakonna majutusega tegelevates ettevõtetes, siis 2017. aastal kõigest 43%. Järgneb kasvava osatähtsusega koduturg – Eesti: 39% ööbimistest 2017. aastal võrreldes 33%-ga 2013. aastal. Rootsi ja Vene turgude osatähtsus on nelja aastaga langenud, vastavalt 6%-lt 4%-ni ja 4%-lt 2%-ni). Tõusev turg on lõunanaaber Läti – osatähtsuse kasv 3%-lt 6%-ni. Erinevalt Venemaast (kust pärit turistide ööbimiste osakaal oli kogu Eestis 12% ja 7% vastavalt 2013. ja 2017. aastal, st kolm-neli korda rohkem kui Pärnumaal) on ülejäänud eespool mainitud sihtturud võrreldes Eesti keskmisega ülesindatud.

Joonis 59. Pärnu maakonnas majutatud turistid elukohariigi järgi, 2002-2017. Allikas: Statistikaamet.

Joonis 60. Pärnu maakonnas majutatute reisi eesmärk, 2005-2017. Allikas: Statistikaamet.

Kui 2013. aastal oli eesmärgiks „puhkuse veetmine“ 64%-l majutatutest, siis neli aastat hiljem oli see juba 77%.

Pärnumaad võib pidada number üks terviseturismisihtkohaks Baltimaades: aluseks on võetud spaade voodikohtade arvu suhe voodikohtade koguarvu.

Toitlustusteenuse pakkumiste skaala on väga mitmekesine: restoranid, kohvikud, sööklad, baarid ja kiir- ning kodutoitlustuskohad. Suurem osa neist asub jällegi Pärnus, kuid kõigis piirkondades on omad toitlustuskohad. Maapiirkondades leidub toitlustusteenuste pakujate hulgas kõige enam baare, trahtereid ja körtse, mis jäävad suuremate teede äärde.

Turismimajandust iseloomustab tugev sesoonsus. Kolme suvekuu arvele jäid 2009. aastal 46%, 2014. aastal 43%, 2017. aastal 41% külastajatest (sh Pärnu linnas vastavalt 43% ja 40% ja 36%). Positiivse trendina on sesoonsus üldtrendina pigem vähenenud.

Turismimajanduse peamisteks arenguvajadusteks ja –võimalusteks hinnatakse järgmist:

- 1) kohaliku elanikkonna kui suurima piirkondlikesse turismitoodetesse panustaja aktiveerimine ja turismiklastri kujundamine;
- 2) olemasoleva puhke- ja turismimajanduse ressursi (sh eriti veeturismi) parem eksponeerimine ja seda toetava taristu rekonstrueerimine;
- 3) maakonnale tervikliku turismikontseptsiooni loomine ja tegevuste suunamine konkreetsetele sihtrühmadele ja -turgudele;
- 4) turismitoodete arendamine maakonnapiire ületavaks;
- 5) maakonna asendi, paiknemine kahe tugeva tõmbekeskuse Tallinna ja Riia vahel parem ära kasutamine ning nende keskustega senisest tugevamate äri- ja turundussidemete loomine.

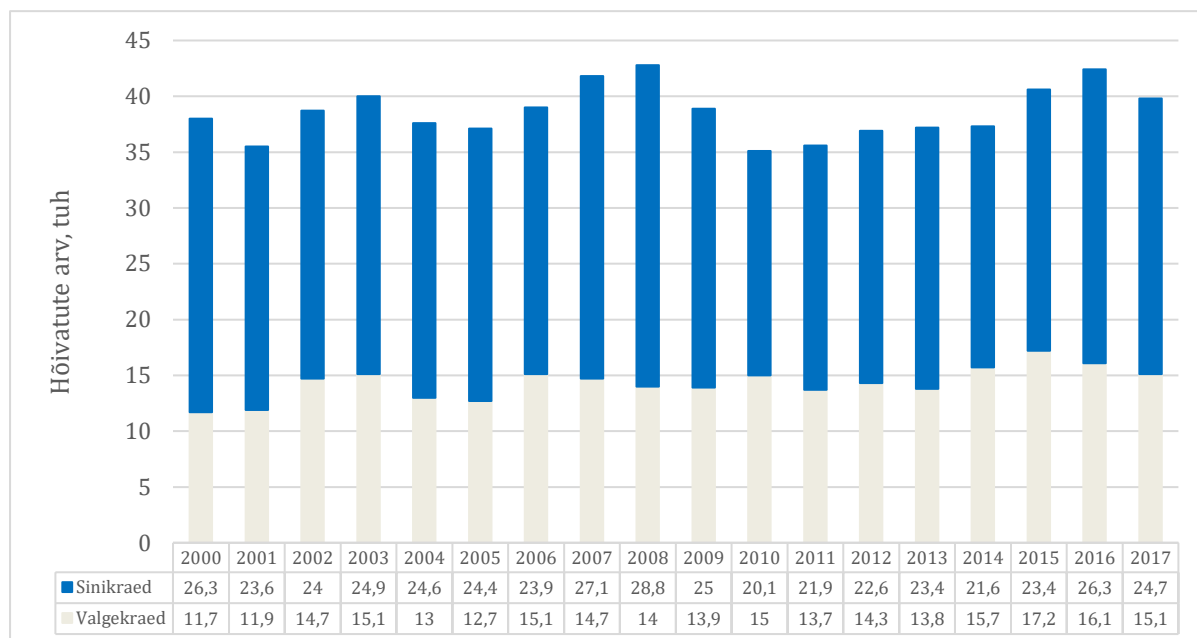
Turismi- ja puhkemajandus omab Pärnumaal piisavalt arengupotentsiaali arvestades maakonna turismisektoris tehtud ja planeeritud investeeringuid ning samas seni veel kõrget hooajalisust, mis võimaldab kasvada hooaja pikendamise ja uute hooegade loomise läbi (nt vene talvepuhkus, lähiriikide koolivaheajad). Suvised nõudluse suurendamist Pärnu linnas

piirab endiselt majutusteenuste pakkumine, st juulis ületab majutusteenuse nõudlus pakkumist. Siinkohal tuleb märkida täpse statistika puudumist jagamismajanduse kohta – hinnanguliselt võib see ulatuda ligi kolmandikuni tippahooaja mahtudest.

Samuti on suur terviseturismi arengupotentsiaal, pidades silmas eriti EL tervisteenuste turu avanemist. Peamine takistus terviseturismi arenguks on kesine olukord Pärnu ligipääsudega, eriti rahvusvaheliste lendude vastuvõtu võimekuse puudumine Pärnu lennujaamas. Lennuühenduste taastamine võimaldaks uuel perioodil ligikaudu kahekordistada ööbimiste arvu juba olemasolevatelt Põhjamaade turgudelt.

Tööturg

Tööturu osas tuleb märkida hõivatute arvu kasvu Pärnumaal 2005. aastast kuni 2008. aastani – 2008. aasta maksimumtase oli ligi 44 tuhat hõivatut (2001. aasta miinimum - 35 tuhat), et siis taas langeda tasemeni - 37 tuhat hõivatut 2013. a. Viimastel aastatel on hõivatute arv lähenenud taas eelmisele maksimumtasemele, olles 2017. aastal tasemel 40 tuhat hõivatut.

Joonis 61. Hõivatute arv ametirühmade järgi Pärnu maakonnas, 2000-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: (Tööga) hõivatut – isik, kes uuritava perioodil: töötas ja sai selle eest tasu kas palgatöötajana, ettevõtjana või vabakutselisena; töötas otsese tasuta pereettevõttes või oma talus; ajutiselt ei töötanud.

Sinikraede osakaal tööhõives on Pärnumaal oluliselt kõrgem kui Eestis keskmiselt: 63% aastal 2013 ja 62% neli aastat hiljem. Teatud määral haakub see ka kõrgharidusega tööjõu Eesti keskmisest väiksema osakaaluga. Ka on primaar- ja sekundaarsektori osakaal tööhõives mõnevõrra suurem kui Eestis keskmiselt.

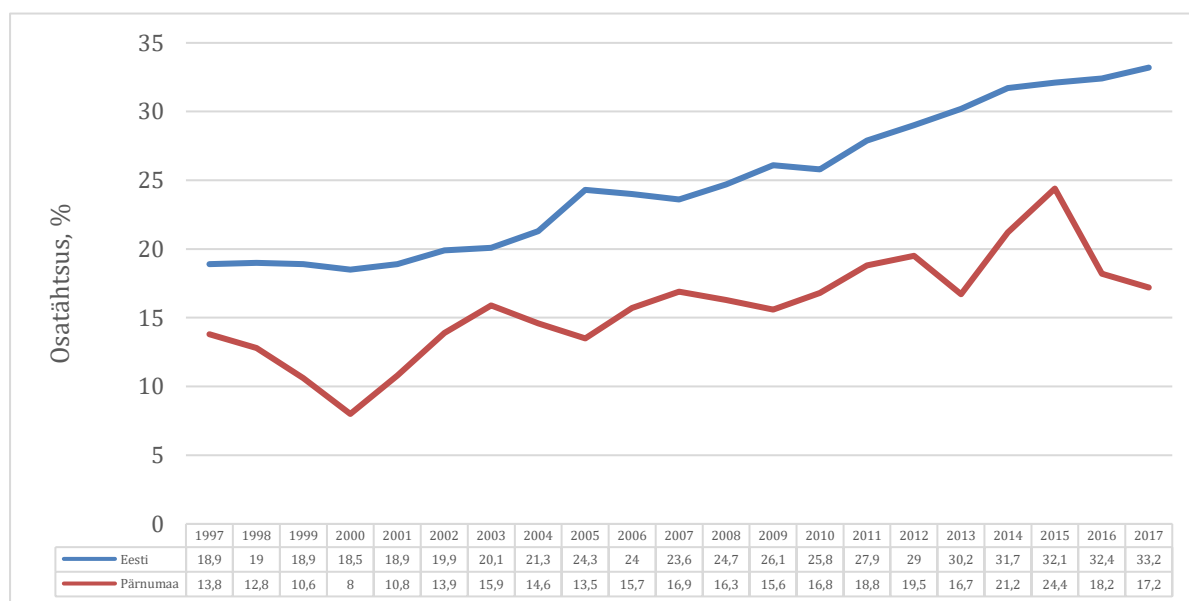
Tabel 4. Hõivatute osakaal Eestis ja Pärnu maakonnas (avalik ja erasektor kokku 100%), 1997-2017. Allikas: Statistikaamet.

		1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Eesti	Avalik sektor	31,9	31,1	31,1	28,8	28,7	26,7	26,3	25,5	24,5	25,2	24,1	23,7	26,6	27,6	25,9	26,3	26,1	26,5	25,4	25,0	23,6
Pärnu- maa	Avalik sektor	22,8	23,9	27,7	27,3	22,8	23,8	24	19,2	16,8	22,1	17,5	17,7	19,8	22,0	21,3	23,0	22,2	22,6	24,9	25,2	23,5
Eesti	Era-	68,1	68,9	68,9	71,2	71,3	73,3	73,7	74,5	75,5	74,8	75,9	76,3	73,4	72,4	74,1	73,7	73,9	73,5	74,6	75,0	76,4
Pärnu- maa	Era-	77,2	76,1	72,4	72,7	77,2	76,2	76	80,8	83,2	77,9	82,5	82,3	80,2	78,0	78,7	77,0	77,8	77,4	75,1	74,8	76,5

Märkused: Avalik sektor – ettevõtted ja asutused, mille omanikuks on riik või kohalik omavalitsus.

Erasektor – ettevõtted, mille omanikuks on Eesti või välismaa eraõiguslik isik.

Erasektori osakaal kasvas Pärnumaa tööhõives 2005. aastani, misjärel olukord stabiliseerus ning ühtne trend puudus. Majandussurutise aegsed koondamised kasvatasid avaliku sektori osakaalu, samuti on seda teinud Pärnu linna kui regioonikeskuse arendamine. 2009. aastal moodustas erasektori töötajaskond 80,2%, 2013. aastaks oli see aga langenud veidi - 77,8% ja avaliku sektori töötajaskond vastavalt siis tõusnud 19,8%-lt (2009.a) 22,2%-ni. Erasektori töötajate osakaal oli Pärnumaal olnud pikka aega Eesti kõrgemaid. Erasektori suure osakaaluga tööhõives kaasnevad riskid, et vähenevad avalike teenuste kättesaadavus ja kvaliteet, erinevate valdkondade tugisüsteemid (nõustamine, tootmisalade loomine, mentorlus) jäävad alarahastatuks ning majandussurutis võimendub keskmisest tugevamalt. Viimastel aastatel on aga avaliku sektori ja erasektori osakaal praktiliselt võrdsustunud Eesti keskmisega, nt avalikus sektoris töötas 2017. aastal Eestis 23,6% ja Pärnumaal 23,5% hõivatutest.

Joonis 62. Kõrgharidusega inimeste osakaal tööjõus Eestis ja Pärnu maakonnas, 1997-2017. Allikas: Statistikaamet.

Märkus: Kõrgharidus siinses arvestuses (ISCED 2011) haarab alljärgnevaid tasemeid - bakalaureus või sellega võrdsustatud haridus; magister või sellega võrdsustatud haridus; doktor või sellega võrdsustatud haridus.

Suurem on oht jääda nõ vaesustlõksu, muutuda odava tootmise/teeninduse piirkonnaks, kuivõrd reeglina teadmusmahukam majandus eeldab avaliku sektori olulist toetavat ja suunavat rolli.

Eespool märgiti juba, et Pärnumaa tööjõu haridustase on Eesti keskmisest madalam. Ka on Pärnumaa elanike enesetäiendamise aktiivsus (13,6%) oluliselt madalam kui Eestis keskmiselt (29,5%) 2013. a ning vastavalt 14,2% Pärnumaal ja 32,8% Eestis 2017. aastal: siinkohal ei ole nelja aasta jooksul murrangut toimunud. Seega ei toeta tööjõu haridustase teadmusmahukale majandusstruktuurile üleminekut ning selles osas on muutuste kiire ellukutsumine hädavajalik.

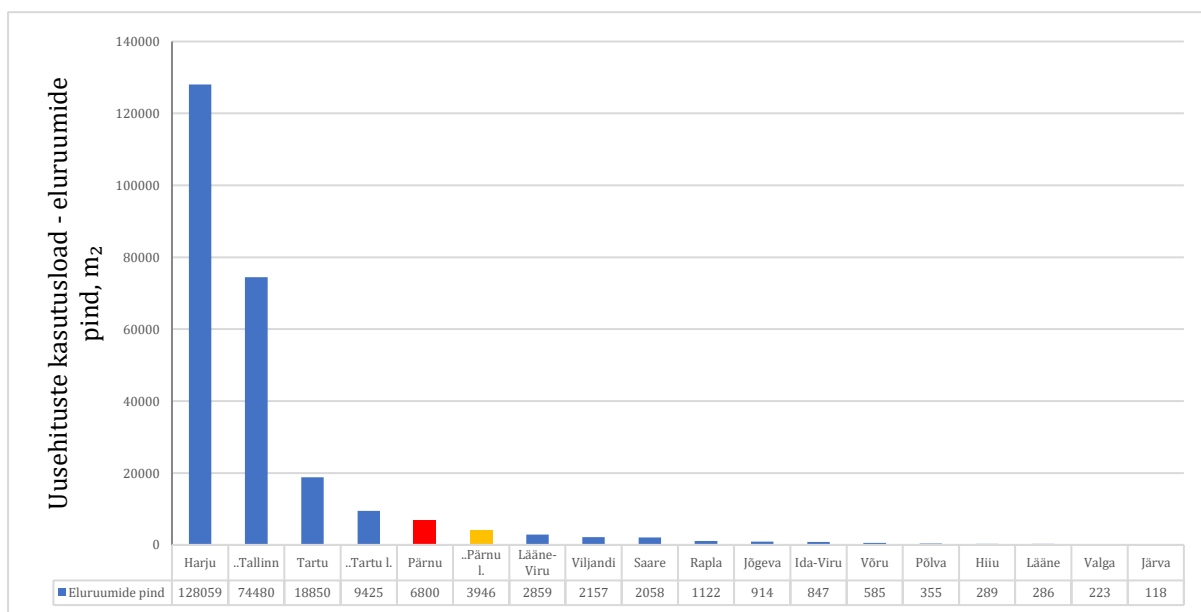
Kinnisvaraturg ja elamuehitus

Maakonna majandusel ja atraktiivsusel ning rahvastikuprotsessidel on teatud seosed kinnisvaraturuga. Kui majanduskriisi puhkedes olid Pärnu linna kinnisvara (korteriomandi ruutmeetri keskmine ostu-müügihind eurodes) peaaegu ühel tasel (Pärnus 755.57 ja Tartus 745.98), siis edaspidi toimus hindade arengus juba lahknemine. Nii olid 2015. aastal eespool toodud hinnad lahknenu tasemeteni 886 Pärnus ja Tartus 1216 eurot. Kui Pärnus toimus suur langus 2010. aastal ja hilisem hindade kasv oli aeglane, siis Tartus sellist „hangumist“ märgata polnud. Viimase mõne aasta jooksul on Pärnus toimunud kiirema hindade kasvu tõttu hakanud siinne hinnatase taas lähenema Tartu omale. Hüppeliselt kasvanud kinnisvarahinnad ja puhkemajanduse sesoonsuse tõttu moonutatud üüriturg raskendab omakorda noortel peredel oma kodu rajamist ja uute elanike lisandumist maakonda. Alljärgnevalt 2017. aasta keskpaiga „pilt“ Eesti kinnisvaraturu (sh Pärnu maakonna ja linna) kohta.

Tabel 5. Eesti kinnisvaraturu 2018. a juulikuu ülevaade. Allikad: Mihkel Eliste – Arco Vara, 09.08.2018 / Maa-amet / Statistikaamet.

Piirkond	Tehingute arv (tk)	Tehingute arvu muutus võrreldes 2017. aasta juuliga (%)	Mediaanhind (euro m ² kohta)	Mediaanhinna muutus (%)
Harjumaa	912	-2,7	1632	2,6
Hiiumaa	1	-83,3		-100
Ida-Virumaa	214	56,2	189	-15,6
Jõgevamaa	40	110,5	223	140,1
Järvamaa	37	54,2	200	35,9
Läänemaa	33	17,9	553	17,7
Lääne-Virumaa	67	3,1	194	0,7
Põlvamaa	24	9,1	175	14,1
Pärnumaa	99	-20,8	1095	28,2
Raplamaa	15	-59,5	289	11,9
Saaremaa	15	-31,8	777	1,4
Tartumaa	247	10,3	1290	2,6

Valgamaa	37	12,1	85	-33,3
Viljandimaa	35	-36,4	359	-19,9
Võrumaa	24	4,3	358	-1,3
Eesti	1800	2,4	1265	2,3
Tallinn	706	2,3	1736	6,0
Tartu	182	8,3	1358	1,0
Pärnu	70	-15,7	1268	24,4

Joonis 63. Elamuehitus maakondade lõikes kasutusse lubatud eluruumide, m² järgi, 2018. aasta II kvartal. Allikas: Statistikaamet.

Transport ja logistika

Pärnumaa mereäärne asend, samuti paiknemine Via Baltica rahvusvahelisel maanteel, mis ühendab Tallinnat ja Riiat, on loonud head eeldused transpordi- ja logistikasektori arenguks. Olemasolevat potentsiaali on suudetud rakendada vaid osaliselt.

Pärnu maakonna teedevõrgu kogupikkus oli 2017. aasta seisuga 4973 km, millest 29% moodustasid riigimaanteed, 34% kohalikud teed ja tänavad ning 37% metskonna- ja erateed. Seisuga 01.01.2018 (st haldusreformi-eelsetes piirides Pärnu maakonnas) oli riigiteedel 125 silda kogupikkusega 2886 m. Riigiteid kokku oli 1439 km: 222 km (229 km koos teise niidiga) põhimaanteed, 111 km tugimaanteed (114 km koos teise niidiga), 1102 km kõrvalmaanteed ning 3 km rampe ja ühendusteid. Kruusakattega teid (koos pinnasteedega) oli 458 km. Riigimaanteed võrgust oli tolmuva kattega 68% teedest.

Eesti Vabariik ja Pärnu linn on andnud halduslepingutega avaliku bussiliiniveo ja Kihnu saarega toimuva laevaliikluse korraldamise kohustuse üle MTÜ-le Pärnumaa

Ühistranspordikeskus (PÜTK). PÜTK on Pärnumaa kohalike omavalitsuste ja Eesti Vabariigi ühisomandis olev ettevõtte ning tema poolt korraldatav bussiliinivedu jaguneb alljärgnevalt:

1. riigi poolt rahastatavad avalikud bussiliinid: põhja liinigrupp 3,2 liinikilomeetrit aastas, lõuna liinigrupp 1,1 lkm/a, linnalähi liinigrupp 0,9 milj. lkm/a. Lisaks vedajaga otselepingu alusel tegutsev kaugliini Vändra-Järvakandi-Tallinn, aastase veomahuga 0,2 milj. lkm.
2. Pärnu linna poolt rahastatavad avalikud bussiliinid, eeldatav maht 2,1 miljonit liinikilomeetri aastas.

Peamiseks bussiliikluse sõlmpunktiks on Pärnu bussijaam, mida opereerib ja valdab PÜTK. Keskmiselt väljub Pärnu bussijaamast 182 bussi päevas, neist 135 maakonnaliinidele.

Maakonda teenindavad ka kommertsalustel töötavad bussiliinid. Pärnu bussijaamast väljub Eesti-sisestele kommertsliinidele keskmiselt 48 bussi päevas ja rahvusvahelistele liinidele keskmiselt 24 bussi päevas Eestist väljuval suunal ja 23 bussi Tallinna suunal.

Pärnu maa- ja linnalinnaliinibussides kehtib ühtne piletisüsteem, mida haldab PÜTK ja mille toimimise tagavad Pärnumaa vallad omapoolse rahalise toetusega, mille suurus on ca 0,3 mln eurot aastas. Ühtse piletisüsteemiga liitunud Pärnumaa kohalike omavalitsuste elanikel on linnaelanikega võrdsed piletihinnad ja tasuta sõiduõigus linnaliinidel ning nad saavad sama piletiga kasutada kõiki maa- ja linnaliinide busse.

Maakonnakeskuse kättesaadavus on kõige parem (üle kümne korra päevas) Saugas, Sindis, Audrus, Uulus, Pärnu-Jaagupis, Toris. Piisavalt hea on see ka teistes olulisemate maanteed ääres paiknevates asulates: Are, Lihula, Riia, Vändra, Kilingi-Nõmme jne. Seoses kahe Läänemaa endise valla liitumisega Pärnumaa Läänerranna vallaga on oluline nende piirkondade bussiliinide võrgustiku integreerimine Pärnumaaga.

Kõikidel Pärnust väljuvatel suundadel (eriti lõunasuunal) valitseb suur vajadus kergliikluste järele. Nende väljaehitamise üheks aluseks on Pärnu linnapiirkonna vastav tegevuskava: kokku koos reservnimekirja on märgitud 51,51 km kergliiklusteid.

Raudteeühendus toimib kuni 08.12.2018. a üksnes Pärnu – Tallinna suunal. Suurematest asulatest asuvad raudteepeatuste suhtelises läheduses (3 km) Pärnu, Sindi, Tori ja Tootsi. Alates 9. detsembrist 2018. a hakkab suletava rongiühenduse asemel neid asulaid läbima 3 korda päevas uus bussiliin nr 333 „Pärnu–Tori–Tootsi–Vändra–Lelle–Rapla“, millega suureneb läbitavate asulate arv ning lüheneb teekond ühistranspordile jõudmiseks. Valminud ja kehtestatud on Rail Balticu maakonnaplaneering ja koostamisel on eelprojekt kogu trassi kohta. Rail Balticu kiirraudtee trassil (109 km jääb Pärnu maakonda) reisirongiliikluse käivitamiseks ligi kaheksa aasta pärast ehitatakse maakonnas lisaks Pärnu reisijaamale välja ka peatused Kaismal, Tootsil, Kilksamal ja Häädemeestel. Hetkel toimub tasuvusuuringu tegemine Pärnu lähedale kaubajaama ehitamise otstarbekuse väljaselgitamiseks.

Maakonna sadamatest suurim - Pärnu sadam asub Pärnu jõe suudmes ning on arvestatav regionaalne sadam Edela- ja Lõuna Eestis. Pärnu sadama tagamaaks on Pärnu, Viljandi, Tartu, Põlva, Võru ja Valga maakonnad ning Läänemaa ja Järvamaa lõunaosa. Tagamaal asub oluline osa Eesti sadamate kaudu väljaviidavatest tooraineressurssidest (kuni 45% metsaressursist ja kuni 65% turbaressursist) ja töötlevast tööstusest. Talvel on Pärnu laht üldjuhul jääs. Keskmine

jääperioodi pikkus on kaks kuni kolm kuud ning sadama lahti hoidmiseks on vaja jäämurdjat. Veoste maht on olnud viimastel aegadel suurusjärgus 1,5-2 mln tonni.

1996. a teenindati 370, 2000. a 1086, 2009. a 434 ja 2014. a 516 laeva. Pärnu kaubasadama käibest moodustas 2014. aastal lõviosa eksport (toorpuut, puidutooted, turvas ja turbatooted), impordis domineeris killustik. Sadama arengus võtmeküsimuseks olnud kaubaterminalide kesklinnast väljaviimine on lõpule jõudnud. Uus hüpe Pärnu kui reisisadama (lisaks allpool käsitletud reisiravlaevaühendusele) arengus sai alguse 2017. aastal, kui peale kesklinna kai rekonstrueerimist hakati seal vastu võtma ristluslaevu (esimesena 17.07.2017 „Serenissima“). Ristluslaevade vastuvõtmine on jätkunud ka 2018. aastal.

Pärnu, Munalaiu, Manilaiu ja Kihnu sadamate vahel toimub aastaringne laevaliiklus. Lisaks toimib maakonna loodenurgas mandri ja Saare maakonna vaheline reisiravlaevaliiklus Virtsu sadama (Lääneranna vald) ja Kuivastu sadama (Muhu vald) vahel üle Suure väina. Munalaiu sadam asub Pärnumaal Tõstamaa osavallas. Sadama põhiülesandeks on reisiravlaevaliikluse teenindamine. Parvlaevad väljuvad Munalaiust Kihnu ja Manilaiu sadamatesse. Sadam saab vastu võtta ka jahte ja väikelaevu. Munalaiu (Manija) sadama koosseisu kuulub ka Manilaiu sadama kai. Manilaiu sadam teenindab parvlaevaliiklust, kuid saab vastu võtta ka paate ja väikelaevu. Kihnu sadam asub Kihnu saarel. Sadam koosneb kolmest osast, mis kuuluvad erinevatele omanikele. AS Saarte Liinid haldab sadama riigile kuuluvat osa, mille põhiülesandeks on reisiravlaevaliikluse kindlustamine. Lisaks võtab sadam vastu ka jahte, kaatreid ja väikelaevu. Saartega toimub ühenduse pidamine erijuhtumitel hõljukiga.

Pärnumaa rannik koos väikesaartega on Eesti tähtsaim rannakalanduspiirkond. Pärnumaa kalasadamad on teinud arenguhüppe EL Kalandusfondi rahastuse ja Liivi Lahe Kalanduskogu töö kaasabil. Käesoleval rahastusperioodil on suur tähelepanu multifunktsionaalsete väikesadamate võrgustiku väljaarendamisele. Väikesadamate kontseptsioonis märgitud Eesti kolmest väikesadamatega katmata rannikulõigust asuvad kaks Pärnumaal. Üks neist hõlmab rannikulõiku Kuivastust Kihnuni, teine aga Pärnust Kuivižini Lätis. Lähimurre peaks saabuma lähiaastatel, kui Eesti – Läti (piiriülese koostöö) programmi vahendite kaasabil on võimalik välja ehitada multifunktsionaalsete väikesadamade kett Liivi lahe rannikul nii Eestis kui Lätis. Pärnumaal puudutab see järgmisi väikesadamaid (põhjast lõunasse): Varbla, Värati, Munalaiu, Kihnu (Suaru) ja Jaagupi.

Maantee- ja veetranspordist jääb maha õhustranspordi areng. Pärnu maakonnas asub kaks lennuvälja: Pärnu lennuväli ja Kihnu lennuväljak. Mõlemat lennuvälja haldab AS Tallinna Lennujaam. Kihnu lennuväljakule on väikesaarte programmi kaasrahastamisel rajamisel helikopteri maandumiskoht. Pärnu lennujaamast toimuvad liinilennud Ruhnu saarele (ja sealt Kuressaarde). Varasem talvine lennuliiklus Kihnu saarega on lõpetatud seoses jääklassi reisiravlaeva „Kihnu Virve“ liiniletulekuga (põhiliselt Munalaiu - Kihnu). Suvel on lennujaama külalisteks peamiselt väikelennukid. Varasematel aastatel toimunud suvise perioodi regulaarlennud Stockholmi ja kevadised tellimislennud Kesk-Soomesse on ära jäänud lennujaama tehnilise taandarengu tõttu: see puudutab nii lennuraja pikkust kui lennuohutust tagavaid tehnilist taristut. Taandareng on märgatav lennuliikluse statistikas. Pärnu lennuvälja kasutas 2011. aastal 3863, 2012. aastal 5634, 2013. aastal 3538, 2014. aastal 2752, 2015. aastal 2067, 2016. aastal 1196 ja 2017. aastal 839 reisijat. Lennuoperatsioone toimus vastavalt 1490, 1562, 1465, 914, 1326, 1017 ja 1066. AS Tallinna Lennujaama investeeringukavades on Pärnu lennujaama arenguvajadustega nüüdseks arvestatud. Lähimurre lennujaama arengus peaks saabuma aastatel 2019 – 2020, kui on kavas teostada rekonstrueerimistööd.

Keskkonnahoid

Pärnumaa territooriumist moodustab mets 54%, soo ja raba 24%, haritav maa 19% ja muu maa (ehitised, rajatised, karjäärid, looduslik rohuma, võsa) 3%. Pinnamood on tasane. Maakonna rannajoone pikkus on 653 km. Rannikumeri on madal ja Pärnu lahe rannik kliima poolest Eesti soojemaid piirkondi. Pärnumaal on 189 vooluveekogu, neist 65 jõe ja oja valgala pindalaga üle 25 km². Pikim on Pärnu linnas merre suubuv Pärnu jõgi, mis on pikkuselt Eestis teine. Rannikujõed on kalakudemisjõed ja nende veeseisundist sõltub kalavarude taastootmine Liivi lahes. Vee kvaliteet jõgedes on hea, selle tõestuseks on nende suhteline kalarikkus.

Pärnumaa maastikud on kujunenud mere taganemise tulemusel. Aastatuhandete jooksul on maastikud inimtegevuse ja loodusprotsesside koosmõjul läbi teinud ulatuslikke muutusi. Praegustest maastikest on suurem osa ümber kujundatud inimese poolt. Ürgseid maastikke on väga üksikuid, põhiliselt rabaalad suurte massiivide keskel. Väärtuslike maastikke on valitud Pärnumaal 33. Need on esinduslikud seal paiknevate väärtuste poolest. 2018. aastal Eesti Looduskaitse Seltsi poolt korraldatud konkursil 50-st väljavalitud Eesti rahvusmaastikust asuvad Pärnumaal kas täielikult või osaliselt 7.

Looduskaitse kontekstis on (seisuga 31.12.2017) kaitstavat territooriumi 26,7% Pärnu maakonna pindalast, selle suhtarvuga oleme Läänemaa järel (28,7%) Eestis teisel kohal. Eesti keskmine on 18,8%. Absoluutarvestuses on maakond kaitstava territooriumi (144 781 ha kogu Eesti 814 996 ha-st) poolest esikohal. Tänu haldusreformi käigus toimunud suurte loodusrikkustega (nt Matsalu rahvuspargi lõunaosa) Hanila ja Lihula valla liitumisele Pärnumaaga on kaitstavate alade pindala maakonnas nelja aasta taguselt 24% tasemelt tuntavalt kasvanud, samas kui Läänemaa suhtarv (mis neli aastat tagasi oli 32%) on selle tõttu oluliselt langenud.

Kaitsealade maismaaterritooriumi pindala suuruse (110 862 ha) poolest on Pärnu maakond Eesti (kokku 635 330 ha) maakondade seas esikohal, järgnevad Harjumaa ja Tartumaa. Akvatooriumist on kaitsealade all 11 346 ha, viies koht maakondade lõikes: Eestis kokku 113 986 ha. Kokku on Pärnumaal maismaa- ja akvatooriumi kaitsealade all 122 208 ha.

Pärast haldusreformi jäävad osaliselt Pärnu maakonda kaks rahvusparki – Soomaa ja Matsalu. Pärnumaa olulisemad kaitsealad on Nigula, Sookuninga, Nehatu, Luitemaa, Kikepera, Nätsi-Võlla, Lavassaare, Avaste ja Lindi looduskaitsealad; Lihula, Tuhi ja Manija maastikukaitsealad. Liites neile veel NATURA piirkonnad, on maakonnas erinevate piirangutega hõlmatud suur osa territooriumist. Kokku jääb Pärnu maakonna territooriumile 111 kaitseala Eesti 914-st: see näitaja on suurim Eesti maakondade seas, järgnevad Harjumaa (109) ja Lääne-Virumaa (101). Selles arvestuses on mitme maakonna territooriumile jäävad kaitsealad arvatud selle maakonna koosseisu, kuhu jääb temast pindalaliselt suurim osa. Püsielupaiku on Pärnumaal 227 Eesti 1480-st: samuti esikoht maakondade lõikes, järgnevad Tartumaa (185) ja Saaremaa (150). Püsielupaikade alla jääb maakonna maismaaterritooriumil 13 213 ha (Eesti 82 147 ha-st) ja akvatooriumil 3 ha (Eesti 10 223 ha-st).

Viimase paarikümne aasta jooksul on veekasutusest tulenev reostuskoormus vähenenud kõigi peamiste reostuskoormuse näitajate lõikes. Suured muutused on toimunud ka jäätmemajanduses. Suletud on kõik keskkonnanõuetele mittevastavad prügilad ning maakonna jäätmete ainsaks ladestuskohaks on endise Paikuse valla (nüüd Pärnu linna) territooriumil asuv OÜ Paikre jäätmekäitluskeskus, mille põhilisteks funktsioonideks on jäätmete taaskasutusse suunamine ning kasutuskõlbmatute jäätmete keskkonnaohutu ladestamine. Paikre nime all tegutsevad sorteerimisjaam ja prügil. Paikre prügilas on korraldatud eelsorteeritud jäätmete,

ohtlike jäätmete, ehitus- ja lammutusjäätmete, asbestijäätmete ning aia- ja haljastusjäätmete vastuvõtt. Paikre sorteerimisjaam tegeleb Pärnus eelsorditud jäätmete järelsorteerimisega.

Kohalikud omavalitsused, avalikud teenused ja struktuurivahendid

Tabel 5. Rahulolu riiklike teenuste kättesaadavusega oma kodulinnas / vallas: väga või pigem rahulolevate leibkondade osakaal, %. Allikas: „Elanike rahulolu kohalike avalike teenustega“, Saar Poll, 2014.

Maakond	Tuletõrje ja päästeteenistus	Politsei ja korrakaitse	Haigla	Eriarstiabi
Harju (N=219)	68	71	47	42
Hiiu (N=90)	72	51	67	44
Ida-Viru (N=96)	78	72	50	48
Jõgeva (N=90)	71	71	33	58
Järva (N=90)	59	58	64	56
Lääne (N=99)	77	57	47	41
Lääne-Viru (N=90)	67	56	36	53
Põlva (N=90)	72	77	63	61
Pärnu (N=89)	75	75	66	51
Rapla (N=90)	83	66	43	42
Saare (N=98)	80	72	67	35
Tartu (N=100)	72	74	70	62
Valga (N=90)	84	74	52	51
Viljandi (N=96)	77	60	53	41
Võru (N=91)	75	63	66	59

Tabel 6. Rahulolu riiklike teenuste kättesaadavusega oma kodulinnas / vallas: väga või pigem rahulolevate leibkondade osakaal, %. Allikas: „Elanike rahulolu kohalike avalike teenustega“, Saar Poll, 2014.

Maakond	Toidu- ja esmatarbe-kaupade kauplus	Postiteenus	Apteek	Tankla	Sula-rahaväljavõtt	Kohvik, baar, restoran	Tööstus-kaupade kauplus	Panga-teenused	Kino
Harju	95	90	91	93	91	89	85	79	60
Hiiu	100	78	72	71	72	91	63	47	46
Ida-Viru	100	96	92	90	92	93	90	92	64
Jõgeva	100	100	97	76	72	71	69	53	20
Järva	97	91	63	68	84	66	66	59	27
Lääne	100	100	84	98	97	92	85	76	48
Lääne-Viru	99	90	84	80	82	74	74	40	50
Põlva	100	74	81	71	54	66	56	49	30
Pärnu	100	100	89	63	64	76	57	53	45
Rapla	100	73	84	71	70	70	71	28	62
Saare	97	94	58	59	78	72	57	39	27
Tartu	97	94	93	79	83	83	71	66	60
Valga	97	96	81	81	76	94	80	87	48
Viljandi	100	97	71	82	70	71	70	32	24
Võru	100	76	70	62	64	63	53	59	58

Tabel 7. Euroopa Liidu struktuuritoetused maakondade kaupa, 2004-2018. Allikas: Rahandusministeerium – seisud 13.12.2013 / 31.07.2018.

Maakond	Rahvaarv rahvastiku- registri järgi (01.01.2013)	Rahvaarv rahvastiku- registri järgi (01.01.2018)	EL struktuuritoetusi kokku – seis 31.07.2018				
			Toetuste kogusumma, mln eurot	Toetusi elaniku kohta, eurodes	Koht (sulgudes - koht 13.12.2013)	Projek- tide arv	Enim toetusi saanud valdkond maakonniti (osatahtsus toetustest, %)
Harju	573 205	610 468	2549,980 931	4177	12. (4.)	19 043	Transport (32,4%)
Hiiu	10 030	9580	105,754 364	11 039	2. (12.)	272	Transport (61,7%)
Ida-Viru	159 222	142 562	602,338 482	4225	11. (6.)	2509	Keskkond (33,4%)
Jõgeva	33 610	29 544	148,264 792	5018	9. (10.)	754	Sotsiaalkaitse ja tervis (31,9%)
Järva	33 223	31 082	260,498 364	8381	3. (2.)	995	Sotsiaalkaitse ja tervis (29,3%)
Lääne	26 576	21 174	255,056 687	12 045	1. (11.)	1179	Transport (33,8%)
L-Viru	63 571	60 694	344,862 148	5682	6. (5.)	1541	Keskkond (26,7%)
Põlva	30 036	25 655	100,180 919	3905	14. (15.)	739	Sotsiaalkaitse ja tervis (35%)
Pärnu	87 745	87 681	459,791 934	5244	7. (7.)	2389	Keskkond (26%)
Rapla	36 011	33 774	133,862 808	3963	13. (14.)	747	Keskkond (29,3%)
Saare	35 229	33 925	200,853 657	5921	5. (3.)	933	Transport (48,9%)
Tartu	149 495	154 819	1054,114 933	6809	4. (1.)	6601	Teadus (21,7%)
Valga	32 753	29 571	112,770 686	3814	15. (8.)	670	Sotsiaalkaitse ja tervis (29,4%)
Viljandi	51 227	47 563	240,665 361	5060	8. (13.)	1542	Sotsiaalkaitse ja tervis (28%)
Võru	36 403	36 897	172,021 520	4662	10. (10.)	1019	Regionaalareng (27,7%)
Eesti	1 358 336	1 354 989	7203,867 382	5317		28 832	

Märkus: Lisaks tabelis märgitud maakondlikele projektidele on ka üleriigilised projektid – kokku 2122.

Pärnumaa kohalike omavalitsuste koostöö on varasemalt olnud kogu Eesti kontekstis silmapaistev. Siinkohal oli oluline roll Pärnumaa Omavalitsuste Liidul. Positiivsete näidetena saab siinkohal välja tuua sihtasutuse Pärnumaa Arenduskeskus asutamise, Pärnumaa keskkonnahariduskeskuse ehituse, KOIT-kavast rahastatud maakonna korvpalliväljakute projekti ja Lottemaa teemapargi rajamise toetamise. Viimase paari aasta saavutustest väärib esiletoomist koostöö Pärnumaa ühistranspordi arendamisel (alates ühistranspordikeskuse moodustamisest, Pärnu uue bussijaama rajamisest, uuest piletisüsteemist jne). Pärnu maakonnas kaasnesid varasematel aegadel peaaegu iga kohalike omavalitsuste valimiste ajaga vabatahtlikud ühinemised: 1996. aastal Pärnu-Jaagupi alev ja Halinga vald (esimesena Eestis), 2005. aastal Kilingi-Nõmme linn, Saarde vald ja Tali vald; 2009. aastal liitus Kaisma vald Vändra vallaga; 2013. aastal aga Lavassaare vald Audru vallaga. Peale haldusreformi 2017. aastal on Pärnu maakonnas seitse kohalikku omavalitsust senise 19 asemel. Selle reformi käigus suurenes maakond kahe valla võrra Lääne maakonnast: Hanila ja Lihula vald. Nüüd, peale haldusreformi ja maavalitsuste likvideerimist (riigireformi raames), on vajalik leida uus, kõigile osapooltele vastuvõetav ja kasutoov koostööformaad.

Lõpetuseks, unikaalseks kogemuseks kogu Eestis on olnud maakogu - maakonna kõigi kohalike omavalitsuste volikogude liikmete ja valitsusjuhtide foorum.